PĂGÂNII SFINȚI

PARASCHIVA POP

CUPRINS

Capitolul 1
NEDUMERIRI TEOLOGICE
NEDUMERIRI ÎN FAȚA UNEI O IUBIRI CARE ȘOCHEZĂ
Hristos și tâlharul
Fiul risipitor
Inima lui Dumnezeu plânge pentru Israel, dar chiar și pentru păgâni?
Mesaj de iubire pentru cel mai crud popor

Capitolul 2
LEGEA DE AUR DIN INIMILE LOR
ÎNTREITA ORDINE INSTITUITĂ DE DUMNEZEU
Ordinea fizică
Ordinea logică a gândirii
Ordinea morală
OMUL – O FIINȚĂ MORALĂ
Legea morală naturală
Natura umană ca normă a moralităţii
Rațiune fără moralitate
Sfințenia: o culme a moralității
Conştiinţa morală
Libertatea lăuntrică

Capitolul 3
PĂGÂNII DE PE PAGINILE SCRIPTURII
A. PĂGÂNII SFINȚI
Iov
Melhisedec
Văduva din Sarepta Sidonului
Magii de la răsărit
Sutașii romani
B. DUMNEZEU ESTE APROAPE DE PĂGÂNI
Agar – roaba Saarei
Femeia siro-feniciană
Receptivitatea fenicienilor
C. UN PĂGÂN HĂRUIT, DAR PREA PUȚIN SFÂNT
Balaam

Capitolul 4
PĂGÂNII ȘI DORUL METAFIZIC
Constatări uluitoare ale misionarilor

Capitolul 5
CĂUTĂRI METAFIZICE ALE PĂGÂNILOR DIN SECOLUL VI î.Hr.
A. CHINA
Lao-Tse
B. IRAN
Zarathustra
C. GRECIA
Epimenide
Orfeu

Pitagora

Capitolul 6
INIȚIEREA
Ce este inițierea?
A practicat și Hristos inițierea?
Hristos: o „ușă” deschisă pentru toți

Capitolul 7
FILOSOFI PĂGÂNI CĂUTĂTORI AI ABSOLUTULUI
Socrate (469-399 î.Hr.)
Platon (427-347 î.Hr.)

Capitolul 8
ALȚI CĂUTĂTORI PĂGÂNI AI ABSOLUTULUI
Šankara
Nânak

Capitolul 9
BUDISMUL sau SFINȚENIE FĂRĂ DUMNEZEU
Budismul *Theravada*
Spicuiri din doctrina budistă *Theravada*

Capitolul 10
BUDISMUL *MAHAYANA*

Capitolul 11
MAHAVIRA ȘI JAINISMUL

ANEXĂ
LEGEA MORALĂ OGLINDITĂ ÎN PROVERBELE POPOARELOR

BIBLIOGRAFIE

CAPITOLUL 1

NEDUMERIRI TEOLOGICE

În casa Tatălui Meu sunt multe locaşuri – a spus Isus. *Dacă n-ar fi aşa, v-aş fi spus. Eu Mă duc să vă pregătesc un loc. Și după ce Mă voi duce și vă voi pregăti un loc, Mă voi întoarce și vă voi lua cu Mine, ca acolo unde sunt Eu să fiți și voi* (In. 14:2- 3). Acest verset m-a pus pe gânduri, și mi-a stârnit o droaie de întrebări, dintre care unele – recunosc –, sunt „încuietoare", nu pentru că așa mi-aș fi propus, dar, pur și simplu, curiozitatea naturală cu care ne-a înzestrat Făcătorul ne împinge spre cercetare, frământări, presupuneri, speculații... etc. Este adevărat că *Slava lui Dumnezeu stă în ascunderea lucrurilor, dar slava împăraţilor* [chiar și a oamenilor foarte de rând, am zice noi] *stă în cercetarea lucrurilor* (Prov. 25:2). Așa se face că vom purcede la a sonda insondabilul:

- Doamne, dacă în casa Tatălui sunt multe locașuri (multe „ceruri", multe dimensiuni, multe lumi, multe universuri) de ce Te mai duci să pregătești **încă** „**un loc"**? Nu sunt destule?
- Pentru că Eu vreau ca Mireasa Mea, spre deosebire de alte categorii de oameni, să fie cu Mine – Mirele ceresc. Toți cei ce își vor fi albit hainele în Jertfa Mea, vor avea parte de acea comuniune intimă de iubire duhovnicească cu Mine – MIRELE.

Acolo se intră numai pe Calea cea nouă și vie care s-a deschis prin trupul frânt al lui Hristos. Căci El este Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin El. Cu alte cuvinte, nimeni nu intră în Locul Preasfânt, în Sfânta Sfintelor, decât prin Hristos –, Acela care a fost așteptat cu dor de-a lugul veacurilor, nu numai de sfinții Vechiului Testament, ci și de unii păgâni. Dar, din textul de mai sus, deduc că mai sunt și multe alte locuri... Pentru multe alte categorii de oameni..., presupun...

- Oare, cine au fost cei 144.000, din Apocalipsa? Vor fi ei împreună cu ceilalți sfinți care vor fi biruit? Deducem că ei vor avea un regim oarecum aparte... Să fie vorba de o categorie de elită? Dumnezeu știe...

Lucrurile ascunse sunt ale Domnului Dumnezeului nostru, iar lucrurile descoperite sunt ale noastre şi ale copiilor noştri, pe vecie... (Deut. 29:29). ...*sunt **închis** și nu pot să ies...* (Ps. 88:8). Nu pot înțelege pe de-a-ntregul. Sunt închis „sub soare" (cf. Eclesiastul), într-un trup modelat din plămadă lut cu limitările sale inerente... Dumnezeu ne-a „așezat anumite vremuri și a pus anumite hotare" (Fapte 17:26) capacității noastre cognitive...

- Doamne, ce ai vrut să spui când ai zis: ***Mai am şi alte oi, care nu sunt din staulul acesta;*** *şi pe acelea trebuie să le aduc. Ele vor asculta de glasul Meu, şi va fi o turmă şi un Păstor* (In. 10:16).
  - Te refereai la noi neamurile păgâne („alte oi", adică, nu din poporul ales) care, la „sfârșitul vremurilor" am auzit despre Tine și Te-am primit în inimă?
  - Sau mai ai și alte creaturi omenești pe alte planete, care Te vor cunoaște?
  - Te-ai referit, oare, și la păgânii neevanghelizați care îndeplinesc cerințele Legii, fără a fi auzit de Tine?
  - Sau, Te-ai referit la păgânii care au auzit Vestea cea Bună, **doar după** ce au trecut dincolo de zidul morții, dar acolo (Dincolo), Te-au primit, bucurându-se de Jertfa Ta?

Nu știu. Această ultimă variantă îmi este sugerată de următorul verset biblic: *El* [Hristos] *a fost omorât în trup, dar a fost înviat în duh, în care S-a dus să propovăduiască duhurilor din închisoare, care fuseseră răzvrătite odinioară, când îndelunga răbdare a lui Dumnezeu era în aşteptare, în zilele lui Noe...* (1 Pe. 3:18b-20). Sau: *Dumnezeu nu este un Dumnezeu al celor morţi, ci al celor vii, căci* ***pentru El toţi sunt vii*** (Lc. 20:38). Așadar, Hristos este hotărât să străpungă chiar și zidurile morții, ca „«să propovăduiască duhurilor din închisoare». Puterea și dragostea implacabile ale lui Hristos vor rămâne neschimbate, până la depășirea obstacolului cel din urmă, care este moartea." [1]

Și cui a propovăduit Hristos acolo (Dincolo) Evanghelia? Este vorba de neamurile „răzvrătite de odinioară" care au trăit ...*în desfrânări, în pofte, în beții, în ospețe, în chefuri și în slujiri idolești neîngăduite ...* [și care] *au să dea socoteală înaintea Celui ce este gata să judece viii și morții* [Doamne, „ăștia" sunt gata „copți" pentru iad! Îți pasă chiar și de ei?] *Căci tocmai în vederea aceasta* ***a fost vestită Evanghelia şi celor morţi****, pentru ca să fie judecaţi ca oameni în trup, dar să trăiască după Dumnezeu în duh* (1 Pe 4:3, 5-6).

Adevărat, adevărat vă spun că vine ceasul, ***şi acum a şi venit****, când cei morţi vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu, şi cei ce-l vor asculta* [îl vor primi, îl vor interioriza, se vor conforma, presupun...] *vor învia* (In. 5:25) – se vor învești nici.

De aceea este zis: „S-a suit sus, a luat robia roabă şi a dat daruri oamenilor." Şi acest: „S-a suit" ce înseamnă decât că înainte Se coborâse în părţile mai de jos ale pământului [la cei care adormiseră] (Ef. 4:8-9), ca să vestească Evanghelia celor morți și „a luat robia roabă", adică, a învins robia (adicția) care-i ținea legați pe captivi, și a călcat-o în picioare (făcând-o roabă). Cu alte cuvinte, a rupt lanțurile robiei. Același adevăr îl înțelegem și din Psalmul 68:18: *Te-ai suit pe înălţime, ai luat prinşi de război, ai luat în dar oameni,* adică ai luat cu Tine pe „prinșii de război" – pe cei întemnițați, pentru că *A dezbrăcat domniile şi stăpânirile şi le-a făcut de ocară înaintea lumii, după ce a ieşit biruitor asupra lor prin Cruce.* (Col. 2:15), și astfel a putut să-i scoată pe cei legați din mâna acelor puteri întunecate.

Toate aceste afirmații se izbesc de rațiunea și logica pământeanului, dar – spune Gabriel Fackre: „Mila oferită de Hristos păcătoșilor *aici* și *acum* este la fel de ofensatoare pentru înțelepciunea lumii, pe cât este proclamarea Evangheliei de către Hristos în lumea de Dincolo. Dar nebunia lui Dumnezeu se dovedește a fi mai presus de înțelepciunea noastră. Dreptatea lui Dumnezeu întrece standardele dreptății noastre, după cum și perseverența divină depășește orice barieră".[2] Chiar și bariera morții... Amin! Și Amin!

- Doamne, ce să înțelegem din cuvintele sfinte inspirate prin Duhul, scrise de Pavel, când el zice că Tu vei judeca lucrurile ascunse ale oamenilor, după Evanghelia propovăduită de el (de Pavel) – cf. Rom. 2:16? Cum să-i judeci pe păgâni după Evanghelia sfântă de care ei nici măcar n-au auzit?
- Da, căci Legea a fost scrisă în inimile lor:

Când Neamurile, măcar că n-au lege, fac din fire lucrurile Legii, prin aceasta ei, care n-au o lege, îşi sunt singuri lege; şi ei dovedesc că lucrarea Legii este scrisă în inimile lor; fiindcă despre lucrarea aceasta mărturiseşte cugetul lor şi gândurile lor, care, sau se învinovăţesc sau se dezvinovăţesc între ele. ***Şi faptul acesta se va vedea în ziua când, după Evanghelia mea, Dumnezeu va judeca, prin Isus Hristos, lucrurile ascunse ale oamenilor*** (Rom. 2:14-16).

Deducem că legea morală naturală sădită în inima oricărui muritor este în conformitate cu cerințele Evangheliei, în ceea ce privește Binele și Răul.

[1] John Sanders, Gabriel Fackre și Ronald H. Nash *Ce se întâmplă cu cei care nu au auzit?,* Ed. Logos, 2014, Cluj-Napoca, p. 120.
[2] *Ibidem,* p. 123.

Încercăm să pătrundem nepătrunsul...

Pe de o parte, ne cunoaștem limitele, poate că nici nu le conștientizăm îndeajuns. Cât de adevărat este ceea ce spune Sanders: „Deși, pentru noi, Biblia este autoritativă, interpretarea pe care i-o vom da va fi întotdeauna mai prejos decât adevărul deplin cu privire la subiectul în cauză."[3]

Pe de altă parte, suntem pe deplin convinși de faptul că Hristos a adus o jertfă de ispășire desăvârșită, plătind pentru păcatele **tuturor oamenilor**: *…printr-o singură hotărâre de iertare a venit **pentru toţi oamenii** o hotărâre de neprihănire care dă viaţa* (Rom. 5:18). Și El *voieşte ca **toţi oamenii** să fie mântuiţi şi să vină la cunoştinţa adevărului* (1 Tim. 2:4). „Înainte de a exclude prin judecată, El mai întâi include prin har" – spune John Sanders. Oare, nu este El, *Dumnezeul mântuirii noastre, nădejdea tuturor marginilor îndepărtate ale pământului şi mării?* (Ps. 65:5) Nădejdea tuturor oamenilor din cele patru puncte cardinale, oricât de în „margine" s-ar situa aceștia.

Citind paragraful din Fapte 17:26-27, deducem că Dumnezeu Se așteaptă ca oamenii să-și dea silința, să-L caute și să-L găsească, întrucât El este aproape de fiecare dintre ei: *El a făcut ca **toţi oamenii*** […] *să locuiască pe toată faţa pământului; le-a aşezat anumite vremuri şi a pus anumite hotare locuinţei lor, ca ei să caute pe Dumnezeu şi să se silească să-L găsească bâjbâind, măcar că nu este departe de fiecare din noi* (Fapte 17:26-27). Cu alte cuvinte, ei Îl pot întrezări, nu numai în Creație (Rom. 1:20), ci, mai mult, Îl pot simți, Îl pot intui în ei înșiși: *Fiindcă ce se poate cunoaşte despre Dumnezeu **le este descoperit în ei**, căci le-a fost arătat de Dumnezeu* (Rom 1:19). Mă întreb dacă există vreun om care să nu fi avut momentele lui de cercetare, în special în perioadele de „văi" ale suferinței, eșecului, dezamăgirilor, frustrărilor, – perioade ale frământărilor lăuntrice, când omul își pune marile întrebări privitor la sensul vieții și la ce va urma Dincolo... Unii oameni au visuri trimise de Dumnezeu sau momente deosebite în care El li Se revelează direct sau, alteori, indirect, prin fiorul generat de măreția frumuseților naturii. ***Toți** vor fi învățați de Dumnezeu* (In. 6:45), prin însăși vocea lăuntrică a conștiinței prin care cunoaștem conținutul legii morale naturale sădită în noi.

Este un paradox faptul că Dumnezeu Se îndură de cine vrea (cf. Rom. 9:18), și totuși, Se îndură de toți: *În adevăr, nu este nicio deosebire între iudeu şi grec; căci **toţi au acelaşi Domn*** [și păgânul și iudeul]*, care **este bogat în îndurare pentru toţi cei ce-L cheamă*** (Rom 10:12). *Oare, nu ne-a întocmit același Dumnezeu în pântecele mamei?* (Iov 31:15b) Da, „toți au același Domn", ceea ce mulți păgâni au intuit, numindu-L pe Acel Unic Domn în diverse feluri, în funcție de cultură și meridian geografic. Nu ne miră faptul că în toate timpurile, viziunea oamenilor asupra Divinității a fost una etnocentrică, căci fiecare și-L închipuia pe Cel de neînchipuit, în funcție de cultura lui specifică și după propriul chip și asemănare. Un exemplu grăitor în acest sens ar fi descrierea pe cate i-o face lui Dumnezeu un autor din Republica Togo (Africa), pe nume Armatoe: „Dumnezeul nostru este negru, negru de o negreală eternă: cu buze mari, cărnoase, păr creț și ochi căprui, limpezi, căci El ne-a creat după chipul Lui [t.n.]."[4] Am văzut și niște felicitări de Crăciun făcute de niște copii africani, în care Pruncul Isus era negru. De la sine înțeles! El trebuia să fie unul dintre ei!

NEDUMERIRI ÎN FAȚA UNEI O IUBIRI CARE ȘOCHEZĂ

Isus, ca Cel care ştia că I-a sosit ceasul să plece din lumea aceasta la Tatăl, şi, fiindcă iubea pe ai Săi, care erau în lume, i-a iubit până la capăt (In. 13:1).

[3] John Sanders, Gabriel Fackre și Ronald H. Nash, *op. cit.,* p. 21.
[4] Pietro Lupo, *Dieu dans la tradition malgache*, Ed. Ambozontany et Karthala, Fianarantsoa et Paris, 2006, p. 117.

„«Până la capăt» vrea să însemne până la ultima suflare. «Până la capăt» vrea să însemne acceptarea tuturor consecințelor păcatului omului, pe care le-a luat asupra Sa. Omul durerii este revelația acelei iubiri care «suferă totul» (1 Cor. 13:7), a acelei iubiri care este mai presus de [credință și nădejde]... (cf. 1 Cor. 13:13).[5] El a iubit până la capăt, la infinit...

HRISTOS ȘI TÂLHARUL

Doamne, iartă-i, că nu știu ce fac!

Știm că Dumnezeu este numit și „IUBITORUL DE OAMENI". Dar este vorba de o dragoste inexplicabilă, o dragoste „care întrece orice cunoştinţă" (Ef. 3:19), revărsată chiar și peste oamenii cei mai întunecați și mai ticăloși. Nicolae Cabasilas o numeşte *manikos éros* – o „iubire nebună" – dincolo de raţiune şi logică, deci nu are sens să căutăm o explicaţie raţională. Este vorba de însăşi iubirea fiinţială a Dumnezeirii, de însăși esenţa Sa (1 In. 4:8,16).

Pe cruce fiind, Isus S-a rugat ca Dumnezeu să-i ierte pe acei ticăloși, care, deși erau creaturi ale mâinilor Sale sfinte, Îl scuipau și-L băteau (și noi eram printre ei). Și El murea ca să le deschidă acelor nelegiuiți „calea cea nouă și vie", prin trupul Său frânt, pe care (noi și ei) să poată ajunge în Sfânta Sfintelor... Sunt adevăruri mai presus de logica omenească... Isus L-a luat cu El și pe tâlharul criminal, care murea alături. Acestuia i „s-a aprins beculețul" în „ultimul ceas". Și-a dat seama că Cel de lângă el nu era un muritor de rând și și-a exprimat, timid, o dorință: „Doamne, adu-Ţi aminte de mine, când vei veni în Împărăţia Ta!" N-a spus o rugăciune de pocăință; se gândea că ar fi prea de tot să-și ceară iertare, căci păcatele erau prea grosolane, prea multe și grele.... Și-a exprimat un singur gând, cu sfială și durere: „Atunci când vei fi în fericita Ta Împărăție, adu-Ți aminte că alături de Tine era un om negru la suflet, dar care Ți-a intuit neprihănirea și măreția." Răspunsul Domnului este copleșitor: „Adevărat îți spun că astăzi vei fi cu Mine în Rai!" Uluitor!

FIUL RISIPITOR

Eu nici nu aș fi cugetat că așa mă iubești;
Eu nici nu aș fi cugetat că iertare-mi cinstești.

Un alt exemplu de „dragoste nebună" ar fi cea pe care Tu, Doamne, ai arătat-o fiului cel risipitor. Acesta Te-a sfidat și Ți-a împrăștiat averea în desfrânări și beții, dar Tu L-ai primit cu sărutare și l-ai îmbrăcat cu haina cea mai bună; i-ai pus un inel împărătesc în deget și încălțăminte domnească în picioare. *I-ai pus pe cap o cunună de aur curat. Îţi cerea viaţa, şi i-ai dat-o: o viaţă lungă pentru totdeauna şi pe vecie. Mare este slava lui în urma ajutorului Tău. Tu pui peste el strălucirea şi măreţia. Îl faci pe vecie o pricină de binecuvântări şi-l umpli de bucurie înaintea feţei Tale* (Ps. 21:3-6). *Le-am dat slava pe care Mi-ai dat-o Tu!* (In. 17:22) Este vorba de slava pe care o pierduserăm în urma Căderii (Rom. 3:23) și pe care o putem recâștiga, prin Hristos.

Aceste adevăruri profunde sfidează orice logică. Pare fără noimă, și totuși, Tu, Soarele Neprihănirii, Te-ai aplecat după noi, cei înnoroiați, pentru a ne ridica, a ne spăla în Jertfa Ta Supremă și a face din noi fii de Dumnezeu. Apoi, ne-ai înnoit gândirea prin atingerea Duhului Sgânt și ne-ai luminat umbletele cu candela sfântă a Cuvântului Tău. Mai mult, Ți-ai legat inima de rodul suferințelor Tale, și ne-ai șoptit cuvinte de iubire fără de seamăn pe pământ: *Te iubesc cu o iubire veşnică; de aceea îţi păstrez bunătatea Mea!* (Ier. 31:3) *În ziua aceea, zice Domnul oştirilor, … te voi lua şi te voi păstra ca pe o pecete; căci Eu te-am ales, zice Domnul oştirilor* (Hag. 2:23). Ce bogăție! Ce har! Ce iubire negrăită, inexplicabilă - *manikos éros*!

Doamne, nu pot înțelege! *O știință atât de minunată, mai presus de puterile mele! Prea înaltă ca s-o pot prinde* [pricepe]! „Nu Îl putem prinde pe Dumnezeu în plasa logicii umane".

[5] Ioan Paul al II-lea, *Să trecem pragul speranței*, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 98.

În toate doctrinele, în toate lucrările lui Dumnezeu „ne izbim de paradoxuri, de mistere, care pot fi explorate, însă nu și elucidate” (G. Fackre), la nivel de logică; cu atât mai puțin înțelese la nivel de inimă!

Iată ce spune Steinhardt: „Logica noastră, morala noastră, bunul nostru simț nu fac cât o ceapă degerată în prezența suveranei și neașteptatei atotputernicii divine [și a dragostei Lui], care adeseori ne uimește de nu ne și scandalizează. Pentru că nu o putem înțelege.”[6] Iar Pascal exclamă: „Dacă Dumnezeu există, trebuie să fie de neînțeles!” E și normal! Cum ai putea să-L pătrunzi și să-L înțelegi pe Dumnezeu, cu cele doar 86 de miliarde de neuroni, (după ultima numărătoare!) cu care ai fost înzestrat!

INIMA LUI DUMNEZEU PLÂNGE PENTRU ISRAEL, DAR CHIAR ȘI PENTRU PĂGÂNI?

Cartea lui Osea (sec. VIII î.Hr.) este adresată Regatului nordic al lui Israel, pe care profetul o numește adesea „Efraim”. Paharul nelegiuirilor acestuia se umpluse, iar nimicirea și exilul erau iminente – ceea ce s-a și întâmplat în 722 î.Hr. Interesant este faptul că inima lui Dumnezeu este mișcată de milă, chiar și pentru cei pe care, în dreptatea Lui, trebuia să-i atingă dureros, căci iată care era starea poporului:

> *Fiecare jură strâmb şi minte, ucide, fură şi preacurveşte; năpăstuieşte şi face omoruri după omoruri. De aceea, ţara se va jeli.... Cu cât s-au înmulţit, cu atât au păcătuit împotriva Mea. De aceea, le voi preface slava în ocară* (Os. 4: 2-3; 7). *Lui Efraim îi place vântul* [nimicurile] *şi aleargă după vântul de răsărit; zilnic măreşte minciuna şi înşelătoria* (Os. 12:1*).* [Efraim] *a păcătuit cu Baal* [și] *a murit* (Os. 13:1). *Nelegiuirea lui Efraim este strânsă, păcatul lui este păstrat* (Os. 13:12).

Păcatele lui Israel stăteau îngrămădite înaintea Scaunului de Judecată al lui Dumnezeu, strigându-și pedeapsa. Cum se poate ca acest popor scos din Egipt cu mână tare de Dumnezeul lui, să-I întoarcă spatele Acestuia și să se alipească de idolii popoarelor din jur? Cum se poate ca Israel, care avea Legământul, Cărțile lui Moise și ale profeților să ajungă atât de afundat în nelegiuire?

Cu toate acestea, inima lui Dumnezeu plânge și se zbate pentru el, căci îl vedea, într-un viitor apropiat, zdrobit și deportat: *Cum să te dau, Efraime? Cum să te predau, Israele? Cum să-ţi fac ca Admei? Cum să te fac ca Ţeboimul?* [7] *Mi se zbate inima în Mine şi tot lăuntrul Mi se mişcă de milă!* (Os. 11:8) Impresionant! O dragoste dincolo de orice logică omenească – *manikos éros!*

Poate…, totuși…, am zice că este vorba de poporul ales, de care inima lui Dumnezeu Se alipise atât de mult. Dar vedem cu uimire durerea și lacrimile Lui chiar și în fața suferinței moabiților, un popor păgân, idolatru, ce urma să fie cotropit, într-o primă fază, de de Asiria (sec. VIII î.Hr.) apoi subjugat de Nebucadnețar (sec VI î.Hr.).[8]

Scriptura spune că moabiții, care erau vecini ai lui Israel, „au batjocorit şi au fost semeţi cu poporul Domnului oştirilor” (Țef. 2:10). *Am auzit ocările Moabului şi batjocurile copiilor lui Amon, când defăimau pe poporul Meu şi se ridicau cu trufie împotriva hotarelor lor* (Țef. 2: 8). Același lucru îl citim și în Isaia, dar și în Ieremia: *Auzim îngâmfarea mândrului Moab, fudulia şi fala lui, trufia şi lăudăroşia lui* (Is. 16:6). *Cunosc, zice Domnul, înfumurarea lui, lăudăroşiile lui deşarte şi faptele lui de nimic* (Ier. 48:30). „Faptele de nimic” nu au greutate, deci Moabul pus în cântarul dreptății lui Dumnezeu s-a dovedit a fi „ușor”. Mai mult, acest popor al lui Chemoș, înaintea căruia se aduceau ca jertfă copii nevinovați, s-a semețit chiar și împotriva Domnului (cf. Ier. 48:42).

Tocmai de aceea, Doamne, ar trebui să Te bucuri de nimicirea moabiților, căci au fost găsiți ușurei ca pleava pe care o spulberă vântul (deci fără valoare), și pe deasupra, au fost tot timpul și un „țepuș” în „coasta” lui Israel. Și atunci, cum să ne explicăm că Tu Îți sfătuiești

---

[6] Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992, p. 335.

[7] http://dictionarbiblic.blogspot.ro/2011/11/adma.html - Cele două cetăți menționate – Adma și Țeboimul – sunt cetăți ale câmpiei, care au fost scufundate și îngropate în partea de Sud, sub apele Mării Moarte, nimicite o dată cu Sodoma și Gomora.

[8] http://dictionarbiblic.blogspot.ro/2012/07/moab-moabitii_28.html

poporul să-i ocrotească pe fugarii lui Moab, pe care Tu Însuți i-ai gonit: *Lasă să locuiască pentru o vreme la tine cei goniţi din Moab, fii un loc de scăpare pentru ei împotriva pustiitorului!* (Is. 16:4). Cum să Te înțelegem Doamne, în măreția judecăților Tale sfinte? *O ştiinţă atât de minunată este mai presus de puterile mele: este prea înaltă ca s-o pot prinde* [înțelege]. Amin!

Domnul, nu numai că-i sfătuiește pe israeliți să-și deschidă ușile și inimile pentru a-i adăposti pe moabiții fugari, dar în versetele imediat următoare, Dumnezeul cerului și al pământului plânge și jelește pentru acești păgâni rebeli. Incredibil!

> *Îmi plânge inima pentru Moab, ai cărui fugari aleargă până la Ţoar, până la Eglat-Şelişia; căci suie plângând suişul Luhitului şi scot ţipete de durere pe drumul Horonaimului* (Is. 15:5). *De aceea plâng pentru via din Sibma, ca pentru Iaezer; vă ud cu lacrimile mele, Hesbonule şi Eleale! Căci peste culesul roadelor voastre şi peste secerişul vostru a căzut un strigăt de război! Am făcut să înceteze strigătele de bucurie la cules! De aceea îmi plânge sufletul pentru Moab ca o harpă, şi inima, pentru Chir-Hares* (Is. 16:9-11).

Suntem uluiți în fața iubirii îndurerate a lui Dumnezeu pentru niște păgâni! Dragostea Lui îi cuprinde pe toți oamenii, chiar și pe aceia care-L sfidează, precum moabiții, numiți în Scriptură „un vas fără preț”.[9] Oare, noi suferim pentru cei greu încercați, din anturajul nostru sau din biserica noastră, pentru cei care au fost „mai greu de iubit”, (eufemistic vorbind)? Am putea mijloci pentru ei cu lacrimi? Cât de departe este atitudinea și gândul omului comparate cu atitudinea și gândul de nepătruns ale lui Dumnezeu!

Această dragoste inexplicabilă (*manikos éros*) pe unii îi scandalizează, pentru că nu are nicio logică..., dar pentru noi, ea este o sursă de bucurie și nădejde, mai ales când ne dăm seama că prea adesea și faptele noastre se dovedesc a fi „de nimic”, căci ne vedem și pe noi înșine implicați până peste cap în treburile „orizontalei”, având inima „căldicică”. Cum este mai rău! Toată nădejdea noastră este numai în dragostea Ta, o, Marele nostru Milostivnic!

Ajută-ne **să creștem și noi în iubire,** după Modelul Sfânt descoperit nouă în Scripturi!

MESAJ DE IUBIRE PENTRU CEL MAI CRUD POPOR ?

Dumnezeu îl trimite pe Iona (sec. VIII î.Hr.) tocmai la Ninive, capitala Asiriei, la poporul acela păgân și neîndurător –, dușmanul de temut al evreilor. Asirienii au rămas pe paginile istoriei ca unul dintre cele mai sângeroase popoare. Ei își duceau robii de război dezbrăcați de tot, pentru a-i smeri. Pe unii îi trăgeau în țeapă, pe alții îi jupuiau de vii sau le tăiau mâinile și picioarele, le smulgeau limba – o cruzime greu de închipuit. Prorocul Naum numește cetatea Ninive „cetatea care varsă sânge” (Naum 3:1). Cum de Dumnezeu în loc de răzbunare și exterminare în masă le trimite un mesaj de pocăință? Este vorba de *manikos éros* - „iubirea nebună” a lui Dumnezeu, chiar și pentru cei mai sângeroși păgâni. Pentru Iona acest lucru era de neconceput. Dar, profetul Ieremia ne liniștește, spunându-ne că nimic nu este de mirat din partea Domnului (cf. Ier. 32:27). De la Măreția Ființei Lui te poți aștepta la orice.

Ninive se afla pe malul estic al fluviului Tigru, deci la o distanță de peste 1000 km de Țara lui Israel. Dar cred că pe Iona nu l-a speriat atât de mult distanța care trebuia străbătută, cât faptul că Dumnezeu îl trimitea cu un mesaj de pocăință, la un popor păgân, pe care-l ura. I se părea revoltător, un nonsens...

Asiria se ridicase la o poziție de mare putere, supunând o mulțime de popoare și iată că ea constituia o amenințare iminentă și pentru Țara Sfântă. (De altfel, știm din istorie că nu după mulți ani, oștile asiriene urmau să asedieze Samaria, capitala Regatului nordic al lui Israel, timp de trei ani, până în 722 î.Hr., când marea majoritate a populației urma să fie dusă în robie...)

Iona caută să scape, hotărât să fugă de fața lui Dumnezeu, dar cu El nu-i de glumit. Atunci Domnul îl bagă forțat la niște „cursuri intensive”, în pântecele unui pește uriaș, unde

[9] *Am sfărâmat Moabul ca pe un vas fără preţ, zice Domnul* (Ier. 48:38).

voința puternică a *eu*-lui său se frânge și, *volens, nolens* pleacă la Ninive, unde își începe strigarea. Cu gura transmitea mesajul primit de Sus, dar cu inima, și-ar fi dorit ca ninivenii să nu se pocăiască, ci să piară de pe fața pământului.

În urma propovăduirii, *Dumnezeu a văzut ce făceau ei şi că se întorceau de la calea lor cea rea. Atunci Dumnezeu S-a căit de răul pe care Se hotărâse să li-l facă şi nu l-a făcut* (Iona 3:10). *Lucrul acesta n-a plăcut deloc lui Iona, şi s-a mâniat* (Iona 4:1).

Dumnezeu se bucura, iar Iona se mânia și se bosumfla ca un copil. Când Dumnezeu l-a întrebat: *„Bine faci tu de te mânii...?" El a răspuns* [îmbufnat]: *„Da, bine fac că mă mânii până la moarte!"* (Iona 4:9) (Copiii ar mai fi adăugat: „Și de ciudă! Na!")

Ce mare diferență între Iona-omul și Isus-Dumnezeu din Dumnezeul adevărat! Iona s-a mâniat pentru că oamenii din cetate s-au pocăit, pe când Isus a plâns pentru cetatea Ierusalimului care nu s-a pocăit și nu L-a primit. Ce mare diferență între o perspectivă pământească, mioapă și perspectiva lui Dumnezeu! *O, adâncul bogăţiei, înţelepciunii şi ştiinţei lui Dumnezeu! Cât de nepătrunse sunt judecăţile Lui şi cât de neînţelese sunt căile Lui!* (Rom 11:33)

Peste sute de ani, Isus îi dă ca exemplu pe păgânii din Ninive: *Bărbaţii din Ninive se vor scula alături de neamul acesta, în ziua judecăţii, şi-l vor osândi, pentru că ei s-au pocăit la propovăduirea lui Iona; şi iată că aici este Unul mai mare decât Iona* (Mt. 12:41).

Inima Lui arde, atât pentru „bănuțul" care s-a pierdut în „casă" (în poporul Lui sau în Biserica Lui), cât și pentru **oaia pierdută departe, printre păgâni**, căci „harul curge mereu în jos" – cum spunea Philip Yancey –, la cei mai păcătoși, la cei mai întunecați și prinși în lanțurile robiei. Dumnezeu este IUBITORUL DE OAMENI, Specialist în a genera mari și incredibile răsturnări de situații: *Da, cutremură-te, pământule, înaintea Domnului, înaintea Dumnezeului lui Iacov, care preface stânca în iaz, şi cremenea, în izvor de ape* (Ps. 114: 7-8). El se atinge de inima unor păgâni transformându-i în fii de Dumnezeu!

Lili Șandra, care mi-a fost colegă câțiva ani la liceul la care predam împreună, mi-a mărtirusit că citise Biblia încă din adolescență și credea tot ce scrie acolo, dar avea dubii privind întâmplarea cu Iona. Cum se poate ca Iona să fi trăit după o experiență atât de traumatizantă – trei zile în sucul gastric al unei creaturi uriașe? Cum se poate ca balena să-l fi „vărsat" tocmai pe țărm? În anul întâi de facultate s-a dus la bibliotecă pentru a-și scoate o carte din bibliografia obligatorie. Pe masă, erau expuse câteva reviste franceze. Privirea i-a fost atrasă de un titlu șocant privitor la o minune, petrecută prin anii 70'. A luat revista și a citit articolul care relata povestea unui vas pescăresc francez ce s-a răsturnat, iar unul dintre pescari a fost înghițit de o balenă, apoi a fost găsit pe țărm, inconștient, cu epiderma roasă aproape în întregime de acidul din pântecele peștelui. În cele din urmă, balena l-a vărsat, nu se știe de ce, tocmai pe țărm. L-au dus imediat la spital, iar după cum arăta, medicii ziceau că trebuie să fi stat vreo trei zile în acel pântece „agresiv". După ce și-a revenit, pescarul a spus că tot ce poate să-și amintească este o gură imensă și o forță irezistibilă care l-a aspirat și a intrat ca într-un tunel întunecos; apoi „filmul" s-a întrerupt. După tratament, pielea i s-a refăcut și acesta și-a reluat viața. Mesajul acestui articol a constituit exact „picătura" de care Lili avea nevoie pentru a spune „Da" lui Dumnezeu, fără rezerve!

Concluzia și îndemnul acestui subcapitol privitor la dragostea lui Dumnezeu, „care întrece orice cunoștință", este să ne bucurăm de ea, fără a o putea înțelege vreodată. După cum arătam mai sus, nu are sens să căutăm o explicaţie raţională, deoarece este vorba de însăşi iubirea fiinţială a Dumnezeirii, de însăși esenţa Sa (1 In. 4:8,16).

CAPITOLUL 2

LEGEA DE AUR DIN INIMILE LOR

ÎNTREITA ORDINE INSTITUITĂ DE DUMNEZEU

Ordinea naturală (fizică)

Dumnezeu a creat un univers ordonat şi organizat – *Cosmos* – care se conduce după legi fizice exacte, stabilite de El *ab origine.* Această ordine conferă Universului legitate, asigurându-i regularitate și deci raționalitate.

Atunci când Dumnezeu a rostit Cuvântul etern – Logosul (Rațiunea creatoare) –, toate lucrurile care au venit întru existență au fost impregnate cu o rațiune internă (*logoi*). Este vorba de un fel de „inteligenţă internă a materiei" (informaţia închisă în toate lucrurile, o structură logică, o mişcare ordonată la nivelul micro şi macrosistemelor, complexitatea cu toate intra- şi interconexiunile etc.). Toată creația poartă urmele „degetelor" lui Dumnezeu, vizibile tocmai în acea „raţiune internă" (*logoi*) a lucrurilor create. De aceea, „Creația ne duce ca de mână la Dumnezeu" spunea Sf. Ioan Gură de Aur. Raţiunea creatoare, care penetrează toate lucrurile este liantul, factorul integrator al Universului, fără de care ar fi *bellum omnium contra omnes*. De altfel, Kant observă că întreaga realitate empirică îşi întemeiază unitatea ei supremă şi necesară pe Fiinţă. *Pentru că prin El au fost făcute toate lucrurile care sunt în ceruri şi pe pământ, cele văzute şi cele nevăzute: fie scaune de domnii, fie dregătorii, fie domnii, fie stăpâniri. Toate au fost făcute prin El şi pentru El* (Col 1:16).

Ordinea logică

Apoi, Creatorul a instituit ordinea logică a gândirii umane. Omul nu ar putea trăi ca fiinţă raţională într-o lume incompatibilă cu logica riguroasă a gândirii sale. El poate sesiza cu uşurinţă, prin gândirea lui structurată aprioric, echilibrul, simetria, ritmicitatea şi regularitatea fenomenelor naturale, care nu se abat de la legitatea lor. Ordinea logică este un dat ontologic al gândirii fiecărui om sănătos. Dacă nu ar fi așa, oamenii despărţiţi prin spaţiu, timp, culturi diferite, nu s-ar putea înțelege.

Ordinea morală

Poate că aspectul cel mai fascinant al întreitei ordini, instituită de Dumnezeu, este ordinea morală creată în conformitate cu natura Sa, căci legile morale emană din Dumnezeu Însuși: *Din Mine va ieşi Legea!* (Is. 51:4). Acele legi sunt înscrise nu numai în inima omului, ci și în însăși fibra constitutivă a Universului ca o realitate *per se.*

Lumea creată de Dumnezeu funcționează bine în armonie cu etosul pur în care și în conformitate cu care a fost creată, iar acest etos emana din Însăși Ființa lui Dumnezeu. El nu putea crea ceva diferit de natura Sa. Mai mult, inteligibilul (spiritul, *pneuma*) a permeat sensibilul (materia). Dumnezeu este iubire. De aceea orice formă de viață înflorește în prezența iubirii și a valorilor din ordinea Binelui, Binele Suprem fiind Dumnezeu Însuși. Chiar și natura, pământul, apa, „răspund" acestui lubrifiant divin – iubirea curată, rugăciunea și sfințenia.

Am urmărit pe Youtube mărturiile doamnei Dr. P.M.H. Atwater care a avut trei morți clinice; într-una din acestea, Dumnezeu i-a arătat influența pe care gândurile și atitudinile ei le-au avut asupra apei, aerului și asupra pământului. Ea spune: *It was a hellish experience!"*(„A fost o experiență de iad!") „Nimeni nu mi-a spus că gândurile nerostite pot avea o influență asupra mediului înconjurător! Nu am știut!" Desigur, Dumnezeu o învăța anumite lecții pe care i-a spus apoi să le scrie, pentru a le împărtăși oamenilor. (Îmi vin în minte și rezultatele șocante ale experiențelor fizicianului Masaru Emoto. Cum de gândurile mele pot afecta structura apei, deși ea rămâne tot H_2O? Știm că apa intră în compoziția tuturor creaturilor și a pământului, afectându-le. Mai mult de 70% din trupul uman este alcătuit din apă.)

Episcopul Velimirovici spune că natura este oglinda sufletului uman:

> Natura îşi întocmeşte dispoziţia ei după dispoziţiile omului. Câtă vreme Adam a fost supus lui Dumnezeu, şi natura i-a fost supusă. Când însă el s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, şi natura s-a răzvrătit împotriva omului. Precum o cugetare hotărâtă şi puternică, o dorinţă sau o slăbiciune lucrează asupra întregului organism al omului şi asupra nervilor omului până în vârful lor, tot aşa şi dispoziţia omului, credinţa şi moralitatea sa lucrează asupra întregii naturi din jurul său.[10]

Pentru ce este nimicită ţara, arsă ca un pustiu pe unde nu mai trece nimeni? Domnul zice: Pentru că au părăsit Legea Mea pe care le-o pusesem înainte; pentru că n-au ascultat glasul Meu şi nu l-au urmat (Ier. 9:12-13).

Până când să se jelească țara și să se usuce iarba de pe toate câmpiile? Pier vitele și păsările din pricina răutății locuitorilor (Ier. 12:4).

Eu dau la pradă muntele Meu şi ogoarele lui, avuţiile tale, toate vistieriile şi înălţimile tale, din pricina păcatelor tale, pe tot ţinutul tău! (Ier. 17:3)

Omul firesc ar fi tentat să întrebe: „Dar ce are a face pământul și tot ce este pe el cu călcarea poruncilor lui Dumnezeu?" Răspunsul este că totul funcționează bine numai pe lungimea de undă a iubirii și a valorilor sfinte ce emană din Dumnezeu. În mod clar, natura (vizibilă, materială) este permeată de valorile ce emană din natura Celui care a creat-o. Este interesant modul în care nu numai copiii și oamenii, ci și plantele și animalele răspund la iubire. Subliniem acțiunea benefică, de viață dătătoare a iubirii, căci Dumnezeu Însuși este IUBIRE. Am putea spune, fără a exagera că „spinii şi pălămida" din toate domeniile existenţei noastre au fost generate de păcatele noastre. De aceea, în urma Căderii, **toată** creaţia „suspină" (Rom 8: 22), aşteaptând izbăvirea.

Orice faptă a noastră cade sub incidenţa Legilor divine, indiferent dacă le acceptăm sau le sfidăm. *Nu vă amăgiţi, Dumnezeu nu se lasă batjocorit, căci ce va semăna omul, aceea va şi secera* (Galateni 6:7). *Nu vă amăgiţi* s-ar putea „traduce" cu „nu vă faceţi iluzii deşarte", Dumnezeul Universului este şi Dumnezeul ordinii morale, deci al unor legi care au consecinţe pe plan moral.

El nu trage omenirea la răspundere fără a o fi echipat în conformitate cu cerinţele ordinii Lui morale, care nu sunt exterioare omului, ci sunt înscrise în însăşi fiinţa lui, fiind parte integrantă a Revelaţiei generale: *Când neamurile, măcar că n-au lege, fac din fire lucrurile Legii, prin aceasta ei, care n-au o lege, îşi sunt singuri lege; şi ei dovedesc că lucrarea Legii este scrisă în inimile lor; fiindcă despre lucrarea aceasta mărturiseşte cugetul lor şi gândurile lor, care sau se învinovăţesc sau se dezvinovăţesc între ele* (Romani 2:14-15). Traducerea ortodoxă folosește cuvântul „păgânii" în loc de „neamurile" „Când păgânii care nu au lege...". Judecăţile din cugetul acestor păgâni îi învinovăţesc atunci cân fac Răul sau îi apără, atunci când fac Binele. În maximele și aforismele popoarelor, care au trăit cu mii de ani înaintea noastră, vom descoperi aceleași idealuri de dreptate, adevăr, generozitate pe care le cunoaștem și noi (A se vedea Anexa).

Întreita ordine creionată mai sus, își are izvorul în gândirea divină, căci ea constituie o oglindire a desăvârșirii, înţelepciunii şi bunătății lui Dumnezeu, pe care le putem străvedea, contemplând Universul – Revelația generală/ naturală.

[10] Nicolae Velimirovici, *Învăţături despre bine şi rău,* Ed. Sofia, Bucureşti, 1999, p. 42.

OMUL – O FIINȚĂ MORALĂ

Legea morală naturală

Legea morală naturală, numită și „Legea de aur", este asemenea unei lumini sădite în om de Dumnezeu, care se concretizează prin suma dispoziţiilor, impulsurilor și sentimentelor morale țesute în fiecare ființă umană, căci, *Lumina* care S-a arătat [Hristos] *... luminează* ***pe orice om*** *venind în lume* (cf. Ioan 1:9). Așa se face că orice om poate face deosebirea între Bine şi Rău.

Popoarele păgâne din Vechiul Testament nu aveau legea iudaică şi totuşi Dumnezeu le-a tras la răspundere şi le-a pedepsit, ceea ce denotă că ele aveau o responsabilitate faţă de Făcătorul lor, căci legea era înscrisă în inimile lor. Un exemplu în acest sens ar fi Adoni-Bezec, un împărat al canaaniților, care a fost înfrânt în războiul cu Israel. Israeliții au pus mâna pe el și i-au tăiat degetele mari de la mâini și de la picioare. *Adoni-Bezec a zis: „Şaptezeci de împăraţi, cu degetele cele mari de la mâini şi de la picioare tăiate, strângeau mâncare sub masa mea; Dumnezeu îmi răsplăteşte şi mie cum am făcut"* (Jud. 1:7). Adoni-Bezec – un păgân – a recunoscut el însuși că pedeapsa primită este dreaptă.

Vivere secundum naturam, secundum rationem, cum spunea Seneca, înseamnă a trăi călăuzit de legea morală naturală, prin raţiune. Această lege este o reflexie ştearsă şi parţială a legii veşnice, datorită căderii omului în păcat. Cu toate acestea, de-a lungul secolelor, oamenii au fost fascinaţi de această lumină morală sădită în străfundurile lor: „Două lucruri umplu sufletul cu mereu nouă şi crescândă admiraţie şi veneraţie, cu cât mai des şi mai stăruitor gândirea se ocupă cu ele: *cerul înstelat deasupra mea şi legea morală în mine.* […] …le văd în faţa mea şi le leg nemijlocit cu conştiinţa existenţei mele."[11] „Aruncă-ţi privirea asupra tuturor naţiunilor lumii, parcurge întreaga istorie; printre atâtea culte neumane şi ciudate, în această enormă diversitate de moravuri şi de caractere, vei afla pretutindeni aceleaşi idei de justiţie şi cinste, pretutindeni aceleaşi noţiuni de Bine şi Rău."[12] „Nu e nevoie de nici o ştiinţă şi filosofie spre a şti ce avem de făcut, pentru a fi oneşti şi buni, ba chiar înţelepţi şi virtuoşi. S-ar putea chiar presupune cu anticipaţie că cunoaşterea a ceea ce omul are obligaţia să facă, prin urmare şi să ştie este treaba fiecărui om, şi a celui mai de rând."[13] Cu alte cuvinte, Kant vrea să spună că omul ştie *a priori* (prin raţiune) ce are de făcut, deoarece conţinutul legii morale este înscris în fiinţa sa. Hristos întreabă noroadele: „De ce nu judecați voi înșivă ce este drept?" (Lc 12:57). El nu ar fi pus această întrebare dacă noroadele nu ar fi avut această abilitate sădită în ei, de a judeca ce este drept, ca o trăsătură constitutivă a umanității lor.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, oamenii din poporul sakalava de pe coasta de vest a insulei Madagascar spuneau misionarilor lutherani: „Nu există diferențe între religia voastră și a noastră. Ambele sunt la fel. În general, așa vedem noi lucrurile. Faptul că noi suntem negri și că voi sunteți albi, nu schimbă cu nimic lucrurile. Dumnezeu vă ocrotește, dar și pe noi, El ne ocrotește prea bine. Voi nu sunteți singurii care vă rugați Lui, nu sunteți singurii care Îl cunoașteți. Noi știm, ca și voi, ce nu trebuie să facem, ce nu este drept. Poziția noastră este asemănătoare cu a voastră [t.n.]." [14]

În cartea sa, *Măreția creștinismului,* D'Sousa arată și el că „Moralitatea este atât naturală, cât și universală [un dar al oricărui om venit în lume]. [Moralitatea] se poate

---

[11] Immanuel Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor. Critica raţiunii practice*, Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p. 252.

[12] J. J. Rousseau, *Emile sau despre educaţie*, Ed. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1973, p. 275.

[13] I. Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor....*, p. 22.

[14] Citat din *Misjionstidende* (Revista misiunii norvegiene Stavanger), sept. 1875, în Pietro Lupo, *Dieu dans la tradition malgache*, p. 117.: „Il n'y a pas de différence entre votre religion et la nôtre: les deux sont les mêmes. C'est ainsi que nous voyons la chose en générale. Le fait que nous sommes noirs et que vous êtes blancs, ne change rien. Dieu vous protège, mais nous aussi, Il nous protège bien. Vous n' êtes pas les seuls à Le prier, vous n' êtes pas les seuls à Le connaître. Nous savons comme vous, ce qu'il ne faut pas faire et ce qui n'est pas juste. Notre position est semblable à la votre."

descoperi și fără religie, totuși sursa ei este în cele din urmă divină." Paradoxul moralității constă în faptul că „esența ei este de a acționa împotriva propriului interes. Esența moralității este de a face ceea ce trebuie să faci, nu ceea ce ești tentat să faci sau ceea ce este în interesul tău".[15]

În cele din urmă, existența unei ordini morale universale te conduce spre Dumnezeu, deoarece sentimentele morale, cum ar fi: milă, empatie, bucurie, împlinire, simțul datoriei, vinovăție, își au rațiunea de a fi în existența unei vieți după moarte, unde omul va culege roadele faptelor lui: răsplată sau pedeapsă. „Fără cer și iad, viața pe pământ ar fi foarte nedreaptă – spune D'Sousa. Mulți oameni încalcă legea morală și prosperă, și mulți care o respectă ajung să sufere."[16]

Natura umană ca normă a moralităţii

Natura umană *per se* este şi ea o normă a moralităţii. De aceea, facem o distincţie între a trăi în conformitate cu ea sau împotriva ei. De exemplu, toţi oamenii fac o deosebire calitativă între „a mânca" şi „a se îmbuiba". Prima este în conformitate cu natura umană, pe când a doua este împotriva ei, dăunându-i. Urechea a fost creată să reziste la un anumit număr de decibeli. Cei care ascultă muzica cu sonorul dat la maxim, cu timpul, vor suferi de hipoacuzie, pentru că păcătuiesc împotriva felului în care am fost creați. (Am citit că în America, 50% dintre adolescenți și tineri suferă de hipoacuzie, din pricina „decibelilor".) Familia, instituită de Dumnezeu Însuși, dintr-un bărbat și o femeie, este în conformitate cu natura umană și cu ordinea Creației, iar celalte forme deviante de familii sunt împotriva ei, împotriva aşa-numitelor „legi ale firii", pe care şi păgânii le recunosc.

Dar natura umană este o normă *apropiată* a moralităţii sau o normă de gradul doi, deoarece ea nu este desăvârşită, nu este explicită, aşa cum este Revelaţia scrisă/ specială, şi nu este evidentă în domenii specifice.

Creaţia în sine este deci o mărturie a legii morale, prin ordinea, și rostul precis al lucrurilor date prin creaţie şi prin consecinţele dureroase ale folosirii lor împotriva acelor rosturi prestabilite de Creator. Cu alte cuvinte, pentru orice abatere există consecințe pe măsură, căci omul, prin neascultare, strică Creația lui Dumnezeu și stabilește el însuși, după bunul său plac o altă „ordine", prin abuzarea, inversarea, călcarea și nesocotirea rânduielilor prestabilite de Creator *ab origine*. Mai nou, se vorbește despre o „nouă morală", dar „«Morala nouă» nu există – spune Steinhardt –, e numai titlul pe care omul-masă îl dă imoralismului său, dorinței de a nu mai avea nicio îndatorire, de a nu se mai supune niciunei reguli. Drepturi fără îndatoriri, mă!, e ca și cum ai vrea lumină fără întuneric și mămăligă fără mestecău."[17]

„Cel ce face răul vatăma lumea întreagă, pentru totdeauna" (V. Ghika). Suntem interconectați și de aceea răul săvârșit afectează comunitatea în care trăim, chiar și pământul, degradându-le.

Rațiune fără moralitate

Raţiunea fără dimensiunea morală nu te face pe deplin uman. Există un foarte mic număr de psihopaţi, care nu au simţul moral, nu sunt capabili de milă şi devotament, sunt impulsivi şi nu dispun de o ierarhie a valorilor morale în motivarea faptelor lor, deşi inteligenţa nu le este afectată. C. Rădulescu-Motru în *Curs de psihologie*, spune următoarele: „Pentru aceşti oameni morala este o tehnică de conduită care nu trezeşte nici un ecou sentimental. Apelul la conştiinţa lor morală nu are nici un sens. Ei nu înţeleg ce este această conştiinţă morală, fiindcă de fapt sunt lipsiţi de sentimente morale."[18] O asemenea persoană,

[15] Dinesh D'Souza, *Măreția creștinismului,* Ed. Imago Dei, Oradea, 2011, p. 246 și 255.

[16] *Ibidem,* p. 252.

[17] Steinhardt, *Jurnalul…,* p. 232.

[18] cf. Bogdan Emilia, Bogdan Alexandru, *Etica*, Ed. Adevărul, Bucureşti, 1935, p. 44. Aceeaşi idee o găsim şi în *Dicţionarul de Psihologie* al lui Norbert Sillamy, p. 252: „Termenul de psihopatie se aplică mai ales deviaţiilor caracteriale (afectivitate, voinţă), care determină conduite antisociale fără culpabilitate aparentă [fără a avea un sentiment al vinovăţiei]. Psihopaţii nu se clasează nici printre psihotici (realmente alienaţi) şi nici printre nevrotici (care sunt conştienţi de tulburările lor). Ei sunt indivizi instabili, impulsivi şi dificili, al căror comportament face să

cu cât este mai inteligentă, cu atât este mai periculoasă. Şi totuşi, poate că existenţa acestor bieţi semeni ai noştri ne determină să apreciem mai mult felul minunat în care suntem alcătuiţi, având zidite în noi impulsuri şi sentimente morale, precum şi „aparatul" sensibil al conştiinţei – for de justiţie interior – în faţa căruia ne simţim responsabili faţă de Făcătorul nostru, faţă de noi înşine şi faţă de cei din jur.

Sentimente cum ar fi: mila, compătimirea, iubirea, generozitatea sunt motivaţii nobile care ne împing spre sacrificiu de sine, în beneficiul aproapelui, chiar dacă relaţia *eu-tu* este şi rămâne asimetrică.

Responsabilitatea morală

Responsabilitatea morală este şi ea o trăsătură tipic umană, un element al conştiinţei care mă îndeamnă în calitate de *eu* moral spre o continuă autotranscendere înspre *celălalt*, nesilit, deci într-o deplină libertate lăuntrică. Căci omul se află în faţa unei continue posibilităţi de a lua hotărâri pentru Bine sau pentru Rău: „[El] se află în situaţia de a trebui şi de a putea alege continuu felul mişcării şi direcţia ei, [trebuind să aleagă între] ceea ce e Bine în sens superior pentru sine şi pentru alţii şi ceea ce-l dezvoltă cu adevărat şi între ceea ce îl sărăceşte, îl îngustează şi îi strâmbă fiinţa. Prima e ajutată de responsabilitatea ce ţine în mod firesc de conştiinţa lui şi o adânceşte, a doua vine o dată cu slăbirea responsabilităţii."[19]

Libertatea lăuntrică – o condiție a exercitării responsabilității morale

Dumnezeu ne-a dăruit și cu o libertate lăuntrică, căci ea *este condiţia îndeplinirii responsabilităţii morale* a omului. Aşa a fost şi în cazul relaţiei dintre Făcător şi coroana creaţiei atât de iubită de El. Dumnezeu l-a dăruit pe om cu o libertate în virtutea căreia el putea să spună „Nu!" chiar și lui Dumnezeu. „Aria libertăţii omului [...] e atât de mare, încât există în ea posibilitatea şi riscul de a putea spune «nu» chiar Binelui."[20]

Sfințenia: o culme a moralității

Omul a fost destinat desăvârşirii, sfinţeniei, căci sfințenia este suma moralităţii. Dumnezeu care este de trei ori sfânt l-a menit pe omul creat după chipul Său, trăirii în sfințenie: *Fiţi sfinţi, căci Eu sunt sfânt, Eu Domnul Dumnezeul vostru* (Levitic. 19:2). Un trai sfânt în toate domeniile vieţii omului şi în toate relaţiile lui este esenţială pentru realizarea deplină a potenţialului umanităţii sale, ridicându-l astfel la înălțimea chemării de a fi *teomorf* (asemenea lui Dumnezeu). Acest deziderat ar fi fost uşor de realizat în starea lui originară, când nici un păcat nu lucra în el. El cunoştea doar Binele şi se bucura de o comuniune personală cu Făcătorul său. Dar chiar şi în această stare de totală bunătate, omul a fost o creatură morală, deoarece el cunoştea de la Dumnezeu posibilitatea survenirii Răului, precum şi consecinţele acestuia (Genesa 2:17), fără a-l fi experiat el însuşi. El trebuia să asculte de porunca dată şi era responsabil din punct de vedere moral (el putea lua decizii, putea face alegeri) în faţa Aceluia al cărui chip îl purta. Făgaşul pe care ar fi trebuit să-l urmeze a fost arătat în persoana Fiului lui Dumnezeu, Cel de-al doilea Adam, în care s-a făcut o recapitulare voită a ispitirii fatale. Diavolul L-a ispitit, aşa cum a făcut-o şi cu primul Adam, să mănânce…, dar El a respectat cu credincioşie cuvântul şi voinţa divină (Matei 4:1).

Conştiinţa morală

> Conștiința este podul care leagă creatura de Creator.
>
> S. Lewis

---

sufere mai ales anturajul lor. Inadaptaţi social, ei au adesea de-a face cu justiţia." D. Belu spune şi el în cartea sa *In legătură cu valorile morale*, Caransebeş, 1942, p. 34: „Desprins din legătura cu valorile morale, subiectul personal îşi pierde orice sens, degradându-se la rangul celorlalte vieţuitoare."

[19] D. Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 70.

[20] C. Galeriu, *Jertfă şi răscumpărare*, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991, p. 86.

Legea morală naturală nu este identică cu conştiinţa morală. Prin intermediul conştiinţei morale cunoaştem, discernem legea nescrisă, cuprinsă în ea. Datorită acestui „tribunal" lăuntric putem judeca fiecare caz în parte, dacă se încadrează în ideea de Bine şi dacă este în concordanţă cu legea morală. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că „Dumnezeu a sădit în fiecare judecata nemincinoasă a Binelui şi a Răului, adică norma conştiinţei"; Origen o numeşte o călăuză a sufletului şi un educator al sufletului care-l opreşte pe om de la Rău şi-l conduce la Bine (*conştiinţa antecedentă, legiuitoare*). Este vorba de ceea ce Scriptura numește „lumina care este în tine" (Matei 6:23).

Conştientizarea a ceea ce se petrece în noi sau în jurul nostru, raportat la *eu*, revine conştiinţei psihologice, dar cântărirea, judecarea faptei în raport cu legea morală revine sferei conştiinţei morale, care este un for mai înalt și care supune fapta unui examen critic şi minuţios, mergând până la rădăcinile ei (intenţii, motivaţii, atitudini, circumstanțe etc.). „Conștiința este nucleul cel mai secret și sanctuarul omului, unde el se găsește singur cu Dumnezeu, al cărui glas răsună în intimitatea proprie."[21]

Conştiinţa morală are calitatea de a se îmbiba de valorile morale familiale, de interdicţiile, regulile şi normele societăţii, adică pe fundalul conştiinţei morale se grefează şi elemente de natură socială şi culturală. Acest lucru nu se întâmplă însă fără un examen critic; fiecare persoană se raportează la valorile morale din jur, prin intermediul unui filtru personal.

Dacă nu ascultăm de conștiința noastră, ea va fi un aspru judecător (*conştiinţa consecventă, judecătoare*), deoarece, „Tribunalul e chiar în sufletul celui vinovat" – zice Pitagora (sec. VI î.Hr.). Fericitul Augustin ne spune că omul poate fugi de toate, dar de conştiinţa sa, nu. Păcatele îl vor roade, chiar şi ascuns în patul său. Descartes mai spune că „… Răul săvârşit de noi trezeşte căinţa care este pasiunea [sentimentul] cea mai amară." [22] Iar Steinhardt, care a experimentat viața de detenție, scrie următoarele: „Oricine putând ajunge de unul singur într-o celulă de închisoare sau pe un pat de spital, ori să se pomenească fără somn la ora două noaptea (ora teribilă a lucidității), nimic nu e mai amarnic și mai aproape de iad decât amintirea faptelor urâte, rele, meschine; decât golul talanților nefolosiți și al darurilor irosite." [23]

Iată și părerea lui D'Souza: „Nu există vreun alt glas în experiența noastră care să ne vorbească în felul acesta. Conștiința este ghidul nostru permanent și tutorele moral personal [... care] ne asigură o instruire particularizată adaptată fiecărei situații concrete. [...] Desigur, putem respinge glasul conștiinței, [...] [dar acesta] are capacitatea de a impune autoincriminarea, remușcarea și rușinea, și în același timp, ne poate face să simțim că astfel de consecințe sunt meritate. Într-adevăr, este unul dintre cele mai misterioase și puternice aspecte ale umanității noastre. Pentru Kant, conștiința este un gen de glas noumenal care ne vorbește direct, din interiorul nostru, oferindu-ne siguranță, care nu ne este disponibilă [asigurată] din exterior sau din experiența fenomenală. Acesta este un mod filosofic de a descrie moralitatea, însă Lewis o formulează mai simplu: «Conștiința nu este nimic altceva decât vocea lui Dumnezeu în interiorul sufletelor noastre»".[24]

Conștiința, un rezultat al evoluției?

Evoluţioniştii consideră conştiința un rezultat al adaptării omului la mediu, deşi, într-o luptă acerbă pentru supravieţuire, impulsurile morale ar fi cel mai mare handicap al omului. Esenţa moralităţii, care este prin excelenţă acel imbold „pentru *celălalt*", „în folosul *celuilalt*", ar fi un nonsens într-o lume în care supravieţuieşte cel mai puternic, nu cel mai bun. A fi moral înseamnă nu numai „a fi", ci „a fi mai bun". Însăşi logica umană ne spune că potrivit gândirii evoluţioniste se realizează cel care poate fi „împotriva *celuilalt*", nimicindu-l, nicidecum cel milos, cel generos. Nietzsche îşi dă seama de acest lucru şi numeşte conştiinţa

[21] Citat în Ioan Paul al II-lea, *op.cit.,* p. 231.

[22] René Descartes, *Pasiunile sufletului*, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 91.

[23] Steinherdt, *Jurnalul fericirii…*, p. 87.

[24] Dinesh D'Souza, *op. cit.,* p. 257.

„cel mai mizer şi neîndemânatic organ al lor" [al oamenilor],[25] deoarece într-o lume ca cea imaginată de el, în care supraomul va domni plin de o mândrie arogantă a siguranţei de sine, dispreţuind profund morala şi ridicându-se deasupra ei (*Dincolo de Bine și de Rău*), un asemenea „organ" nu-şi are locul.

Schaeffer a observat cu o simulată indignare şi cu o subtilă tentă de ironie, că „Omul a devenit o fiinţă cu aspiraţii multiple, printre care şi impulsuri morale, pentru care nu ar exista împlinire finală în univers. În om s-a distins, dezvoltându-se, un simţ moral care, de fapt, n-ar avea nicio semnificaţie în univers: iată alienarea cosmică finală, dilema generaţiei noastre. Omul are un simţ moral, impulsuri morale care ar fi cu totul străine faţă de ceea ce există în univers" [26] (t.n.). Cu alte cuvinte, ar fi vorba, chipurile, de o incompatibilitate a structurii lăuntrice a omului cu lumea în care trăieşte. Cu toate acestea, nu puţini sunt cei care recunosc în conştiinţă o minune inexplicabilă din punct de vedere evoluţionist, materialist. Ea este un dar divin, un *dat* ca parte integrantă a Revelaţiei generale.

Scriptura vorbeşte despre posibilitatea adormirii conştiinţei: *Dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acesta!* (Mt. 6:23). Un caz bine cunoscut în acest sens este cel al lui Jean Jacques Rousseau, mare teoretician în domeniul educaţiei (!), care (culmea!) şi-a abandonat cei cinci copii ai săi, dându-i la orfelinat: „Încredinţându-mi copiii educaţiei publice, neavând putinţa de a-i creşte eu însumi, hărăzindu-i să devină lucrători sau ţărani, în loc de a ajunge aventurieri sau haimanale, am crezut că fac un act de cetăţean şi de părinte şi mă priveam ca un membru al republicii lui Platon. De atunci încoace, remuşcările inimii mi-au dat a înţelege, şi nu o dată, că mă înşelasem…"[27] „Vorbim de ţipătul remuşcărilor care pedepseşte în secret crimele ascunse şi le dă atât de des în vileag! Vai! Care dintre noi nu a auzit niciodată această voce supărătoare? Vorbim din experienţă şi am vrea să înăbuşim acest sentiment tiranic care ne chinuieşte atâta."[28] Atunci când mai târziu Rousseau a făcut tot felul de investigații pentru a-și regăsi copiii, nu a mai găsit niciunul.

Pentru a ilustra adevărul profund al minunii existenței Legii morale naturale și a luminii conștiinței, în fiecare om, în fiecare păgân, vom recurge la câteva constatări ale misionarilor care au lucrat între sălbatici:

Citind cartea lui Neil Anderson – *Temeiul tuturor lucrurilor* – m-am întors în timp, în vremea celei mai întunecate păgânătăți, deși, cele relatate acolo s-au petrecut recent, și anume, în a doua jumătate a secolului 20. Comunitatea vorbitorilor de limbă Folopa, din Papua noua Guinee, număra în jur de 3000 de suflete și trăiau împărțiți pe clanuri (triburi), împrăștiate la mari distanțe prin munții de acolo. Ei erau implicați în războaie și canibalism. Își mâncau nu numai învinșii, ci și morții.

Până în 1960, oamenii Folopa nu au avut nicio legătură cu lumea civilizată, dar în acel an, guvernul Australiei a trimis doi ofițeri albi, însoțiți de o ceată de cărăuși băștinași (deci de aceeași culoare cu ei), pentru a le interzice categoric războirile. Erau primii albi pe care-i vedeau și, au crezut că degetele lor de la picioare erau maronii și cusute laolaltă, deoarece nu mai văzuseră pantofi. La vederea lor, au fugit în pădure înspăimântați, crezând că sunt stafiile morților, care au venit să le facă rău. Ofițerii australieni le-au adus la cunoștință decizia guvernului: morții lor vor fi înhumați, iar războaiele și canibalismul vor înceta. De frica pedepsei, aceștia s-au conformat.

Atunci când băștinașii Folopa voiau să spună că ceva este foarte bun, spuneau că este „atât de bun încât îți vine să mori". Atunci când unul dintre ei a gustat pentru prima dată o bucată de ciocolată, ceilalți l-au întrebat: „Cum este?" „O, este atât de bun, încât îți vine să mori!". Acesta este superlativul superlativului (absolut).

[25] Friedrich Nietzsche, *Despre genealogia moralei*, Ed. Echinox, Cluj-Napoca, 1993, p. 50-51.
[26] Francis Schaeffer, *Dieu ni silencieux, ni lointain*, Ed. Trobisch, Frankfurt, 1979, p. 35.
[27] J. J. Rousseau, *Confesiuni*, Ed. pentru literatură, Bucureşti, 1969, p. 179.
[28] J. J. Rousseau, *Emile sau despre educaţie...*, p. 274.

La începutul anilor 70', autorul – Neil Anderson – pleacă, dimpreună cu toată familia lui, ca misionar în Papua Noua Guinee, pentru a lucra la traducerea Scripturii în limba băștinașilor Folopa. Acolo își petrece câțiva ani buni, trăind alături de ei. După instalare, Neil și soția lui s-au apucat de traducere. În fiecare zi, veneau în jur de zece sau mai mulți curioși, ca să audă și ca să se „implice", în sensul că le spuneau „albilor" dacă cuvintele alese sunt chiar cele mai potrivite în propoziția tradusă. Dar îi interesa și ce zice Cartea. Dacă lipseau, îi rugau pe ceilalți să-i aducă la zi cu noutățile. Între timp, Neil i-a învățat pe capii clanurilor să citească, și pe urmă, s-au învățat ei unii pe alții.

Traducerea Scripturii au început-o cu Genesa. Le-a plăcut extraordinar de mult relatarea despre viața lui Iosif. Pentru oamenii Folopa răzbunarea era ca o lege nescrisă, rămasă din moși strămoși. Dacă cineva ți-a făcut rău, trebuia să-i plătești cu vârf și îndesat. Spre uimirea și bucuria lor, au auzit că Iosif, care ajunsese mare și puternic, nu numai că nu s-a răzbunat pe frații lui, care-l vânduseră, dar acum că stăteau în fața lui „goi și descoperiți", roși de rușine și vinovăție, le spune cuvinte de iertare și mângâiere, arătându-le că Dumnezeu, în planul Său măreț, l-a trimis aici înaintea lor, tocmai ca să le scape viața.

„Ajunși aici, unul din bărbații mai în vârstă și-a ridicat privirile spre mine – spune autorul. Ducându-și mâna la gât, cu un gest întru totul Folopa, a spus: «Cuvintele acestea sunt atât de bune că ne vine să murim!». A luat foaia pe care tocmai o terminase Carol (soția lui Neil) și a citit un verset: «Acum, nu vă întristaţi şi nu fiţi mâhniţi că m-aţi vândut ca să fiu adus aici, căci ca să vă scap viaţa m-a trimis Dumnezeu înaintea voastră » (Gen. 45:5). S-a uiat în jur la ceilalți și apoi pe fereastră. A rostit încet: «Fratele pe care l-au făcut să sufere atât de mult, avea acum toată puterea să-i nimicească. Și totuși, n-a mai vrut să știe de greșeala lor. Dimpotrivă, le-a venit în ajutor». Apoi, a încheiat oftând: «Aici se află un adevărat *beté*»".[29] („Beté", în limba lor, înseamnă „adevăr de bază", „esență", „temei".) Da, căci cuvintele citite aveau un „gust" de Rai, o adiere a frumuseții de Dincolo, un adevăr mai presus de logică. În fața acestui adevăr ești cutremurat și ți se trezește dorul de Casă, de origini, de Țara păcii sfinte, căci cu toții purtăm în noi suflare din Dumnezeu (de pe Celălalt Tărâm) – „suntem din neamul Lui..." și rezonăm profund cu adevărurile acelei Țări...

Dacă de exemplu, un om fără să vrea, cauza moartea unui alt om în timp ce lucra, neamurile mortului, veneau să-l ceară pe făptaș pentru a-l omorî. Pentru oamenii Folopa era de neconceput să dea ca răscumpărare, pentru un om, un alt om. Nici omul (făptașul) nu s-ar fi dat pe sine. Da, aparținătorii acestuia dădeau ca despăgubire cochilii, pene, porci – deci din tot ce aveau ei mai bun – pentru a împăca partea păgubită, dar să dai un om, era de neconceput. Atunci când au înțeles că Dumnezeu a dat pentru păcatele noastre, ale întregii omeniri, pe propriul Său Fiu Sfânt, iată reacția unuia dintre ei, care vorbea în numele tuturor: „S-a uitat în jur la ceilalți, cu albul ochilor strălucindu-i în orbitele adânci. S-a lăsat pe spate cu un oftat, ca și cum nu i-ar fi venit să creadă. Apoi a rostit cuvintele pe care acești oameni le rostesc întotdeauna atunci când au o revelația atât de profundă: «Vobele acestea sunt atât de bune, că ne vine să murim!»"[30].

Un colaborator de-al lui Neil i-a întrbat pe acești oameni Folopa: „Nu v-ați dorit niciodată să se întoarcă vremurile de demult, astfel încât lucrurile să fie iarăși precum au fost?" I-au răspuns mai întâi cu o tăcere nedumerită... Într-un târziu au izbucnit: «Nu! N-am vrea să se întoarcă niciodată! Au fost vremuri îngrozitoare. Trăiam mereu cu frica-n sân. N-aveam pace. Ucideam și eram, la rândul nostru, uciși. Aia nu era viață. Acum Îl cunoaștem pe Dumnezeu, adevăratul *beté* al tuturor lucrurilor. De ce ar trebui să ne întoarcem la mai puțin?»"[31]

În acest capitol, am văzut că omul este o ființă morală, prin constituție, pentru că Dumnezeu l-a echipat în conformitate cu cerințele Lui, săpând „Lgea de aur" în fibrele lui constitutive (cf. Rom. 2:14-15). Cu alte cuvinte, în „bocceluța ereditară" a fiecărei ființe umane, Dumnezeu a pus, printre alte comori, și o cărticică minusculă pe care scrie: *Legea morală naturală,* dar și o luminiță, un for lăuntric judecător: *conștiința* – „lumina care este în tine". Așa se face că și sălbaticii știu aproximativ ce este Bine și ce este Rău.

Printre păgâni, vom întâlni și exemple șocante de oameni care-și dădeau toate silințele să trăiască o viață ireproșabilă din punct de vedere moral, nu numai la nivel de fapte, ci și la nivel de motivații, gânduri, atitudini și vorbe.

---

[29] Neil Anderson, *Temeiul tuturor lucrurilor*, Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2004, p. 66.
[30] *Ibidem,* p. 125.
[31] *Ibidem,* p. 152.

CAPITOLUL 3

PĂGÂNII DE PE PAGINILE SCRIPTURII

A. PĂGÂNII SFINȚI

IOV

Un exemplu grăitor în acest sens ar fi Iov. El nu făcea parte din poporul ales – era unul „din locuitorii Răsăritului" – spune Scriptura, un păgân, dar Dumnezeu Însuși mărturisește despre Iov că *Nu este nimeni ca el pe pământ. Este un om fără prihană şi curat la suflet, care se teme de Dumnezeu şi se abate de la rău* (Iov 1:8). Iov era un om de o moralitate impecabilă. Pentru el mila era mai presus de jertfă, de parcă ar fi asistat la învățăturile Domnului nostru Hristos: *Milă voiesc, iar nu jertfe* (Mt.12:7). Da, căci „Jertfa o dai din buzunar, dar mila o dai din inimă" (Maria Ernu). Iată ce zice Iov: *Dacă n-am dat săracilor ce-mi cereau, dacă am făcut să se topească de plâns ochii văduvei, dacă mi-am mâncat singur pâinea, fără ca orfanul să-şi fi avut şi el partea lui din ea, eu, care din tinereţe l-am crescut ca un tată, eu, care de la naştere am sprijinit pe văduvă; dacă am văzut pe cel nenorocit ducând lipsă de haine, pe cel lipsit neavând învelitoare, fără ca inima lui să mă fi binecuvântat, fără să fi fost încălzit de lâna mieilor mei; dacă am ridicat mâna împotriva orfanului, pentru că mă simţeam sprijinit de judecători; atunci, să mi se dezlipească umărul de la încheietură, să-mi cadă braţul şi să se sfărâme! Căci mă temeam de pedeapsa lui Dumnezeu şi nu puteam lucra astfel din pricina măreţiei Lui* (Iov 31:16-23). Da, măreția lui Dumnezeu înfricoșează. Este vorba de acea prezență copleșitoare, care permează Creația –, imanența Lui – care te îndeamnă la prosternare și ascultare, cu o atitudine de adâncă smerenie. Tot Iov spune: *Nu vă înfricoșează măreția Lui? Și nu cade groaza Lui peste voi?* (Iov. 13:11)

Moralitatea lui Iov nu era doar una exterioară, la nivel de fapte, ci ea anunță parcă într-un mod profetic cerințele moralității adevărate, propovăduită de Hristos – o moralitate la nivel de esență: *Făcusem un legământ cu ochii mei şi nu mi-aş fi oprit privirile asupra unei fecioare* (Iov 31:1). Hristos a venit să împlinească Legea adăugând la păzirea exterioară a Legii, curăția intențiilor, a gândurilor, a deciziilor lăuntrice – curăția inimii: *Aţi auzit că s-a zis celor din vechime: „Să nu preacurveşti." Dar Eu vă spun că oricine se uită la o femeie ca s-o poftească, a şi preacurvit cu ea în inima lui.* (Mt. 5:27-28) – cerință lăuntrică pe care Iov o împlinise cu grijă cu cel puțin două milenii înainte de venirea lui Mesia. Extraordinar! Prietenii lui, la fel, erau temători de Dumnezeul cel Prea Înalt, atotputernic și omniprezent.

Atunci când Dumnezeu vorbește despre pedeapsa iminentă ce va cădea asupra unei țări idolatre, El zice că țara aceea nu ar scăpa de pedeapsă nici chiar dacă în mijlocul ei ar fi cei trei neprihăniți: Noe, Daniel și Iov. *Chiar de ar fi în mijlocul ei aceşti trei oameni: Noe, Daniel şi Iov, ei nu şi-ar mântui, decât sufletul lor, prin neprihănirea lor, zice Domnul Dumnezeu* (Ezechiel 14:14). Așadar, Iov – un „locuitor al Răsăritului" este amintit de Dumnezeu ca făcând parte din „spuma" oamenilor neprihăniți.

MELHISEDEC

Oare, cine a fost Melhisedec? Ce prezență deosebită, învăluită în mister și frumusețe! El era împărat al Salemului (al orașului Salem, aproape de Ierusalimul de azi), dar și preot al „Dumnezeului Celui Prea Înalt" [El Elyon] (Gen. 14:18).[32]

[32] Cf. Don Richardson, *Veșnicia din inimile lor, Dovezi uluitoare ale credinței într-Unul Dumnezeu Adevărat, în sute de culturi ale lumii*, Ed. OM, 1996, Oradea?, p. 18: Atât *El*, cât și *Elyon* erau numele canaanite folosite pentru Yahweh. *El* apare des în textele vechi ugaritice, intrând până și în limba ebraică în cuvintele Bet*el* – „Casa lui Dumnezeu", *El* Shaddai – „Dumnezeu Atotputernic" sau *El*ohim – o formă de plural al lui *El*. De asemenea *Elyon* apare ca nume al lui Dumnezeu în textele antice scrise în feniciană. Chiar și forma compusă *El Elyon* apare într-o inscripție antică aramaică, găsită recent în Siria.

Este o taină și faptul că Scriptura spune despre el că a fost mai mare decât patriarhul Avraam, care a primit binecuvântarea lui, căci „cel mai mic este binecuvântat de cel mai mare” (Evr. 7:6-7). Avraam i-a dat și zeciuială din prada de război, după înfrângerea lui Chedorlaomer. Dar prin el, chiar Levi, care era încă în coapsele lui, a plătit zeciuială celui mai mare, adică lui Melhisedec.

Acest misterios împărat al Salemului (al orașului păcii), a primit înalta cinste de a-L prefigura pe Marele Împărat al Salemului duhovnicesc ce urma să Se pogoare din sânul Tatălui la noi, pământenii. Acum 4000 de ani, Melhisedec l-a întâmpinat pe Avraam cu pâine și vin, anunțându-L profetic pe Cel care avea să ne întâmpine pre noi, păcătoșii, cu pâinea Trupului Său jertfit și cu vinul Sângelui preasfânt vărsat pentru omenire.

VĂDUVA DIN SAREPTA SIDONULUI

Sarepta era un orășel din Fenicia (situat la nord de Țara Sfântă). Această localitate aparținea de Sidon, numit și Sarepta Sidonului, căci era situată la o distanță de aproximativ 13 kilometri de Sidon.

În timpul domniei lui Ahab, Dumnezeu a trimis o mare secetă în Israel, anunțată prin profetul Ilie: „În anii aceștia nu va fi nici rouă nici ploaie, decât după cuvântul meu” (1 Împ. 17:1). Domnul l-a pus pe Ilie la adăpost, lângă pârâul Cherit, unde, pentru o vreme, a fost hrănit de corbi. Dar cu timpul, pârâul a secat. Atunci Dumnezeu îl trimite tocmai în Fenicia, la „Sarepta care ține de Sidon”: „Iată că am poruncit acolo unei femei văduve să te hrănească” (v. 9). La prima citire, am fi tentați să credem că ar fi vorba de o văduvă bogată, dar suntem surprinși să descoperim că este vorba de o biată femeie care-și strângea câteva lemne, pentru a-și găti o ultimă cină, pentru ea și pentru fiul ei, cu puțina făină și puținul untdelemn care i-au mai rămas.

M-am gândit la această pre-alegere ciudată. Cum de-Și trimite Dumnezeu profetul într-o țară vecină, la o femeie păgână, care era pe punctul de a muri de foame, când erau atâția oameni înstăriți în Israel, dar și în marile orașe din Fenicia: în Tir sau în Sidon? Și Domnul ne răspunde: „Este ceva de mirat din partea Mea?” (Ier. 32:27) Dumnezeu cunoștea inima acelei femei. Cine ar fi dat unui străin ultima îmbucătură din gura copilului? Este adevărat că îmbrăcămintea lui Ilie îl distingea de oamenii obișnuiți. Mantaua de păr încinsă la mijloc cu o curea îi spunea femeii că omul era profet. Dar chiar și atunci... Mai erau și oameni care se foloseau de această îmbrăcăminte pentru a-i înșela pe cei din jur: „În ziua aceea, profeții […] nu se vor mai îmbrăca într-o manta de păr ca să mintă pe oameni” (Zah. 13:4).

După ce femeia îi relatează profetului, cu resemnare, situația ei disperată, Ilie îi spune: *Nu te teme! Așa vorbește Dumnezeul lui Israel: „Făina din oală nu va scădea și untdelemnul din ulcior nu se va împuțina până în ziua când va da Domnul ploaie pe fața pământului”* (v. 14). *Numai pregătește-mi **întâi mie** cu untdelemnul și făina aceea o mică turtă, și adu-mi-o, pe urmă să faci și pentru tine și fiul tău* [s. n.] (v. 13). Testul credinței trebuia trecut înainte de a vedea împlinirea promisiunii dumnezeiești – înmulțirea făinii și a untdelemnului.

Mai mult ca sigur că femeia auzise de Dumnezeul lui Israel și de profetul Său, Ilie. Dar să dai ultima îmbucătură profetului și nu copilului, **înainte** de a se fi convins de minunea înmulțirii făinii și a untdelemnului este ceva mai presus de logică, o „minune” a credinței la această femeie păgână... Nu oricine putea trece un asemenea test. (Nu știu dacă eu l-aș fi putut trece!) Nu degeaba spune Isus: *Adevărat vă spun că, pe vremea lui Ilie, când a fost încuiat cerul să nu dea ploaie trei ani şi şase luni şi când a venit o foamete mare peste toată ţara, erau multe văduve în Israel; şi totuşi Ilie n-a fost trimis la niciuna din ele, afară de o văduvă din Sarepta Sidonului* (Lc. 4:25:26). Da, este vorba de o pre-alegere divină, pe baza pre-cunoașterii inimii acelei femei deosebite.

Văduva din Sarepta Sidonului este un exemplu de credință sinceră, copilărească, mai presus de logică și rațiune, o încredere în cuvintele rostite de Dumnezeu. Ea este și un exemplu de bunătate, disponibilitate și slujire, dar Domnul a răsplătit-o pe măsură, prin bucuria reprimirii copilului din morți, dar și prin cinstea de a figura pe paginile Cărții Sfinte, ca un exemplu pentru multe femei aflate în situațiile extreme ale testelor divine.

MAGII DE LA RĂSĂRIT

Oare cine au fost magii de la Răsărit care au văzut steaua ce anunța nașterea Marelui Împărat – Hristos? De unde știau ei care era mesajul tainic ascuns în acea stea? Cum de s-au pornit într-o călătorie atât de lungă și de primejdioasă, fără să fi avut posibilitatea de a da un telefon sau de a comunica prin e-mail? Cum de erau pregătiți cu daruri împărătești? Dar, culmea! Cum de **nu** s-au îndoit de mesajul primit de la Ahura Mazda (Domnul cel Înțelept – cum Îl numeau ei pe Dumnezeu), atunci când au constatat că cei de la palat, în frunte cu Irod, habar n-aveau de venirea pe lume a unui Împărat? Au rămas totuși încredințați. Mai mult: când au ieșit din palatul împărătesc și au zărit din nou steaua, „n-au mai putut de bucurie" – spune Scriptura. Oare ce s-au gândit când au văzut că steaua îi conduce spre o căsuță modestă și nu spre un palat? (Mai mult ca sigur că până la acea dată familia sfântă s-a mutat în vreo casă din Betlehemul de acum descongestionat.) Cum de au acceptat faptul că Împăratul împăraților se poate naște chiar și în condiții foarte modeste și i-au dat acele daruri scumpe, împărătești, dimpreună cu prosternarea inimii? Oare, nu cumva aveau acces la o „linie telefonică" mult mai eficientă decât cele de care ne folosim noi, pentru că erau „văzători" care primeau mesaje direct de la Sursă? De altfel aflăm din Scriptură că Dumnezeu îi înștiințează în vis, deci El îi însoțise în tot drumul lor.

Se spune că unuia dintre marii reformatori religioși – Zarathustra (sec. VI î.Hr.) –, care trăia în mijlocul unui popor idolatru, în actualul Iran, i S-a descoperit Domnul, pe care el L-a perceput ca fiind Lumină, Adevăr și Dreptate și L-a numit Ahura Mazda. Zarathustra a înființat tagma magilor inițiați, care nu numai că erau atenți la mișcările astrelor, dar printre ei erau și „văzători" care primeau înștiințări de Dincolo. Plutarh îl considera pe Zarathustra un mag fondator al întregului sistem de știință practicată de magi.

SUTAȘII ROMANI

Cuceritorii romani se aflau pe teritoriul Țării Sfinte din anul 64 î.Hr., când au ocupat-o, asuprindu-i și controlându-i pe evrei. Cine știe de câți ani au fost trimiși unii din oștenii romani, pentru a face parte din corpul de armată de pe teritoriul lui Israel? Acolo, de-a lungul anilor, au început să cunoască obiceiurile și felul de închinare al evreilor. Au văzut în unii din ei teama sfântă de Dumnezeul lor cel Unic. Mai mult ca sigur că se vor fi împrietenit cu unii dintre bătrânii evreilor, punându-le întrebări privitor la credința lor.

Astfel, Corneliu era și el un sutaș păgân din oștile Iperiului Roman. Scriptura spune că ...*era cucernic și temător de Dumnezeu dimpreună cu toată casa lui. Făcea multe milostenii norodului* [cee ce denotă apropiere de oamenii țării] *și se ruga lui Dumnezeu* (Fapte 10:2). *Pe la ceasul al nouălea din zi, a văzut lămurit într-o vedenie pe un înger al lui Dumnezeu că a intrat la el şi i-a zis: „Cornelie!" Corneliu s-a uitat ţintă la el, s-a înfricoşat şi a răspuns: „Ce este, Doamne?" Şi îngerul i-a zis: „Rugăciunile şi milosteniile tale s-au suit înaintea lui Dumnezeu, şi El Şi-a adus aminte de ele."*

Ce dor îl mâna pe acest păgân, să se roage lui Dumnezeu și să facă milostenii?

Doamne, Tu cobori la orice suflet care își ridică inima înspre Tine cu ardoare, căutându-Te. Tu iei aminte la rugăciunile și milosteniile unui păgân. Mai mult, trimiți un înger ca să-l învețe ce să facă, pentru a fi mântuit el și casa lui. Apoi, reverși Duhului Sfânt peste tot grupul acela de păgâni, pentru că Tu ai pe stoc belșug de har și de Duh Sfânt pentru toți oamenii. Slavă Numelui Tău Preasfânt!

Impresionantă este și atitudinea unui alt sutaș roman care avea un rob bolnav. El trimite la Isus pe niște bătrâni ai iudeilor. Pe cine? Ce legătură putea fi între un reprezentant al dominației romane și înțelepții iudeilor? Bătrânii vin la Isus și-I spun: „Face să-i faci acest bine, căci iubește neamul nostru și el ne-a zidit sinagoga" (Lc. 7:4). Cum se poate așa ceva?

Cum a reușit să treacă peste diferențele culturale care îl despărțeau de evrei – poporul subjugat – și care nu erau puține?

Ce fel de om evlavios va fi fost acest ofițer roman, mișcat în cele din urmă de flacăra credinței în Unicul, în *Summum Bonum*, așa cum L-a numit pe Dumnezeu, Cicero – un filosof roman? Ce impuls de evlavie și ce generozitate îl caracterizau, ca să investească în zidirea sinagogii poporului cotropit de ei, romanii?

Apoi a auzit că în mijlocul norodului asuprit de ei S-a arătat un Mare Proroc, Tămăduitor și Învățător urmat de mulțimi. Din spusele celor din jur, și-a dat seama că Acela trebuie să fie un Trimis al Celui Unic ce Se află deasupra tuturor lucrurilor. Câtă teamă sfântă și venerație trebuie să fi simțit pentru Acela, de nu s-a învrednicit să meargă el însuși să-I vorbească, să-L roge pentru robul bolnav la care ținea foarte mult. Trebuie să fi fost vorba de un rob virtuos și înțelept de care se simțea legat sufletește. (Câtă omenie!)

Isus vine chemat de bătrâni spre locuința lui, însoțit de mulțime, dar sutașul trimite o altă delegație ca să-I spună să nu Se mai obosească („Doamne, nu Te mai osteni atâta!" – Lc. 7:6), căci oricum el nu se simțea vrednic să-L primească sub acoperământul său și să stea în prezența Sa sfântă, ci și-a declarat credința în puterea cuvântului rostit de El, ca Autoritate Supremă: *Zi numai un cuvânt, şi robul meu va fi tămăduit! Căci şi eu sunt om sub stăpânire; am sub mine ostaşi, şi zic unuia: „Du-te!", şi se duce; altuia: „Vino!", şi vine; şi robului meu: „Fă cutare lucru!", şi-l face"* (Mt. 8:8-9). Mântuitorul Însuși a rămas mirat de credința acestui păgân, S-a întors spre norodul care mergea după El și a zis: *Adevărat vă spun că nici în Israel n-am găsit o credinţă aşa de mare! Dar vă spun că* ***vor veni mulţi*** [păgâni] ***de la răsărit şi de la apus*** *şi vor sta la masă cu Avraam, Isaac şi Iacov în Împărăţia cerurilor* (Mt. 8:10-11).

Vom avea mari surprize când vom vedea și păgâni mântuiți, dar și bisericoși lepădați! Căci cei dintâi for fi cei de pe urmă și cei de pe urmă vor fi cei dintâi. Doamne, ajută-ne să fim printre cei primiți înaintea sfinției Tale!

ଔଔଔ

M-am gândit adesea și la sutașul roman care a asistat la toate chinurile răstignirii lui Hristos. Văzându-I atitudinea dumnezeiască, auzindu-I cuvintele neobișnuite, rostite de pe cruce, văzând participarea întregii naturi la moartea Lui, s-a înfricoșat foarte tare și a zis: *„Cu adevărat, Acesta a fost Fiul lui Dumnezeu!"* (Mt. 27:54). Poate că în acest răstimp, o parte din ostași se mai certau pentru hainele Celui răstignit, pentru care trăseseră la sorți.

> Pământul este îmbibat de cer
> Şi fiecare rug arde pentru Dumnezeu
> Însă doar cine îl vede îşi scoate încălţămintea,
> Ceilalţi se apropie şi culeg mure...[33]

Da, sutașul roman a realizat că „stătea pe un pământ sfânt", căci tocmai asistase la un eveniment de o grandoare cosmică, când Însuși Fiul lui Dumnezeu Își încredințase duhul în mâinile Tatălui.

ଔଔଔ

B. DUMNEZEU ESTE APROAPE DE PĂGÂNI

AGAR – ROABA SAAREI

Agar era o roabă egipteană, care urma să-i nască lui Avraam un fiu – Ismael –, desigur, la propunerea Saarei; a fost ideea ei, deoarece ea era stearpă. Simțindu-se disprețuită de Agar, care rămăsese însărcinată, Saara s-a purtat rău cu ea, și Agar a fugit de acasă și s-a așezat lângă un izvor, în pustiu, dezorientată și mâhnită. La ce s-o fi gândit, nu știm. Dar știm din Scriptură că Dumnezeu S-a gândit la ea și a strigat-o pe nume: „Agar,

[33] John Ortberg, *Viaţa pe care şi-ai dorit-o dintotdeauna*, Majesty Press, Arad, România, 2007, p. 20.

roaba Saarei, de unde vii și unde te duci?" „Domnul a auzit mâhnirea ta!" (Gen 16: 11b) Cred că Agar a rămas pur și simplu șocată și s-o fi întrebat: „De unde-mi cunoaște numele?" „De unde știe cine sunt?"

În țara ei de baștină, Egiptul, zeii erau îngrijiți de oameni și nu invers. Zilnic erau spălați, îmbrăcați, parfumați, „hrăniți" de către preoți și ținuți cu grijă departe de ochii oamenilor, în *adyton*.[34] Deci zeii egipteni aveau nevoie de îngrijirea muritorilor și de aceea, Agar s-o fi întrebat uimită: „Oare cine este acest Dumnezeu care mă cunoaște pe nume și știe exact cine sunt?" „Cum de stă de vorbă cu o roabă egipteană?" „Cum de Îi pasă de mine și-mi cunoaște prea bine mâhnirea?"

Dumnezeu o sfătuiește să se întoarcă la stăpâna ei și să i se supună. (Noi creștinii, am zice că Dumnezeu îi cere să-și asume crecea specifică.)

Spre uimirea ei, Dumnezeu îi vorbește chiar și despre fiul pe care-l purta în pântece și despre descendenții acestuia, prevestind ceea ce se întâmplă în zilele noastre, sub ochii noștri: *El va fi ca un măgar sălbatic printre oameni; mâna lui va fi împotriva tuturor oamenilor, şi mâna tuturor oamenilor va fi împotriva lui; şi va locui în faţa tuturor fraţilor lui.* (Gen. 16:12).

Agar exclamă uluită: „Tu ești Dumnezeu care mă vede!" (v. 13). Da, așa spune și psalmistul: *Tu mă cercetezi de aproape şi mă cunoşti, ştii când stau jos şi când mă scol, şi de departe îmi pătrunzi gândul. Ştii când umblu şi când mă culc, şi cunoşti toate căile mele. Căci nu-mi ajunge cuvântul pe limbă, şi Tu, Doamne, îl şi cunoşti în totul. Tu mă înconjori pe dinapoi şi pe dinainte şi-Ţi pui mâna peste mine. O ştiinţă atât de minunată este mai presus de puterile mele: este prea înaltă ca s-o pot prinde* (Ps. 139:1-6).

După ce Dumnezeu a binecuvântat-o pe Saara cu micuțul Isaac, aceasta o alungă pe Agar ca nu cumva „fiul roabei" să moștenească, chipurile, alături de fiul ei, Isaac. Agar, biata de ea, ia drumul pustiului, iar după ce i se termină apa se duce departe de fiul ei aproape leșinat, ca să nu-l vadă murind. *Dumnezeu a auzit glasul* [plânsul] *copilului* (Gen 21:17) și-i vorbește din nou lui Agar: *„Nu te teme! ... Voi face din el* [din Ismael] *un neam mare"* ***Și i-a deschis ochii*** *și ea a văzut un izvor de apă …* Dumnezeu aude plânsul copilului, dar și al omului însingurat, alungat necăjit... Dumnezeu vede nevoia, durera lui Agar și tot El este Acela care deschide ochii acelei păgâne, aflată în pustiul fără de soluții, și-i descoperă dumnezeiește (într-un mod absolut inconfundabil) posibilitatea de rezolvare ale celor de nerezolvat. Slavă Lui!

FEMEIA SIRO-FENICIANĂ

> Întreabă. Cere. Bate. Îndrăznește. Nu te teme. Nu te spăimânta. Stăruie. Năvălește. Fii treaz! (Steinhardt)

În vremurile nou-testamentare, Fenicia făcea parte din provincia romană Cilicia și Siria, iar locuitorii acestui teritoriu se numeau siro-fenicieni. (Și Țara lui Israel era tot sub dominația Imperiului Roman.)

[34] Constantin Daniel, *Cultura spirituală a Egiptului antic*, Ed. Cartea Românească, București, 1985, p. 336. „În fața statuilor se făcea dimineața ritualul de îmbrăcare, iar seara cel de culcare. Acest ritual avea ca scop să atragă divinitatea (sufletul său *Ba* coboară din cer pe pământ) înlăuntrul statuii sale. De aceea, statuia care era în *adyton*, era ferită de orice pângărire omenească și de ochii oamenilor. Chiar și la procesiunile publice, când zeul este purtat în barca sa, el rămâne ascuns într-un dulap."

Isus S-a dus în ţinutul Tirului şi al Sidonului, deci în Fenicia (ţara vecină din nord), împreună cu ucenicii Lui. El a dorit „să nu știe nimeni că este acolo” (Mc. 7:24). Probabil era foarte obosit. Dar o femeie siro-feniciană, a cărei fetiță era chinuită de un demon, L-a observat și L-a recunoscut. Ea auzise despre vindecările pe care le făcea și a început să strige: „Ai milă de mine, Doamne, Fiul lui David! Fiica mea este muncită rău de un drac!” De unde știa că El este Fiul lui David (indirect, Mesia) de care era legată nădejdea poporului Israel? Este clar că faima Lui se întinsese dincolo de granițele Țării Sfinte.

Interesant este faptul că Isus, care a zis că **oricine** crede în El are șansa de a fi mântuit, nu-i răspunde niciun cuvânt acestei „oricine”. Dar nu pentru că nu i-ar fi păsat de ea, ci pentru că o supunea unui test. Ucenicii nu știau. Pentru ei era o scenă penibilă, căci femeia nu înceta să strige după ei, iar pentru ea era o situație umilitoare, jenantă: nu era băgată în seamă, de parcă nici n-ar fi existat. Este impresionantă insistența stăruitoare a acestei femei care, deși se părea că este ignorată, chiar disprețuită, a continuat să strige. Da, „bateți și vi se va deschide!” (Mt. 7:7). În cele din urmă Isus i-a zis: „Nu este bine să iei pâinea copiilor și s-o arunci la căței!” Cuvinte grele..., jignitoare..., care te degradau, așezându-te în rândul necuvântătoarelor. Este adevărat că în tradiția iudaică, neamurile erau numite în mod disprețuitor „câini”.

Răspunsul femeii este de-a dreptul șocant, prin înțelepciunea și smerenia de care dă dovadă: *„Da, Doamne”, a zis ea* [cu alte cuvinte: „Da, Doamne, așa este! Sunt considerată de voi, evreii, o simplă „«cățea» de duzină; îmi asum această poreclă degradantă”], *dar şi căţeii de sub masă mănâncă din firimiturile copiilor. Atunci Isus i-a zis: „O, femeie, mare este credinţa Ta; facă-ţi-se cum voieşti.” Şi fiica ei s-a tămăduit chiar în ceasul acela* (cf. Mt. 15:21-28).

Este impresionantă resemnarea și smerenia cu care își acceptă porecla ofensatoare de „cățel”, dar și înțelepciunea cu care răspunde Domnului. Isus a fost de-a dreptul uimit: *O femeie, mare este credința ta!* Iar în Evanghelia după Marcu, Isus spune: *„Pentru vorba aceasta, du-te; a ieşit dracul din fiica ta. Şi când a intrat femeia în casa ei, a găsit pe copilă culcată în pat; şi ieşise dracul din ea* (Mc. 7:29-30). Slavă Domnului Isus!

Cereţi, şi vi se va da; căutaţi şi veţi găsi; bateţi, şi vi se va deschide!

RECEPTIVITATEA FENICIENILOR

În Noul Testament, citim că *Isus S-a dus cu ucenicii Săi la mare. După El a mers o mare mulţime de oameni din Galileea; şi o mare mulţime de oameni din Iudeea, din Ierusalim, din Idumeea, de dincolo de Iordan şi dimprejurul Tirului şi Sidonului, când a auzit tot ce făcea... Isus a poruncit ucenicilor să-I ţină la îndemână o corăbioară, ca să nu fie îmbulzit de norod. Căci El vindeca pe mulţi şi de aceea toţi cei ce aveau boli se înghesuiau spre El ca să se atingă de El. Duhurile necurate, când Îl vedeau, cădeau la pământ înaintea Lui şi strigau: „Tu eşti Fiul lui Dumnezeu!” Dar El le poruncea îndată cu tot dinadinsul să nu-L facă cunoscut.* (Mc. 3:7-12)

Este clar că vestea Lui ca Mare Învățător și Vindecăror s-a răspândit pe teritoriile învecinate cu Țara Sfântă, pentru că Sidonul este chiar în nordul Feniciei păgâne. Cred că fenicienii au fost chiar mai receptivi la minunile lui Isus, decât propriul Său popor. Deduc acest lucru din cuvintele îndurerate ale Mântuitorului, care spune că locuitorii Tirului și ai Sidonului s-ar fi pocăit în pulberea pământului, dacă ar fi văzut minunile pe care El le făcuse în mijlocul poporului ales: *„Vai de tine, Horazine!”, a zis El. „Vai de tine, Betsaido! Căci, dacă ar fi fost făcute în Tir şi Sidon minunile care au fost făcute în voi, de mult s-ar fi pocăit cu sac şi cenuşă. De aceea, vă spun că în ziua judecății va fi mai ușor pentru Tir și Sidon decât pentru voi.* (Mt. 11:21-22). (A se vedea și Luca 10:13-14.)

C. UN PĂGÂN HĂRUIT, DAR PREA PUȚIN SFÂNT

BALAAM

Ce dar fantastic, să poți auzi vocea lui Dumnezeu! Cum adică, să-ți vorbească Dumnezeu, ție, om făcut din plămadă de lut? Ce privilegiu extraordinar de a conștientiza astfel realitatea inteligibilă și Domnul acelei realități, indiferent cum ai fi numit-o! Având o asemenea comoară nemaipomenită, cum mai poți jindui cu aviditate la cele trecătoare, mergând voit împotriva planului Divinității – plan vestit prin propria ta gură? Tocmai de aceea figura lui Balaam ni se pare ciudată – un om iresponsabil, necopt parcă, lipit de orizontală, lipsit de discernământ...

Balaam era fiul lui Beor și locuia la Petor, în Mesopotamia, pe Râu (pe Eufrat) și avea un dar de-a dreptul răsunător! De unde știa Balac, împăratul Moabului, de existența acestuia, când nu avea televizor, nici internet, căci Balaam locuia la o depărtare de aproape 1000 de kilometri de Moab? Faima prezicerilor lui Balaam s-a răspândit pe o suprafață impresionantă. Balaam se definește pe sine ca fiind „omul cu ochii deschişi, cel ce aude cuvintele lui Dumnezeu, cel ce vede vedenia Celui Atotputernic" (Numeri 24:3-4). Fantastic!

Prin gura acestui păgân a răsunat una dintre cele mai frumoase prorocii, care-L anunța pe Mesia: *Îl văd, dar nu acum, Îl privesc, dar nu de aproape. O stea răsare din Iacov, un toiag de cârmuire se ridică din Israel. El străpunge laturile Moabului...* (Numeri 24:17).

Scriptura îl numește pe Balaam și „ghicitor". El binecuvânta, dar și blestema (cf. Numeri 22:6), deci din aceeaşi vână a izvorului ţâşnea şi apă dulce şi apă amară (cf. Iacov 3:11); rostea preziceri inspirate, dar recurgea și la descântece, ceea ce ține de magie, de ocult: *Balaam a văzut că Domnul găseşte cu cale să binecuvânteze pe Israel şi n-a mai alergat ca în celelalte rânduri la descântece, ci şi-a întors faţa spre pustiu* (Numeri 24:1).

El a murit ucis în războiul dintre Israel și Madianiți. Ce căuta Balaam acolo, când el era din Mesopotamia? Probabil a mai rămas în zonă ca „misionar", pentru a-i instrui pe moabiți și pe vecinii lor madianiți cum să atragă poporul lui Dumnezeu în păcatul idolatriel și al poftelor carnale, pentru a-l distruge. Cum adică? Să distrugă poporul Israel pe care Dumnezeu îl binecuvântase, tocmai prin propria sa gură? Atunci când talantul primit îl pui în negoț în urzeala Răului, sfârșitul îți va fi pe măsură.

Balaam avea un dar (Dumnezeu îi vorbea), însă nu avea neprihănire. „A iubit plata fărădelegii", luând o răsplată substanțială de la Balac, pentru sfaturi date împotriva binecuvântării lui Dumnezeu ieșite prin gura sa. Ca și cum tu, un muritor, ai ticlui niște metode prin care să nimicești planurile lui Dumnezeu. Ce nonsens!

Păcatul generat în poporul Israel, de aceste sfaturi ticăloase, a fost pedepsit cumplit și multe vieți din poporul ales au fost secerate atunci, dar planul lui Dumnezeu de a-L aduce pe scena istoriei pe Mesia, prin acest popor, s-a împlinit întocmai. Cine se poate împotrivi unui Dumnezeu atotputernic? *Eu sunt de la început, şi nimeni nu izbăveşte din mâna Mea; când lucrez Eu, cine se poate împotrivi?* (Is. 43:13) Amin! Și Amin!

În ultima relatare din acest capitol, am constatat cu tristețe faptul că Balaam, deși a fost un om hăruit cu un dar deosebit, inima lui a rămas legată de „staniolul" strălucitor al părelniciilor trecătoare, fapt pentru care el încerca să zădărnicească planurile Celui Prea Înalt. Câtă iresponsabilitate!

Dar, spre bucuria noastră, pe paginile Scripturii, am întâlnit și oameni care, deși nu făceau parte din poporul ales, constituie exemple vii de credincioșie, bunătate, disponibilitate și chiar neprihănire, ca în cazul lui Iov. Și Dumnezeu onorează căutările sincere, lăsându-Se găsit de inimile doritoare. Mai mult, El Își alege și oameni speciali prin care transmite mesaje sfinte, punându-le la dispoziție o „linie telefonică" specială, ca în cazul magilor. Apoi, am mai putut constata cu uimire și faptul că Dumnezeu Se apleacă cu gingășie la inima oricărui om, fie el rob sau slobod, păgân sau evreu. Cum de I-a păsat chiar și de o roabă egipteană fugită

de la stăpâna ei sau de o păgână siro-feniciană care-I tulbura tihna într-un mod atât de insistent? Este vorba de „O știință prea înaltă ca s-o pot prinde [înțelege]”.

CAPITOLUL 4

PĂGÂNII ȘI DORUL METAFIZIC

Cum doreşte un cerb izvoarele de apă, aşa Te doreşte sufletul meu pe Tine, Dumnezeule! Sufletul meu însetează după Dumnezeu, după Dumnezeul cel Viu.

Psalmul 42:1-2.

„Cercetătorii care au studiat cele mai vechi texte scrise şi mitologiile care aparţin unor epoci neştiute, au observat că în toate regiunile izolate ale Terrei, între care nu a existat nici un fel de comunicare, oceanele fiind obstacole de netrecut, s-au menţinut acele convingeri fundamentale, proiecţii ale aceloraşi răspunsuri: fiinţa umană nu este constituită numai din trupul vizibil... În fiecare corp sălăşluieşte un suflet... Aceste concepţii le regăsim în toate tradiţiile vechilor populaţii: antichitatea egipteană, sumeriană, indiană, chineză etc. [Și anume, că] sufletele nu mor simultan cu trupurile.” [35]

Mai mult chiar, oamenii din toate vremurile au intuit, au simțit, au descoperit în ei înșiși și în Creație, existența unui Creator și Stăpân și unii dintre ei L-au căutat cu ardoare, mânați de dorul de „Casă”. „Tu ne-ai creat pentru Tine – spunea Fericitul Augustin – și inimile noastre nu-și găsesc odihna până când nu se odihnesc în Tine.” Da, pentru că Dumnezeu a pus în inimile oamenilor chiar și gândul veșniciei (cf. Ecl. 3:11). Așa spune și una din cântările noastre: *În orice suflet este-un tainic dor/ Dor de lumină, de veșnicie,/ Ascuns în inimi de Dumnezeu...* Oare, să fie vorba de inimile tuturor oamenilor? Desigur, căci „Deasupra capetelor noastre [ale tuturor] există mai mult cer, decât este pământ sub picioarele noastre” (Msn. Vladimir Ghika). Suntem o combinație de cer și pământ – duh ascuns în plămadă de lut. Nu degeaba literatura patristică îl numește pe om „inel al creației” – un amestec de cer și pământ! Un amestec de sensibil și inteligibil, dar esența noastră este duh, nu pământ. Aparținem unei alte lumi și ne căutăm originile, căci „Spiritul uman nu se împlineşte decât în mediul divin” – spuneau Părinții Bisericii.

În cartea sa *Urmărirea lui Dumnezeu,* W. Tozer spune că Cel Prea Înalt Se arată pe Sine oriunde oamenii au receptivitatea necesară pentru a primi această arătare. Referitor la versetul 9 din Ioan 1, el zice: *Lumina aceasta* [Hristos] *era adevărata Lumină care luminează pe* ***orice om****, venind în lume:* „Chiar dacă schimbăm punctuația după cum vrem – spune Tozer –, adevărul este tot acolo: Cuvântul lui Dumnezeu atinge inimile tuturor oamenilor ca o lumină care pătunde în suflet. […] Chiar și oamenilor care nu au auzit niciodată de Biblie, li s-a predicat cu suficientă claritate...”[36] Și Tozer citează textele din Romani 2:15 și Romani 1:20: *... Ei dovedesc că lucrarea Legii este scrisă în inimile lor; fiindcă despre lucrarea aceasta mărturiseşte cugetul lor şi gândurile lor, care sau se învinovăţesc sau se dezvinovăţesc între ele* (Rom. 2:15); *În adevăr, însuşirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veşnică şi dumnezeirea Lui se văd lămurit, de la facerea lumii, când te uiţi cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Aşa că nu se pot dezvinovăţi* (Rom. 1:20).

Din păcate, „Văzul devine vrăjmaş al nevăzutului, iar temporalul, cel al eternului” – spune Tozer. Cu alte cuvinte, cele văzute distrag atenția, acoperind, asemenea unui văl, frumusețea lumii nevăzute și chemarea acesteia.

Unul din capitolele cărții lui Tozer are titlul: *Vocea care vorbește*. El spune că Dumnezeu nu numai că a vorbit, ci *vorbește încontinuu*. „Umple lumea cu vocea Sa care vorbește.”

[35] http://acum.tv/articol/3960/

[36] W. Tozer, *Urmărirea lui Dumnezeu*, Ed. Perla Suferinței, Suceava, 2009, p. 59.

„Această voce universală a răsunat dintotdeauna și a tulburat adesea oamenii: conștiințe neliniștite și dorință de nemurire mărturisită de milioane de oameni încă din zorii istoriei consemnate."[37] Vocea care vorbește este numită de el vocea *universală* – pentru că se adresează tuturor oamenilor din toate timpurile și de pe toate meridianele: Este o voce omniprezentă. *Dumnezeu* nu S-a lăsat fără mărturie. „În cosmosul viu, însufleţit, există un Ceva misterios, prea minunat, prea copleşitor ca o minte să-l poată înţelege. Omul care crede, nu pretinde că înţelege. El cade în genunchi şi şopteşte: «Dumnezeule!»."[38] Această prezență tainică sesizată sporadic, pe care o numim *imanența* lui Dumnezeu în Creație, te copleșește, trezind în inimă un fior neînțeles și te îndeamnă la închinare, la adorare, la prăbușire în fața Puterii necuprinse de capacitățile noastre cognitive limitate.

Așadar, Dumnezeu, care este transcendent (deasupra Creației), este în același timp și imanent în Creația Sa, prin Duhul Său. „Sacrul este revelat în profan, dar şi ascuns de el"[39]. *Tu ești un Dumnezeu care Te ascumzi* (Is. 45:15) – *Deus absconditus.* „Ascuns", dar „revelat", căci Îl simțim, Îl străvedem parțial, în chip întunecos, ca într-o oglindă, Îl intuim, Îl ghicim. Așa se face că Revelația naturală/generală este permeată de omniprezența divină. Tozer ne spune că „Totdeauna este prezentă o Persoană vie, care vorbeşte, imploră, iubeşte, lucrează şi Se arată pe Sine oriunde oamenii au receptivitatea necesară pentru a primi această arătare."[40] Această receptivitate poate fi prezentă într-o măsură mai mare sau mai mică, depinde de persoana și „chemarea" fiecăruia.

Unii oameni mai receptivi s-au silit „să-L găsească bâjbâind" („pe pipăite"), măcar că nu era departe de niciunul din ei (cf. Fapte 17:27). „El este mai aproape decât sufletul nostru, mai aproape decât gândurile noastre cele mai tainice" (Tozer). Sau așa cum spunea un păgân din India, Šankara, căruia i S-a revelat Dumnezeul Cel Unic: El locuiește ca o „călăuză interioară" în tot ce este mai initim în om, fiind „sufletul sufletului".

Atotputenicul știe când stau jos şi când mă scol, şi de departe îmi scrutează gândul. Îmi cunoaște până și gesturile banale, cum ar fi: când umblu şi când mă culc. Îmi urmărește toate căile și îmi cunoaște până și cuvântul pe care încă nu l-am rostit. Îmi numără pașii, îmi colectează lacrimile și mi le păstrează în cutia Lui cu amintiri... Există o Prezență Sfântă de jur împrejurul meu, căci m-a pus sub lupa dragostei Lui și mă cercetează îndeaproape și cu interes (cf. Ps. 139:1-6). *Ce este omul, ca să-Ţi pese atât de mult de el* – se întreabă Iov –, *ca să iei seama la el, să-l cercetezi în toate dimineţile şi să-l încerci în toate clipele?* (Iov 7:17-18). Acesta este un adevăr șocant, mai presus de puterile noastre de înțelegere – „o știință prea înaltă ca să o pot prinde [pricepe]" – spune psalmistul.

După cum arătam mai sus, de-a lungul vremurilor, au existat oameni care L-au căutat pe Acest Atotprezent cu ardoare, fără să aibă „harta" – Scriptura (Revelația supranaturală) –, deci „pe orbecăite". Aceștia Îl străvedeau în Revelația naturală, „ca în ghicitură" – cum spune Biblia ortodoxă –, adică vag, ca printr-un văl, Și totuși, „Creaţia ne duce ca de mână la Dumnezeu" (Sf. Ioan Gură de Aur). Prin inteligența internă a materiei, Creația arată înspre El. Acei păgâni căutători se țineau cu obstinență de „urmele degetelor Lui" cu care Se atinsese de Planeta noastră și de sufletele lor. Uneori aceștia se retrăgeau chiar și din mijlocul oamenilor pentru o vreme. Da, căci „Cultura devine un sistem de constrângere"[41] – adevăr de care prea puțin suntem conștienți. Cultura ne nivelează; trece peste noi într-un mod agresiv, ca un tăvălug. Ești prins în sistem și trebuie să te conformezi, *volens, nolens*.

Este adevărat că Hristosul nostru nu ne îndeamnă să ieșim din lume, ca o practică permanentă. Creșterea duhovnicească are loc în vârtejul evenimentelor, în contextul mersului lumii acesteia, însă rugăciunea Lui a fost ca acolo, în iureșul lumii, Dumnezeu să ne păzească de Cel Rău. Dar anumite perioade de retragere în liniștea naturii ar fi foarte benefice, pentru a ne detașa de tot ce se întâmplă în jurul nostru, pentru a ne evalua căile și a ne apropia de Dumnezeu. Căci așa cum arătam mai sus: „Văzul devine vrăjmaş al nevăzutului" (Tozer).

---

[37] W. Tozer, *op. cit.,* p. 60.
[38] *Ibidem*, p. 60.
[39] Aurel Codoban, *Sacru şi ontofanie*, Polirom, Iaşi, 1998, p. 114.
[40] W. Tozer, *op. cit*., p. 40; 52-53.
[41] Paul Evdokimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Bucureşti, Ed. Anastasia, [199?], p. 134.

Personal, cred că în cazul acelor „urmăritori ai lui Dumnezeu" este vorba și de o chemare specială. Într-una din călătoriile mele am întâlnit un preot care era duhovnic la o mănăstire de maici din Cășiel. El mi-a spus că a simțit o chemare de apropiere de Dumnezeu din tinerețe. Era învățător într-un sătuc de munte, iar duminica când toți tinerii ieșeau la hora din sat, el se ducea în pădure, de unul singur, și citea. După Revoluția din 1989, a făcut studii teologice și a devenit preot. Îmi spunea că la mănăstirea în care slujea, erau multe măicuțe care au simțit din copilărie chemarea spre o viață de călugărie, iar unele dintre acestea au trebuit să fugă de acasă, pentru că părinții nu erau de acord cu alegerea lor.

Fericitul Augustin (sec. IV d.Hr.), spune în *Confesiuni:* „De unde-L cunosc toți ca să-l dorească atât? Unde L-au văzut ca să-L iubească? Noi L-am avut, nu știu cum…" Același lucru îl spune și Henry Suso, un călugăr dominican din secolul al XIV-lea: „Doamne, iubitor, plin de gingășie! Încă din vremea copilăriei sufletul meu a tânjit, **cu o sete arzătoare după ceva**…" Aceste cuvinte îmi amintesc de „focul din oasele" profetului Ieremia (sec VII-VI î.Hr.): *Iată că în inima mea este ca un foc mistuitor închis în oasele mele. Caut să-l opresc, dar nu pot...* (Ier. 20:9). Este adevărat că în cazul lui Ieremia vorbim despre un alt fel de „foc", dar dorul neostoit după Dumnezeu este și el asemenea unui „foc" care te mână în căutarea Lui. Acest lucru îl spun sute și sute de oameni „aleși" („chemați") care s-au trezit cu acest dor metafizic în suflet și au căutat să-l ostoiască cu stăruință.

Sadhu Sundar Singh, care a trăit în prima jumătate a secolului 20, a întâlnit deseori în ascensiunile sale din Himalaia pe unii din acei celebri sihaștri tibetani care se retrăgeau în peșteri naturale, pentru meditație și rugăciune; ei învârteau fără răgaz o moară de rugăciuni, sperând să găsească drumul spre Dumnezeu, așa cum Îl înțelegeau ei. Într-o zi, Sundar a dat peste un asemenea sihastru rugător, care era ascuns într-o grotă. Ca să lupte contra somnului, își legase pletele lungi de bolta grotei și ceas de ceas implora iertarea păcatelor, cerând pace pentru sufletul său. Sundar l-a întrebat dacă a găsit pacea mult dorită. Răspunsul a fost un „Nu" trist și apăsat. Sundar Singh i-a povestit câte ceva din viața lui Isus, care a zis: „Veniți la Mine voi toți cei trudiți și împovărați și Eu vă voi da odihnă". Pe măsură ce îi vorbea, inima sihastrului se deschidea spre Mântuitorul, și în cele din urmă a strigat: „Condu-mă la El; vreau să-i fiu ucenic!" A primit chiar atunci pacea și bucuria după care însetase sufletul său, iar Sundar l-a dus la o stație misionară pentru a fi învățat mai în detaliu despre credința creștină.[42]

„Dar unde este Dumnezeu?" – se întreabă Monahul Teoclit Dionisiatul. Acolo unde începe dorul de El..." Dumnezeu vine în întâmpinarea acestui dor...

Cum să ne explicăm căutările unora dintre filosofii Antichității după o viață împodobită cu frumusețea virtuților? Platon, un păgân am zice noi, care a trăit cu 400 de ani înainte de Hristos, definește acest dor metafizic ca fiind „însetarea nebunească după o stare de plenitudine originară".[43] Tot el spune în *Banchetul*: „Tânjind după frumusețe și iubind-o, descoperim că dragostea și frumusețea sunt doar niște chemări către o zonă mai presus de cuprinderea minții noastre și de determinările experienței noastre pur omenești, către un absolut, în principiu, incompatibil cu definiția noastră, dar mai bogat în intensitatea lui decât tot ce am putea visa în insatisfacția noastră de a fi doar ceea ce suntem. Insatisfacția care ne face să dorim ceva anume ne conduce la insatisfacția care ne face să ne desprindem de tot ce am dobândit, pentru a ajunge la Forma Frumuseții, unde să ne putem în sfârșit odihni, dar în fața unei plenitudini, nu în fața unui gol [adică, nu în fața unei închipuiri, fără esență].[44]

Cuvântul „filosofie", folosit pentru prima dată de Pitagora (sec. VI î.Hr.), însemna pe atunci „căutarea înțelepciunii", „căutarea sensului vieții" și „grija pentru suflet". Cum să ne explicăm tânjirea după Realitatea Ființială Supremă a unor oameni din Antichitate, care străbăteau sute de kilometri pentru a se adăpa la vreun „izvor duhovnicesc"? Atenția lor era

[42] Cf. Alice, Van Berchem, *Un martor al lui Hristos*, *Sadu Sundar Singh*, Ed Stephanus, 2002, p. 50.
[43] Platon, *Banchetul sau Despre frumos*, Humanitas, București, 1995, în Preambul, p. 48.
[44] *Ibidem*, p. 61.

focalizată în exclusivitate asupra Ființei Supreme. De unde gândul nemuririi și al pregătirii pentru viața de Dincolo? Convingerea personală a lui Tozer este că **toate aceste strădanii ieșite din comun constituie un răspuns „imperfect și blocat de păcat, dat VOCII creatoare ce răsună pe tot pământul."**[45]

Mulți din acești căutători erau oameni integri, care puneau un mare accent pe cultivarea virtuții în viața lor de toate zilele, nu numai la nivel de faptă, ci și la nivel de vorbă, de gând, de intenție etc. Cu alte cuvinte, ei se străduiau să curețe, pe cât le era cu putință, și „partea dinăuntru a blidului", deci nu ne mirăm că Dumnezeu li se descoperă într-o anumită măsură, căci așa ne spune și Cartea Sfântă: *Ferice de cei cu inima curată, căci ei vor vedea pe Dumnezeu* (Mt. 5:8).

CONSTATĂRI ULUITOARE ALE MISIONARILOR

Eram gata să răspund celor ce nu întrebau de Mine, eram gata să fiu găsit de cei ce nu Mă căutau; am zis: „Iată-Mă, iată-Mă!" către un neam care nu chema Numele Meu.
(Is. 65:1)

Este uimitor faptul că zeci de popoare păgâne, departe de orice fel de civilizație, au păstrat în suflet credința într-un Dumnezeu unic, Atotputernic și Atoateștiutor, credință transmisă din generație în generație, până aproape de vremurile noastre, spre marea uimire, dar și bucurie a misionarilor! Uimitor este faptul că multe din aceste popoare își păstrează credința într-un singur Dumnezeu, în contextul unor culturi politeiste idolatre. Ceea ce ne surprinde și mai mult este faptul că Dumnezeu folosește profeți ai popoarelor păgâne pentru a întreține vie această așteptare. Uneori, El îi anunța cu ani înainte pe văzătorii băștinași, că vor veni niște „frați albi" cu „aripi albe" (pânzele vapoarelor), care le vor aduce Cartea Lui, pe care ei o pierduseră din neglijență. Este interesant faptul că despre această „Carte", vorbesc uneori chiar și popoare care, culmea! nu au nici măcar un alfabet, darămite materiale scrise în limba lor! Acest lucru ne face să ne prosternem în fața Dumnezeului nostru, IUBITORUL DE OAMENI, care-i are în vedere pe toți oamenii, indiferent de meridian geografic, epocă istorică, grad de emancipare culturală etc., care pentru El sunt egale cu zero. „Omul se uită la ce izbește ochiul, dar Domnul se uită la inimă" (1 Sam. 16:7). Amin! Pentru El important este sufletul veșnic trăitor al oamenilor, oricât de primitivi ar fi, pentru că aceștia fac parte dintre neamurile Lui: „Suntem din neamul Lui..." (Fapte 17:28). Macarie, unul din Părinții pustiei, spunea că „Între om și Dumnezeu există cea mai strânsă relație de rubedenie".

Este adevărat că sufletul căutător dintre păgânii primitivi putea medita în liniște, căci nu era îmbâcsit cu atâtea informații, atâtea cerințe ale sistemului, care-l biciuiesc pe omul contemporan. Nu existau atâtea distrageri, atâtea mici ecrane, atâtea obligații sociale și de altă natură. Cel care avea o chemare specială din partea lui Dumnezeu găsea oricând un loc potrivit pentru a sta în legătură cu Realitatea Ființială Supremă, oricum ar fi numit-o, fără atâtea obstacole, căci „Urechea liniștii va auzi de la Dumnezeu lucruri minunate" (Filocalia).

Din cartea lui Don Richardson, *Veșnicia din inimile lor, Dovezi uluitoare ale credinței într-Unul Dumnezeu Adevărat, în sute de culturi ale lumii*, am extras câteva exemple, prezentându-le sumar. Cel mai uluitor adevăr este faptul că Dumnezeu alege să le transmită mesaje unor oameni, pe care noi i-am numi niște păgâni primitivi, transformându-i în profeți ai Lui, pregătind astfel calea spre mântuire a unor vânători de capete.

[45] Cf. W. Tozer, *op. cit.*, p. 61.

O, adâncul bogăţiei, înţelepciunii şi ştiinţei lui Dumnezeu! Cât de nepătrunse sunt judecăţile Lui şi cât de neînţelese sunt căile Lui! Şi, în adevăr, „cine a cunoscut gândul Domnului? Sau cine a fost sfetnicul Lui? Cine I-a dat ceva întâi, ca să aibă de primit înapoi?" Din El, prin El şi pentru El sunt toate lucrurile. A Lui să fie slava în veci! Amin! (Rom. 11:33-36).

POPORUL KAREN DIN BIRMANIA

Karenii din Birmania au întâlnit pentru prima dată un alb, un diplomat englez, care, însoțit de un tălmaci, venise să arbitreze disputele dintre birmanezi și Marea Britanie. Karenii l-au înconjurat cu fața strălucind de bucurie și l-au întrebat dacă le-a adus Cartea. Ce carte? Strămoșii lor le-au spus că va veni un „frate alb" care le va aduce o Carte scrisă de Y'wa – Dumnezeul suprem –, pe care ei o pierduseră, iar Cartea cu pricina îi va elibera de asupritori. Acest popor avea profeți care îi învățau imnuri rămase din moși strămoși, închinate lui Y'wa.

Alonzo Bunker, un autor care a trăit printre kareni timp de 30 de ani, descrie o seară de învățătură în junglă: „Este aproape imposibil să descrii solemnitatea și respectul cu care acești bătrâni cărunți recitau în fiecare seară imnurile despre persoana lui Y'wa, și uimirea copiilor, care erau atrași ca de un magnet de acest consiliu al bătrânilor. O vreme se păstra liniște, numai pocnetul lemnelor de bambus arzând în foc se mai auzea. Atunci bătrânul profet al satului se ridica, își înălța brațele ca și când ar binecuvânta și zicea: «O, voi copii și strănepoți, la început Y'wa i-a iubit pe kareni mai mult decât pe oricare alt popor. Dar ei n-au ascultat de poruncile Sale; Y'wa i-a blestemat, pentru că au ascultat spusele lui Mu-kaw-lee [Satana], și de aceea suntem acum în această stare de jale și nu avem cărți.»"

Și profetul continua: „Dar Y'wa va avea iarăși milă de noi, și ne va mântui. Ne va iubi iarăși, mai mult decât pe alte neamuri." Alonzo Bunker scrie că: „Mântuitorul [karenilor] trebuia să fie «un străin alb», iar el urma să vină peste mare, dinspre Vest, cu niște «aripi albe» [pânzele corăbiilor], aducându-le «Cartea albă» a lui Y'wa."[46]

POPORUL GEDEO DIN ETIOPIA

În Etiopia de sud trăiesc multe triburi ale poporului gedeo – cultivatori de cafea –, care cred într-o Divinitate binevoitoare – *Magano*. Cu toate că știau că Manago este Creatorul atotputernic al tuturor lucrurilor, ei îi aduceau jertfe lui *Sheit'an* – o ființă diabolică -, dar nu pentru că îl iubeau, ci pentru că ziceau că nu au destule legături cu Magano pentru a putea termina cu Sheit'an.

Un om gedeo, Warrasa Wange, aparținând familiei regale din tribul Dilla, a făcut o rugăciune lui Magano, implorându-L să Se descopere poporului gedeo. Magano i-a răspuns numaidecât. Într-o vedenie, i s-au arătat doi oameni albi, care s-au apropiat de orașul Dilla; s-au oprit sub un sicomor, pentru a-și ridica un adăpost șubred. I s-a arătat în continuare că mai târziu, aceștia și-au făcut niște adăposturi mai rezistente, cu acoperișuri lucioase, care s-au înmulțit, acoperind un deal întreg. El nu mai văzuse asemenea construcții, căci adăposturile lor erau acoperite cu iarbă. Apoi a auzit o voce: „Oamenii aceștia îți vor aduce un mesaj din partea lui Magano. Așteaptă-i!" Apoi, în vedenie, se făcea că el își ridică țărușul central al casei (simbolul vieții), așezându-l lângă construcțiile cu acoperiș strălucitor. Warrasa a înțeles că viața lui va trebui să se identifice cu viața acelor oameni și cu mesajul trimis de Magano.

Între timp, și alți profeți de-ai lor anunțau venirea mesagerilor străini. Au trecut 8 ani de așteptare... Apoi, în 1948, un canadian cu ochi albaștri, pe nume Albert Brant și colegul său au apărut lângă orașul Dilla cu un camion vechi. Warassa a auzit zgomotul și s-a dus într-acolo. Misionarii s-au oprit exact sub acel sicomor, pentru a-și ridica cortul...

După trei decenii existau deja peste 200 de biserici ai oamenilor gedeo! [47] Slavă lui Dumnezeu!

[46] Cf. Don Richardson, *op. cit.,* pp. 51-59.

[47] Cf. *ibidem,* pp. 36-38.

POPORUL SANTAL DIN INDIA

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea misionarii au găsit o receptivitate ieșită din comun la poporul santal, situat în nordul Indiei, la granița cu actualul Bangladeș. Ascultându-i pe misionari, băștinașii au înțeles că oamenii albi le vorbesc despre Thakur Jiu, care tradus înseamnă „Dumnezeul cel adevărat", despre Care știau că nu poate fi văzut, însă El vede totul. El a creat toate lucrurile și toate ființele pe care le hrănește și fiecare lucru creat a fost așezat la locul lui.

Bătrânii poporului le-au istorisit misionarilor că stră-strămoșii lor se închinau numai lui Thakur Jiu. Dar atunci când triburile lor au început să migreze spre „Țara Zarpi", au ajuns la niște munți uriași pe care nicicum nu i-au putut trece. Atunci au făcut legământ cu spiritul acelor munți – Maran Buru –, zicându-i că dacă îi va ajuta să treacă dincolo, îi vor aduce jertfe. Au descoperit curând o trecătoate și au năvălit în câmpiile ce se deschideau în fața lor. De atunci, au început să se închine duhurilor și soarelui, dar nu din dragoste pentru Maran Buru, ci în virtutea jurământului făcut.

Când santalii și-au dat seama că se pot reîmpăca cu Thakur Jiu, prin Isus Hristos – Calea –, au răspun chemării Lui cu o burie negrăită. Misionarul norvegian Lars Skrefsrud și colegul lui trebuiau să facă câte optzeci de botezuri pe zi, atât de multe erau sufletele fericite dornice de reîmpăcarea supremă cu Thakur Jiu![48]

POPORUL LAHU DIN BIRMANIA

În regiunea unde Birmania se îngustează, între China și Tailanda, trăiesc oamenii numiți lahu. Câțiva dintre ei s-au dus la oraș ca să-și vândă marfa. Misionarul William Marcus Young predica în piață poporului budist, shan. Printre localnici, a văzut și niște oameni îmbrăcați mai ciudat care s-au apropiat, ascultând cu mare atenție. Erau câțiva oameni din poporul lahu care erau în așteptarea mesagerului alb și a mesajului acestuia. Ei s-au apropiat de Young, zicându-i: „Poporul nostru a așteptat venirea ta de secole; avem chiar case de adunare construite în satele noastre, pregătite pentru venirea ta". Ei purtau niste împletituri din funii aspre, care le atârnau la încheieturile mâinilor, din vremuri imemoriale. „Legăturile simbolizează robia noastră în fața spiritelor rele (a *natsii*-lor). Numai tu, ca trimis a lui Gwi'sha poți tăia aceste legături, după ce ne vei aduce în inimi Cartea pierdută a lui Gwi'sha". Uimiți, dar bucuroși, Young și însoțitorii lui au mers în satele lor. Ceea ce urmează seamănă cu niște Fapte ale Apostolilor petrecute în secolul al XIX-lea. Zeci de mii de lahu au devenit creștini.[49]

POPORUL WA, situat în vecinătatea poporului lahu, avea obiceiul ca în sezonul semmănatului să planteze o dată cu semințele și capete umane, pentru a avea o recoltă bună. Erau învățați de *natsii* (duhurile necurate) să facă așa. Dar din când în când, profeții ridicați de Dumnezeu, pe care-L numeau Siyeh, condamnau vânătoarea de capete și închinarea la spirite. Un astfel de profet s-a ridicat în jurul anului 1880 – Pu Chan. El a convins câteva mii de oameni din tribul wa, din satul Pong Lai și din zonele înconjurătoare să renunțe la vânătoarea de capete și la închinarea la spirite. El prevestea venirea „fraților albi" cu Cartea pierdută. Într-o zi, profetul Pu Chan a pus șaua pe un ponei și le-a zis ucenicilor săi: „Siyeh mi-a spus azi noapte că fratele alb în sfârșit s-a apropiat de noi! El va conduce acest ponei până la el. Când îl veți găsi urcați-l pe acest ponei!" Ucenicii lui se așteptau ca poneiul să se oprească la primul râu, dar el a mers neabătut până la „fratele alb", străbătând un drum de 200 mile (320 km) prin munți, până în orașul Kengtung, unde a intrat exact pe

[48] Cf. Don Richardson, *op. cit.,* pp. 27-31.
[49] Cf. *ibidem*, p. 69.

poarta unui centru misionar și s-a oprit lângă fântână. Oamenii au auzit zgomot în fântână și când s-au uitat, au văzut doi ochi albaștri și o față prietenoasă, care le-a spus „Bun venit!". Era misionarul William Marcus Young, care încă săpa la fântâna neterminată. De cum a ieșit, străinii l-au întrebat: „Ai adus o Carte a lui Siyeh?" „Da", a răspuns acesta. Oamenii wa i-au zis: „Poneiul acesta este înșăuat special pentru tine. Tot poporul nostru te așteaptă! Ia Cartea! Trebuie să plecăm!" Desigur, el n-a putut pleca chiar atunci. I-a găzduit, iar atunci când s-a dus, a putut constata cu bucurie că inimile erau pregătite - holdele erau coapte, gata de seceriș. Young și însoțitorii lui au fost primiți cu brațele deschise și oamenii primeau nuamidecât mesajul, fiind botezați cu miile.[50]

POPORUL MIZO DIN INDIA

Poporul mizo trăia la granița dintre India și Birmania. Un autor mizo, pe nume Haminga, spune că poporul lui credea în *Pathian* – ceea ce tradus ar însemna „Tatăl Sfânt" – Creatorul tuturor lucrurilor, Ființa Supremă a întregii omeniri și a întregii bunătăți. Poporul mizo Îi aducea jertfe numai și numai Lui. Ei aveau și tradiția Cărții sfinte, pe care la începuturi, Pathian ar fi dat-o strămoșilor lor, dar ei au pierdut-o.

În cartea sa, Haminga arată că în secolul al XIX-lea, un mizo, pe nume Darphawka, un proroc de-al lor, a avut un vis profetic: „Noaptea, o voce i-a spus: «O mare lumină va veni de la Vest și va străluci deasupra țării poporului mizo. Urmează acea lumină!»" El le spunea la ai săi: „Această lumină, poate că nu va veni în timpul vieții mele, dar când va veni, urmați-o! Urmați-o!"[51]

POPORUL MBAKA DIN REPUBLICA CENTRAFRICANĂ

Richardson a auzit această mărturie direct de la misionarul Eugene Rosenau, care lucra în mijlocul poporului mbaka: Koro, Creatorul, a vestit cu mulți ani în urmă strămoșilor acestui popor despre faptul că El deja îl pregătise pe Fiul Său pentru lumea aceasta, ca El să vină și să împlinească un lucru minunat pentru întreaga omenire. Dar ei s-au îndepărtat de El și I-au uitat promisiunile. Generații succesive au dorit să redescopere adevărul despre Fiul lui Koro, dar tot ce au mai putut afla a fost că vor veni niște mesageri albi ai lui Koro și le vor aduce aminte de toate cele uitate. Oamenii din satul Yablangba erau considerați „păstrătorii înțelepciunii lui Koro" – un fel de clan levitic. Atunci când li s-a predicat Cuvântul lui Dumnezeu, aceștia l-au primit în masă, căci holdele erau tocmai bune de seceriș. [52]

Poporul gedeo și mbaka i-au întrebat pe misionari: „Strămoșul tău a știut despre calea lui Dumnezeu? Atunci de ce nu a venit să-i spună și strămoșului meu?"

Doamne, dă-ne și nouă un duh plin de râvnă, ca să vorbim celor din jur despre Tine. Pentru că în ziua aceea ne vor pune și nouă aceeași întrebare: „Tu, dacă ai știut despre mântuirea în Hristos, de ce ai tăcut?"

DUMNEZEUL AFRICANILOR

Profesorul Alexis Kagame, el însuși african, mai exact ruandez, a scris mai multe cărți, printre care și *La Philosophie bantu comparée,* unde arată că în toată partea Africii situată la sud de Sahara, se poate constata universalitatea percepției unei Ființe Supreme, unice, preexistente – (Unul care există înaintea oricărei realități existente – spun ei), Cel care se află la capătul unor întregi serii de cauzalități și deasupra tuturor categoriilor de făpturi existente.

În cultura bantu Dumnezeu este *Altul* prin definiție, în comparație cu celelalte realități din Universul cunoscut. (Noi am zice ca Rudolph Otto că Dumnezeu este *Ganz anderes*, sau că El este transcendent – dincolo de și deosebit de tot ce există.)

[50] Cf. Don Richardson, *op. cit.,* p. 61 și 72.
[51] *Ibidem*, p. 64-65.
[52] Cf. *Ibidem*, p. 39.

În Tanzania, această Ființă este *Creator, Stăpânitor, Păzitor, Binefăcător*. În Zair și în Uganda El este perceput ca *Arhitectul care planifică și organizează Universul* sau *Cel care este Organizatorul, prin excelență*. În Ruanda *Cel Preexistent* este *Cel de odinioară*, *Marele Făptuitor.*.. Cuvântul „Zambi" tradus prin „Făptuitor" este folosit sub o mulțime de variante din Camerun până în Congo. Rădăcina acestui cuvânt – spune Kagame – implică ideea de „a spune și a face, acționând", „a acționa prin cuvânt" sau „a spune ceva cu forță".

Despre sensul cuvântului „Zambi", autorul Van Wing spune că atunci când îi întrebi pe oamenii din poporul bakonga: „Cine este Nzambi? Cei mai mulți vor răspune: «Nu știm cine este.» Sau: «Nzambi este Nzambi!» «Este el un strămoș-căpetenie? » «Este el soarele, luna sau cerul? » «Un spirit al apelor?» «Nzambi este Nzambi, insesizabil și îndepărtat [t.n.].»"[53] Aceste răspunsuri, nouă, creștinilor, ne sugerează felul în care Dumnezeu S-a definit pe Sine Însuși: „Eu sunt Cel ce sunt". Punct. El este mai presus de cuvinte și definiții: *Existența Absolută*.

Profesorul Kagame, spune în continuare că termenul *Leza* s-ar traduce prin *Cel Atotputernic.* Cu numeroasele lui variante este prezent în mai multe regiuni din Africa centrală: *Mukolo, Cel Foarte Puternic* este termenul folosit în Zimbawe și în anumite regiuni ale Mozambicului. Iliyba, cu mai multele sale variante, înseamnă *Cel Preexistent* sau *Soarele,* la poporul bakongo și la poporul isubu-duala din Camerun, dar și la alte popoare din partea de nord-est din Uganda și Tanzania. Distincția dintre soarele ca astru și Soarele-Preexistent se poate stabili fără echivoc datorită contextului, dar și datorită acordurilor gramaticale specifice, care ne lasă să recunoaștem dacă este vorba de un lucru (astrul) sau de o persoană: *Cel Preexistent*.[54]

POPORUL MALGAȘ DIN MADAGASCAR

În cartea lui Pietro Lupo, *Dieu dans la tradition malgache*, găsim exemple impresionante de credință într-o Realitate Ființială Supremă, net diferită de tot ce există în lumea noastră sensibilă. El dă citate din diferite reviste și cărți scrise de misionari sau autori locali. „Malgașii sunt convinși că Universul este sub stăpânirea unui singur Dumnezeu, Creatorul tuturor lucrurilor. Ei Îl numesc Zanahary, „Cel care a creat" sau Andriamanitra, care înseamnă „Nobilul parfumat"[55], iar uneori se adaugă și faptul că el are unghiile curate. În cultura și în condițiile lor de viață, mai rar poți vedea oameni parfumați, cu unghiile curate, ceea ce constituie o culme a frumuseții.

„Dumnezeu este perceput de poporul malgaș ca Principiu etern, Stăpân al timpului și atotprezent în spațiu. […] El stăpânește peste liniștea din văi și peste nopțile întunecate; el este «peste tot unde omul se crede singur»; el vede totul, cunoaște totul, el dă viața și tot el o ia înapoi, el se situează deasupra puterilor percepute ca fiind sacre." [56]

Pentru a lămuri ce înțeleg ei prin „puterile sacre", trebuie să amintim că, în paralel cu credința într-o Ființă Supremă, ei tind să personifice forțele naturii: diverși *zanahary*..., localizați în izvoarele apelor, în râuri, în copaci, în anumite grote sau în anumiți munți vestiți. Aceste locuri sunt considerate spații sfinte. Dar ele sunt percepute ca fiind doar receptacule ale Sacrului, net distincte de noțiunea de *Zanahary* sau de *Andriamanitra*.

Zanahary este considerat a fi „expresia plenitudinii și a desăvârșirii divine care se desfășoară într-o bipolaritate dialectică. Toate calitățile bărbatului și toate valorile femeii se găsesc simultan condensate în stare de perfecțiune și plenitudine în Zanahary. Toată vitalitatea naturii își găsește izvorul și principiul său, în El... [t.n.] – spune Jaovelo Dzao"[57] El este Creatorul, care „a făcut mâinile și picioarele oamenilor" spun cei din poporul malgaș.

Dar au fost și oameni sus-puși care s-au poticnit în Persoana lui Isus Hristos, propovăduită de misionari, pentru că El nu arăta deloc a „Prinț parfumat, cu unghiile curate",

[53] Citat din Van Wing în Pietro Lupo, *Dieu dans la tradition malgache, Editions Karthala, Paris,* 2006, p. 93.
[54] Cf. Pietro Lupo, *op. cit*., p. 93-94.
[55] *Ibid*., p. 66.
[56] Cf. *ibidem,* p. 81-82.
[57] *Ibid*., p. 71.

deoarece a fost batjocorit, bătut și huiduit și apoi răstignit pe o cruce. Deci El arăta mai degrabă a rob, un Dumnezeu al scalvilor, al păcătoșilor, al săracilor, și nu al aristocrației. De aceea, regina Ranavalona și nobilii care o înconjurau L-au considerat pe Isus un Dumnezeu periculos pentru puterea și poziția lor, deci El trebuia evitat. Da – ziceau ei –, Isus poate fi Dumnezeul albilor, dar nu al lor.[58]

Ferice de acela pentru care nu voi fi un prilej de poticnire! (Lc. 7:23)

În cartea sa întitulată *Sacrul*, Rudolf Otto ne spune că în numeroase tradiții ale popoarelor barbare găsim elemente ce se ridică mult deasupra nivelului celorlalte rituri și obiceiuri religioase ale lor. Este vorba de reprezentări ale unor Divinități, de care, adesea, nu se ține seama aproape deloc, în practica religioasă, dar „cărora li se atribuie în mod aproape involuntar, un rang superior atribuit tuturor celorlalte figuri mitice și care te pot face să te gândești la divin în înțelesul lui cel mai înalt" - spune Rudolf Otto –, [ca în cazul poporului Santal din India, al poporului Mbaka din Republica Centrafricană, sau al poporului Lahu din Birmania etc., după cum s-a arătat mai sus]. „Acolo, unde pe calea misionarismului a pătruns predicarea teistă, aceste divinități superioare pot fi ușor recunoscute ca fiind Dumnezeul cel adevărat […], iar convertiții mărturisesc de bună voie că L-au cunoscut pe Dumnezeu, dar că nu L-au cinstit. […] Fenomenul este foarte ciudat. Ce i-a îndemnat pe «sălbaticii» care trăiau într-un mediu de superstiție barbară, să accepte și să adopte asemenea reprezentări „difuze", dacă nu o predispoziție pentru ele, existentă în sufletele lor, predispoziție care **nu** le-a îngăduit să le lase să treacă pe lângă ei, care i-a obligat cel puțin să le ia în seamă, să le păstreze și să le transmită mai departe, făcându-i să se intereseze de ele, să le simtă și să le recunoască mărturia în propria lor conștiință?" „Aceste presimțiri și anticipări, […] nu sunt surprinzătoare, ci dimpotrivă, sunt uneori pur și simplu de așteptat și firești."[59] Este vorba de „mărturia pe care propriul lor suflet o depune în favoarea ideilor religioase, o mărturie mai solidă, desigur, la oamenii simpli, decât la cei care și-au pierdut naivitatea" [60]

Exact acest adevăr l-am descoperit și în relatările condensate de mai sus. Am observat că la cele mai diverse popoare, exista o credință într-o Ființă Supremă, eternă, omniprezentă și omniscientă, numită în diverse feluri.

Richardson se întreabă: „Ar fi posibil ca tradițiile acestor popoare despre un Dumnezeu Unic să izvorască din acea veche rădăcină monoteistă care caracteriza perioada patriarhilor?" Dumnezeu știe. Chiar și oamenii de știință care studiază culturile arhaice spun că monoteismul a precedat politeismul.

Din cele relatate de mulți misionari, de pe toate continentele, rezultă că Dumnezeu se folosea de anumiți oameni dotați de El – văzători și proroci, înștiințându-i că Lumina se apropie, deci să aibă nădejde.

[58] Cf. Pietro Lupo, *op. cit*., p. 80.
[59] Rudolf Otto, *Sacrul*, Ed. Humanitas, București, 2005, p. 174.
[60] *Ibidem*, p. 175.

CAPITOLUL 5

CĂUTĂRI METAFIZICE ALE PĂGÂNILOR DIN SECOLUL VI î.Hr.

În orice suflet e-un tainic dor...
Dor de lumină, de veșnicie
Ascuns în inimi de Dumnezeu

În acest capitol, vom încerca să facem o incursiune în vremurile străvechi, ca să scrutăm acele epoci acoperite cu praful uitării... Oare, cum gândeau păgânii în urmă cu mii de ani? Cum și-L închipuiau pe Dumnezeu? Cum încercau să se apropie de Realitatea Ființială Supremă? Cum de s-au putut ridica unii oameni aleși la credința într-un singur Dumnezeu, într-un context politeist, idolatru, dominat de păcate? Care au fost condițiile lor de viață?

„...Este greu să ne imaginăm cum ar putea funcționa spiritul uman fără a avea convingerea că ceva ireductibil real există în lume; [...] Conștiința unei lumi reale și semnificative este strâns legată de descoperirea sacrului. Spiritul uman a sesizat diferența între ceea ce se revelează ca fiind real, puternic, bogat, și semnificativ, și ceea ce este lipsit de aceste calități, adică curgerea haotică și periculoasă a lucrurilor, aparițiile și disparițiile lor fortuite și vide de sens. **Sacrul este un element în structura conștiinței și nu un stadiu în istoria acestei conștiințe.** A fi sau mai degrabă a deveni om înseamnă a fi religios [s.n.]”.[61]

„În sec VI î.Hr. gândirea religioasă și filosofică era dominată de problema Unului și a Multiplului. Spiritele religioase ale timpului se întrebau: «Care este relația dintre fiecare individ luat în parte și Divinitatea de care individul se simte legat? Cum se poate realiza unitatea dintre om și Divinitatea sa?»”[62] Câțiva oameni din acele vremuri, mânați fiind de un dor metafizic profund, au încercat să răspundă la aceste întrebări existențiale, fiecare în felul lui, după măsura de lumină care a străpuns vălul realității materiale și al contextului cultural în care au trăit.

Mai mulți autori au observat că în secolul VI î.Hr., au apărut, parcă simultan, mari fondatori sau reformatori de religii, în diferite colțuri ale lumii, ca o coincidență stranie: Gautama (Buda), Lao-Tse, Confucius, Orfeu, Epimenide, Zarathustra, Mahavira, Zamolxex, Pitagora etc..[63] Mircea Eliade explică această coincidență, folosind cuvântul *Zeitgeist* (spiritul vremii). Cu alte cuvinte, era ceva în atmosferă, era „trendul vremii”. Oare, să fie așa? Cine întocmește vremurile și inimile oamenilor?

Atunci când ne gândim la păcătoșenia oamenilor, la disoluția morală a unei epoci, spunem că este vorba de „mersul lumii acesteia după domnul puterii văzduhului, a duhului care lucrează în fiii neascultării” (Ef. 2:2). Dar atunci când este vorba de apariția simultană de mari fondatori și reformatori de religii în diverse colțuri ale globului – oameni mânați de un dor inexplicabil după Ființa Supremă –, m-aș gândi mai degrabă la un val al cercetării harului dumnezeiesc. „Sunt în istorie perioade – spune Nae Ionescu – în care sufletul omenesc e mai aproape de Dumnezeu, (după cum iarăși sunt ținuturi pe pământ, unde – ca să vorbesc ocolit – Dumnezeu Se arată cu predilecție)” [64] *Căci cine ar îndrăzni să se apropie din capul lui de*

[61] Mircea Eliade, în „Cuvânt Înainte” la *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Vol I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. IX.
[62] Mircea Eliade*, Istoria credințelor și ideilor religioase*, Vol II, Ed Universitas, Chișinău, 1992, p. 181.
[63] Cf. *Tăblițele de argilă. Scrieri din Orientul Antic*, Ed Minerva, București, 1981, p. 331-334.
[64] Nae Ionescu, *Roza vânturilor*, Ed. Hyperion, Chișinău, 1993, p. 32.

Mine? – zice Domnul (Ier. 30:21). În sensul că omului nici nu i-ar trece prin minte și nici nu ar putea să se apropie de Domnul, fără atingerea și atracția Duhului. Oare nu Dumnezeu ne dă și voința și înfăptuirea? *Nimeni nu poate veni la Mine, dacă nu-l atrage Tatăl* (In. 6:44). Este vorba de faptul că Dumnezeu cheamă, atrage, pre-alege, anumiți oameni, pe baza pre-cunoașterii divine.

Aproape toți acești mari căutători s-au focalizat nu numai pe valorile legii morale naturale înscrisă în inimile lor, deci pe un comportament etic ireproșabil, ci majoritatea au țintit mai sus, căutându-L cu ardoare pe Cel care este deasupra tuturor lucrurilor – Stăpânul Atotputernic (cu excepția lui Gautama și Mahavira). Cei mai mulți dintre ei s-au retras pentru o vreme în peșteri, în munți etc., pentru a medita și a se ruga în tihna singurătății, ca să-L găsească pe Acel Unic care se află deasupra tuturor lucrurilor.

Abatele Pierre din Franța spune următoarele: „Cred că nimic nu ne poate mulțumi pe deplin aici, pe pământ, căci spiritul nostru, creat de Dumnezeu, Îl caută pe Dumnezeu. Indiferent dacă știm sau nu acest lucru, alergăm după tot felul de satisfacții, care vor rămâne întotdeauna parțiale, căci mulțumirea deplină nu va putea veni decât din întâlnirea Celui Veșnic. [...] Desigur, putem trăi pe pământ momente de plenitudine: în comuniune cu Dumnezeu sau cu ceilalți, dar acestea sunt simple momente, cărora le vor lua curând locul altele, în care comuniunea va fi mai puțin puternică și ne vom simți neîmpliniți.”[65]

[65] Abatele Pierre, *Doamne, De ce?* Ed. Humanitas, București, 2006, p. 17-18.

A. CHINA

Refuzul a ceea ce nu este Tao atrage după sine un atașament cu atât mai mare de absolut.

LAO-TSE

La începuturile civilizației chineze, predomina animismul. Documentel scrise în vremurile străvechi vorbesc despre sacrificiile aduse fluviilor, munților, vântului, punctelor cardinale etc. Dar mai presus de aceste divinități exista credința într-o „putere atotstăpânitoare asupra naturii care își impune voința oamenilor: e vorba aici de o Divinitate personală (*Di*, „Domnul din Înalt) – stăpân al tuturor evenimentelor." [66] Lao-Tse spune: „Cuvintele mele, simple în aparenţă au o obârşie străveche". S-ar putea ca acea „obârșie străveche" a cuvintelor lui să aibă legătură cu acel „Domn din Înalt" - *Di*.

Sub aspect religios, cea mai interesantă apariție a Chinei este Lao-Tse, născut în 604 î.Hr. A fost un om de o inteligență ieșită din comun și a lucrat ca arhivar împărătesc, dar atunci când a prins de veste că dinastia se află pe toboganul decadenței, a plecat în sughiun, cu de la sine decizie.

Cartea lui de aforisme poartă titlul de *Tao Te King* (*Cartea Căii și a Virtuții Supremului Adevăr*). Este vorba de un text ce conţine 81 de capitole ultrascurte, în care Lao-Tse vorbește despre Divinitate (*Tao*), și despre Virtute (*Te*) –, text pe care, Lao-Tse l-a încredinţat paznicului pragului Yin Hsi, înainte de a dispărea în Occident.

DESPRE DUMNEZEUL LUI LAO-TSE

Pentru ochii lăuntrici ai lui Lao-Tse, Dumnezeu era vizibil în rânduielile tainice ale naturii. Îl numea Tao, care înseamnă „Cale" sau „Cărarea Supremului". Dar el era mai mult decât Cale, după cum ne spune Lao-Tse însuși, în fragmentul de mai jos:

> Tao care ar fi numai „Cale" nu este veşnicul Tao. Numele ce i l-am dat nu este Numele Veşnic. Fără nume este principiul Cerului şi al Pământului. Când îl putem numi, este puterea infinită care creează nenumăratele fiinţe, lucruri şi energii. […] Această identitate este un abis de adâncime şi mister, ea este adâncul adâncimilor şi poarta tuturor esenţelor (*Tao-Te-King,* cap. 1).

Lao-Tse ne mai spune că Tao este invizibil, imaterial, infinit, o taină de nepătruns. „Mai presus de Tao nu este lumină, dedesubt nu este umbră. E atotpătrunzător, veşnic şi fără nume." […] „Numai întemeiaţi pe eternul şi străvechiul Tao putem astăzi să ne desăvârşim viaţa" (*Ibidem,* cap. 14).

Conform afirmației lui Lao-Tse, înainte ca să fi apărut cerul şi pământul exista o Esenţă Absolută, din care emana un calm profund. Acel Absolut nu se poate schimba, el pătrunde pretutindeni şi este liber de orice mărginire, deci nu-l poți hotărnici. „Nu-i ştiu numele" – zice Lao-Tse; i se spune Suprema Cărare: Tao. Nevoit să-i atribui însuşiri, l-aş numi MARE. Mare fiind, l-aş numi de NEÎNCHIPUIT. De neînchipuit fiind, l-aş numi INACCESIBIL. Inaccesibil fiind, l-aş numi OMNIPREZENT." […] El nu se supune nimănui, decât propriei sale firi esenţiale, inefabile" (*Ibidem,* cap. 25).

[66] Cf. *Istoria filosofiei*, *Gândirile fondatoare*, Coordonată de Jacqueline Russ, Ed. Univers enciclopedic, București, 2000, p. 170.

Este interesant faptul că privirile lui Lao-Tse scrutează ceea ce se află dincolo de „vălul" lucrurilor văzute și adulate de marea majoritate a oamenilor, descoperind ceea ce este cu adevărat valoros și are o valență veșnică. Mai mult, el străvede posibilitatea iertării păcatelor celui vinovat, deci a mântuirii aceluia. „Este frumos să ai pietre scumpe, decoraţii şi să te urci în trăsuri. Dar mult mai bine este să înaintezi cu umilinţă spre Tao. Strămunii cunoşteau înainte de toate Cărarea Supremului. Pentru că poate fi aflată fără cercetări îndelungi şi pentru că prin ea, chiar şi cel mai vinovat, poate fi mântuit de păcatele şi durerile sale. Cărarea Supremului este cea mai de preţ comoară" „Tao conţine toate lucrurile. Este comoara omului bun şi ocrotirea celui neştiutor şi pur" (*Ibidem,* cap. 62).

LAO-TSE – UN ADEVĂRAT *HOMO RELIGIOSUS*

Învățăturile pe care le propovăduia Lao-Tse păreau rupte de realitate: „o nebunie", o limbă străină, în special pentru oamenii bine înrădăcinați în materie – așa cum ne spune chiar el: „Toată lumea spune că învăţătura mea este mare, dar nu potrivită firii omeneşti. Eu consider însă că tocmai pentru aceasta ea este mare. Cât priveşte celelalte învăţături ce par fireşti, de mult s-a văzut într-adevăr micimea lor" (*Ibidem,* cap. 67). De aceea, „Cei ce mă înţeleg sunt rari; doar aceia care realizează pe deplin adevărul spuselor mele mă preţuiesc căci, pentru ignoranţi, omul înţelept pare sărac, pentru că ţine ascunsă în suflet comoara sa etern nepieritoare" (*Ibidem,* cap. 70).

„Lumea celor cinci simţuri este gălăgioasă, insistentă şi auto-demonstratoare – spunea Tozer –, asaltându-ne şi cerând să fie acceptată ca fiind reală şi finală. […] Văzul devine vrăjmaş al nevăzutului, iar temporalul, cel al eternului. ...Dacă vrem cu adevărat să-L urmăm pe Dumnezeu trebuie să căutăm să fim oameni de pe cealaltă lume. Această expresie a fost folosită cu dispreţ de fiii acestei lumi, în semn de jignire. Dar fiecare om trebuie să-şi aleagă lumea." [67]

Lao-Tse s-a dovedit a fi un adevărat *homo religiosus*, căci s-a ridicat deasupra unei moralități naturale care rezonează pe lungimea de undă a „Legii de aur". El avea antenele bine înălțate deasupra cotidianului cenușiu. Spre deosebire de el, Confucius, născut în același secol, era un om mult prea înfipt în realitate, dar în același timp integru – un adevărat *homo ethicus.* El a câștigat incomparabil mai mulți adepți decât Lao-Tse, căci era pe lungimea de undă a pământescului. Învățăturile lui Confucius au influențat și modelat însăși gândirea chinezilor timp de peste două milenii.

Dar Lao-Tse parcă trăiește într-o altă lume, scrutând zările insondabile pentru omul obișnuit. Interesant este faptul că el dorește unirea cu Tao prin detașare, dar nu prin recluziune. Spre deosebire de ascetul indic care se retrage din realitatea imediată – din lumea iluziilor (*mayâ*) –, Lao-Tse caută „atingerea" cu realitatea metafizică, ca un prilej de umplere, de „alimentare", pentru a se întoarce în lumea simțurilor cu lumina lui Tao.

> Lao-Tse îl vizitează câte o clipă pe Tao și încărcat de mierea veșnică se întoarce în situația dată a vieții naturale, ca să-și umple fagurii goi. Renunțarea la bunurile aparente ale „contrasensului", renunțarea fără de chin, iluminarea lăuntrică pe temeiul pătrunderii pentru o clipă în metafizic, umilință fără efort, iubire față de toate făpturile, limitarea activității la ceea ce este apropiat și firesc, ocolirea „depărtărilor" [...] Religiozitatea lui Lao-Tse plutește într-o atmosferă de calm și destindere, dar se întemeiază pe adâncimea organică și metafizică a existenței. [...] Sentimentul religios a lui Lao-Tse este mai ales acela de a fi așezat *în albia lui Tao.* El se simte într-o matcă cosmică, moale și puternică ca apa. Este vorba de o încredere fără margini de care Lao-Tse se simte purtat. [...] Tao e acolo, în dosul lumii, dar eficient în toate rânduielile și făpturile. Tao e rădăcina lumii. Lao-Tse îl atinge, „ghicindu-l" și, iluminat, fără tulburare, se regăsește, lăuntric înfiorat, în orice situație dată a vieții naturale. Din Tao el aduce întotdeauna cu sine înțelepciunea necesară pentru a face față oricărei împrejurări.[68]

[67] W. Tozer, *op. cit.,* p. 44 -45.

[68] Cf Lucian Blaga, *Curs de filosofia religiei*, Ed. Fronde, Alba Iulia – Paris, 1994*,* p. 70.

Așadar, Lao-Tse își urmează viața de zi cu zi, pendulând mereu între sensibil și inteligibil, pentru a fi plin de lumina lui Tao *hic et nunc,* așa cum putem observa din citatul de mai sus al lui Lucian Blaga.

LEGEA SEMĂNATULUI ȘI A SECERATULUI

Fiecare om se întâlnește inevitabil cu ceea ce a semănat în viață: „Cel ce urmează constant calea lui TAO, se uneşte în final cu TAO […]. Cel ce urmează îndârjit Răul, se uneşte într-un jalnic sfârşit cu Răul." Cel ce se uneşte cu Răul suferă direct proporţional cu măsura în care i s-a predat aceluia (cf. *Ibidem*, 23). Suntem uimiți de această dorință de „unire" cu Ființa, și, în același timp, de faptul că Lao-Tse face din această contopire țelul său suprem, căci unirea cu Unicul va fi răsplata finală a celui care rămâne pe calea Aceluia.

DESPRE VIRTUTE (*TE*)

> *Te* înseamnă să cercetezi adâncurile ființei ... să te concentrezi asupra lui Tao - o apropiere de taină. „Virtutea ascunsă, cât este de adâncă, cât este de îndepărtată! Cel care o are se întoarce la începuturi [la începuturile pure ale Creației]. Abia atunci ajunge la conformitatea cu Tao Suprem.[69]

Înclinat spre meditație și introspecție, el străvede paradoxul unor adevăruri înțelese de puțini pământeni. De exemplu, faptul că tăria stă în smerenie, în iubirea de toate făpturile și depărtarea de orice silnicie, căci forța și agresivitatea oștirilor dornice de cuceriri, lasă în urmă doar „spini și mărăcini" – dezastre. Tot ce se cere de la cel care caută înțelepciunea este consecvență – „hotărâre" – pentru a înainta împotriva curentului și a nu fi târât pe „contrasens" – pentru a nu fi dus cu valul.

Unde au adăstat luptătorii, cresc spini și mărăcini;
Pe urmele marilor oștiri, vine, desigur, zodie rea.
Cel vrednic vrea hotărâre, dar nimic mai mult.
El nu cutează cucerire cu forța.
El vrea hotărâre fără a se făli, hotărâre, fără a se lăuda,
Hotărâre fără a se mândri, hotărâre, fiindcă nu se poate altfel,
Hotărâre, departe de orice silnicie.
Iar contrasensul este aproape de sfârșit.

Este o mare deosebire între „hotărâre" și „ambiție lumească", pentru că tot Lao-Tse spune: „Saturând ambiţia, se scurtează traiul". Dar trebuie să fii foarte hotărât ca să mergi împotriva trendului mulțimii, și să nu ajungi pe „contrasens", ca să fii măturat dimpreună cu aceia, în pierzanie.

Uneori ne vom întreba cum de unii oameni aleși la suflet, dedicați introspecției, au putut discerne adevăruri atât de profunde. Dar dacă stăm să ne gândim că tot Universul a fost creat în conformitate cu natura lui Dumnezeu și că totul este permeat de felul Lui de a fi (*imanența* lui Dumnezeu), atunci înțelegem că cel care privește cu luare aminte la cele din jur, Îl poate străvedea pe Creator.

De aceea, voi comenta unele aforisme ale lui Lao-Tse, menționând în paralel zicerile Scripturii:

- ***Cultivând mereu TAO în inimă, Virtutea va deveni sinceră*** (*Ibidem,* cap. 55) Sau:

Formele prin care marea Virtute se vădeşte pe acest pământ nu sunt decât emanaţii ale lui TAO (*Ibidem,* cap. 21).

Virtuțile creștine sunt înșirate în Galateni 5:22-23 este vorba de roada Duhului. Această roadă își are obârșia în Dimensiunea suprasensibilă, nu în trupul nostru de lut; ea este adusă de Acolo și rodită de Duhul Sfânt în templul inimii credinciosului. *Orice dar desăvârşit este de sus, coborându-se de la Tatăl luminilor, în care nu este nici schimbare, nici umbră de mutare* (Iacov 1:17). Același lucru îl subliniază și Dimitrie Belu: „Valorile morale îşi au temeiul lor

[69] Fernand Comte, *Cărțile sfinte*, Ed. Enciclopedică, București, 1994, p. 226.

ultim în Dumnezeu. [...] Fiecare dintre ele ni se înfăţişează ca răsfrângeri ale unor modele realizate deplin în desăvârşirile lui Dumnezeu." [70]

- ***Vorbele bune sunt de mare preţ; faptele bune însă înalţă şi mai mult pe om*** (*Ibidem,* cap. 62). Îmi fuge gândul la îndemnul Apostolului Ioan, dar și al lui Iacov: *Copilaşilor, să nu iubim cu vorba, nici cu limba, ci cu fapta şi cu adevărul* (1 In. 3:18). *Dacă un frate sau o soră sunt goi şi lipsiţi de hrana de toate zilele, şi unul dintre voi le zice: „Duceţi-vă în pace, încălziţi-vă şi săturaţi-vă!", fără să le dea cele trebuincioase trupului, la ce i-ar folosi?* (Iacov 2:15-16)

- ***Nu trebuie pe nedrept să fie respins cu dispreţ nimeni*** (*Ibidem,* cap. 62). Fiecare om poartă în sine o valoare veșnică, chiar și cel neputincios, bolnav, bătrân, sărac, disprețuit etc. „Oricine" va crede în Hristos, nu va pieri, ci va avea viață veșnică. „A ne aminti de cei care sunt uitaţi înseamnă a ne aşeza de partea lui Dumnezeu, care nu uită pe nimeni" (Msn. Vladimir Ghika).

- ***Atribuindu-şi valoare, nimeni nu străluceşte.*** [...] ***Prin laudă de sine nimeni nu are merite. Saturând ambiţia, se scurtează traiul. Toate aceste lucruri sunt ca o scârbă pentru Tao*** (*Ibidem,* cap. 24). Așa citim și în Scriptură: *Ce este înălțat între oameni, este o urâciune înaintea lui Dumnezeu* (Lc. 16:15). Cel care se înalță va fi smerit și cel care se smerește va fi înălțat. Celui smerit Dumnezeu îi dă har. Mândria este unul din păcatele pe care psalmistul îl încadrează între păcatele mari: *Păzeşte, de asemenea, pe robul Tău de mândrie, ca să nu stăpânească ea peste mine! Atunci voi fi* […] *nevinovat de păcate mari* (Ps. 19:13).

- ***Oamenii superiori nu au virtute lumească, ei au VIRTUTE.*** [...] ***Virtutea comună nu acţionează decât cu intenţia ascunsă de a fi apreciată şi recunoscută. Bunătatea superioară acţionează întotdeauna fără intenţii*** (*Ibidem,* cap. 38). Hristosul nostru ne-a învățat să nu știe stânga ce face drepta. Să nu trâmbițăm o facere de bine urmărind aprecierea oamenilor, pentru că astfel ne-am și limitat răsplata numai la atât. Intențiile și motivațiile ascunse hotărăsc calificativul unei fapte, căci o motivație incorectă anulează o faptă așa-zis bună.

- ***Sfărâmat, va deveni întreg. Îndoit, se va îndrepta. Gol, va putea fi umplut mereu şi mereu. Sfârşit, va fi reînnoit. De are puţin, va obţine mult. De are mult, s-ar putea să piardă tot.*** [...] ***Atunci când omul a devenit întreg, desăvârşit, se reîntoarce la Suprema sa obârşie*** (*Ibidem,* cap. 22). Nimeni nu se poate întregi, dacă nu recunoaște mai întâi că este sfărâmat. Nimeni nu poate avea parte de suprema ridicare, înnoire și îmbogățire dacă nu-și recunoaște mai întâi sărăcia lăuntrică și nevoia de o schimbare la nivel ființial. Când, oare, va deveni „omul întreg"? Atunci când se va fi întregit cu ceea ce a pierdut (slava inițială), atunci când se va fi făcut părtaș firii dumnezeiești, din care a purces odinioară...

- ***Vorbiţi puţin, rămâneţi în repaus*** (*Ibidem,* cap._23) – spune Lao-Tse. Cine vorbește mult, gândește puțin; nu are timp să gândească, din pricina îmbulzelii cuvintelor ce-i dau ghes neîncetat. Proverbul nostru românesc spune că „Vorba multă sărăcia [intelectuală a] omului". *Dacă nu greşeşte cineva în vorbire, este un om desăvârşit şi poate să-şi ţină în frâu tot trupul* (Iacov 3:2). De aceea, *Orice om să fie grabnic la ascultare, încet la vorbire, zăbavnic la mânie* (Iacov 1:19). *Cine vorbeşte mult nu se poate să nu păcătuiască, dar cel ce-şi ţine buzele este un om chibzuit* (Prov. 10:19).

- ***O furtună nu dăinuie mai mult de o dimineaţă; o ploaie potopitoare nu ţine mai mult de o zi. Dacă Cerul şi Pământul nu le pot face să dureze mai mult, cum ar putea omul să facă să dureze mereu tristeţea, cum ar putea el să rămână mereu în agitaţie?*** (*Ibidem,* cap. 23) Furtuna,

[70] Dimitrie I. Belu, *op. cit.,* p. 42.

fulgerele și tunetele nu pot dura la nesfârșit. Atunci cum de omul păstrează în sânul lui ura, asemenea unui foc care mocnește, fără a se potoli? Stresul, agitația, ranchiuna permanentă este îmbolnăvire pentru trup și suflet. Hristosul nostru ne-a promis o pace care ne poate ridica deasupra frământărilor și deasupra agitației neostoite a lumii: *Vă las pacea, vă dau pacea Mea. Nu v-o dau cum o dă lumea* [nu este vorba de o pace obișnuită]*. Să nu vi se tulbure inima, nici să nu se înspăimânte* (In. 14:27), nici chiar acolo în mijlocul tumultului.

- ***Cel ce poate să învingă pe alţii este tare, cel ce s-a învins pe sine este cu adevărat mereu puternic*** (*Ibidem,* cap. 33). Acesta este un adevăr universal, înțeles doar de cei înțelepți. Împăratul Solomon care a trăit în secolul X î.Hr., spune în Proverbe: *Cine este stăpân pe sine preţuieşte mai mult decât cine cucereşte cetăţi* (Prov. 16:32); *Omul care nu este stăpân pe sine este ca o cetate surpată şi fără ziduri* (Prov. 25:28). *Înţelepciunea face pe cel înţelept mai tare decât zece viteji care sunt într-o cetate* (Ecl. 7:19).

- ***Deosebirea dintre „desigur" şi „poate că" este destul de mică. Dar între o faptă bună şi una rea deosebirea este foarte mare*** (*Ibidem,* cap. 20). De ce „foarte mare"? Deoarece, cum ar putea un mărăcine să facă struguri? Scriptura spune: *După roadele lor îi veți cunoaște* [pe oameni] (Mt. 7:20). Este mare deosebirea dintre „lumină și întuneric"...

- ***Suntem într-un pustiu fără iubire, sterp şi aparent fără de sfârşit; totuşi oamenii se zoresc bucuroşi - ca şi cum s-ar urca primăvara pe culmi!*** (*Ibidem,* cap. 20). *Largă este poarta, lată este calea* [și se tot lărgește] *care duce la pierzare, şi mulţi sunt cei ce intră pe ea* (Mt. 7:13). Citeam într-o carte că oamenii se duc spre pierzania veșnică chiuind și jucând... Din păcate...

❧❧❧

„La ce bun să te frământi în zadar și să-ți provoci necazuri? Pe de o parte, Tao este izvorul tuturor activităților, căci toate se înfăptuiesc prin el. Pe de altă parte, tot ce poate face omul nu poate fi decât relativ, parțial, incomplet. Acțiunile lui despărțindu-se de izvorul comun [originar], se mărginesc, greșesc drumul, își pierd puritatea de la început și pierd până la urmă ceea ce le face să fie Tao" (*Ibidem,* cap. 16).

Ne amintim de spusele lui Isus: „Despărțiți de Mine nu puteți face nimic". Cum ar putea rodi „mlădița" care s-a desprins de seva Viței Sfinte? Acțiunile și activitățile desprinse de El, pot lua direcții periculoase. Astăzi asistăm cu uluire la progresele fantastice înregistrate în domeniul științei, tehnicii și comunicării și ne dăm seama de reversul nebănuit al „monedei", în sensul că ceea ce credeam că va fi îmbogățitor și aducător de fericire a devenit un adevărat pericol pentru omul postmodern, aflat pe pragul post-umanismului. Da, căci acțiunile și invențiile, despărțindu-se de izvorul lor originar, „greșesc drumul și-și pierd puritatea de la început" – cum spunea Lao-Tse.

El credea că nu are niciun rost, și este pe undeva dăunător, să te legi prea mult de ceea ce poți cunoaște în această lume, de știință, de activitățile sociale. Acestea te atrag spre multiplicitate, spre schimbare; nu sunt decât relative, parțiale și părtinitoarte și deci te îndepărtezi de Tao, permanent.[71] Într-un fel, Lao-Tse are dreptate. Dar, trebuie să ne amintim de faptul că am fost trimiși în lume cu un scop. Fiecărui pământean i s-a arondat un „rol". Talanții primiți trebuie puși în negoț. Este adevărat că această „punere în negoț" trebuie făcută cu o anumită atitudine: „ca pentru Domnul, nu ca pentru oameni", pentru a câștiga **valoare**.

Iată ce ne învață Hristosul nostru: *Dar Isus le-a răspuns* [inclusiv lui Lao-Tse] *Tatăl Meu lucrează până acum; și Eu, de asemenea, lucrez* (In. 5:17). Este adevărat că totul este relativ și ar fi ideal să nu te atașezi de nimic, căci ești străin și călător. Dar Scriptura ne îndeamnă la implicare: *Tot ce găseşte mâna ta să facă, fă cu toată puterea ta! Căci, în Locuinţa morţilor în care mergi, nu mai este nici lucrare, nici chibzuială, nici ştiinţă, nici înţelepciune!* (Ecl. 9:10) Sursa puterii este părtășia de suflet cu Domnul – In. 15:5. Și Tatăl Își trimite copiii în lume,

[71] Fernand Comte, *op. cit.,* p. 225.

echipați într-un fel specific, cu un rol specific. Viața creștinului este o viață de luptă, de implicare, pentru familia lui, pentru biserică, pentru cei din jur. Când ne uităm la viața Marelui Apostol al lui Dumnezeu, și la felul în care „ardea” și lucra pentru mântuirea oamenilor, propovăduind Evanghelia, făcând călătorii primejdioase, suferind prigoană și lucrând cu mâinile lui ca să nu fie povară pentru nimeni, înțelegem că trebuie să călcăm pe urmele lui, întrucât și el a călcat pe urmele Domnului care a zis: *Cât este ziuă, trebuie să lucrez lucrările Celui ce M-a trimis; vine noaptea, când nimeni nu mai poate să lucreze* (In. 9:4).

Hristos al nostru Cel scump și iubitor ne-a învățat și taina convertirii celor relative și trecătoare în valuta forte a eternității, atunci când acelea poartă însemnul dragostei de El: *Orice faceţi să faceţi din toată inima, ca pentru Domnul, nu ca pentru oameni, ca unii care ştiţi că veţi primi de la Domnul răsplata moştenirii. Voi slujiţi Domnului Hristos* (Col 3:23-24). Făcând cele mai banale lucruri pentru ai noștri din casă sau pentru cei din jur, noi slujim Domnului Hristos; ne exercităm preoția, așezându-ne Mandatul cultural sub Mandatul preoției împărătești.

B. IRAN

ZARATHUSTRA (628-551 î.Hr.)

Friedrich Nietzsche, în poemul lui filososfic, întitulat *Așa grăit-a Zarathustra,* aruncă o umbră neagră, nemeritată, asupra adevăratului Zarathustra, care a trăit cu aproximativ 600 de ani înainte de Hristos. El este cunoscut și sub numele de Zoroastru.

Apariția acestui reformator deosebit de original ni se pare extrem de interesantă și impresionantă, în același timp. El se ridică de unul singur împotriva idolatriei și a obiceiurilor tradiționale bine împământenite, cum ar fi: riturile orgiastice însoțite de sacrificii sângeroase, se ridică împotriva băuturii care stârnea frenezia în închinători, numită *haoma* sau *soma;* se ridică împotriva magiei, a superstițiilor, ba chiar și împotriva jelirii exagerate a celor decedați. Ori cât ar părea de curios, dar în contextul unei religii politeiste, idolatre, el a întemeiat o religie monoteistă personală, numnită Mazdeism („Dreapta religie"), instituind și casta sacerdotală a magilor inițiați.

Cum a avut loc o asemenea schimbare radicală?

Se spune că Zarathustra s-ar fi retras pentru o vreme în singurătate, pe un munte din țara lui, unde ar fi avut experiențe religioase ieșite din comun, primind revelația noii religii direct de la Acela, pe care l-a numit Ahura Mazda (Oromazdes), adică „Domnul Înțelept". Acesta i s-a arătat personal și i-a arătat drumul Bunei Religii. „Singurătatea este «cuptorul transformării»" – spune John Ortberg. Mulți oameni mari, mânați de un dor metafizic neostoit, se retrăgeau departe de tumultul orașelor, în căutarea răspunsurilor la întrebările lăuntrice care-i mistuiau.

După cum se spune în imnurile *Gatha,* Zarathustra și-a părăsit „deșertul", adică isihia (solitudinea), pe la 30 de ani, și a început să propovăduiască noile principii ale Bunei Religii, care avea de acum un Domn Unic și Suprem, atrăgându-și astfel opoziția violentă a celorlalți preoți, care l-au alungat din Sogdiana [din Iranul arhaic]. Așa se face că el a luat drumul pribegiei, propovăduind noua religie. După ani de pribegie, primul convertit, la ceea ce se va numi mazdeism, a fost regele persan Vișstaspa (Hystaspes, tatăl lui Dariu). Apoi, a urmat convertirea oamenilor într-un număr din ce în ce mai mare. Dar mazdeismul va deveni religie de stat abia mai târziu, în perioada sasanidă 226-651 d.Hr., până la cucerirea Iranului de către arabi.[72] Din pricina prigoanelor islamice, o mare parte din adepții mazdeismului au fugit în India, stabilindu-se în jurul orașului Bombay, unde au rămas până în ziua de astăzi, ca un nucleu izolat, iar o parte dintre credincioși au rămas în sudul țării, rezistând prigoanelor.

DIVINITATEA ÎN VIZIUNEA LUI ZARATHUSTRA

Zarathustra declară că l-a „recunoscut" pe Ahura Mazda „prin gândire", ca fiind „Cel dintâi și Cel de pe urmă", „Începutul și Sfârșitul a toate. El este Domnul." L-a perceput ca fiind bun și sfânt (*spenta*), mai înalt decât cele înalte; „Binefăcătorul, Eternul, Făcut din lumină".[73]

Dușmanul lui Ahura Mazda este *Angra Maynu*, cunoscut și sub numele de *Ahriman*. Încă de la începutu existenței, Spiritul Binefăcător, îi spune Spiritului Distrugător: „Nici gândurile, nici doctrinele, nici puterile gândirii noastre, nici alegerea, nici cuvintele, nici faptele noastre, nici cugetele, nici sufletele noastre nu pot cădea la învoială".[74] Ahura Mazda nu le cere altceva credincioșilor săi decât să-i urmeze exemplul, să aleagă Binele și să lupte împotriva Răului.

[72] În 224 e.n. Ardashir I (180-242 d. Hr.) a întemeiat dinastia sasanidă. El a proclamat mazdeismul lui Zroastru, drept religie de stat. Domnia sasanizilor ține până în 651 când începe era dominației arabe.

[73] Cf. Mircea Eliade, *op.cit.,* Vol I..., pp. 326-339.

[74] *Ibidem,* p. 326.

Unitatea dintre Ahura Mazda și Spiritul cel Sfânt (*Spenta Mainyu*) este de mai multe ori subînțeleasă – spune Mircea Eliade. (Am citit într-o altă sursă că *Spenta Mainyu* ar fi fost considerat chiar fiul lui Ahura Mazda, ceea ce în teologia ortodoxă se cunoaște sub denumirea de „purcederea Duhului de la Tatăl"). Ahura este însoțit de o escortă de Ființe divine (entități inteligibile – *Ameša Spenta* – [îngeri, serafimi?]): Justiția, Gândirea dreaptă, Devoțiunea, Domnia (puterea) Integritatea și Nemurirea. Aceștia Îl însoțesc pe Ahura Mazda și-i ajută pe credicioși, sprijinindu-i.

Zarathustra invocă și exaltă aceste Entități: „Doamne, Înțeleptule atotputernic, Devoțiune, Dreptate, care faci să prospere viața, Gândire dreaptă, Doamne, ascultă-mă: Miluiți-mă când va veni răsplata fiecăruia!"

„Ahura Mazda a dat o lege oamenilor: Acesta poruncește să-ți dai dragostea și respectul Domnului cel Înțelept […] să practici puritatea, să înlesnești cunoașterea legii, să te ocupi de cultivarea ogoarelor și să îngrijești vitele, să asiguri ceremoniile cultului."[75]

CREAȚIA ÎN VIZIUNE MAZDEISTĂ

Ahura a creat lumea cu gândul, ceea ce echivalează cu *creatio ex nihilo*. Legat de actul Creației, el folosește termenul *mēnōk,* care se referă la o lume aflată în fază embrionară, desăvârșită, o stare celestă (probabil așa cum era în planurile Divinității, înainte de Creație). Starea *mēnōk* ar putea fi înțeleasă și ca o matriță primordială, desăvârșită, în conformitate cu care a fost creată lumea materială, când a luat naștere starea pământească (materială) – *gētik.* „Am venit din lumea cerească [«spune» Creația]... începutul firii mele nu este starea pământească – *gētik*, ci starea *mēnōk."*

Înainte de atacul lui Ahriman creația materială, *gētik,* era în ea însăși bună și desăvârșită. Dar Ahriman și oștile sale demonice alterează lumea materială, penetrând-o, și astfel rezultă o stare de „amestec" (*gumēcišn*) în care se află de acum înainte Creația întreagă. Această stare nu va dispărea decât după purificarea finală. Duhul cel Rău se instalează chiar și în trupurile și gândirea oamenilor, dar nu le poate distruge sufletele. Chiar și după Cădere, materia și viața este bună în ea însăși și merită să fie purificată și restaurată.

La început, trupul era strălucitor și înmiresmat, dar pofta l-a făcut urât mirositor. Totuși, după Judecata escatologică, sufletul va regăsi un trup înviat și luminos. (Chiar și în Scriptură găsim scris că după Cădere, omul și-a dat seama că este gol. Presupun că înainte era învăluit în lumină. Căderea l-a lipsit pe om de slava lui Dumnezeu – Rom. 3:23).

Cum s-a produs Căderea? Ahura Mazda poruncește primei perechi de oameni să facă binele, să postească, dar ei cedează ispitirii lui Ahriman. Și astfel moartea va umbri întreaga Creație, ca urmare a păcatului intrat în lume.

ESCATOLOGIA ÎN VIZIUNEA LUI ZARATHUSTRA

Zarathustra era preocupat de schimbarea profundă a lumii (transfigurarea ei – *frašo-kereti)*, despre care îl înștiințase Ahura Mazda – schimbare la nivel ontologic, când Binele va triumfa definitiv asupra Răului. De aceea el se roagă: „Învață-mă știința Ta, Stăpâne: îl va învinge dreptul pe cel păcătos, înainte chiar de pedeapsa hotărâtă de Tine, Înțeleptule? Căci după cum se știe, în aceasta constă prefacerea existenței [...] Dă-mi acest semn: transformarea totală a existenței acesteia. Pentru ca venerându-Te și lăudându-Te să acced la bucuria cea mare!" El nădăjduia într-o transformare iminentă: „Să putem fi noi aceia care vor înnoi existența aceasta!" Deși știa că o „transfigurare" radicală și definitivă (escatologică), va avea loc prin voința lui Ahura Mazda, când cei răi vor fi pedepsiți (prin foc și metal topit – zice el), iar cei drepți vor fi răsplătiți. Doar atunci va avea loc și regenerarea existenței.

Este impresionant faptul că Zarathustra vorbește chiar și despre un Mântuitor – *Saošyant*. El se va naște dintr-o fecioară care se va scălda în lacul Kasaoya. Reînnoirea finală (*frašokereti*) va avea loc în urma jertfei înfăptuită de Saošyant.[76] „Fă-ne să-l cunoaștem pe Mântuitorul [*Saošyant*] care va vindeca existența aceasta! (Yasna 30:9)" [77]

---

[75] Fernand Comte, *op. cit.,* p. 203-204.

[76] Cf. Mircea Eliade*, op. cit.,* Vol II..., pp. 307-312.

[77] *Ibidem, Vol. I,* p. 328-329. Yasna este o colecție de imnuri liturgice, alcătuită din 72 de capitole.

„Sacrificiul săvârșit de preotul zoroastrian anticipează sacrificiul final prin care Saošyant (Mântuitorul) va înfăptui Înnoirea. ... Textele în limba pahlavi evocă în amănunțime sacrificiul final care va fi îndeplinit de către Saošyant și de către ajutoarele sale la care vor participa Ahura Mazda și Spiritele Sfinte – *Ameša Spenta.* Apoi morții vor învia și vor deveni nemuritori, iar Universul întreg va fi regenerat (o nouă Creație, indestructibilă, incoruptibilă). În Yašt [78] 19:11 și 89 se vorbește despre „învierea morților" în legătură cu venirea celui „Viu", adică a lui Saošyant (Mântuitorul) anunțat de Zarathustra. Resurecția se încadrează deci în înnoirea finală, care implică judecata universală și o nouă Creație care nu va mai fi alterată de asaltul demonilor. Înnoirea universală și învierea trupurilor vor avea loc ca urmare a sacrificiului împlinit de către Saošyant.[79]

Fiecare om va fi judecat după alegerile pe care le-a făcut pe pământ. Cei drepți vor fi admiși în „Casa cântării", iar păcătoșii, care „nu dau plată cui a meritat", vor rămâne „pentru totdeauna oaspeții Casei Răului!"[80] (Probabil, cântarea juca un rol foarte important, din moment ce Raiul se numea „Casa cântării").

Așteptare... așteptare... îndelungă așteptare... Pe la anul 1250 î.Hr. au răsunat cuvintele: *Îl văd, dar nu acum, Îl privesc, dar nu de aproape. O stea răsare din Iacov, un toiag de cârmuire se ridică din Israel* (Numeri 24:17). Mai trebuiau deci să treacă câteva secole, până la împlinirea vremii. Prorocii Vechiului Testament *„au făcut din mântuirea aceasta ţinta cercetărilor şi căutării lor stăruitoare. Ei cercetau să vadă ce vreme şi ce împrejurări avea în vedere Duhul lui Hristos, care era în ei, când vestea mai dinainte patimile lui Hristos şi slava de care aveau să fie urmate* (1 Pe. 1:10-11).

Dar vedem cu stupoare că au mai fost și alți căutători, care nu făceau parte din poporul ales, dar doreau să afle vremea în care Se va ivi acel Mântuitor, despre care au prins o crâmpee de revelație și au intuit câte ceva privitor la El, „ca într-o oglindă, în chip întunecos".

După arătarea Luminii Sfinte, acum, la „sfârșitul vremurilor", citim că Acesta a zis: *Adevărat vă spun că **mulţi proroci şi oameni neprihăniţi** au dorit să vadă lucrurile pe care le vedeţi voi, şi nu le-au văzut; şi să audă lucrurile pe care le auziţi voi, şi nu le-au auzit.* (Mt.13:17). Așadar, El îi cunoștea prea bine pe acei „oameni neprihăniți" dintre păgâni, care, de-a lungul veacurilor, își curățau lăuntrul, se pregăteau, Îl așteptau, pentru că Îl presimțeau, și Îl doreau...

O, adâncul bogăţiei, înţelepciunii şi ştiinţei lui Dumnezeu! Cât de nepătrunse sunt judecăţile Lui şi cât de neînţelese sunt căile Lui! (Rom. 11:33)

CARTEA SFÂNTĂ - AVESTA

Cartea sfântă a mazdeenilor se numește Avesta și este scrisă în limba pahlavi (limba iraniană veche). Textul actual al Avestei este doar un fragment al întregii opere, care cuprindea 21 de cărți. Doar o carte s-a păstrat integral; restul s-a pierdut în timpul năvălirii și cuceririi arabe. Avesta poate fi împărțită în 5 secțiuni:

1. *Yasna* – partea liturgică, cuprinde imnuri și vechile *Gatha*.
2. *Vispered* este o colecție de doxologii.
3. *Vendidad – Legea împotriva demonilor*, prescrie purificările preoților, penitențele.
4. *Yašt* – imnuri în cinstea Entităților spirituale (arhanghelilor) care-L escortează pe Ahura Mazda și care-i ajută pe credincioși.
5. *Khorda Aveasta,* care se mai numește și *Avesta cea mică* – o carte de rugăciuni, pentru folosul mirenilor.

[78] Yašt – o colecție de 21 de imnuri mai noi.
[79] M. Eliade, *op. cit.,* Vol I, p. 349-350.
[80] *Ibidem,* p. 328.

Gāthā

Zarathustra este autorul unor imnuri numite *Gāthā* [șaptesprezece imnuri considerate sacre], care par a fi o conversație personală cu Cel pe care-l numește Domnul lui. Fiecare strofă începe cu „Iată ce îți cer, Doamne, răspunde-mi mie!" „Cine le-a croit drum soarelui și stelelor?"; „Cine a pus Pământul jos și a fixat cerul cu norii ca să nu cadă?"; „Ce poruncești Tu?"; „Ce laudă vrei să Îți aducem, în chip de cult?"; „Cum ne vom lepăda de rău?"; „Cum voi da răul în mâinile dreptății?"; „Când voi afla puterea Ta, o, Înțeleptule?"; „Când vei porni cu Dreptatea asupra celor care mă amenință cu distrugerea?" Zarathustra Este revoltat împotriva unei băuturi care se folosea în religia tradițională, pentru a le induce oamenilor o stare extatică, în cadrul riturilor orgiastice: „Când vei lovi, Domne, această băutură scârboasă [*haoma* (*soma*)]?" [81] El cere să i se dea „semne văzute" și mai presus de toate dorește să se contopească cu Ahura Mazda.

Tot în *Gatha* scrie că „Omul sfânt este cel care prin gânduri înțelepte, cuvinte înțelepte și fapte înțelepte sporește sfințenia după lege și puterea după Spiritul cel Bun".[82] Sau: Datoria omului este „să facă dintr-un dușman un prieten, din omul rău un om drept, din cel ignorant un om instruit".[83]

Iată un fragment dintr-un cânt al Avestei:[84]

FOCUL LUI ZOROASTRU,
Cine e, Prea Înțeleptule Săpâne,
Creatorul Gândului Bun?
Ce geniu a creat tenebrele și cine a-nălțat lumina?
De unde somnul și trezia
Și cine ne-a lăsat amiaza și răsăritul și apusul
Ducându-și la desăvârșire și măreția, și menirea?

Reținem insistenta repetare a două motive caracteristice mazdeismului: lumina supranaturală și lupta cu demonii. Lupta împotriva forțelor Răului constituie sarcina esențială a oricărui mazdeean.

IMPORTANȚA DESĂVÂRȘIRII PERSONALE

Lupta dintre Bine și Rău se reflectă și pe planul moral individual al omului, care, prin propriul său efort interior, participă la victoria Binelui în această gigantică luptă universală dintre cele două principii antagonice. Omului i se cer trei lucruri: cugetări bune, cuvinte bune și fapte bune. Cele trei virtuți principale sunt: pietatea, cinstea și spiritul de dreptate, atât în cuvinte, cât și în fapte. Practicarea acestor virtuți constituie adevărata esență a cultului, nu formalismul ceremoniilor, nici ritualurile sângeroase – lucruri pe care Zarathustra le respinge categoric.[85]

Omul are libertatea de a alege între Bine și Rău. Alegând Binele și făcând ce este Bine la nivel de acțiune, vorbă și gând, el poate contribui la lucrarea răscumpărătoare a lui Ahura Mazda, prin faptul că **el restabilește în propria sa persoană condiția de puritate originară**. Zarathustra subliniază mereu „cugetarea cea dreaptă", exaltând importanța „adevărului" și a „înțelepciunii". „Dându-i ofrandă de venerație, vreau să mă gândesc din toate puterile mele la Dreptate!"[86]

[81] M. Eliade, *op. cit.,* Vol I, p. 322.
[82] Fernand Comte, *op. cit.,* p. 204.
[83] Ovidiu Drâmba, *Istoria culturii și civilizației,* Ed. Vestala, București, 2003, p. 306.
[84] Tradus de Daniela Zeca Buzura http://acin1602.blogspot.ro/2011/07/turnurile-tacerii.html
[85] Ovidiu Drâmba, *op. cit.,* p. 306.
[86] *Ibidem,* p. 331.

După moartea lui Zarathustra, „Dreapata religie" – cum o numea el – se alterează treptat, incorporând în sine și elemente ale religiei tradiționale. Așa se întâmplă și în cazul învățăturii altor mari reformatori.

ALTERAREA

Spuneam mai sus că mazdeismul s-a alterat treptat, încorporând anumite elemente din religiile păgâne. De ce să ne mirăm de această „alterare" care a avut loc la cei care nu au avut resursele de care dispunem noi? Dacă în creștinism putem vorbi de „deformare" sau „amestec" (alterare), deși avem scris negru pe alb în Sfânta Revelație despre „credința care a fost dată sfinților o dată pentru totdeauna" (Iuda 1:3), de ce să ne mirăm de păgâni? Marele Apostol al lui Dumnezeu spune clar: „...să învăţaţi să nu treceţi peste «ce este scris»" (1 Cor. 4:6). Sau: „Chiar dacă noi înşine sau un înger din cer ar veni să vă propovăduiască o Evanghelie deosebită de aceea pe care v-am propovăduit-o noi, să fie anatema!" (Gal. 1:8)

Deși Dumnezeu poruncise: *Să nu-ţi faci chip cioplit, nici vreo înfăţişare a lucrurilor care sunt sus în ceruri, sau jos pe pământ, sau în apele mai de jos decât pământul. Să nu te închini înaintea lor şi să nu le slujeşti; căci Eu, Domnul Dumnezeul tău, sunt un Dumnezeu gelos...* (Ex. 20:4-5). Cum de totuși bisericile s-au umplut cu statui și icoane? Woodrow, pe când vizita caterala Sf. Petru din Roma, a fost martor ocular la faptul că o mulțime de oameni așteptau să treacă prin fața statuii Sfântului Petru ca să-i sărute picioarele.[87] El mai zice că această statuie este privită cu cea mai profundă venerație, și picioarele ei au fost sărutate de atâtea ori, încât degetele acesteia au fost aproape roase. Doamne, ai milă de îngustimile noastre!

Oare nu am putea vorbi de „alterarea" sau chiar „degradarea" credinței creștine, atunci când ne amintim de iertarea păcatelor „pe bani" – indulgențele – sau de cruzimea inimaginabilă a torturilor Inchiziției, când așa-numiții creștini îi exterminau pe frații lor creștini?

Conform așa-numitei „doctrine" a „conceperii imaculate" a Mariei, pronunțată și definită de Papa Pius IX în 1854, se spune că „în prima clipă a conceperii ei... a fost ferită de orice pată a păcatului originar", deși această afirmație contrazice clar spusele Scripturii: „Căci toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu" (Rom. 3:23).

Apoi, în secolul 20 s-a proclamat oficial „înălțarea la cer" a Mariei ca „doctrină" a bisericii romano-catolice. În 1951, papa Pius XII, a declarat că trupul Mariei n-a cunoscut putrezirea, ci a fost luat la cer (!).[88]

„Cuvintele Sf. Bernard rezumă poziția romano-catolică: «A triea zi după moartea Mariei, când apostolii s-au adunat în jurul mormântului ei, l-au găsit gol. Trupul sacru a fost dus sus în Paradisul ceresc... Mormântul n-a avut nicio putere asupra celei care a fost imaculată... Dar nu a fost destul ca Maria să fie primită în Cer... Rangul ei era inaccesibil chiar și celui mai înalt dintre arhangheli [Doamne, iartă-ne!]. Maria urma să fie încoronată ca Regină a Cerului [!] de către Tatăl etern. Ea urma să aibă un tron la dreapta Fiului ei... Acum, zi de zi, oră de oră, ea se roagă pentru noi, obținând favoruri pentru noi, ferindu-ne de pericol, protejându-ne de ispită, turnând binecuvântări peste noi.»"[89] Mare îndrăzneală! Să fie oare vorba de o nouă Biblie?

În Antichitatea păgână, în mai toate țările învecinate cu Țara lui Israel, Astarteea, zeița dragostei, era numită „Împărăteasa cerurilor", iar Scriptura o numește „urâciunea sidonienilor" (a fenicienilor) (2 Împ. 23:13). Maria a ajuns deci o nouă „Împărăteasă a Cerurilor"?

Abatele Pierre din Franța, un călugăr catolic, care în anul 2005 era deja nonagenar, a scris următoarele despre cultul Mariei: „Sunt impresionat de recenta înmulțire a dogmelor [doctrinelor] privitoare la Maria, mama lui Isus. […] Apar două pericole: mai întâi acela de a o dezumaniza. Spre deosebire de Fiul ei, care asuma în persoana Lui o dublă natură, umană și divină, Maria are numai o natură umană. Este o femeie ca toate femeile de pe pământ, prin natura ei, dar a fost aleasă de Dumnezeu pentru a primi în pântecele ei Logosul întrupat. Lucrul acesta o face unică, dar nu trebuie să o îndepărteze de noi, scutind-o de toate ispitele și slăbiciunile obișnuite ale omenirii. Dogma [doctrina] Neprihănitei Zămisliri, promulgată în 1854, spune că Maria nu poartă pata păcatului originar. Că are, cu alte cuvinte, un statut unic printre oameni încă din prima clipă a existenței ei. Maria nu seamănă cu ceilalți oameni – fie ei și cei mai mari sfinți –, care poartă în trupul lor urma păcatului originar. [...] Oare nu este la fel cu dogma Adormirii Maicii

[87] Ralph Edward Woodrow, *Religia tainică a Babilonului, antică și modernă,* Ed. Agape, Făgăraș, 1996, p. 79.
[88] *Ibidem,* p. 24 și 27.
[89] *Ibidem,* p. 28.

Domnului, promulgată în 1950 [sic!]? Potrivit acestei dogme trupul Mariei n-a cunoscut stricarea, ci s-a ridicat la cer, oarecum transfigurat. Nu este oare încă un mod de a-i nega Mariei deplina ei umanitate? De a face din ea o semizeitate nestricăcioasă?[90] Iată un călugăr romano-catolic care critică această tendință de zeificare a Mariei.

Vorbind despre Euharistie, același Abate Pierre spunea că el știe, dar nu pe cale rațională „că, în chip tainic, hostia sfințită Îl poartă în ea pe Hristos. […] Astfel, Euharistia le aduce uneori credincioșilor o prezență sensibilă a lui Isus. Am simțit adesea acea iubire nemăsurată – spune el –, când mă rugam, ceasuri întregi, în fața sfântului sacrament expus în câte o biserică."[91] Este interesant faptul că același călugăr spune următoarele: „Nu văd niciun argument teologic major care I-ar interzice lui Isus, Cuvântul întrupat, să cunoască o experiență trupească. Sunt convins că, vrând să-Și însușească pe deplin natura umană. Isus a trăit experiența dorinței trupești, pe care o cunoaște orice om. Va fi vrut El să-Și satisfacă această dorință? Dacă da, atunci trebuie că a trăit-o într-o iubire împărtășită, iar Maria din Magdala pare să fi fost femeiea cea mai apropiată de El, în afara mamei lui. Dar, la fel de bine, poate că nu Și-o va fi satisfăcut, ceea ce nu L-a împiedicat să fie pe deplin om."[92]

Chiar și așterenerea acestui ultim citat pe hârtie mi se pare o blasfemie. Cum se poate ajunge la o asemenea infecție spirituală, liberală o adevărată ALTERARE? Cum se poate să gândești despre Sfântul lui Dumnezeu (Sfântul Sfinților), care osândește acest păcat chiar și la nivelul gândului, că ar fi putut făptui, împotriva a ceea ce ne-a învățat și așteaptă de la noi oamenii făcuți din plămadă de lut? *Dar Eu vă spun că oricine se uită la o femeie ca s-o poftească, a şi preacurvit cu ea în inima lui* (Mt. 5:28*). Voi nu v-aţi împotrivit încă până la sânge, în lupta împotriva păcatului* (Evr. 12:4), ca Modelul nostru desăvârșit, Hristos, care, „în *Predica de pe Munte,* a mers mai departe decât *Decalogul*: desăvârșirea nu constă în ne-făptuire, ci în ne-gândire" – spune Steinhardt. Apoi, în Scriptură ni se mai spune că nimic întinat și spurcat nu va intra în acea Împărăție a sfințeniei desăvârșite: *Afară sunt câinii, vrăjitorii,* ***curvarii****, ucigaşii etc.* (Ap. 22:15). Oare, nu am putea numi afirmațiile întunecate de mai sus, despre Hristosul nostru de trei ori sfânt, „o culme a alterării"?

Acestea sunt doar câteva exemple de inserție a unor aberații strigătoare la cer în „credința care a fost dată sfinților o dată pentru totdeauna", dar am putea continua cu multe altele... Mintea omului atinsă de păcat plăsmuiește monștri...

Doamne, iartă-ne!

[90] Abatele Pierre, *op. cit.*, p. 41-42.
[91] *Ibidem*, p. 62.
[92] *Ibidem*, p. 39-40.

C. GRECIA

În general vorbind, oamenii se străduiesc să facă ceva în viață. Să urce pe scara socială, să se împlinească din punct de vedere profesional, să facă carieră, să se realizeze din punct de vedere material, să-și încropească o familie etc. Dar Rudolf Otto vorbește despre o „operă interioară", aceea de „a fi", grija pentru esența lăuntrică a ființei noastre, care în ultimă instanță determină opera exterioară a omului, iar temelia acelui „a fi" este comună tuturor oamenilor; este vorba de „caratele" caracterului încropit printr-o relație cu Divinitatea. Este vorba de valoarea ființei lăuntrice, care se constituie pe baza unor cerințe săpate adânc în om, în orice epocă și pe orice meridian geografic. Ne referim, în primul rând, de cerințele Legii morale naturale; dar apoi, pe o treaptă mai înaltă, mai presus de moralitate, vorbim despre chemarea acelui dor metafizic înscris într-un mod tainic în sufletul fiecărui om, căci *El apus în inima lor* [a tuturor oamenilor] *chiar și gândul veșniciei*:

> „Există o operă interioară [acel «a fi»], nelimitată și neînchisă de spațiu și de timp; iar în aceasta se găsește ceva din Dumnezeu, ceva divin și asemănător lui Dumnezeu. […] Această făptuire lăuntrică [acea esență lăuntrică] este egal de prezentă în toate locurile și în toate timpurile. Ea precede actele izolate ale vieții noastre în calitate de tainic fundament «inteligibil» al însești ființei noastre. Acest *Grund* este ceva mult mai profund decât o «dispoziție morală fundamentală». Este vorba de o raportare intimă și esențială la Dumnezeu, legătura cu Dânsul: «Această operă [acel «a fi» sfințit] sclipește și strălucește ziua și noaptea, este fapta care-L laudă pe Dumnezeu și Îi cântă gloria într-un cântec nou. Dumnezeu este iubit prin această faptă a sufletului, care se distinge astfel de orice operă exterioară și, la drept vorbind, de orice «operă», fără nicio excepție. Fapta lăuntrică este iubire de Dumnezeu, căutare a binelui și a bunătății."[93]

EPIMENIDE din Knossos

Epimenide a fost unul din cei despre care se spune că a stat mulți ani retras într-o peșteră, în meditație și căutare metafizică.

În secolul al VI-lea î.Hr., în Atena, bântuia o ciumă ca un blestem și ca o pedeapsă –, ziceau atenienii –, din cauza regelui Megacles, care își călcase jurământul. După ce acesta a obținut victoria asupra discipolilor lui Cylon, le-a promis că le va cruța viața, dar mai apoi i-a măcelărit pe toți, fapt pentru care se abătuse ciuma asupra orașului. Pentru a îndepărta cumplita nenorocire, atenienii aduseseră jertfe tuturor zeilor cunoscuți, dar ciuma nu a încetat. Pythia (preoteasa lui Apollo care făcea preziceri în Oracolul din Delphi) i-a sfătuit să-l aducă pe văzătorul Epimenide din Creta, localitatea Knossos, care va ști ce trebuie făcut, căci mai este un zeu necunoscut, căruia nu i s-a cerut iertare. Nici Oracolul nu cunoștea numele său. (Diogenes Laertios, care a trăt în secolul III d. Hr., consemnează evenimentul în lucrarea sa, *Viețile filosofilor de seamă.*)

Așadar, atenienii au trimis numaidecât o navă spre Knossos, însărcinându-l pe Nicias – un membru al Consiliului – să-l roage pe Epimenide să vină să-i ajute, iar acesta a acceptat. Ajunși în portul Pireu, Epimenide a rămas uimit să vadă că atenienii aveau o mulțime de idoli, așezați pe ambele părți ale drumului.

Bătrânii din Consiliu îl așteptau deja nerăbdători, pe Muntele lui Marte. Epimenide le ceru ca a doua zi în zori să fie adusă o turmă de oi sănătoase albe și negre, dar să fie prezenți și câțiva zidari, care să aibă la îndemână pietre și mortar, ceea ce, a doua zi dis-de-dimineață, s-a și întâmplat întocmai. Oile flămânde au fost lăsate în iarba fragedă de pe coasta Muntelui, iar Epimenide a spus ca ele să fie urmărite, iar cea care se așază să fie

[93] Cf. Rudolf Otto, *Mistica Orientului și mistica Occidentului,* Ed. Septentrion, Iași, 1993, pp. 133-134.

sacrificată unui dumnezeu necunoscut. Spre uimirea lor, câteva s-au întins în iarbă, în loc să pască, deși era dimineața devreme și oile erau flămânde. Dacă s-ar fi așezat doar una, s-ar fi zis că este bolnavă, dar așa...? În tot acest răstimp, Epimenide se ruga. Oamenii au însemnat locul pe care se așezaseră oile, au zidit altare și au sacrificat respectivele oi, chiar în locul acela. Pe fiecare altar s-a gravat *Agnosto Theo* – unui zeu necunoscut. [94]

Diogenes Laertios spune că „altarele pot fi întâlnite în diferite părți ale Atenei fără niciun nume scris pe ele, fiind monumente ale acestei ispășiri." Marele Apostol Pavel, a remarcat acest lucru cu 200 de ani înaintea lui Diogenes (cf. Fapte 17:22-23).

Deducem că el cunoștea și scrierile lui Epimenide (care nu ni s-au păstrat), pentru că îl citează în Fapte 17:28: ...*după cum au zis şi unii din poeţii voştri: „Suntem din neamul Lui…".* Sau, atunci când îi scrie lui Tit care se afla în Creta și terbuia să pună în rânduială lucrurile din bisericile de acolo: *Unul dintre ei, chiar proroc al lor* [este vorba despre Epimenide]*, a zis: „Cretanii sunt totdeauna nişte mincinoşi, nişte fiare rele, nişte pântece leneşe." Mărturia aceasta este adevărată* (Tit 1:12-13).

Tot Don Richardson spune că „Platon, în lucrarea sa *Legile,* scrie că Epimenide a mai prezis că, peste zece ani, o armată persană va ataca Atena, dar că inamicii se vor întoarce acasă înfrânți, cu mai multe răni decât au pricinuit" – ceea ce s-a și întâmplat întocmai. Platon îl numește pe Epimenide „om inspirat" și îl apreciază ca fiind unul care a ajutat omenirea să regăsească știința pierdută în timpul Marelui Potop. Alți doi autori antici Pausanias și Philostratus fac referiri la niște „altare închinate unui zeu necunoscut."[95]

ORFEU

Se spune că Orfeu era de origine tracă, dar el a fost păstrat în amintirea omenirii prin scrierile grecilor, unde este menționat ca muzician, poet și profet. Marele lui merit este acela de a fi înlocuit orgia dionisiacă, o practică demonică, în cadrul căreia avea loc și *manducația sacră, când* victimele vii erau rupte în bucăți și mâncate cu sânge cu tot. Orfeu a înlocuit aceste practici sălbatice cu *katharsis*-ul – o tehnică a purificării, căreia el îi acorda o mare importanță.

El propovăduia nemurirea sufletului și era un adept al vegetarianismului, al ascezei, și al purificărilor, ca modalitate de apropiere de Realitatea Ființială Supremă. Este considerat a fi și întemeietorul inițierii și al misterelor orfice, ca mijloc de obținere a mântuirii. Dar așa cum arătam mai sus, toate aceste strădanii ieșite din comun constituie un răspuns „imperfect și blocat de păcat, dat VOCII creatoare ce răsună pe tot pământul" (Tozer).

Influența lui Orfeu, care se preocupa de viața de Dincolo, a durat secole întregi urcând până în secolul V d.Hr. Astfel, în numeroase morminte din Italia Meridională și Creta, se găsesc foițe de aur puse pe pieptul celui decedat, un fel de ghid, menit să-i arate calea în lumea de Dincolo, comparabil cu *Cartea morților* egipteană sau tibetană: „Salut ție, cel care călătorești pe drumul din dreapta, spre câmpiile sfinte și codrii Persephonei. La stânga de lăcașul Hades, vei găsi un izvor alături de care se înalță un chiparos alb; nu te apropia prea tare de acest izvor. Ci vei găsi un altul: apa proaspătă țâșnește din Lacul Memoriei și paznicii stau acolo de pază. Spune-le «Sunt fiul Gliei și al cerului înstelat, voi știți acest lucru; dar sunt însetat și pe punctul de a muri. Dați-mi de grabă apă proaspătă din Lacul Memoriei» Și paznicii îți vor da să bei din izvorul sfânt și după aceea vei fi mai mare printre eroi".[96]

În acest citat, observăm un amestec de mit și realitate. Ei credeau pe drept în nemurirea sufletului și într-o dimensiune transtemporală. Dar geografia imaginară a realității de Dincolo, precum și personajele plăsmuite, aduc mai degrabă a mit.

[94] Cf. Don Richardson, *op, cit,* p. 10.
[95] *Ibidem,* p. 10.
[96] Mircea Eliade*, op. cit.,* Vol II , p. 187.

Mișcările religioase ale lui Orfeu și ale lui Pitagora, de care ne vom ocupa mai jos, s-au dezvoltat în paralel, expresii ale aceluiași *Zeitgeist,* cum zice Mircea Eliade, adică în conformitate cu spiritului vremii. Cu deosebirea că, sub îndrumarea lui Pitagora, comunitatea întemeiată de acesta s-a organizat în societate închisă, de tip esoteric, iar pitagoreicii au întregit regulile ascetice și morale cu studiul muzicii, al matematicii și astronomiei.

PITAGORA din Samos

El [Dumnezeu] *a făcut ca toţi oamenii, ieşiţi dintr-unul singur, să locuiască pe toată faţa pământului; le-a aşezat anumite vremuri şi a pus anumite hotare locuinţei lor, ca ei să caute pe Dumnezeu şi să se silească să-L găsească bâjbâind, măcar că nu este departe de fiecare din noi* (Fapte 17:26-27). Și cred că Dumnezeu Se bucură când vede câte un suflet însetat după El, chiar dacă acela Îl caută „bâjbâind". Pitagora a fost unul dintre aceia.

S-a născut în insula Samos în 580 î.Hr. Nașterea i-a fost însoțită de o prevestire a Pythiei, care le-a spus părinților: „Vi se va naște un fiu care va aduce bunăstare tuturor oamenilor, în toate timpurile". De aceea, atunci când a venit pe lume i-au dat numele de Pythagoras.

A fost un tânăr deosebit de hăruit și avid de cunoaștere. A călătorit mult, uneori, de bună voie, alteori silit. Pleacă în Egipt, care era pe atunci leagănul de seamă al culturii, din copaia Mediteranei. A fost recomandat faraonului Amasis, de Polycrates (tiranul insulei Samos). Așa se face că i se deschid porțile locurilor sacre și secrete în același timp, fiind acceptat pentru a se iniția în Misterele (Misteriile) egiptene, dar și în științele acelei vremi, în special în matematică, astronomie și geometrie. Acolo a stat și a studiat mai mulți ani.

La Pitagora, cunoașterea avea, pe lângă o funcție gnoseologică și existențială, și o funcție soteriologică, deci un rol mântuitor. Iată ce spunea el: „Totul este număr", deci trebuie studiată matematica. „Totul este armonie între contrarii", tot ce are viață este înrudit (inclusiv Cosmosul, căci și el „respiră", după părerea lui Pitagora), deci totul trebuie cercetat și cunoscut.

Am urmări multe mărturii ale oamenlior care au avut o moarte clinică și care au experiat aspecte ale dimensiunii suprasensibile. Este interesant faptul că una dintre aceste ființe spunea ceea ce a spus și Pitagora, și anume, că în toate aspectele Universului există matematică și știință și totul este interconectat, alcătuind un singur tot: Cosmosul.

În urma unor evenimente tragice, Pitagora este dus în Babilon de către soldații împăratului persan Cambyse (fiul lui Cirus al II-lea cel Mare). Dar în tot răul este și un bine, căci acolo va intra în legătură cu magii – urmașii lui Zarathustra –, sorbind din cunoștințele acestora în domeniul aritmeticii, muzicii, astronomiei etc.

Dacă stăm să ne gândim că poporul Israel a fost dus în robie în 722 î.Hr., iar Iuda în 586 î.Hr., nu ne îndoim că Pitagora se va fi intersectat și cu unii din învățații acestora sau cu urmașii lor, căci el menționează că evreii au o Cartea Sfântă la care țin foarte mult și acolo se spune că Yahweh al lor a creat lumea din nimic. Iată, încă o dovadă a faptului că era foarte bine informat privitor la gândirea și religiile popoarelor din bazinul mediteraneean, și nu numai.

Adevărata înflorire a personalității și a activității lui, în toată originalitatea ei, are loc la Crotona, o așezare din sudul Italiei, unde este nevoit să se refugieze din fața mâniei lui Polycrates. Este deja în plină maturitate, sigur de sine, și începe să țină discursuri, atrăgând aprecierea și admirația ascultătorilor. Învățăturile lui erau deosebit de originale, îndreptate împotriva laxismului moral al populației, alunecată pe panta moravurilor ușoare.

Pe tineri i-a învățat că plăcerile distrug trupul și slăbesc sufletul. Le-a recomandat să-și iubească părinții, să-i cinstească și să-i respecte pe bătrâni. Le spunea că fericirea nu stă în acumularea de bogății materiale, căci acestea corup inima în loc să o slujească. Dimpotrivă, fericit este cel care încearcă să dobândească bogățiile spiritului, căci prin bunătate se ajunge la strălucire. Ascultătorii acelor vremi puneau un mare accent pe dezvoltarea armonioasă a trupului prin gimnastică și sport. (În Grecia și Roma antică existau locuri publice special amenajate pentru practicarea gimnasticii și a luptelor, care se numeau *palestre*). Dar Pitagora îi învăța că într-un trup frumos trebuie să sălășluiască un suflet frumos – un caracter distins. În cuvântarea ținută femeilor, le spunea acestora că excesul de bogăție aduce după sine desfrâu și decadență. El face elogiul simplității și al armoniei intrafamiliale. [97]

Cât adevăr! Câtă lumină lăuntrică și tărie de caracter ca să meargă împotriva curentului și să străvadă adevăratele valori, care sunt în conformitate cu Legea morală naturală sădită în om. Nu degeaba a fost numit de cei care l-au cunoscut: „om divin prin excelență".

Uneori îi aduna pe oameni în tăcerea nopții vorbindu-le despre adevăruri morale de bază cum ar fi: respectul față de lege, iubirea de patrie, altruismul, înțelegerea, bunele moravuri, fidelitatea conjugală, prietenia, iertarea jignirilor. Oamneii îl ascultau ca hipnotizați. Îl iubeau, îl venerau. Din marea mulțime a ascultătorilor profani (*exoterici*), își alegea cu grijă viitorii discipoli, pentru Ordinul *ezotericilor* (a inițiaților) pe care urma să-l înființeze.

„Aleșii" nu puteau fi oricine. Erau testați cu grijă, iar unii respinși. Cei „aleși" intrau în Ordin sub un jurământ sever că vor păstra învățăturile primite, ce se transmiteau doar de la gură la ureche – „osmoză" directă. Existau și multe reguli și ritualuri ce trebuiau respectate și urmate cu grijă. Tăcerea li se impunea pentru o lungă perioadă de timp; la fel și ascultarea de autoritatea imediată. Nici pe învățătorul lor, pe Pitagora, nu-l puteau vedea în prima perioadă a pregătirii lor. Doar îi auzeu expunerile de după o perdea. Între discipoli domnea o fraternitate autentică; ei puneau la un loc tot ce posedau, pentru nevoile comunității.

DIVINITATEA ÎN CONCEPȚIA LUI PITAGORA

Pe Zeul Zeilor, el îl numea Stăpânul Suprem și prea bun. „Unicul conținând armonia totală [...] intelectul care se mișcă prin El Însuși, Indivizibilul Nemanifestat, ale cărui lumi efemere manifestă [pun în evidență] gândirea [Lui] creatoare, Unicul, Veșnicul, Neschimbatul, ascuns îndărătul multitudinii formelor care vin, trec și se transformă."[98] El nu poate fi înclinat spre rău. „Căci așa cum aflase de la magi, Zeul însuși pe care aceștia îl numeau Oromazdes [Ahura Mazda], seamănă cu lumina la trup și cu adevărul la suflet."[99]

Stăpânul suprem este Creatorul lumii și al tuturor esențelor raționale suprasensibile de diferite ranguri [îngerii], care sunt asemenea unor raze ce emană din Ființa Divină. Pitagora îi mai numește „Spirite glorificate", „Eroi glorificați" sau „Mesageri". Ei sunt necontenit buni și luminoși.

Acela pe care-l numește „Unicul" a creat și oamenii – esențe raționale de rang inferior, din domeniul sensibilului. Îndepărtarea omului de Divinitate înseamnă „moarte", vizibilă prin dezlănțuirea patimilor în acela. „Geniile" sunt acei oameni, care prin felul lor de trai exemplar, au ajuns să fie deschizători de drumuri în adevăr și dreptate. Ei trebuie cinstiți, ascultați și urmați pe „drumul pe care ei înșiși n-au șovăit să-l străbată". În unele culturi ei erau numiți și „oameni divini" – *homo religiosus –,* situându-se deasupra oamenilor integri din punct de vedere moral – *homo ethicus* –, prin faptul că gândirea lor este îmbogățită cu un suflu ce nu aparține de logica acestei lumi.

Pitagora considera că jertfa plăcută Divinității nu este sacrificarea unui animal, ci un suflet împodobit cu înțelepciune și cu frumusețea virtuților. „Cel care se dăruiește înainte de toate pe sine ca ofrandă, care face din sufletul său un chip divin, și care își pregătește spiritul ca un templu pentru a primi în el lumina divină, numai acela știe să cinstească cu adevărat."[100]

---

[97] Cf. Jean Mallinger, *Pitagora și misterele antichității*, Ed. Herald, București, 2013, pp. 21-24.

[98] Edouard Schuré, *Marii inițiați*, Ed. Lotus, București, 1998, p. 224.

[99] Porphyrios, *Viața lui Pitagora. Viața lui Plotin*, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 33.

[100] *Ibidem*, p. 66.

VIAȚA DE APOI

Este interesant felul în care percepe realitatea de Dincolo. Raiul și-l imagina ca pe o insulă, numind-o „Insula celor Fericiți", pregătită pentru cei care se vor fi dovedit drepți în această viață. Fiind un om al meditației profunde și al unei trăiri ireproșabile din punct de vedere moral, intuiția lui privitor la cele de Sus este mult superioară celei egiptene care este incomparabil mai concretă, în sensul că cei din Egipt își închipuiau viața de Dicolo ca pe o continuare a vieții pământești, cu semănat, secerat, căsătorie și creștere de copii etc., dar fără neplăceri, pentru cei drepți. Însă Pitagora parcă ar fi zărit „de departe", ca Balaam odinioară, frumusețile în fața cărora limbajul este ineficient și insuficient.

> Lumea de aici-jos nu este adevărata sa patrie [a sufletului]. Ținut al durerilor și vale a lacrimilor, ea nu este decât un loc apăsător, un sălaș mizer în care va fi încătușat vremelnic: ce înseamnă câțiva ani față de veșnicia fericită căreia îi este făgăduit sufletul lui? Așadar, nu trebuie să le acordăm bucuriilor pământești o importanță prea mare. În clipa marii călătorii nu vom putea lua cu noi, nici bani, nici bunuri. Să fim așadar, detașați de lucrurile pieritoare și să nu îi pizmuim pe cei ce își mărginesc toate sforțările la cucerirea lor, căci aceștia nu vor fi dobândit decât deșertăciuni zadarnice. În fața balanței cerești, numai faptele curate și bune, eliberate de orice pată egoistă vor fi armele victoriei noastre.[101]

Tot el zice că omul „nu va putea îndura splendoarea orbitoare care face să pălească sorii ca niște lămpi fumegânde. Astfel este viața cerească a sufletului pe care de-abia și-o poate închipui spiritul nostru îngreunat de pământ. […] Imaginile noastre grosolane, limbajul nostru nedesăvârșit, încearcă în zadar să o traducă [acea realitate], însă fiecare suflet viu îi simte germenul în adâncurile sale intime. Nădejdile sfărâmate vor înflori iarăși în aurora divină. Întunecatele apusuri de soare de pe pământ se vor aprinde în zile strălucitoare." [102]

Această afirmație din urmă se aseamănă foarte mult cu ceea ce urma să spună Sf. Clement din Alexandria, peste aproape opt secole: „Hristos a venit să schimbe toate apusurile noastre în răsărituri". Slavă Domnului!

DESPRE SUFLET

Pitagora credea în nemurirea sufletului și descrie într-un mod foarte „creștinesc" zbaterile acestuia între doi tovarăși, dintre care „unul este un șarpe care-l strânge cu miile sale de inele, iar celălalt – un geniu nevăzut care-l cheamă, dar a cărui prezență nu se face simțită decât prin fâlfâitul aripilor sale și prin licăriri fugare." Desigur, prin acele „licăriri fugare", noi ne gândim la glasul conștiinței, la cercetarea tainică a lui Dumnezeu sau la imboldurile îngerului păzitor, alocat fiecărui muritor.

> Uneori, acest trup îl absoarbe [pe om] într-atât, că nu mai trăiește decât prin senzațiile și patimile *acestuia*; se prăvălește cu el în orgiile sângeroase ale mâniei sau în aburii denși ai voluptății carnale, până ajunge să se înspăimânte de tăcerea *tovarășului nevăzut*. Alteori, atras de acesta din urmă, se lansează într-o gândire tot atât de înaltă, încât uită de existența trupului, până ce acesta îi amintește de el, printr-o chemare tiranică. Și totuși, un glas lăuntric îi zice: între el [omul] și oaspetele nevăzut legătura este indisolubilă, în timp ce legătura cu trupul o va rupe moartea.[103]

El își învăța ucenicii că omul trebuie să se pregătească pentru momentul suprem, când faptele fiecăruia vor fi cântărite. De aceea, pitagoreicii își făceau zilnic o *dublă psihostază* (examen de conștiință). Dimineața își făceau planul de acțiune pentru întreaga zi, iar seara își făceau bilanțul, pentru a vedea ce au realizat: unde au greșit, ce trebuia făcut altfel, ce a rămas nefăcut. Era un fel de pregătire pentru a fi admis în *Insula celor Fericiți.*

---

[101] Jean Mallinger, *op. cit.,* p. 131.
[102] E. Schuré, *op. cit.,* p. 241-242
[103] *Ibidem,* p. 238.

ÎNVĂȚĂTURI

Lecțiile lui Pitagora începeau odată cu ivirea zorilor, în pragul casei sale; el cânta versuri folositoare pentru alinarea sufletului. Învățăturile lui s-ar părea că se ridică deasupra nivelului Legii morale naturale săditâ în orice muritor, care este pe lungimea de undă a rațiunii sau a bunului simț comun. Pentru o moralitate naturală ni se pare că ar fi mai potrivită Legea dreptății sau Legea Talionului sau orice rânduială care este în conformitate cu logica omenească. Dar credem că pe măsura strădaniilor de purificare lăuntrică și de apropiere de Realitatea Ființială Supremă, inima omului are parte de o lumină mai înaltă. Ce logică ar avea iertarea vrăjmașului care intenționat ți-a făcut rău, așa cum îi învăța el pe discipolii lui? Îi învăța de asemenea cum să lupte împotriva resentimentelor sau cum să uite insultele, iertându-i pe dușmani, pentru a putea trăi „pe culmile măreției de suflet" – cum spunea el.

Cum de Pitagora a reușit să urce pe înălțimi spirituale atât de distinse? El îi învăța aceste lucruri pe discipolii lui fără să-L fi putut întâlni pe Hristosul cel Sfânt, căci îl despărțeau 600 de ani de Acela, Care a demonstrat în viața Lui iertarea dumnezeiască a vrăjmașilor. Iată ce spune Pitagora: „Cu cât urci, cu atât devii mai liber, căci cu cât intri în lumină, cu atât dobândești mai multă putere pentru bine. Cu cât cobori, cu atât devii mai robit, căci fiecare cădere înspre rău, micșorează înțelegerea adevărului și capacitățile pentru bine."[104]

Într-adevăr, ochii înțelegerii lăuntrice se întunecă pe măsura coborârii în patimi. *Dacă lumina care este în tine* [conștiința și Legea morală naturală] *este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acela!* (Mt. 6:23). Fiecare păcat, fiecare tăvălire în noroi, se depune ca o ceață peste ochiul sufletului, până ce acesta se întunecă de tot și atunci nu numai că oamenii se complac în acele păcate, „dar şi găsesc de buni pe cei ce le fac" (Rom. 1:32). Este vorba despre inversarea valorilor, dar și de transformarea treptată a omului, după chipul și asemănarea aceluia pe care l-a slujit. Cei care „s-au pus în slujba idolului scârbos […] au ajuns urâcioşi ca şi acela pe care îl iubeau" (Osea 9:10).

Iată încă câteva învățături care te fac să crezi că Pitagora a citit Noul Testament: Orice încercare hărăzită nouă este necesară și poartă în ea taina binelui. Necazurile constiuie un prilej de creștere lăuntrică, de înaintare spre desăvârșire – ceea ce ne amintește de prea cunoscutul verset din Roamni 8:28, ce pare greu de „digerat" chiar și pentru unii creștini: *De altă parte ştim că toate lucrurile lucrează împreună spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu, şi anume spre binele celor ce sunt chemaţi după planul Său.*

Pitagora își învăța discipoliii să fie mulțumiți în orice situație care le-ar fi fost hărăzită: „Mulțumește-te cu destinul tău și nu îi cere, aici jos, mai mult decât îți este sortit. Și noi, creștinii, am adăuga: *Omul nu poate primi decât ce-i este dat din cer* (In. 3:27), așadar, fii mulțumit cu ce ți s-a dat de Sus!

Iată ce spune Pitagora: „Acesta este rolul înțeleptului în fața vieții: o primește cu seninătate, o străbate cu voință, curaj, bunătate și modestie, păstrează un chip statornic în toate împrejurările, fiindcă știe că aici jos toate lucrurile nu sunt decât umbre și iluzii vremelnice, care într-o zi se vor șterge în fața realității de negrăit […] Fii deci curajos și rezistă în cele mai crunte încercări, în necazurile și durerile cele mai nemeritate." [105]

Extraordinar! Câtă profunzime în gândire! Să fie oare vorba de o undă tainică din însăși gândirea divină? Desigur!

Din învățătura creștină deducem că mulțumirea în orice circumstanțe poate deveni chiar o „jertfă de mulțumire" înaintea lui Dumnezeu, mai ales atunci când este adusă în situații extreme, când, după omul carnal, nu ar avea nicio logică să fii mulțumitor. Oricât de adâncă ar fi Valea Plângerii, creștinul alipit de Dumnezeu o poate transforma într-un loc plin de izvoare, prin atitudinea lui de mulțumire și profundă adorare. *Mulțumiți* ***totdeauna*** *lui Dumnezeu Tatăl, pentru* ***toate*** *lucrurile* (Ef. 5:20).

Pitagora a intuit de asemenea că liniile de autoritate își au obârșia în dimensiunea suprasensibilă: „Ierarhia vine din Înalt, asemenea luminii. Ea nu este nici rezultatul unui vot, nici al unei libere alegeri. Ca și paternitatea, ea este un fapt natural, al cărui sens nu-l putem

[104] E. Schuré, *op. cit.,* p. 253.
[105] J. Mallinger, *op. cit.,* p. 133-134.

răsturna..." [106] Scriptura ne învață aidoma, că „nu este stăpânire care să nu vină de la Dumnezeu. Şi stăpânirile care sunt, au fost rânduite de Dumnezeu (Rom. 13:1).

AFORISME

Iată și câteva maxime care oglindesc gândirea filosofului: [107]

- În fiecare an să aveţi o zi de sărbătoare numită „pacea familiei". În această zi, soţul şi soţia, la prânz, în mijlocul familiei, îşi vor da mâna şi îşi vor ierta unul altuia greşelile făcute de-a lungul anului.
- Învaţă să vezi mai departe decât îți pot ajunge privirile.
- În timpul vieții, să nu atragi nicio privire asupra ta, nici chiar de milă, atunci când ți se întâmplă o nenorocire!
- Tribunalul e chiar în sufletul celui vinovat.
- Să socotești cuvântul lucrul cel mai sacru după gândire.
- Nu fi nemulțumit de amărăciunea fructelor copacului sub care te adăpostești de arșiță!
- Înțeleptul trebuie să iasă din viață ca dintr-un banchet: cu o demnitate cuviincioasă.
- Oamenii înfumurați și ușuratici sunt asemenea vaselor goale: pot fi luate cu ușurință de urechi.
- Vai de cel datornic care știe pe dinafară toate cusururile binefăcătorului său!
- Tinere fete, nu uitați că înfățișarea nu e cu adevărat frumoasă, decât atunci când este oglinda unui suflet frumos!
- Să-ți placă mai mult pacea fericirii decât forfota faimei!
- Promisiunea care nu este respectată urâțește și cea mai frumoasă gură!
- Închide gura faimei! Își vinde prea scump cuvintele!

RITUALURILE

Oamneii din totdeauna au căutat să îndeplinească anumite ritualuri, să se roage îngenunchind sau sărutând pământul, să aducă jertfe, pentru a se putea apropia de Divinitate, așa cum Îl înțelegeau ei, dorind să capete bunăvoința Ființei Supreme, pe care-L numeau în diverse feluri, în funcție de meridian geografic și epocă istorică. Iată ritualurile alese de Pitagora și urmate cu sfințenie de discipolii lui:

> Pe zei să-i adorăm totdeauna, într-o tăcere respectuoasă, în haine albe, și după purificare. Puritatea se obtine prin purificări, băi și *libațiuni* [gustarea și apoi vărsarea unei cupe cu vin, ca omagiu adus Divinității], prin *abluțiuni* [spălare rituală a corpului], după contactul cu morții și după orice altă mânjire și nemâncând carnea animalelor moarte, nici roșioarele, nici mrenele de mare [soiuri de pește] și nici ouă și animalele ieșite din ouă, nici bob [un fel de fasole], precum și practicând alte abstinențe prescrise de aceia care execută riturile mistice în temple.[108]

Pitagoreicii erau serioși și consecvenți în ceea ce credeau, ferindu-se de orice rău, în gând, în vorbă sau în faptă, separându-se chiar și de lume, trăind ca o confrerie ce urma calea adevărului, așa cum o înțelegeau ei. Pe lângă o dublă psihostază zilnică (autocercetare), curățenia fizică și limpezimea morală vor fi împinse până la manie, până la exagerare.

Ritul cathartic (de purificare) se făcea prin apă curgătoare. În Creta se spunea că în caz de impuritate gravă, trebuia amestecată apă din mai multe surse; cel puțin din trei (Empedocles), iar pentru un omor sunt necesare paisprezece (!).

In toate vremurile au existat oameni care L-au căutat pe Cel de Dincolo, într-un fel sau altul, cu toată puterea ființei lor, așa cum citim și în rândurile de mai jos:

---

[106] *Ibidem,* p. 97.

[107] Pitagora, *Legile morale și politice,* Ed. Antet, Oradea, 1996.

[108] Diogenes Laertios, *Despre viețile și doctrinele filosofilor,* Ed. Polirom, Iași, 1997, p. 272.

În adâncul ei ultim, religia nu este decât *însetarea după Dumnezeu* (s.n) – spune Schmemann. […] Si oricât de mult s-ar întuneca şi învârtoşa conştiinţa lui religioasă, oricât de grosolan, utilitar şi păgâneşte înţelegea omul şi jertfa sa şi numele Aceluia Căruia o aducea, la baza jertfei [a ascezei și a ritualurilor] rămânea neîntrerupt însetarea primordială şi de nepotolit a omului după Dumnezeu.[109]

Istoria ne arată că nu există religie în care ideea şi actul de jertfă să nu reprezinte sâmburele întregii ei vieţi, constanta în jurul căreia se desfăşoară toate manifestările sacre [ritualurile] ale oricărei comunităţi omeneşti. [...] Jertfa [și ritualul] reprezintă efortul de a stabili o punte între om şi Dumnezeu, cu toată distanţa datorată contingenţei şi mai ales păcatului, pentru a găsi la Dumnezeu ascultare, bunăvoinţă, primire.[110]

Ca o paranteză, aș aminti și o regulă (ritual) de închinare a unui călugăr din Muntele Athos (sec. XIX). Acest ritual este fără îndoială un semn al dorinței înfocate și al strădaniei pe măsură, pentru a ajunge la o legătură cu Dumnezeu, în rugăciune.

Mai întâi „să faci șapte mătănii mari, cu genunchii la pământ, stând după fiecare, drept în picioare și zicând sfânta rugăciune a lui Iisus, la fiecare cruce, adică: *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!,* șoptind-o cu gura sau cu gândul. Când se va putea, ține și suflarea nărilor până se isprăvește cuvântul rugăciunii. Zi cuvintele și cu mintea și nu gândi nicăierea, fără numai la cuvinte și căutând unde se află inima omului [îndreptându-ți atenția și rugăciunea spre locul inimii]. Asemenea și închinăciuni fă douăsprezece, până la pământ, stând după fiecare, drept în picioare și plecându-te până să dai cu mâna de pământ, tot cu această sfântă rugăciune a Domnului nostru Iisus Hristos, spusă cu mare smerenie și cu lacrimi, de se va putea, neuitând-o [nescăpând-o din minte] sau tulburare având, sau zgomot [**nu** într-un context de tulburare sau zgomot].[111]

Atunci când S-a arătat Hristosul nostru slăvit, s-a arătat și posibilitatea intrării **slobode** *în Locul Preasfânt, prin sângele lui Isus,* ***pe Calea cea nouă şi vie pe care ne-a deschis-o El****, prin ... trupul Său,* (Evr. 10:19-20), căci El era CALEA, Adevărul și Viața. Așa se face că nu mai trebuie să bâjbâim, căutându-L pe Dumnezeu prin tot felul de ritualuri, înveșmântați în haine albe, spălări (*abluțiuni*), libațiuni, zile și mâncăruri păzite, închinare la sfinți, mătănii, lumânări și pomeni date, pentru ca morții să aibă lumină și odihnă, căci Scriptura ne spune deschis: *Toate aceste lucruri, care ... sunt întemeiate pe porunci şi învăţături omeneşti, au, în adevăr, o înfăţişare de înţelepciune, într-o închinare voită, o smerenie şi asprime faţă de trup, dar nu sunt de niciun preţ împotriva gâdilării firii pământeşti* (Col. 2:22-23). Mântuirea nu se obține prin fapte „ca să nu se laude nimeni". Dar oricine crede în El nu va pieri, ci va fi înnoit prin Duhul Sfânt și va avea viață veșnică. Slavă lui Hristos!

Diogene, un filosof cinic, din secolul IV î.Hr., foarte inteligent, dar ciudat și tăios în vorbire, despre care Platon spunea că este „un Socrate dement", văzând pe unul care-și făcea lustrații de purificare, îi spuse: „Nenorocitule, nu știi că prin spălare nu poți scăpa de greșelile comise în viață, cum nu poti scăpa nici de greșelile de gramatică?"[112] Chiar așa! Ce să aibă a face o spălare exterioară cu murdăria lăuntrică? *Căci* ***din inimă*** *ies gândurile rele, uciderile, preacurviile, curviile, furtişagurile, mărturiile mincinoase, hulele* – a spus Hristos (Mt. 15:19). Mai degrabă îți albești sufletul prin lacrimi de pocăință decât prin purificări exterioare. Iată ce-i spunea ascetul aghiorit, Tihon, ucenicului său: „Copilul meu, spală cu lacrimile tale picioarele lui Hristos, iar Hristos îți va spăla ție păcatele!"[113] Păcatele se rezolvă numai la Cruce, printr-o sinceră recunoștință și căință, înaintea lui Hristos – Marele Milostivnic.

Spre deosebire de concepția „păgânilor sfinți" privitor la detașare, retragere din lume, asceză severă, ritualuri, spălări etc., Hristos al nostru ne-a învățat „darul transfigurării"

[109] Alexandre Schmemann, *Euharistia - taina Împărăţiei*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1984, p. 105-107.

[110] C. Galeriu, *Jertfă şi răscumpărare*, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991, p. 9-10.

[111] Părintele Juvenalie, *Experiența rugăciunii lui Iisus, în spiritualitatea românească*, ed. Anastasia, București, 2001, p. 228. Autorul citează din *Filocalia românească, vol VIII: Rânduiala cea bună a vieții de sine*, pp. 610-617.

[112] Diogenes Laertios, *op. cit.,* p. 203.

[113] Ioanikios Kotsonis, *Pagini filocalice 4-5*, Ed. Bunavestire, 2003, p. 132.

tuturor activităților cotidianului cenușiu, în răsplată veșnică, dacă acelea sunt făcute „din toată inima, ca pentru Domnul” și ca parte integrantă a preoției împărătești (cf. Col. 3:23-24). „Nu Te rog să-i scoți din lume – se ruga Hristos –, ci să-i păzești de cel rău”, acolo, în lume. Deci nu retragere din lume, ci implicare cu o anumită atitudine.

Hristosul nostru ne-a pregătit și niște haine albe autentice, țesute, nu din fire de in, ci din firele de lumină necreată ale neprihănirii Lui, cu care se vor îmbrăca, în Ziua cea Mare, toți acei care își vor fi spălat veșmintele inimii în Jertfa supremă a Fiului Sfânt. *Aceştia, care sunt îmbrăcaţi în haine albe, cine sunt oare? Aceştia vin din necazul cel mare; ei şi-au spălat hainele şi le-au albit în sângele Mielului* (Ap. 7:13-14). Așadar, spălările rituale, asprimea față de trup și abstinențele de tot felul, fără o viață trăită în curăție, nu ne ajută să ne înscriem pe Calea care duce spre Casa Tatălui. Iată ce spune Sf. Simeon Noul Teolog, un om de o înaltă ținută duhovnicească (sec. X d.Hr.): „Orice râvnă și asceză însoțită de nevoințe [discipline spirituale] mari, care nu se revarsă în dragoste, în duh de umilință, sunt zadarnice și nu duc la nimic bun”[114] Soluția divină revelată pământenilor este ca toți cei trudiți și împovorați să se apropie cu deplină încredere de adevărata Sursă a mântuirii, de Izvorul nesecat de har și îndurare, ca să capete iertare, mântuire, odihnă pentru sufletele lor, adică, o pace care întrece orice pricepere. Amin!

[114] *Viața în duh filocalic,* Ed. Curtea Veche, București, 2002, p. 18.

CAPITOLUL 6

INIȚIEREA

În toate timpurile au existat oameni care au tânjit după ceva mai mult decât împlinire pe planul orizontalei. Legile lui Dumnezeu au fost săpate în sufletul fiecărui muritor (cf. Rom. 2:14-15). ***Porunca*** *aceasta, pe care ţi-o dau eu azi,* ***nu este*** *mai presus de puterile tale, nici* ***departe de tine****. Nu este în cer, ca să zici: „Cine se va sui pentru noi în cer şi să ne-o aducă, pentru ca s-o auzim şi s-o împlinim?" Nu este nici dincolo de mare, ca să zici: „Cine va trece pentru noi dincolo de mare şi să ne-o aducă, pentru ca s-o auzim şi s-o împlinim?" Dimpotrivă,* ***este foarte aproape de tine, în gura ta şi în inima ta, ca s-o împlineşti*** (Dt. 30:14). Dumnezeu l-a înzestrat pe om și cu un for lăuntric judecător – lumina conștiinței. Mai mult, acesta a rămas ontologic (ființial) legat de Creatorul Său, pentru că este purtătorul suflării de viață din El. Macarie cel Mare - unul dintre Părinții pustiei egiptene din secolul IV d. Hr. –, spune că „Între Dumnezeu și om este cea mai strânsă legătură de rubedenie". Da, „Suntem din neamul Lui", chiar dacă omul L-a căutat de-a lugul secolelor pe Făcătorul său doar „bâjbâind", ca și când ai dori să te descurci pe întuneric, doar pipăind obiectele din jur.

Dintotdeauna omul lucid a fost conștient de lupta sa lăuntrică, ca și cum în trupul lui ar fi coexistat două entități antinomice. Marele Apostol al lui Hristos, Pavel, verbalizează foarte bine această realitate lăuntrică: *Nu fac ce vreau, ci fac ce urăsc. Acum, dacă fac ce nu vreau, mărturisesc prin aceasta că Legea este bună. Căci binele pe care vreau să-l fac, nu-l fac, ci răul pe care nu vreau să-l fac, iată ce fac! Fiindcă, după omul dinăuntru, îmi place Legea lui Dumnezeu; dar văd în mădularele mele o altă lege care se luptă împotriva legii primite de mintea mea şi mă ţine rob legii păcatului care este în mădularele mele. O, nenorocitul de mine! Cine mă va izbăvi de acest trup de moarte…?* (Rom. 7:15-24)

Ortodocșii numesc acea stare de eliberare binecuvântată și de dorit, în care nu mai există doi într-unul: „despătimire" sau „simplitate" (căci numai sunt doi, care se luptă între ei, ci unul). „Am fost răstignit împreună cu Hristos și trăiesc, dar nu mai trăiesc eu, [acel *eu* a murit], ci Hristos trăiește în mine" (Gal. 2:20).

După cum arătam mai sus, Pitagora cunoștea foarte bine această luptă a sufletului prins între un șarpe care-l strânge și-l înghesuie în fel și chip, și un geniu (o entitate spirituală înaltă) a cărui prezență nu se face simțită decât „prin fâlfâitul aripilor sale și prin licăriri fugare."

Toți marii înțelepți au căutat să depășească această contradicție lăuntrică, mergând să se adape la diverse „izvoare" de „înțelepciune" și „lumină", așa cum le înțelegeau ei. Pitagora a mers la „izvoarele" vestite din Egipt. Cărarea într-acolo era bine bătătorită de căutătorii unei vieți profunde. Înaintea lui au mers Thales, Licurg, Solon, iar după el, la mai mult de un secol va merge și Platon. De ce în Egipt? Herodot scrie că „Egiptenii erau cei mai religioși dintre oameni. Peste jumătate din timpul lor era dedicat zeilor și adorării lor."

CE ESTE INIȚIEREA?

Inițierea era știința care le garanta celor „aleși" intrarea în „veșnica fericire". Nimeni nu știe exact conținutul acestui proces ultrasecret la care nu aveau acces decât unii preoți sau marile personalități, dar chiar și aceștia erau selectați cu grijă. Inițierea era mai mult decât comunicarea confidențială a conținutului Misterelor, în temple ceremoniale sau grote „sacre", în care nu avea acces oricine. Ea consta și dintr-o suită de teste și experiențe existențiale, care uneori frizau chiar moartea. La un moment dat, *neofitul* era supus unei morți simbolice, înfășurat într-o piele neagră, simbolizând natura inferioară a omului, orbirea profană, la care înțeleptul trebuia să renunțe pentru a ajunge la lumină. Inițierea presupunea și o „renaștere", atunci când se ridica din „patul său mortuar", ceea ce simboliza o stare mai înaltă, când rațiunea devenea stăpână asupra simțurilor. Da, „Orice caznă ce îi este impusă [mystului], devine pentru el, un element de progres: îi va da merite [!]. El era învățat secretele morții,

calea de urmat în Hades; cuvintele magice care trebuie spuse Dincolo etc."[115] (Am amintit mai sus despre acele foițe de aur înscripționate cu care erau îngropați discipolii lui Orfeu, pentru a le arăta calea de urmat în lumea de Dincolo.)

Poporul nu avea acces la inițiere, nici în Egipt și nici în Grecia sau în alte părți unde se practica un fel de inițiere. Marea majoritate a oamenilor „oarecare" erau îndemnați să meargă la templu, să participe la sărbătorile religioase, să ducă o viață morală și cam atât. Însă, veritabila știință secretă (*Aporrêta*) era rezervată membrilor castei sacerdotale, sau chiar și unor străini aleși pe sprânceană.

Scopul inițierii era scăparea de sclavia trupului, dar și modelarea unei vieți de o înaltă calitate, printre oameni. Pitagoreicii care trecuseră prin școala inițierii și se îmbibaseră cu învățăturile lui Pitagora – cursuri ce țineau câțiva ani –, erau pregătiți să dea „sfaturi cu discreție, cu fermitate, dragoste, tuturor oamenilor, prietenilor și fraților lor".[116] Chair un proverb de-al lor (de-al grecilor) spune că „Sfatul e un lucru sacru". Într-adevăr, așa îl și considerau, aidoma unei înalte datorii față de semeni. Discipolii lui Pitagora ocupau multe din funcțiile înalte de stat, fiind foarte apreciați pentru profesionalismul și corectitudinea lor exemplară.

În fragmentul de mai jos, vom vedea care erau condițiile admiterii unui doritor în rândurile „înțelepților" Indiei secolului I î.Hr. Este vorba de cei ce doreau să se apropie de Divinitate, învățând toate tainele privitoare la „mântuire" – desigur, așa cum o înțelegeau ei.

> La noi [în India], este mic numărul acelora care își fac o profesie din intelepciune, dar iată la ce probe sunt supuși începătorii intru ale filosofiei. [Filosofia era înțeleasă ca o iubire a științei ce se ocupă de suflet.] De la vârsta de 18 ani, acela care dorește să apuce pe calea înțelepciunii trece apele Hyphasului ca să-i întâlnească pe înțelepți [în cetatea înțelepților]. Pentru a fi primit in rândul lor, el trebuie să fie recunoscut ca o ființă pură, adică să fie urmașul unor părinți care au dus o viață cinstită și cărora să nu li se poată reproșa o purtare violentă, destrăbălată sau care să fi dat dovadă de lăcomie. După aceasta, este examinat însuși candidatul. Înțeleptii îl examinează ca să vadă dacă are o meorie bună, dacă este ascultător, modest, liniștit și cumpătat. Și pentru a cântări și mai bine însușirile adeptului, i se cercetează înfățișarea (prin arta *fiziognomiei*[117]). Ochii într-adevăr ne fac cunoscut, de multe ori, caracterul unui om, iar sprâncenele și obrajii sunt oglinzile în care înțeleptii descoperă imaginea sufletului.[118]

„Renunțând la plăcerile pământești, sufletul acumulează posibilități de înălțare, purificându-se constant, trăind în penitență, renunțare și modestie. Impunându-i trupului abstinența de la ouă și carne, el își va învinge natura sa inferioară și va fi demn să primească inițierea, ce îi va permite să rupă legătura care îl ține în sclavie."[119]

Acești „aleși" (inițiați), constituiau o pătură privilegiată în care nu putea intra oricine. Secretele lor nu se dădeau oricui, și nu se transmiteau niciodată pe cale scrisă, căci li se părea o urâciune, ca asemenea învățături sfinte să fie redate cu ajutorul unor litere moarte. Ele erau transmise doar de la om la om, „de la gură la ureche", deci prin „osmoză" directă. Adepții misterelor „respectau o muțenie profundă" - spune Iamblichos. „Știința (*Aporrêta*) nu poate fi dată întregii lumi. Nu toți sunt capabili să o primească și nici măcar să o înțeleagă."[120] Iată și versurile unui poet din acele vremuri:

Voi cânta acum pentru aceia care pot pricepe
Închideți ușile și ieșiți, profanilor!

Așadar, profanii..., afară!!!

Așa se face că nu cunoaștem exact conținutul acestor învățături secrete. Totuși, din puținul care ne-a rămas, iată câteva mostre:

---

[115] Cf. J. Mallinger, *op. cit.,* p. 74.
[116] *Ibidem*, p. 153.
[117] ***Fiziognomia*** este disciplina care se spune că determină caracterul oamenilor, cercetându-le fizionomia.
[118] Mario Meunier, *Apollonios din Tyana,* Ed. Herald, Bucuresti, 2001, p. 65.
[119] Cf. J. Mallinger, *op. cit.,* p. 74.
[120] *Ibidem*, p. 87.

Neofitul era inițiat în secretele morții, calea de urmat în Hades [împărăția subpământeană]; cuvintele magice care trebuiau spuse Dincolo, pentru a evita întoarcerea pe pământ [într-o altă viață - *metempsihoza*]. Și după cum morții din Egipt, o dată mumificați, purtau pe inimă Cartea Morților, care trebuia să le slujească de călăuză în Amenti [lumea subterană unde se credea că merg sufletele morților], la fel, inițiații orfismului purtau pe inimă, în mormânt, o prețioasă tăbliță de aur, înzestrată cu formula mântuitoare, garant al libertății spirituale și talisman în regatul morților.[121]

A PRACTICAT ȘI HRISTOS INIȚIEREA?

Hristos a venit pentru mântuirea tuturor oamenilor, căci Dumnezeu „voieşte ca toţi oamenii să fie mântuiţi şi să vină la cunoştinţa adevărului" (2 Tim. 2:4). „Hristos străbătea **toate** cetățile și satele, învățând pe nord în sinagogi... și vindecând orice fel de boală și orice fel de neputință care era în norod. El avea deci o misiune de tip universal.

Când a văzut gloatele, I s-a făcut milă de ele, pentru că erau necăjite şi risipite ca nişte oi care n-au păstor (Mt. 9:35-36). Îi era milă de **toți** – de **toată** această gloată așa cum era ea: întunecată, opacă, necoaptă pentru tainele Împărăției, căci erau cu toții făptura mâinilor Marelui Creator. El răspundea **tutor** nevoilor mulțimii: îi vindeca pe toți, îi hrănea pe toți, dar atunci când Își rostește pildele, rămânem mirați de ceea ce citim în Scriptură: *Ucenicii s-au apropiat de El şi I-au zis: „De ce le vorbeşti în pilde?" Isus le-a răspuns: „Pentru că vouă v-a fost dat să cunoaşteţi tainele Împărăţiei cerurilor, iar lor nu le-a fost dat. Căci celui ce are, i se va da, şi va avea de prisos; iar de la cel ce n-are, se va lua chiar şi ce are* (Mt. 13:10-12).

Cei doisprezece beneficiază și de tâlcuirile amănunțite ale acestor pilde. Cu alte cuvinte, ucenicilor „le-a fost dat să cunoască" tainele inaccesibile ale Împărăției, dar nu și gloatelor care privesc fără să vadă și aud fără să priceapă. Acest lucru a fost pre-cunoscut de Dumnezeu și prezis prin proroci: „Întruna veţi auzi, şi nu veţi înţelege; întruna veţi vedea, şi nu veţi pricepe!" (Is. 6:9). În Proverbe, citim așa: *Nu vorbi la urechea celui nebun, căci el nesocoteşte cuvintele tale înţelepte (*Prov. 23:9), căci nu le înțelege. Aude complexele sonore, fără a înțelge mesajul pe care-l poartă. Așa cum spunea Pascal: „Unii nu pleacă decât urechea, pentru că inima le lipsește".[122]

Așadar, există o anumită departajare între „cei dinăuntru" și „cei din afară". Gloata era nepregătită pentru a înțelege lucrurile Împărăției – adevăruri aparținând unei alte dimensiuni, „bucate prea tari pentru condiția omenească obișnuită", pe care nu le putea digera. De aceea, Hristos „atenuează prin prabole, lumina orbitoare a adevărului Său, așa încât auditorii nepregătiți să nu se sminteasscă [poticneasscă]." […] „Mesajul hristic nu putea fi, cel puțin într-o primă etapă a propovăduirii Sale, decât aluziv, încifrat, indirect, căci «Pildele revelează voalând, afirmând, dar și ascunzând». Așadar, Cei din afară au un acces limitat la adevărul pentru care nu sunt copți încă. În felul acesta ei sunt protejați, nu prin excludere, ci prin opacitatea inerentă nivelului lor de înțelegere." [123]

*Isus le vestea Cuvântul prin multe pilde de felul acesta, **după cum erau ei în stare să-L priceapă*** (Mc. 4:33). Gloatele nu erau pregătite decât pentru „laptele duhovnicesc" al Învățăturii, versiunea ei adaptată posibilităților lor de înțelegere. Căci *Omul firesc nu primeşte lucrurile Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt o nebunie; **şi nici nu le poate înţelege**, pentru că trebuie judecate* duhovnicește (1 Cor. 2:14). Chiar și în zilele noastre, vorbitorul ține cont de nivelul duhovnicesc al ascultătorilor: altfel se propovăduiește Cuvântul într-un birt, altfel în fața unor intelectuali atei și altfel în fața unor oameni născuți din nou.

Apostolul Pavel și-a dat seama și el de acest adevăr și le scrie cu durere celor din Corint: *Cât despre mine, fraţilor, nu v-am putut vorbi ca unor oameni duhovniceşti, ci a trebuit să vă vorbesc ca unor oameni lumeşti, ca unor prunci în Hristos. V-am hrănit cu lapte, nu cu bucate*

[121] Cf. J. Mallinger, *op. cit.,* p. 75-76.
[122] Blaise Pascal, *Cugetări*, Ed. Aion, Oradea, 2000, p. 118.
[123] Andrei Pleșu*, Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste*, Ed. Humanitas, București, 2012, p. 40 și p. 52.

tari, căci nu le puteaţi suferi; şi nici acum chiar nu le puteţi suferi (1 Cor 3:1-2). Cu alte cuvinte, deși erau născuți din nou – „prunci în Hristos" –, erau lumești, firești și nu înțelegeau adevărurile profunde. Chiar și în bisericile noastre există oameni de toate felurile și de toate nivelurile de maturitate duhovnicească. Există grâu necopt – „un fir verde" – despre care nu poți ști dacă e iarbă sau grâu (oameni lumești, prunci în Hristos), apoi există grâu cu spicul pe deplin format, dar necopt, și, în sfârșit, „grâu deplin în spic" (cf. Mc. 4:28). Din păcate, mai există și neghină printre grâu. Hristos a zis „Lăsați-le să crească împreună!" El a văzut că frecându-ne unii de alții, ne formăm, învățăm răbdarea, învățăm să acceptăm, să iertăm și să-i iubim, chiar și pe cei care ne pricinuiesc durere. Vestea bună este că „Hristos cel răstignit e deopotrivă lapte pentru sugari și carne pentru cei aflați pe o treaptă mai înaltă" – spune Fericitul Augustin. [124] Slavă lui Dumnezeu!

O anumită departajare a existat și în cadrul intim al „celor dinăuntru". Vedem că în anumite ocazii, Isus îi ia cu Sine doar pe Petru, Iacob și Ioan, nu și pe ceilalți ucenici. Așa s-a întâmplat în casa lui Iair, când a înviat-o pe fiica acestuia, apoi pe Muntele schimbării la Față (Tabor), dar și în grădina Ghetsimani, când El S-a rugat, strigând către Tatăl, cu lacrimi de sânge. Subliniem din nou faptul că departajarea se face în funcție de un anumit nivel de maturitate duhovnicească.

Dumnezeu nu este democratic. Interesant! El încredințează fiecărui om și fiecărui mădular al Bisericii Sale un anumit număr (diferit) de talanți, anumite daruri și lucrări, „potrivit cu puterea fiecăruia" – spune Scriptura (cf. Mt. 25:15b), dar și cu chemarea specifică (rolul) pre-gândit de Dumnezeu pentru acea persoană. Și cui i s-a dat mult, i se va cere mult, căci responsabilitatea este pe măsura darului.

HRISTOS: O „UȘĂ" DESCHISĂ PENTRU TOȚI

V-am spus aceste lucruri în pilde. *Vine ceasul când nu vă voi mai vorbi în pilde, ci vă voi vorbi desluşit despre Tatăl* (In. 16:25).

După Învierea Sa glorioasă, Hristos le vorbește ucenicilor deslușit despre lucrurile duhovnicești; nu mai recurge la „materiale ajutătoare". Iar în această vreme de har în care trăim, chiar Împăratul împăraților și Domnul domnilor vine la noi, și bate la ușa inimilor, cu blândețe, dar cu insistență, în nădejdea că-I vom deschide, pentru a avea privilegiul unui ospăț duhovnicesc de o înaltă ținută împărătească. Cred că pe fiecare om Dumnezeu îl cheamă „pe limba lui", adică, după puterea lui de înțelegere, ținând cont de contextul specific în care se află.

În zilele noastre, nu se cere să descinzi dintr-o familie nobilă, nu ești supus unei examinări individuale, nu trebuie să te înveșmântezi cu haine albe de in, cum făceau pitagoreicii, nu trebuie să-ți prezinți CV-ul, nu ai nevoie de caracterizări la dosar din partea cunoscuților tăi, ci tot ce-ți cere Hristos este o inimă sinceră, smerită și pocăită, ca El să te poată spăla în sfânt sângele Jertfei Sale, pentru a-ți albi sufletul.

Mă bucur din suflet că „la sfârșitul vremurilor", S-a arătat Hristosul nostru slăvit, deschizând ușa larg pentru toți doritorii, chiar și pentru cei „oarecare". Nimeni nu este respins. *Pe cel ce vine la Mine nu-l voi izgoni afară* (In. 6:37). Nu se mai cer cazne și asceză severă: *Nu prin fapte ca să nu se laude nimeni!* Nu mai trebuie să ne supunem unor porunci, ca în vechime: „Nu lua, nu gusta, nu atinge cutare lucru!" (Col. 2:21), dar, din libertatea care s-a arătat prin Hristos, nu vom face un prilej ca să slujim firii pământești. Iar faptele bune, pregătite mai dinainte ca să umblăm în ele, vor fi un rezultat firesc al nașterii de Sus, al făpturii celei noi. Slavă lui Dumnezeu!

Și culmea! Harul lui Dumnezeu ce s-a arătat prin Hristos curge mereu în jos – spune Philip Yancey –, spre cei mai obidiți, spre cei mai păcătoși, legați de patimi și adicții, spre

[124] Citat în A. Pleșu, *op. cit.,* p. 52

„prinșii de război” lipsiți de nădejde din punct de vedere omenesc. **Oricine** crede în El, nu va pieri, ci va avea viață veșnică. Isus a zis: *Veniți la Mine voi **toți cei trudiți și împovărați** și Eu vă voi da odihnă* (Mt. 11:28). Mântuitorul nostru era văzut în compania vameșilor și a păcătoșilor, pentru că nu cei sănătoși au trebuință de doftor, ci cei bolnavi. Dumnezeu este aproape de cei cu inima zdrobită și de cei cu duhul înfrânt. Așa se naște minunea prin care cei din urmă vor deveni cei dintâi. Adevărate răsturnări de situații, după cum vedem în ciatul de mai jos:

> „Hristos a venit în primul rând ca să scandalizeze... [...] să Se ferească de „neîntinații” farisei și să caute dinadins tovărășia hoților și a prostituatelor; să nu piardă niciun prilej de a călca sfințenia Sâmbetei; să ne scuture, zgâlțâie, amețească, scoată din țâțâni, din prejudecățile cele mai onorabile și ancestrale, din raționamentele cele mai impecabile, [...] din adâncurile noastre cele mai stratificate, să ne ardă cu sabia înroșită în foc. Pentru ca să ne poată trezi la ceva nou, la ceva cu totul nou, neașteptat și nebănuit: la libertate și milă. Scoțându-ne de sub Lege și din păcat, nu la o biată moralistă de virtute ne cheamă, ci la deplina libertate, la condiția de onoare [de a deveni copii de Dumnezeu].”[125]

Dacă inițiații misterelor „respectau o mutenie profundă”, sub un jurământ foarte sever, vestea bună a Evangheliei trebuie vestită oricărui trecător, ea trebuie trâmbițată „sus pe înălţimi”, „afară pe drum, la răspântii”, „la intrarea cetăţii, la intrarea porţilor” (cf. Prov. 8:1-3). *„Duceţi-vă, dar, la răspântiile drumurilor şi chemaţi la nuntă pe toţi aceia pe care-i veţi găsi.” Robii au ieşit la răspântii, au strâns pe toţi pe care i-au găsit, şi buni şi răi, şi odaia ospăţului de nuntă s-a umplut de oaspeţi* (Mt. 22:9-10). Între ei era și orbul și șchiopul, și bătrânul neputincios, și învățatul, dar și cel neștiutor de carte. Printre ei era chiar și „cel fără minte”, căci Scriptura spune: *Acolo se va croi o cale, un drum, care se va numi Calea cea sfântă* […] *cei ce vor merge pe ea, **chiar şi cei fără minte**, nu vor putea să se rătăcească* (Is. 35:8), pentru că va fi atât de dreaptă și de simplă. De reținut este faptul că singura condiție de a te încolona pe această Cale sfântă este curăția inimii care se primește prin pocăință și credința în Jertfa lui Hristos, nu prin merite personale.

Apostolul lui Dumnezeu, Pavel, spune că printre urmașii lui Hristos *nu sunt mulţi înţelepţi în felul lumii, nici mulţi puternici, nici mulţi de neam ales* (1 Cor. 1:26). Isus Însuși a zis: *Tată, Doamne al cerului şi al pământului, Te laud pentru că ai ascuns aceste lucruri de cei înţelepţi şi pricepuţi, şi le-ai descoperit pruncilor. Da, Tată, fiindcă aşa ai găsit cu cale Tu* (Lc. 10:21). *Să ne apropiem, dar, cu deplină încredere de scaunul harului, ca să căpătăm îndurare şi să găsim har, pentru ca să fim ajutaţi la vreme de nevoie* (Evr. 4:16).

*Voi **toţi cei însetaţi**, veniţi la ape, chiar şi cel ce n-are bani! Veniţi şi cumpăraţi bucate, veniţi şi cumpăraţi vin şi lapte fără bani şi fără plată! De ce cântăriţi argint pentru un lucru care nu hrăneşte? De ce vă daţi câştigul muncii pentru ceva care nu satură? Ascultaţi-Mă, dar, şi veţi mânca ce este bun, şi sufletul vostru se va desfăta cu bucate gustoase. Luaţi aminte şi veniţi la Mine, ascultaţi, şi sufletul vostru va trăi: căci Eu voi încheia cu voi un legământ veşnic, ca să întăresc îndurările Mele faţă de David* (Is. 55:1-3).

Amin! Și Amin!

[125] N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii...*, p. 371.

CAPITOLUL 7

FILOSOFI PĂGÂNI CĂUTĂTORI AI ABSOLUTULUI

SOCRATE (469-399 î.Hr.)

DESPRE SOCRATE

S-a născut într-o familie modestă, în 469 î.Hr., în Atena, considerat pe atunci a fi centrul cultural al lumii antice. Cea mai mare parte a vieții și-a petrecut-o acolo, în orașul său natal, ca un cetățean devotat. Era o figură fascinantă și unică în felul ei: robust și sănătos, dar ponosit îmbrăcat, urât la înfățișare, chel, cu barba neîngrijită, având nasul borcănat și ochii bulbucați, ceea ce contrasta profund cu sufletul lui însetat de frumusețea virtuților lăuntrice, cum ar fi curajul, dreptatea, cumpătarea, bunătatea, curăția morală, prietenia etc. Sub chipul lui hâd se ascundea cel mai frumos dintre suflete, la fel cum dialogurile sale glumețe ascundeau o mare profunzime, deoarece, el „moșea" sufletele, trezindu-le din somnul nepăsării, căci –, zicea el –, „Viața neexaminată nu merită trăită".

Era și un om altruist și brav, așa cum s-a dovedit a fi în războaiele la care a participat. S-a remarcat prin camaraderie, curaj, spirit de sacrificiu, răbdare, simplitate și stăpânire de sine. „Mânia, ieșirile violente, dușmănia îi sunt necunoscute. Primind de la cineva o lovitură de picior, iar oamenii mirându-se de resemnarea sa, Socrate s-a justificat astfel: «Dacă un măgar m-ar fi lovit cu copita, l-aș fi dat în judecată?»" [126] Cuvintele lui erau „pline de înţeles, cu totul divine, cuprinzând într-însele cele mai frumoase şi mai numeroase icoane ale virtuţii şi ţintind îndeobşte la [...] tot ceea ce merită să fie cercetat, de cel ce vrea să ajungă un om desăvârşit." [127]

„Curajul lui Socrate merge mână în mână cu o răbdare, o simplitate și o stăpânire de sine capabile să înfrunte orice încercare. La banchete era un conviv vesel și agreabil, care bea la fel de mult ca tovarășii săi, dar fără a se cufunda vreodată în beție, așa cum li se întâmpla acestora, ispravă ce-l umplea de admirație pe Alcibiade. Îmbrăcămintea lui era întotdeauna modestă, atât din cauza sărăciei, cât și a simplității sale […]. Lui Socrate nimic nu-i este mai străin decât aroganța, iar atunci când vede în agora Atenei obiectele de tot felul expuse de negustori admirației și lăcomiei cumpărătorilor, se mulțumește să spună: «Câte lucruri de care eu nu am nevoie există!»"[128] Tot el spunea că „Atunci când ai puține lucruri ești mai aproape de Divinitate." Da, istoria a demonstrat că afluența materială înmoaie spiritele și le îndepărtează de Dumnezeu, căci oamenii sunt ocupați și prinși cu ceea ce posedă. Ei își devin suficienți lor înșiși, așa că numai au nevoie de nimeni, nici chiar de Dumnezeu.

MAIEUTICA

Mama lui Socrate era moașă, iar tehnica lui de a pune întrebări interlocutorului, pentru a se cunoaște pe sine și pentru a se alinia la adevăr, poartă denumirea de *maieutică* (arta „moșitului"). El spunea că adevărul este ascuns în sufletul oricărui om, el trebuie doar scos la suprafață (trebuie „moșit"). Instrumentul cu care lucra pentru a „moși" sufletele era întrebarea. Întrebările erau simple în aparență, dar erau puse cu mult meșteșug, țintite cu mare artă pentru a se ajunge la adevărul pe care-l analiza, întorcându-l pe toate fețele. De aici, metoda dialectică a marelui gânditor. Așadar, în loc de a-i explica sau în loc de a-și expune propria părere, Socrate îl conducea pe interlocutor, prin intrebările pe care i le punea,

[126] https://ro.wikipedia.org/wiki/Socrate
[127] *Filosofia greacă până la Platon,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984*,* p. 110.
[128] https://ro.wikipedia.org/wiki/Socrate

astfel încât el însuși să vadă adevărata față a lucrurilor. Niciodată nu continua discuția, până ce interlocutorul însuși nu admitea premisele, și-l îndemna pe acesta cu prietenie să-și pună mintea la contribuție: „Nu te sfii să răspunzi, căci nu vei pierde nimic, ci supune-te cu curaj raționamentului ca și unui medic și răspunde «da» sau «nu» la cele ce te întreb."[129]

Socrate pleca de la ceea ce era familiar și cunoscut, folosindu-se de exemple banale pe care le lua din viața de toate zilele, pentru a ajunge la un adevăr universal. Cu alte cuvinte, el se folosea de procedeul inductiv. Se prefăcea că nu cunoaște chestiunea pe care o întreabă; sau punea întrebările în așa fel încât interlocutorul se contrazicea pe sine însuși, procedeu cunoscut sub numele de *ironia socratică*.

SOFIȘTII

> *...îşi înalţă gura până la ceruri, şi limba le cutreieră pământul. De aceea aleargă lumea la ei, înghite apă din plin* (Ps. 73:9-10). *Ei îşi ascut limba ca un şarpe, au pe buze o otravă de năpârcă.* (Ps. 140:3)

Atena se afla într-o perioadă a decadenței morale și religioase. Sofiștii ridicau în slăvi posibilitățile individului și relativismul moral. Ei ziceau că tot ce poate cunoaște omul este limitat la propriile sale simțuri. De aceea, cunoașterea este relativă, restrânsă la posibilitățile de percepere ale senzațiilor individului. Binele și Răul sunt relative. „orice trece drept moralitate reprezintă pentru sofist doar o convenție, o cerință socială inventată de anumite grupuri, pentru promovarea propriilor interese."[130] „Omul este [deci] măsura tuturor lucrurilor" - spunea Protagoras. Omul este reperul. Sofiștii, „fariseii" acelor vremuri, credeau că pot dovedi orice prin iscusința limbii (elocvență, oratorie), chiar și ceea ce nu este adevărat.

Socrate se ridică cu toată energia împotriva lor, apărând valoarea absolută a adevărului și subordonând intelectul și instinctele, rațiunii. Așadar, el era convins de faptul că valorile morale sunt absolute.

SOCRATE ȘI PLATON

„Se spune că într-un vis, Socrate a văzut pe genunchii săi un pui de lebădă, căruia îi crescură deodată aripile și zbură în sus după ce scoase un sunet puternic și dulce. Ziua următoare, Platon i se prezentă ca discipol, iar Socrate recunoscu în el lebăda din vis."[131] Platon avea pe atunci 20 de ani. Înainte de a-l cunoaște pe Socrate, el se ocupase cu poezia, dovedind un real talent, dar după întâlnirea cu marele înțelept și-a ars toate încercările poetice și l-a urmat pe acesta ca discipol. În preajma lui Socrate, și-a disciplinat gândirea, iar mărimea de caracter a maestrului i-a trezit admirația într-o așa mare măsură, încât Platon a zis că mulțumește zeilor că s-a născut bărbat și nu femeie, că s-a născut în Atena – centrul cultural al lumii de atunci – și, mai ales, că s-a născut în timpul lui Socrate. Faptul că el a trăit în preajma genialului înțelept atenian a avut o importanță covârșitoare asupra evoluției lui spirituale.

> „În preajma acestei personalități uriașe pe care Platon o urmează pe străzile și piețele Atenei, pentru a-i sorbi cuvintele și a-i pătrunde sensul spuselor sale, el învăța cu multă trudă arta dialecticii și a descoperirii adevărului, pentru a-și clădi în lumea spiritului său o lume nouă și pentru a se transforma, dintr-un poet diletant intr-un filosof veritabil. Opt ani a luptat Platon cu spiritul lui Socrate [din 406 până în 399 î.Hr.], așa cum Iacob a luptat cu Îngerul Domnului, și rezultatul acestei lupte a fost faptul că scânteia geniului, ce mocnea în sufletul lui Platon, s-a transformat într-un incendiu uriaș. De aceea, este și explicabil de ce Socrate este personajul principal în toate dialogurile platoniciene." [132]

---

[129] Platon, *Gorgias sau despre retorică*, Ed Vestala, București, 2000, p. 52.
[130] Carl. F. Henry, *Etica creștină personală*, Ed, Cartea Creștină, Oradea, 2004, p. 24.
[131] Diogenes Laertios, *op. cit.,* p. 129.
[132] http://www.crestinortodox.ro/religie-filosofie/perioada-sistematica/viata-platon-71761.html

VOCEA DE SUS

Cred că Dumnezeu l-a ales pe Socrate şi l-a iubit într-un mod deosebit, deoarece el auzea încă din copilărie o voce lăuntrică care-l îndruma: „Există în lăuntrul meu ceva de ordin divin care mă însoţeşte şi ale cărui manifestări de început le-am simţit încă din copilărie. Este o voce care, atunci când se face auzită, mă îndeamnă de fiecare dată să mă abţin de la ceea ce sunt pe punctul de a întreprinde, dar care niciodată nu mă împinge la acţiune... [Această prezenţă este] atotputernică atunci când e vorba de relaţiile mele cu aceia care-şi petrec timpul în tovărăşia mea. Multora din aceştia li se arată neprielnic, aşa că pentru aceştia nu are niciun rost să-şi petreacă timpul în compania mea..." [133]

Am auzit pe youtube mărturia fratelui Ioan Gabor care auzea și el o voce de Sus (voce audibilă), încă de mic copil, care-i spunea, iar uneori îi și arăta, tot ce avea să se întâmple în acea zi sau într-un viitor apropiat. Așa i-a prevestit și accidentul de arsură, aproape mortal, prin care a trecut, dar din care, Dumnezeu l-a izbăvit, împotriva așteptărilor și spre uimirea medicilor atei. Ce mărturie puternică!

Vocea pe care o auzea Socrate era o voce lăuntrică (*innere Stimme*, cum spune Schiller). Era mai mult decât vocea conștiinței, care ne îndeamnă la o moralitate naturală. Era asemenea uni tovarăș sufletesc, care-l însoțea pretutindeni și cel mai adesea îi spunea ce să nu facă, fără să-i explice motivele. Și totuși, el, ultra-raționalistul Socrate, culmea ! asculta cu religiozitate de acele îndrumări, fără a pune întrebări. Uneori era nevoit să-și întrerupă chiar și fraza începută. Vocea îi spunea cu cine să nu se împrietenească; i-a interzis de asemenea să intre în politica cetății. Desigur, noi, ca și creștini l-am numi pe acest tovarăș permanent – un înger păzitor – un termen necunoscut pentru grecii de atunci. Dar el îi zicea, *daimonion,* ceea ce tradus, înseamnă o „entitate spirituală", un „mentor lăuntric" care l-a ajutat să devină ceea ce a fost: un adevărat filosof, focalizat pe esențe, pe o viață lăuntrică fără cusur.

Alcibiade, un tânăr deosebit de chipeș și inteligent, un mare admirator al lui Socrate, i-a propus chiar o relație de pederastie, ceea ce era un lucru foarte obișnuit, în vremea de atunci, între maeștri și discipoli, dar Socrate a refuzat, spunând că „vocea lăuntrică" este împotriva unor asemenea practici. Da, Marele Creator a fost dintotdeauna și va fi întodeauna împotriva practicilor LGBT, care nu sunt în conformitate cu proiectul inițial al Creației. Acestea au intervenit ca o anomalie și ca o pată întunecată, în urma Căderii. („Dorințele potrivnice firii, nu aduc mulțumiri, ci mari nenorociri" – a spus Esop – atât pe plan personal, cât și pe plan comunitar, unde acționează asemenea unei boli contagioase, infectând tot mai multe victime.)

Socrate îl mustra pe Alcibiade pentru că nu se îngrijea de sufletul lui, dar se îngrijea de afacerile atenienilor, ceea ce înseamna că el încurca prioritățile. Acibiade spune în Banchetul: „Nu o dată m-a adus într-o astfel de stare sufletească, încât chiar viața să-mi pară nesuferită, așa cum sunt și așa cum o trăiesc."

O MISIUNE DIVINĂ

Socrate este prototipul înțeleptului căruia i s-a arondat de Sus slujba de a întoarce gândirea oamenilor spre suflet și spre adevărurile eterne. El era veșnic în mijlocul mulțimii, așa că oricine putea să-l audă vorbind și „moșind" adevărul din sufletele interlocutorilor. Căci „Adevărul cu privire la lucruri este veșnic prezent în noi" – spunea el. (De altfel și Isus întreabă: *Pentru ce nu judecați și voi singuri ce este drept?* (Lc. 12:57), căci oamenii sunt înzestrați cu această abilitate.)

Socrate considera „moșitul" o misiune divină. Era mereu insuflețit de binele cetății, al poporului și de luminarea tineretului. Pe aceștia îi aborda prietenos, pe drum sau în piețe și începea să le pună întrebări, până ce ei singuri se luminau asupra faptului că sufletul lor este mai important decât orice, și luau decizii spre îndreptare. Dialogurile sale semănau cu niște

[133] *Filosofia greacă până la Platon,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 138-139.

lecții despre dreptate, adevăr, bunătate și celelalte virtuți, dar el nu „preda" niciodată pentru bani, ca sofiștii de profesie, deși, o dată, a acceptat să cânte în schimbul unui blid cu mâncare.

> Nu fac nimic altceva decât să colind orașul – spune Socrate –, încercând mereu să vă conving, și pe tineri, și pe bătrâni, să nu vă îngrijiți de trup și de bani mai mult, nici deopotrivă ca de suflet, spre a-l face să fie cât mai bun, spunându-vă că nu virtutea se naște din avere, ci din virtute vin și averea și toate celelalte bunuri, pentru fiecare om în parte, ca și pentru cetate.[134]

El spunea că în fiecare dintre noi, există două principii: pe de o parte, dorința de plăceri, iar pe de alta, gândul că trebuie să tindem spre tot ce e mai bun. „Aceste două principii care sălășluiesc în noi, acum trăiesc în armonie, acum se iau la harță; și când biruie unul, când celălalt. Iar când o judecată bine chibzuită e cea care ne mână către bine și biruie, numim această biruință, cumpătare. Dimpotrivă, când o dorință ne trage în chip nechibzuit către plăceri și ne ține în stăpânirea ei, această înstăpânire asupra ființei noastre primește numele de desfrânare."[135] Diogenes Laertios spune că Socrate își arăta mereu nedumerirea că sculptorii își dau osteneală să facă blocul de marmură cât mai asemănător unui om, dar nu se îngrijesc de ei, să nu se asemene cu simple blocuri, și nu cu oameni.

Socrate căuta să trezească spiritul autocunoașterii, fiindcă temelia moralității se află în însăși conștiința morală a oamenilor. (Desigur, este vorba de Legea morală naturală, sădită de Dumnezeu în sufletul fiecărui om – Rom. 2:14-15). „Pe tineri îi sfătuia să folosească mereu oglinda, ca aceia cu chip frumos să dobândească o purtare la fel, iar cei urâți să-și ascundă lipsurile prin educație" (Diogenes Laertios). Iată ce-i spune unui atenian: „Nu ți-e rușine că de bani te îngrijejști, ca să ai cât mai mulți și cât mai multă glorie și cinstire, iar de cuget și de adevăr și de suflet, ca să fie cât mai frumos, nu te îngrijejști și nu-ți pasă?" [136]

Apolodor, de exemplu, până la a-l întâlni pe Socrate, (în preajama căruia se afla deja de trei ani, ca discipol), îi spune lui Glaucon despre impactul întâlnirii cu el (cu Socrate): „Până atunci, am rătăcit de ici-colo, la întâmplare, cu amăgirea că fac și eu vreun lucru de ispravă, fiind însă de fapt, omul cel mai zadarnic din lume…., crezând că orice îndeletnicire e mai de dorit decât filosofia." [137] Să nu uităm că pe vremea aceea, prin filosofie se înțelegea dragostea de adevăr, de dreptate și grija pentru suflet.

Mă întreb... Oare, Dumnezeu lucra la ascuțirea simțului moral al omenirii ca o pregătire a venirii ADEVĂRULUI Însuși...?

O SINGURĂ DIVINITATE

Mi se pare interesant faptul că în *Euthyphron,* „Socrate face observația că zeii sunt în perpetuă discordanță; de cele mai multe ori cad în dezacord unii cu alții. Iar dacă *Euthyphron* poate primi asentimentul lui Zeus, ea va fi în mod sigur odioasă din punctul de vedere al lui Cronos. *Euthyphron* observă că zeii diferă unii de alții în privința a ceea ce ei consideră că este dreptatea, frumosul și urâtul, binele și răul. Problema pare să fi intrat într-o fundătură",[138] ceea ce mă face să cred că acest subiect a fost dezbătut între Socrate și Platon, iar concluzia logică a fost că Divinitatea este una singură. Acest adevăr nu se putea afirma într-un mod deschis, pentru că atrăgea pedeapsa capitală. Iată ce spune Socrate în Phaidros: „Divinul este frumos, înțelept, bun și în toate celelalte chipuri la fel de minunate. Și aripile sufletului (care ne înrudesc cu Divinul) se hrănesc tocmai cu bunurile acestea și de la ele își sporesc puterea, în timp ce răul și urâtul și toate câte-s potrivnice celor dinainte le vlăguiesc și le aduc pieirea."[139] Socrate știa de asemenea că sufletul este nemuritor şi indestructibil.

---

[134] Citat din *Apărarea lui Socrate,* în Anthony Gottlieb, *SOCRATE*, Ed. Științifică, București, 2000, p. 26.
[135] Platon: *Phaidros*, Ed. Humanitas, București, 1993, p. 72.
[136] Citat din *Apărarea lui Socrate,* în Anthony Gottlieb, *op. cit,* p. 26.
[137] Platon, *Banchetul sau Despre frumos*, Humanitas, București, 1995, p. 84
[138] Vasile Muscă, *Introducere în filosofia lui Platon*, Ed. Polirom, 2002, p. 87.
[139] Platon: *Phaidros ...*, p. 87.

M-am întrebat, de ce, oare, nu s-a dus Socrate să se inițieze în Misterele de la Templul din Eleusis, așa cum făceau toți marii oameni din acele zile? Eu cred că „vocea" nu i-a dat voie.

CONDAMNAREA

Persoana lui Socrate era „incomodă" pentru cei aflați la putere, așa cum a arătat și I. F. Stone – jurnalist și scriitor american în cartea sa *The Trial of Socrates.* Printre altele, Socrate a avut curajul să spună că treburile publice nu sunt conduse de „cei ce știu", ci de o gloată de nepricepuți. Astfel el a intrat în conflict cu Atena însăși, deci cu politica cetății. În prezența celor de la putere, nu se simțea intimidat, ci „se purta potrivit felului său obișnuit de a fi: ironic, detașat de nu și condescendent, chiar și nițel amuzat – spune Steinhardt. Când doi din *Oligarhia celor trezeci* îl convocaseră și îi puseseră în vedere ca de acum încolo să înceteze de a mai vorbi, el întrebase cu o prefăcută naivitate și literară smerenie dacă interdicția are în vedere numai «prelegerile» sale în aer liber ori și convorbirile banale cu prietenii și rudele, faptul de a răspunde la întrebări ca: «Unde mergi? » «Ce mai faci?»" [140] Știm prea bine că el nu ținea prelegeri în adevăratul sens al cuvântului; ironia este deci cu atât mai evidentă...

Așadar, dezinvoltura lui în prezența celor de la conducere, cuvintele și învățătura lui nu erau tocmai pe placul societății în care trăia. Să spui că „Bogăţia şi originea nobilă nu aduc niciun bine celui ce le are, ci dimpotrivă, îi dăunează", nu suna bine în urechile unora. Să-i abordezi pe tineri în piețe și pe străzile Atenei pentru a le schimba gândirea nu era bine privit de unii atenieni, care ziceau că „strică tineretul". Dar, culmea! să spui că ție îți vorbește o entitate spirituală care te îndrumă încă din copilărie, înseamnă să propovăduiești niște dumnezei străini și de aceea, Socrate a fost condamnat la moarte.

Chiar și după pronunțarea verdictului, el a admis în fața juraților următoarele: „Nu am trăit o viață ca toți ceilalți. Nu mi-a păsat nici de bani, nici de onoruri militare sau civile și de toate celelalte care sunt în cetatea noastră".[141] Această idee o regăsim în Phaidros, unde „Socratele lui Platon" spune: „În timp ce el [înțeleptul] trăiește desprins de toate câte-s poftite de omeneasca râvnă, nestăruind decât în preajma a ceea ce-i divin, cei mulți, fără să înțeleagă că el e locuit de un zeu, găsesc cu cale să îl mustre și-l judecă precum pe un smintit. […] Ardem de nerăbdare să ne ridicăm în zbor, dar nu putem, și atunci asemeni păsării, privirea ne rămâne ațintită în înalt, iar nepăsarea ce ne prinde față de lumea de aici dă celorlalți temei să creadă că am fost robiți smintelii." [142] El nu credea că bogăția este dăunătoare în sine, nici nu era un ascet ca cei ce se retrăgeau în peșteri, deși a fost surprins de multe ori, stând pe loc o lungă perioadă de timp, pentru a-și elucida anumite nedumeriri lăuntrice.

Într-un moment al procesului când i se stabilise deja vinovăția, cerându-i-se să opteze pentru o pedeapsă care să pareze condamnarea la moarte, având simțul umorului chiar și în acele momente, el le-a spus că pentru binele pentru care l-a făcut atenienilor, el merita de fapt o răsplată, și anume, ca statul să îi dea de mâncare pentru tot restul vieții. O astfel de onoare era rezervată învingătorilor la Jocurile Olimpice. „Pentru că aceia vă fac să vă credeți doar mulțumiți, dar eu vă fac să fiți [să aveți în voi „esență", nu părelnicie]."[143]

În *Apologia lui Socrate,* Xenofon spune: „Cât priveşte moartea, Socrate nu numai că socotea că nu trebuie să se mâhnească din pricina ei, dar era încredinţat că atunci [în momentul condamnării] era pentru el timpul cel mai nimerit ca să sfârşească viaţa." El vedea acțiunea proniei divine în toate lucrurile, chiar și în cele pe care oamenii le considerau simple „coincidențe" sau „întâmplări". Discipolii lui, care știau că este condamnat pe nedrept, i-au pregătit evadarea, dar el a refuzat spunând că nu ar fi corect să evadeze, din respect pentru lege, și a băut paharul cu otrava de cucută cu multă seninătate și împăcare sufletească, în 399 î. Hr, la vârsta de 70 de ani.

---

[140] Cf. N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pp. 173-174.

[141] Citat din *Apărarea lui Socrate,* în Anthony Gottlieb, *op. cit*., p. 9.

[142] Platon: *Phaidros...* p. 92.

[143] Citat din *Apărarea lui Socrate,* în Anthony Gottlieb, *op. cit.*, p. 27.

Acest cetățean unic, cu un respect adânc sădit față de legi, a știut ca puțini alții să distingă, în mod tranșant, între ceea ce este aparență, strălucire trecătoare și între esență: ființarea nesupusă vicisitudinilor și capriciilor de moment. Această delimitare pe care Socrate o recomandă în permanență era cu atât mai utilă atenienilor, cu cât nicăieri n-a fost mai prețuit ca la ei spectacolul, exhibiția, în toate sensurile posibile. „A fi" și „a părea" — această polaritate reprezintă cheia de boltă „a cunoașterii de sine" — principiu atât de fecund în gândirea socratică și cu ramificații nebănuite în istoria gândirii și culturii universale."[144]

O COMAPARAȚIE ÎNTRE SOCRATE ȘI HRISTOS

Unii exegeți l-au comparat pe Socrate cu Isus: „Amândoi au fost predicatori ai virtuții. Și unul și altul au fost sublime exemple de virtute, atât pentru contemporani cât şi pentru toate generaţiile care au urmat. Învăţăturile lor simple conţin adevăruri eterne și se adresează celor mulţi şi asupriţi. Deși n-au scris nimic, totuși au avut discipoli care au cules cu pietate învățăturile lor, transmițându-le posterității. Nu s-au amestecat în treburile statului. Amândoi au avut un sfârșit nedrept, pe care l-au prevăzut și l-au așteptat cu resemnare, deși ar fi avut putința să scape" (Th. Simenschy). După această frumoasă comparație, parcă am pune „semnul egal" între cei doi. Cu toate acestea, oricât am încerca să-L comparăm pe Hristosul nostru cu orice filosof neprihănit sau cu orice mare sfânt, este ca și cum ai compara umbra cu obiectul care l-a generat. Atunci când examinăm obârșia, lucrarea, sfârșitul și rodul adus de cei doi, constatăm că există o mare deosebire (ca de la cer la pământ). Iată mai jos, o reușită comparație făcută de Steinhardt între moartea lui Socrate și a lui Hristos, căci el a pătruns mai profund și mai departe decât Th. Simenschy:

Atenianul are parte de o moarte demnă și măreață. Cucuta nu e dureroasă, produce o paralizie progresivă de la picioare spre inimă. Temnicerul e deferent și respectuos, își face meseria corect. Pe filosof îl înconjoară toți ucenicii săi fideli, ei, spre deosebire de ai lui Hristos, nu s-au zburătăcit care-ncotro. Stau, ori șed, îndureraţi, atenți, plini de cuviință și iubire, îi sorb cuvintele, îi îndulcesc, îi înnobilează clipele acestea din urmă. Iar el perorează ca de obicei, vorbește frumos, liniștit, înălțător, conștiința îi este împăcată. […] E în toate acestea neîndoielnic o măreție... Pe patul de moarte, în capul oaselor, doar sprijinit de o perină, Socrate grăiește vorbe elevate, își povățuiește ucenicii, îi învață, îi consolează (el pe ei!).

Isus, nu așa. Pe crucea blestemată și scârnavă, cu trupul frânt și capul aplecat, El nu teleoghisește precum celălalt. El nu emite sentențe nobile, ci vorbe umile, *preaomenești* (care desigur, nu puteau să nu i se pară de prost gust lui Nietzsche): *Mi-e sete; Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?* El cunoaște deznădejdea, și cu un soi de modestie țărănesc-gospodărească, se îngrijește de soarta locativă a Maicii Sale. Nimic semeț aici, nimic idealist! Câtă distanță între nobila tragedie fastuos-teatrală a lui Socrate și mizerabila moarte a Celuilalt, expus spre ocară în văzul lumii, singur, chinuit, părăsit, îmbiat cu fiere....[145]

Socrate era pământesc, pe când Hristos era ceresc, avându-Și obârșia într-o altă dimensiune. El Și-a asumat plămada de lut a trupului omenesc și a umblat printre noi smerit, plin de har și de adevăr, împodobit cu o frumusețe negrăită – „o slavă ca a singurului născut din Tatăl" – și oamenii au privit fascinați slava lui, o frumusețe și o putere cum nimeni nu a mai văzut. Iar chemarea Lui nu era doar de a influența oamenii spre bine, pe plan local sau pe un plan mai extins, ca a lui Socrate, ci lucrarea Lui supranaturală era una universală, privind mântuirea întregii lumi și transformarea la nivel de esență a tuturor celor ce vor fi crezut în El, deschizând prin trupul Său frânt Calea spre Sfânta Sfintelor.

[144] https://ro.wikipedia.org/wiki/Socrate

[145] N. Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997, p. 95-96.

TOTUȘI, SĂ FIE VORBA DE O PRE-ALEGERE DIVINĂ?

Personal, cred că în cazul lui Socrate este vorba de o pre-alegere specială (mă gândesc la „vocea divină" care-i vorbea). Este vorba de chemarea unui **om** pentru a fi un exemplu de virtute în cetatea sa, în acea societate pornită în jos pe toboganul disoluției morale. El a fost rânduit să fie „o voce" care-i îndemna pe atenieni la noblețe de caracter. Deși nu a lăsat nimic în scris, „vocea" lui a străbătut veacurile, jucând un rol deosebit în istoria filosofiei și a gândirii lumii civilizate.

Nu ne mirăm atunci când citim în Scriptură de pre-alegeri speciale, cum a fost și cazul profetului Ieremia, dar atunci când citim despre un „păgân" care a auzit încă din copilărie o voce lăuntrică însoțitoare, rămânem de-a dreptul perplecși. Apostolul Pavel, atunci când le vorbește tocmai atenienilor (în sec. I d.Hr.), le spune că Dumnezeu *nu S-a lăsat fără mărturie, întrucât v-a făcut bine, v-a trimis ploi din cer şi timpuri roditoare, v-a dat hrană din belşug şi v-a umplut inimile de bucurie* (Fapte 14:17). Mai mult, a lăsat în mijlocul lor oameni cărora le vorbeau îngeri sfinți, ca în cazul lui Socrate, sau oameni care au trecut prin morți clinice și care apoi au vorbit despre cele văzute Dincolo, așa cum a fost cazul lui Er, fiul lui Armenios, despre care Platon relatează în *Republica*, și care zice: „Pentru toate nedreptățile săvârșite și pentru toți oamenii cărora le făcuse un rău, sufletul dă seamă, rând pe rând; pentru fiecare nedreptate de zece ori. ... iar dacă unii au făcut fapte bune și au fost drepți și cuvioși, își iau răsplata în aceeași proporție.[146] Toate acestea constituie „trâmbițe" trimise de Dumnezeu **păgânilor**, pentru a-i trezi din alunecarea spre o disoluție morală ireversibilă.

Un exeplu clasic de pre-alegere divină este cel al profetului Ieremia. El a fost unul dintre cei patru mari profeți ai Vechiului Testament, alături de Isaia, Ezechiel și Daniel. Şi-a desfășurat activitatea în secolele VII-VI î.Hr., timp de 40 de ani, sub domnia a cinci împărați. A fost contemporan cu distrugerea Ierusalimului și deportarea poporului ales în exil în Babilon (586 î.Hr.). Dumnezeu îl pre-alege înainte de a se fi născut. Aș putea să spun că l-a pre-ales înainte de întemeierea lumii – o afirmație dincolo de puterea noastră de înțelegere. Da, căci îl cunoștea (și ne cunoștea pe fiecare dintre noi) mai înainte de întemeierea lumii. El ne-a întocmit ADN-ul, încă de pe atunci. Iată ce îi spune Domnul lui Ieremia: „Mai înainte ca să te fi întocmit în pântecele mamei tale, te cunoşteam, şi mai înainte ca să fi ieşit tu din pântecele ei, Eu te pusesem deoparte şi te făcusem proroc al neamurilor" (Ier. 1:5). Prin hotărâre divină îl făcuse nu numai profet al poporului său, ci și profet al neamurilor înconjurătoare, pentru că el rostește profeții privitoare la toate neamurile din jur și vedem că este recunoscut ca o autoritate (ca un „glas" al lui Dumnezeu), chiar și de împărații păgâni. Nebucadneţar poruncise reprezentantului său: „Ia-l, poartă grijă de el şi nu-i face niciun rău, ci fă-i ce-ţi va cere!" (Ier. 39:12). De unde-l cunoștea împăratul Babilonului, când el trăia la o distanță de aproape 1000 de kilometri de Ieremia? Autenticitatea profețiilor lui era recunoscută pe un teritoriu impresionant.

Chemarea aceasta specială a lui Ieremia era săpată în ADN-ul lui, în măruntaiele lui: „Dacă zic: «Nu voi mai pomeni de El şi nu voi mai vorbi în Numele Lui!», iată că în inima mea este ca un foc mistuitor închis în oasele mele. Caut să-l opresc, dar nu pot" (Ier. 20:9).

Acest foc lăuntric al lui Ieremia seamănă întrucâtva cu „focul" care-l însuflețea pe Socrate, alimentându-l cu energie și disponibilitate, la orice oră din zi și din noapte, pentru oricine ar fi avut nevoie de un sfat. Mai mult, el intra în vorbă, grăindu-le prietenește, chiar și celor care l-ar fi ocolit, pentru a le deschide ochii lăuntrici spre ceea ce era cu adevărat important: conținutul inimii. O chemare cu adevărat nobilă!

[146] Platon, *Republica,* Vol I, Ed. Universitas, București, 1998, p. 371.

PLATON (427-347 î.Hr.)

VIAȚA FILOSOFULUI

Platon, pe numele său adevărat Aristokles, s-a născut în 427 î.Hr. într-o familie distinsă, cu o descendență nobilă. Spre deosebire de marele său maestru, Socrate, care era o figură populară și atotprezentă în mediile cele mai modeste, Platon a păstrat o notă aristocratică atât în personalitatea sa, cât și în lucrările sale, dar și în criteriile de alegere ale discipolilor săi, căci el se adresa numai elitei inteligențelor, deci numai unor „aleși", pe care să poată fundamenta statul ideal așa cum o visa el.

Era un om chipeș, sănătos și foarte inteligent, dar mai presus de aceste calități, avea un suflet distins, fiind un asiduu căutător al adevărului. Educația lui a avut loc într-o epocă de maximă înflorire culturală, când Atena era un centru cultural vestit.

După cum arătam mai sus, înainte de a-l cunoaște pe Socrate, Platon se ocupase cu poezia, dar după ce a devenit discipolul marelui înțelept, și-a ars toate încercările poetice, urmându-l pe acesta pe străzile și piețele Atenei, pentru a-i sorbi învățăturile ce țințeau dincolo de realitatea imediată. Datorită acelor învățături, „scânteia geniului ce mocnea in sufletul lui Platon, s-a transformat intr-un incendiu uriaș" –, „incendiu" care s-a materializat în influența covârșitoare pe care gândirea lui Platon a exercitat-o asupra culturii europene, inclusiv asupra scrierilor Părinților Bisericii.

Dorința lui era să-și traducă în realitate visurile sale privitor la statul ideal. În acest scop, el a făcut câteva călătorii în Sicilia, încercând să-l convingă pe tiranul Dyonisos (cel Bătrân), să-i accepte ideile politice. În urma unei neînțelegeri, Platon ajunge să fie vândut de acesta ca sclav (pentru douăzeci de mine) în insula Egina –, o experiență tragică pentru tânărul Platon. Filozoful Anniceris îl răscumpără, iar Platon se întoarce în Atena și dorește să-i restituie acestuia suma respectivă, dar Anniceris refuză s-o primească. Așa se face că acești bani s-au investit în cumpărarea grădinii Academos, unde Platon își întemeiază Academia – un fel de școală superioară, în care maestrul își expune ideile filosofice. În cadrul Academiei am putea vorbi chiar de o confrerie, unită printr-un liant de o natură moral-spirituală distinsă: *filia*, în virtutea căruia maestrul dăruiește plin de iubire din bogăția sa spirituală și din cunoștințele sale, iar discipolii interiorizează, această „hrană" înaltă, maturizându-se.

Platon a fost o combinație interesantă și foarte reușită de gândire logică de matematician, pe de o parte, iar pe de alta, descoperim în el visătorul ce țintea cu asiduitate spre realitatea suprasensibilă, având ca temelie o trăire ireproșabilă, atât la nivel de gânduri, cât și la nivel de cuvinte și fapte. Este vorba de o frumusețe morală pe care o pretindea ca o condiție *sine qua non* tuturor acelora care voiau să-i fie discipoli.

SOFISTICA

> *Nimicească Domnul* [...] *limba care vorbeşte cu trufie, pe cei ce zic: „Suntem tari cu limba noastră, căci buzele noastre sunt cu noi: cine ar putea să fie stăpân peste noi?"* (Ps. 12:3-4) *Ei îşi ascut limba ca o sabie, îşi aruncă vorbele lor amare ca nişte săgeţi, ca să tragă în ascuns asupra celui nevinovat: trag asupra lui pe neaşteptate, fără nicio frică* (Ps. 64:3-4).

După părerea lui Platon, o viață care nu este închinată căutării asidue a adevărului nu merită trăită. El era însuflețit de acest principiu înalt, într-o perioadă în care sofistica era în plină floare. Părintele acesteia, Protagoras, spunea că lucrurile nu există decât prin faptul că le simţim, şi cum fiecare om simte în alt mod, ***Omul este măsura tuturor lucrurilor***. Descoperind puterea de convingere a cuvântului folosit cu o demonică abilitate, sofiștii urmăreau câștigul, deci utilul, în contrast cu virtuțile euristice ale dialogului dialectic folosit de Socrate și discipolii lui.

Mânuind argumente subtile şi înşelătoare sofistul putea să facă să triumfe orice cauză. Rolul principal îl jucau vorbele, şi nu faptele sau cercetarea. Aşa se face că aceștia așază o

temelie prielnică înfloririi lipsei de scrupul şi a imoralității, după cum reiese și din următoarele citate luate din *Phaidros* și respectiv din *Gorgias*:

> Viitorul orator nu are nevoie să fi deprins ceea ce este cu adevărat drept, ci mai degrabă opiniile mulțimii care hotărăște; și nici cele care sunt în realitate adevărate sau frumoase, ci cele care sunt doar socotite astfel. Din cunoașterea acestora de pe urmă se obține darul convingerii, și nu din aceea a adevărului.[147]

Sau:

> [Cel mai mare bine este] „putința de a convinge prin vorbele sale și pe judecători la judecată și pe sfetnici la sfat și pe cetățeni la întrunire și pe cei prezenți în orice adunare. Și să fii sigur că cu această putere vei avea ca sclav pe medic, și ca sclav pe maestrul de gimnastică, iar omul acela de afaceri se va vedea că a făcut afaceri pentru altul și nu pentru el, anume pentru tine, care ai talentul de a vorbi și de a convinge masele."[148]

Socratele lui Platon îi răspunde lui Gorgias că de fapt această tehnică s-ar putea numi mai degrabă lingușire, lipsindu-i de fapt esențialul, țintirea înspre Bine. Iar „Un discurs lingușitor este ca un ștreang îndulcit cu miere" – spune Diogenes Laertios. Dar „Un orator virtuos se va gândi veșnic cum să sădească în sufletul concetățenilor săi dreptatea, moderația și toate celelalte virtuți, îndepărtând nedreptatea, desfrânarea și orice viciu, în genere."[149]

Spre deosebire de sofist, care era promotorul minciunii politice, filososful apare ca un restaurator, chemat să repună adevărul în drepturile sale – spune Vasile Muscă. El își orientează în mod constant viața în direcția pe care o indică valoarea cardinală a Adevărului.

Observăm că relativizarea valorilor a avut loc cu mult înainte de epoca postmodernă. Ea și-a avut dintotdeauna izvorul în firea păcătoasă a omului căzut, influențat de domnul puterii văzduhului care lucrează de mii de ani în fiii neascultării.

UN IMN ÎNCHINAT VIRTUȚII

Platon nu avea cum să citească Noul Testament, căci a trăit cu aproape 400 de ani înainte de Hristos. Cu toate acestea, în operele lui întâlnim idei pe care noi le cunoșatem din Scriptură. Este adevărat că Legea a fost întipărită în fibra constitutivă a omului, și cei cu ochii deschiși, însetați după adevăr și noblețe de suflet au înțeles-o și au trăit-o, după puterile lor.

Ca o exemplificare a înaltei ținute morale a personalității lui Platon, vom cita din operele lui anumite afirmații ce oglidesc gândirea și valorile marelui filosof.

- ***Cumpătarea seamănă* […] *cu o potrivire de sunete și cu o armonie. Cumpătarea este un fel de lume a bunei rânduieli, o înstăpânire asupra plăcerilor și poftelor*** (Republica Vol. I, p. 392).
- ***Cel mai frumos lucru este să păstrezi cât mai mult calmul în nenorocire și să nu te mânii*** (Republica Vol. II, p. 339).
- ***Dreptatea este, în sinea ei, cel mai mare bine din suflet*** (*Ibidem*, p. 363).

Iată câteva citate și din *Gorgias,* privind esența și scopul vieții, afirmații coagulate în adevărate maxime, asemenea unui imn închinat virtuților, ce se ridică pe temelia valorilor absolute.

- ***Dacă ar trebui sau să nedreptățesc, sau să fiu nedreptățit, aș prefera mai curând să sufăr nedreptatea, decât să o comit*** (p. 43), [pentru că] ***Cel care făptuiește o nedreptate este mai nenorocit decât cel care o suferă*** (p. 59).
- ***Adevărul niciodată nu poate fi învins*** (p. 49).
- ***Nedreptatea, impuritatea și celelalte vicii ale sufletului sunt cel mai mare rău*** (p. 56).

[147] Platon, *Phaidros...*, 1993, p. 109.
[148] Platon, *Gorgias...*, 2000, p. 22-23.
[149] *Ibidem,* p. 91.

- ***Scopul tuturor acțiunilor este Binele și pentru aceasta trebuie să le facem toate celelalte*** (p. 85). Remarcăm prioritatea Binelui în raport cu plăcerea, succesul sau utilul.
- ***Căci înțelepții ne spun că ceea ce ține la un loc cerul și pământul, zeii și oamenii e sociabilitatea, iubirea, ordinea, înțelepciunea și dreptatea; pentru aceasta numesc ei acest univers „Cosmos", amice, iar nu dezordine, nici destrăbălare*** (p. 95). („Cosmos", nume dat de Pitagora universului înseamnă „ordine", „frumusețe", spre deosebire de starea haotică primordială.)
- ***Căci nimeni nu se teme de patul însuși al morții, ci se teme de-a fi nedrept, căci a ajunge pe lumea cealaltă cu sufletul încărcat de păcate este cel mai mare dintre rele*** [!] (p. 113).
- ***Renunțând la bunurile pe care pune preț mulțimea și căutând adevărul, mă voi sili cu tot dinadinsul și pe cât îmi va sta în putință, ca să fiu cât mai bun în viață*** (p. 117).
- ***Cea mai înaltă datorie a cuiva este ca să-și dea silința nu ca să pară bun, ci ca să și fie, atât în particular, cât și în public*** (p. 118).
- ***Urmează acea cale, pe care luând-o, vei fi fericit și-n viață, și după moarte... Lasă-i pe ceilalți să te disprețuiască ca pe un prost și să-și bată joc dacă vor, ba mai mult, suferă cu curaj acea lovitură dezonorantă peste obraz, căci nu vei suferi nimic grozav, dacă într-adevăr vei fi un om bun și de treabă, practicând virtutea*** [!] (p. 118). Aceste spuse ale lui Platon seamănă oarecum cu ceea ce ne învață Hristosul nostru: *Ferice va fi de voi când, din pricina Mea, oamenii vă vor ocărî, vă vor prigoni şi vor spune tot felul de lucruri rele şi neadevărate împotriva voastră! Bucuraţi-vă şi înveseliţi-vă, pentru că răsplata voastră este mare în ceruri; căci tot aşa au prigonit pe prorocii care au fost înainte de voi* (Mt. 5:11-12).

OMUL – O FIINȚĂ COMPLEXĂ

Ideea complexității ființei umane, ca o unitate a contrariilor, am întâlnit-o atât la Socrate, cât și la Pitagora. Marele Apostol al lui Dumnezeu, Pavel, exprimă foarte frumos acest adevăr în Romani capitolul 7: … *am voinţa să fac binele, dar n-am puterea să-l fac. Căci binele pe care vreau să-l fac, nu-l fac, ci răul pe care nu vreau să-l fac, iată ce fac! Văd în mădularele mele o altă lege care se luptă împotriva legii primite de mintea mea şi mă ţine rob legii păcatului care este în mădularele mele* (v. 18-19, 23).

Iată cum explică Platon lupta lăuntrică a ființei umane: În sufletul fiecărui om există o parte mai bună, numită de Platon „partea rațională" și o parte mai rea, numită de el „partea apetentă a sufletului", responsabilă de poftele de toate felurile. Când partea, ce prin firea sa este mai bună, ar stăpâni, atunci se spune că omul este „stăpân pe sine însuși" și este lăudat. Mânia, pe care Platon o numește „partea pasională a sufletului", se luptă uneori cu dorințele, ca o entitate distinctă cu o alta. … „Când dorințele silesc pe cineva să se abată de la rațiune, îl vedem [pe om] că se ocărăște pe sine și se mânie pe acel lucru aflat în sine, de care este silit, iar partea pasională devine aliata rațiunii, de parcă ar rămâne două tabere puse pe sfadă." „Dar nu se cuvine ca partea rațională să conducă ca una ce e înțeleaptă și are putința previziunii în folosul întregului suflet? Iar partea pasională nu se cade să se supună ea părții raționale și să-i fie aliată?" Partea apetentă „care prin firea sa, nu are niciodată îndeajuns trebuie păzită ca nu cumva, umplându-se de plăcerile zise trupești, sporind și întărindu-se, să caute să înrobească și să stăpânească celelalte părți." [150]

[150] Platon, *Republica, vol. I,* pp. 391-427. La fel și în *Phaidros*, p. 72: Socratele lui Platon spune: „În fiecare dintre noi, există două principii care ne mână și ne stăpânesc și pe care le urmăm, ori încotro ne-ar duce; unul din ele e sădit în noi din naștere, și anume dorința de plăceri; celălalt e o încredințare dobândită, și anume gândul că trebuie să tindem spre tot ce e mai bun. Aceste două principii care sălășluiesc în noi, acum trăiesc în armonie, acum se iau la harță; și când biruie unul, când celălalt. Iar când o judecată bine chibzuită e cea care ne mână către bine și biruie, numim această biruință – cumpătare. Dimpotrivă, când o dorință ne trage în chip nechibzuit către plăceri și ne ține în stăpânirea ei, această înstăpânire asupra ființei noastre primește numele de desfrânare."

DIVINITATEA/ FIINȚA

Sălașul Ființei se află în dimensiunea suprasensibilă și nu poate fi cuprins de puterea închipuirii sau a cuvintelor iscusite, căci este inefabil: „Locul acesta supraceresc nici un poet din lumea noastră n-a apucat să-l cânte și nici nu-l va cânta vreodată așa cum se cuvine. ... Ființei Înseși – deci ceea ce există cu adevărat, care nu are nici formă, nici culoare, nici nu poate fi atinsă, pe care n-o poate contempla decât cârmaciul sufletului, intelectul, și care reprezintă obiectul adevăratei științe – Ființei deci îi este hărăzit locul acesta. ... Este firesc ca ajungând cu timpul să privească Ființa Însăși, el să resimtă bucurie și în această contemplare a adevărului, să-și afle hrana și mulțumirea sa, și totul. Cugetul acesta contemplă dreptatea în sine, contemplă înțelepciunea, contemplă știința, nu însă pe aceea supusă devenirii, […], ci adevărata știință, având ca obiect Ființa cea adevărată.”[151]

Amintim cititorilor că după părerea lui Platon și a altor filososfi din vremea lui, știința nu putea avea ca obiect de studiu realitatea imediată, supusă unei permanente deveniri, ci numai realitatea suprasensibilă, neschimbabilă. După părerea lor, simțurile, prin intermediul cărora cunoaștem realitatea sensibilă sunt amăgite în permanență, datorită nestatorniciei lucrurilor materiale. Căci „Toate câte le vezi, sunt gata, gata să se schimbe” (Marcus Aurelius).

„Incendiat de entuziasm, sufletul se ridică spre a fi depus la picioarele Divinității. Aici, invadat de Divinitate, sfârșește prin a deveni el însuși conștient de caracterul său divin – cei ce sunt în această stare sunt *entheoi* [*en Theos*], deși încă în eul lor finit, ei simt și gustă plenitudinea unei forțe vitale infinite”,[152] ceea ce în limbaj biblic se traduce prin „a se face părtaș firii dumnezeiești” (cf. 2 Pe. 1:4). Iar în teologia ortodoxă se vorbește despre „îndumnezeire” (*theosis*), ceea ce înseamnă „a deveni dumenzeu după har, dar nu după fire”, adică nu prin esență, ci prin împărtășire din dumnezeire. Ca și când Dumnezeu Și-ar întinde, prin har, Mantaua Dumnezeirii Sale peste mica plămadă de lut – omul. Mă întreb dacă nu cumva Platon a avut experiențe spirituale ieșite din comun, poate stări de extaz mistic... Nu știu...

Iată ce ne spune Platon, și în *Phaidros*, despre Ființa Supremă, prin gura personajului său favorit, Socrate: „Divinul este frumos, înțelept, bun și în toate celelalte chipuri la fel de minunate și aripile sufletului (care ne înrudesc cu Divinul) se hrănesc tocmai cu bunurile acestea și de la ele își sporesc puterea, în timp ce răul și urâtul și toate câte-s potrivnice celor dinainte le vlăguiesc și le aduc pieirea.”[153]

După părerea lui Platon, totul este scris în limbaj matematic. În natură există o regularitate de netăgăduit, pornind de la care se poate trage concluzia că există o Inteligență Supremă care mișcă și ordonează toate lucrurile în această lume. „Universul este rezultatul unei τέχνη (artă, măiestrie), deci alcătuit conform unui plan.”[154] Da, aceasta este concluzia corectă atunci când te uiți cu băgare de seamă la toate lucrurile create (cf. și Rom. 1:19-20).

„Ultima fază a speculației platoniciene tinde către formula unui monoteism filosofic absolut – spune Vasile Muscă –, contrar oricărui fel de superstiție. Căci superstiția se bazează pe ideea că divinitatea poate fi influențată prin diferite daruri și oferte. Astfel de credincioși pângăresc ideea de Divinitate, procedând cu ea la fel ca și cu câinii care, îmblânziți și amăgiți prin daruri, permit să se jefuiască turmele de oi.”[155] Observăm că Platon se ridică deasupra ritualurilor, descântecelor, magiei și a formalităților de orice fel, țintind spre esență: o viață curată trăită în conformitate cu adevărul – singurul lucru care contează și rămâne.

Monoteismul lui Platon reiese și din observația pe care „Socratele” lui Platon o face în dialogul *Euthyphron* asupra faptului că zeii sunt într-o perpetuă discordanță. Și dacă Zeus ar fi de partea lui Eutyphron, cazul lui ar părea odios în ochii lui Cronos etc. Zeii nu au aceeași părere privitor la valori. Dar după cum am văzut mai sus, în concepția lui Platon, „Divinul este frumos, înțelept, bun și în toate celelalte chipuri la fel de minunate...”

---

[151] Platon, *Phaidros...,* p. 88.
[152] E. Rohde, citat de Vasile Muscă, în *op. cit.,* p. 54.
[153] Platon, *Phaidros...,* p. 87.
[154] V. Muscă, *op. cit.,* p. 198.
[155] Cf. *Ibidem,* p. 199.

OAMENII „DIVINI”: *SOPHOI* sau *ENTHEOI*

Așa erau numiți acei *homo religiosus*, căutători tenace ai Divinității, care străluceau printre oameni, ca lumina în întuneric, prin însuși traiul lor pilduitor. Așadar, prin *sophoi* sunt desemnați toți cei care recunosc și tânjesc după o realitate imaterială. Printre ei s-ar număra pitagoreicii, socraticii și platonicienii.

„În timp ce el [*homo religiosus*] trăiește desprins de toate câte-s poftite de omeneasca râvnă, nestăruind decât în preajma a ceea ce-i divin, cei mulți, fără să înțeleagă […], găsesc cu cale să îl mustre și-l judecă precum pe un smintit. […] ...Ardem de nerăbdare să ne ridicăm în zbor, dar nu putem, și atunci asemeni păsării, privirea ne rămâne ațintită în înalt, iar nepăsarea ce ne prinde față de lumea de aici dă celorlalți temei să creadă că am fost robiți smintelii.[156]

Dar vă spun că vor veni mulţi de la răsărit şi de la apus şi vor sta la masă cu Avraam, Isaac şi Iacov în Împărăţia cerurilor (Mt. 8:11). Iar mulți din fiii Împărăției vor fi aruncați în întunericul de afară, rușinați fiind de faptul că niște păgâni care nu au avut Scriptura s-au străduit din răsputeri să trăiască o viață în conformitate cu cerințele Legii morale naturale, căutându-L „pe bâjbâite” pe Unicul, pe când ei, care au avut Scripturile, Lumina lumii, sfinții pătimitori și martirii, au risipit toate resursele.

JUDECATA CEA DIN URMĂ

Platon credea în nemurirea sufletului și în răsplata finală, în conformitate cu faptele fiecăruia. În *Republica, Vol. 2*, Glaucon întreabă care sunt răsplățile pentru cel care ar îmbrățișa virtutea. Răspunsul este impresionant: omul trebuie să-și trăiască viața, având în vedere „întregul timp”, cu alte cuvinte, „eternitatea”, nu numai dimensiunea temporală, care este și temporară, efemeră:

> Ceva nemuritor [sufletul] trebuie să-și dea silința în vederea întregului timp [a eternității], „căci tot acest timp, din copilărie și până la bătrânețe e puțin în raport cu întregul timp”.[157] De aceea, spune Platon, trebuie să privim într-acolo. „Încotro?” – întreabă Glaucon. „Către dragostea sufletului pentru înțelepciune. Și trebuie să avem în vedere cu ce fel de însoțiri are de-a face și spre ce anume năzuiește el, [trebuie să năzuiască spre ceea] ce e înrudit cu divinul, nemuritorul și veșnicul și trebuie să vedem în ce fel ar deveni, mergând pe urmele acestora, smuls fiind, datorită acestui avânt, din marea în care se află acum, lovit fiind de jur împrejur, ca să piardă pietrele și scoicile pe care acum le are [balastul celor trecătoare], devreme ce se ospătează din tină. Căci multe adaosuri pământești pietroase și sălbatice i-ar crește împrejur, din pricina fericitelor sale – zice-se – ospețe!” [158]

Observăm că în concepția lui Platon acele lovituri care vin din toate direcțiile – „lovit fiind de jur împrejur” – au rolul de a purifica omul de cele părelnice și trecătoare. Căci „Viața lor dintâi [a oamenilor] odată isprăvită, ele (sufletele) au să facă față unei judecăți. Când judecata s-a împlinit, parte din ele apucă drumul spre temnițe subpământene unde își ispășesc pedeapsa, iar altele, eliberate, la cuvântul judecății, de povara trupului, se îndreaptă către un loc din cer și viețuiesc acolo pe măsura vieții ce-au dus-o pe Pământ sub chip de om.”[159] Aici credem că Platon a fost influențat și de mărturia lui Er, fiul lui Armenios, bărbat viteaz, pamfil de neam,[160] care a căzut pe câmpul de luptă, iar după vreo zece zile când morții au fost ridicați, s-a constatat că pe trupul lui Er nu era nici un semn de putrefacție. L-au dus acasă, iar în ziua

[156] Platon, *Phaidros...,* p. 92.
[157] Cf. Platon, *Republica,* Vol II, Ed. Universitas, București, 1998, p. 351.
[158] *Ibidem,* p. 361.
[159] Platon, *Phaidros...*, p. 91.
[160] Pamphilia era situată în sudul Asiei Mici.

înmormântării, el s-a trezit, povestind ce a văzut în cealaltă dimensiune: felul cum sunt răsplătiți cei buni și cei răi – ceea ce Platon a relatat în *Republica, Vol. II*.

Iată, aceeași idee se desprinde și din *Gorgias*: „Și te sfătuiesc și pe tine (Callicle) să te îndrepți spre această străduință pe care eu o susțin, că este mai presus de toate străduințele de pe pământul acesta; și te previn că că n-ai să fii în stare să te ajuți când va avea loc judecata și sentința ta."[161]

RĂSPLATA CELOR DREPȚI (A TRĂITORILOR ÎNTRU CURĂȚIE)

Platon avea maturitatea lăuntrică de a afirma că în viața omului drept (neprihănit), sărăcia, boala și alte încercări etichetate a fi „rele" din punct de vedere uman, sunt convertite în „ceva bun", „în timpul vieții sale sau după moarte" (A se vedea și Romani 8:28-29). De aceea, el recomandă *imitatio* a Divinității, pentru a se asemăna cu ea „pe cât îi este omului cu putință": „Omul drept, fie că ajunge în sărăcie, ori bolnav, ori are vreo alta dintre cele ce par a fi rele [!] – anume, că acestea vor duce, pentru el, la ceva bun, în timpul vieții sale, sau după moarte. […] Către sfârșitul vieții, [cei drepți] capătă un frumos renume și oamenii îi răsplătesc. […] Acestea ar fi premiile, răsplățile și darurile sosite […] pentru omul drept cât timp e în viață, adăugându-se acelor bunătăți pe care dreptatea însăși le dăruia. […] Numai că ele sunt un nimic ca mulțime și mărime față de acelea care îl așteaptă precum şi pe fiecare după moarte!"[162]

Neclintită credință! Ceea ce pare oarecum ciudat pentru un păgân, când mulți dintre bisericoșii noștri zic că nu sunt prea siguri de ce și cum va fi, atunci, la marele Sfârșit...

Ceea ce Platon spunea că cei drepți „capătă un frumos renume și oamenii îi răsplătesc", se poate traduce prin spusele Scripturii în felul următor: *Un nume bun este mai de dorit decât o bogăție mare* (Prov. 22:1). Sau: *Mai mult face un nume bun decât untdelemnul mirositor, şi ziua morţii, decât ziua naşterii* (Ecl. 7:1)

Platon mai vorbește și despre bunătățile pe care „dreptatea însăși le dăruia", adică, pacea unei conștiințe curate nu se poate cumpăra cu bani. *Lumina este semănată pentru cel neprihănit, şi bucuria, pentru cei cu inima curată* (Ps. 97:11), chiar și aici pe acest pământ.

TEORIA IDEILOR

Platon considera existența materială sensibilă, ca fiind schimbătoare și trecătoare. Lucrurile din dimensiunea sensibilă sunt supuse devenirii, dar arhetipurile acestora – **ideile**, spune Platon – sunt existențe spirituale, inteligibile, eterne și neschimbătoare, deci desăvârșite, existente prin ele însele. După părerea marelui filosoif, acestea sunt universale și imuabile, asemenea relațiilor matematice care există independent de realitățile materiale, și anterioare actului spiritual care le gândește.

De exemplu, ideea de Frumos se poate obține numai printr-un act spiritual de înălțare, care duce de la lucrurile materiale frumoase, la ideea de Frumos, într-un proces ce străbate mai multe trepte succesive ale ascensiunii către Frumos, frumosul fizic, frumosul moral, frumosul intelectual și frumosul în sine, Ideea de Frumos, căci în lumea de jos nu există un frumos pur...

Interesant ni se pare și faptul că Platon consideră că „Demiurgul [Divinitatea] platonician lucrează după modelul Ideilor, dar aceste idei nu sunt cuprinse în gândirea Demiurgului, ci stau în afara ei. Ideile există prin ele însele, nedepinzând de vreo altă realitate.[163]

Această afirmație a lui Platon îmi amintește de cosmologia sumeriană, în care se spune că zeii asigură ordinea cosmică, aplicând normele numite *me,* care înseamnă „a fi" deci „ceea ce există", „esențe", „substanțe", „arhetipuri divine". (Dar aceste

[161] Platon, *Gorgias...,* p. 118.
[162] Platon, *Republica Vol II*, p. 365 și 367.
[163] *Ibidem*, p. 192.

norme – *me* – sunt exterioare zeilor, deci nu își au originea în acele zeități.) Oamenii trebuie să asculte de poruncile divine, deoerece ele sunt conținătoare ale acestor *me,* asigurând bunul mers al lumii și al societății. Normele (*me*) întemeiază, adică *determină* destinul fiecărei ființe, a oricărei forme de viață, a oricărei acțiuni divine sau omenești, ele fiind manifestări ale lumii de dincolo, pentru că tot ce există pe pământ este doar o palidă oglindire a lucrurilor din Cer. Acele *me* asigură ordinea cosmică, dar „Marele Șarpe" și demonii lui luptă ca să reducă lumea la haos. Același efect de dezintegrare a armoniei și frumuseții Pământului îl au și păcatele oamenilor care cer să fie ispășite cu ajutorul diverselor rituri și jertfe.[164] Potopul a fost trimis tocmai din cauza păcatelor omenirii, iar într-o altă variantă, din cauza zarvei insuportabile a oamenilor, ce refuzau cu îndârjire să se liniștească.

Spre deosebire de acest tip de gândire, pe care nu am putea nicidecum s-o etichetăm ca fiind „primitivă", deși datează de acum 5000 de ani, creștinii consideră că legile obiective în conformitate cu care funcționează cosmosul, precum şi adevărurile matematice, își au izvorul ultim în Dumnezeu Însuși.

Chiar și în alte părți ale lumii existau credințe asemănătoare care aduc a gândire profundă, a „filosofie": Varuna – divinitate vedică, suverană, din India, a instituit ordinea lumii – *ṛta*. Însăși zidirea lumii s-a făcut în conformitate cu *ṛta*. Este vorba de o întreită ordine: cea cosmică, liturgică și morală. Cu alte cuvinte, *ṛta* stăpânește, atât ritmurile cosmice, cât și conduita morală. Tronul lui *ṛta* se află în cel mai de sus cer. Această normă universală, identificată cu „adevărul", se „întemeiază" în Varuna – cosmocrator (monarh universal). Cel care încalcă legea este răspunzător în fața lui Varuna și numai el poate restabili ordinea compromisă prin păcat, eroare ori neștiință. Vinovatul așteaptă absolvirea prin intermediul sacrificiilor prescrise de Varuna însuși.[165]

Creștinismul a fost puternic influanțat de filosofia lui Platon. Astfel, Dionisie Pseudo-Areopagitul (sec. I d.Hr.), despre care se spune că a fost botezat de Apostolul Pavel în Atena, numea acele arhetipuri, „modele" sau „predeterminări". Maxim Mărturisitorul, le numea „cuvinte-voințe" (ale lui Dumnezeu). În teologia ortodoxă am găsit și expresia de „ideile-voință" ale lui Dumnezeu – ideile creatoare ale lucrurilor – *logoi*. Acestea nu sunt identice cu existențele create, cu toate că ele constituie baza tuturor celor aduse în existență de către voința divină. (Ideile rămân despărțite de creaturi, așa cum voința artistului rămâne despărțită de lucrarea în care se arată.) Ideile lucrurilor individuale sunt conținute în idei mai înalte și mai generale, precum sunt speciile în genuri. Dar totul este conținut în Logos, cea de a doua persoană a Treimii, care este Primul Principiu și ținta ultimă a tuturor celor create.[166] Căci *Din El, prin El și pentru El sunt toate lucrurile. A Lui să fie slava în veci!* (Rom. 11:36).

Pentru Platon, „Dialectica ascendentă care duce către cunoașterea ideilor, nu se încheie prin aceasta, căci ea se înfățișează ca o cale dublă, având și o ramură descendentă, ce coboară de la idei înapoi la lucruri, cu mențiunea, că de data aceasta, sufletul se întoarce îmbogățit de cunoașterea directă a lumii ideilor. Revenit din călătoria sa în lumea ideilor, sufletul aduce cu sine nu numai cunoașterea teoretică a acestora, ci și îndemnul practic de a modifica lumea materială a lucrurilor și fenomenelor, imperfectă, în sensul pe care îl semnalează cunoașterea ideilor perfecte, etrene și neschimbătoare."[167] Această permanentă pendulare între sensibil și inteligibil am văzut-o și la Lao-Tse, care căuta „atingerea" cu realitatea suprasensibilă, ca un prilej de umplere, de „alimentare", pentru a se întoarce în lumea simțurilor cu lumina lui Tao și pentru a-și urma viața de zi cu zi cu acea lumină.

Această dorință nobilă îmi amintește și de tânjetul creștinului după Cuvânt, rugăciune și părtășie, pentru a se putea alipi de Vița Sfântă – Hristos – din care se alimentează cu seva de viață dătătoare, pentru a fi rodnic, *hic et nunc*.

---

[164] Cf. M. Eliade, *op. cit.,* Vol I, p. 62, și Constantin Daniel, *Civilizația sumeriană*, Ed. Sport-Turism, București, 1983, p. 175.
[165] Cf. M. Eliade, *op. cit.,* Vol I, p. 211.
[166] Cf. Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Ed. Anastasia, 1990, p. 126-127.
[167] Vasile Muscă, *op. cit.,* p. 122.

ALEGORIA PEȘTERII[168]

> Acest mit oferă o zguduitoare metaforă filisofică a condiției omului condamnat să-și ducă existența într-o lume de aparențe, pe care, înșelându-se pe sine, el o consideră drept adevărata realitate: știința lui se reduce, în consecință, doar la cunoașterea unor „umbre".
>
> Vasile Muscă

În Republica, vol. II, în cartea a VII-a, Socrate îi propune lui Glaucon să-și imagineze că într-o peșteră există niște oameni, care dintotdeauna au trăit acolo. Legați fiind cu fața spre zid (peretele peșterii), ei nu-și pot întoarce capul. Lumina le vine de la un foc aprins în spatele lor. Între cei imobilizați acolo și focul aprins, se află un drum pe care trec oameni, cărând anumite obiecte, dar trec și vite. Unii merg în tăcere, alții vorbesc sau scot anumite sunete. Focul reflectă pe zidul din fața celor legați, umbrele celor ce trec pe drum. Glaucon zice nedumerit: „Ciudată imagine și ciudați sunt oamenii legați", la care Socrate răspunde: „Sunt asemănători nouă. Crezi că astfel de oameni au văzut mai întâi [...] altceva decât umbrele care cad, aruncate de foc, pe zidul dinaintea lor?" (cf. pp. 89-91).

Oamenii închiși în peșteră ne simbolizează pe noi, căci suntem legați cu lanțurile simțurilor noastre de lumea sensibilă în care trăim. Umbrele proiectate pe zidul din fundul peșterii sunt chiar lucrurile și fenomenele acestei lumi, care nouă ni se par foarte reale. De altfel, acele umbre constituie singura realitate pe care am cunoscut-o vreodată. Focul simbolizează soarele a cărui lumină ne face să vedem realitatea. „Atunci când vreunul dintre ei [dintre acei oameni legați] s-ar pomeni dezlegat și silit, deodată, să se ridice, să-și rotească grumazul, să umble și să privească spre lumină [...] ar resimți tot felul de dureri, iar din pricina strălucirii focului n-ar putea privi acele obiecte, ale căror umbre le văzuse mai înainte. Ce crezi că ar zice, dacă cineva i-ar spune că ceea ce văzuse mai înainte erau deșertăciuni, dar că acum se află mai aproape de ceea-ce-este și că, întors spre ceea-ce-este în mai mare măsură, vede mai conform cu adevărul?" (p. 91)

Omul care ar reuși să se elibereze și să iasă din peșteră, la început, n-ar putea suporta lumina soarelui. Dacă „și-ar aminti de prima sa locuință, de «înțelepciunea» de acolo, ca și de părtașii săi la lanțuri, el s-ar socoti pe sine fericit, de pe urma schimbării, iar de ceilalți i-ar fi milă" (p 91). Odată ieșit la suprafață, „... ar simți ce spune Homer, voind nespus mai degrabă să fie pe pământ argat la cineva neînsemnat, sărman și fără de stare, consimțind să pață orișice mai degrabă decât să aibă părerile de acolo și să trăiască în acel chip" (p. 95). „Cei care ajung aici nu [mai] vor să se îndeletnicească cu afacerile omenești, ci mereu, sufletele lor cată în sus" (p. 97).

Platon vorbește chiar și de o artă a „răsucirii" grumazului de la întuneric spre lumină. „Iată deci arta «răsucirii»"! (p. 101). Este vorba de acea profundă transformare a sufletului: desprinderea de ceea ce Platon numea „devenire" și alipirea de la „ceea-ce-este", adică, de realitatea cea nemincinoasă. (Noi, creștinii am numi această „răsucire", „transformare a minții" sau „naștere de Sus".)

Legăturile, pe care cel înlănțuit le purtase încă din copilărie, nu sunt altecva decât proastele obiceiuri și tiparele de comportament păcătoase, slujirea Răului. „O «răsucire» a sufletului de la o zi întunecată ca noaptea către ziua cea adevărată, o ascensiune și o revenire la ceea-ce-este. Aceasta afirmăm că este filosofia cea adevărată" (p. 109). În concepția lui Platon, singur filosoful este în măsură să-i lumineze pe oameni privitor la lumea suprasensibilă. Să nu uităm că pe vremea aceea, „filosof", însemna nu numai iubitor de înțelepciune, ci și cel preocupat de soarta sufletului uman. „Este, prin urmare sarcina noastră, a celor ce durăm cetatea să silim sufletele cele mai bune să ajungă la învățătura „supremă", anume, să vadă Binele și să întreprindă acel urcuș" (p. 103.).

[168] Platon, *Republica Vol II*, Ed. Universitas, București, 1998, pp. 89-103.

Dacă vreunul dintre cei eliberați s-ar întoarce în peșteră, ca să le spună celorlalți despre minunata lume pe care a descoperit-o, acesta ar fi luat în râs, așa cum se întâmplă când cineva vorbește despre lumea suprasensibilă, ca despre ultima și adevărata realitate.

Parcurgând citatele care oglindesc gândirea și dorul metafizic ale lui Socrate sau ale lui Platon, rămânem uimiți de profunzimea gândirii lor, de sinceritatea și intensitatea căutărilor – o adevărată tânjire după frumusețea valorilor absolute și după Țara din care acestea purced, unde domnește Ființa Supremă. Ei nu s-au retras din lume pentru a contempla în siguranță frumusețea Țării inteligibilului, ci fiind plini de lumina acelei Împărății, se simțeau datori să influențeze gândirea concetățenilor lor, vorbindu-le sau scriind, pentru a le deschide ochii, spre ceea ce este veșnic și valoros, spre o trăire împodobită cu frumusețea virtuților. Aceasta o considerau ca o datorie de viață, față de cei din jur și față de cetatea în care locuiau.

Gândirea creștină a primelor secole (inclusiv cea a Fericitului Augustin) a fost puternic influențată de scrierile lui Platon.

CAPITOLUL 8

ALȚI PĂGÂNI, CĂUTĂTORI AI ABSOLUTULUI

ŠANKARA

Adi Šankara (788-820) se trăgea dintr-o familie de brahmani din sudul Indiei. El a fost atras de viața de contemplație încă din copilărie și a pleacat de acasă, devenind ucenicul unui învățător pe nume Govinda Bhagavatpada. În răstimpurile sale de solitudine și meditație a avut parte de experiențe religioase și revelații, și în scurta sa viață de 32 de ani a călătorit străbătând India și ajungând până în Kașmir, pentru a-și propovădui învățătura, prin discursuri și dezbateri cu alți gânditori. A murit în una din periculoasele sale călătorii misionare în Himalaia, ceea ce îmi amintește de Sadhu Sundar Sing, care, peste secole, a murit tot așa, pe acele drumuri greu accesibile, pentru a duce Evanghelia celor nemântuiți.

Școala lui Šankara se numește școala Vedantei pure, caracterizându-se printr-un „teism hotărât de o factură superioară" (R. Otto).

Atunci când omul se retrage din tumultul vieții, pentru un timp special de contemplație, în singurătate, „se trezesc la viață puternice motive originare ale sufletului uman, absolut indiferente în sine la deosebirile de climat, latitudine sau rasă, a căror concordanță dă la iveală o înrudire lăuntrică realmente extraordinară a vieții spirituale și a experiențelor noastre intime."[169] Da, căci acele „motive originare" de care vorbește Rudolf Otto, nu sunt altceva decât semințele dorului metafizic sădite în inima fiecărui om. Este vorba de acel „gând al veșniciei" (Ecl. 3:11), ascuns cu grijă în „bocceluța ereditară" a fiecărui muritor.

Divinitatea în concepția lui Šankara

> Pe Mine, Stăpânul cel Prea Înalt, etern, pur, conștient, esență absolută..., pe Mine **nu** mă cunoaște lumea.
> (*Gīta* 7:130)
> Căci o, *Bhavagan!* [sinonim cu Īšvara] Le este cu neputință chiar zeilor înșiși, chiar spiritelor, să Te cunoască limpede. Numai tu, Prea Înalt Spirit, numai tu Te știi pe Tine, prin Tine însuți. (*Gīta* 10:14-16)

Šankara credea într-un singur Dumnezeu personal, pe care-l numea Īšvara, ceea ce înseamnă „Stăpânul Prea Înalt" (*Paramešvara*). El este văzut și simțit ca Cel de care te poți apropia, deci el nu este un Brahman impersonal, ci Unul care trezește în închinători adorare, credință devotată. Este vorba de răspunsul omului la harul divin al unei Divinități personale, iubitoare.

Īšvara este „esență prin natură ,Fiind-ul etern, pur, atotînțelept și liber, atotștiutor și atotputernic." Sau, în altă parte Šankara adaugă și faptul că Divinitatea „este cunoaștere și bucurie" și „nu duce lipsă de nimic". El este Creatorul și Stăpânul transcendent al creației, dar în același timp, și imanent în creația Sa, dirijând mersul lumii. Este singurul în stare să dea mântuire, dar Šankara amintește în mod ciudat și de har (grație), legat de această Divinitate. Īšvara locuiește ca o „călăuză interioară" în tot ce este mai initim în om, fiind „sufletul sufletului" – după cum spunea Šankara.

[169] Rudolf Otto, *Mistica Orientului și mistica Occidentului,* Ed. Septentrion, Iași, 1993, p. 4.

În epectazele urcușului către El, pentru un începător, nedeprins cu disciplina focalizării, se recomandă yoga, dar numai ca mijloc auxiliar și temporar. Yoga îl ajută pe cel nedeprins cu disciplina meditației să-și încordeze toată atenția numai și numai asupra lui Īšvara și a atributelor acestuia. Pe o treaptă superioară, această încordare este înlocuită cu o conduită cucernică așa cum rezultă din *Gīta* 12:6: „Dar cine, întors cu totul spre Mine, își lasă în Mine toate faptele, Cine, căutându-Mă, cu o dăruire pentru care nimic altceva nu mai este... Mă servește cu sufletul scufundat în Mine..." „Pune-ți numai în Mine gândurile, iar sentimentele lasă-ți-le să intre în Mine" Acesta este idealul și numai cel care n-a atins încă acest ideal mai trebuie să practice yoga tehnică.[170]

Apoi, Šankara vorbește și despre posibilitatea apropierii de Īšvara și a atingerii sporadice a acestuia, simțită ca o prezență copleșitoare, iar pe o treaptă și mai înaltă, el vorbește despre posibilitatea contopirii cu acesta, ca o experiență mistică. De altfel se știe că Šankara a fost unul dintre cei mai mari mistici ai Indiei.

Šankara ca apologet [171]

Šankara aduce argumente raționale pentru a dovedi existența Ființei – Creatorul și Legiuitorul după rânduielile căruia se desfășoară și acționează fenomenle din lumea noastră. Acest lucru se poate deduce, printre altele, observând și regularitatea cu care acționează musonii: „Vântul își îndeplinește funcția sa, care este aceea de a sufla cu *regularitate*. Or, această regularitate presupune un guvernator [legiuitor]", care întocmește legile și prin puterea Sa, El subordonează elementele creației acestor legi.

Iată și o altă dovadă, luată din viața de toate zilele: „Case, palate, paturi, scaune, parcuri prind viață numai datorită artizanilor pricepuți, inteligenți care urmăresc să ne procure bunăstarea și să ne ajute să evităm inconvenientele. La fel stau lucrurile și în cazul lumii întregi. Când vedem, de exemplu, cum a fost orânduit pământul, încât să ne poată dărui desfătări prin roadele lucrării sale în diverse chipuri; sau cum corpul, prin faptul că posedă înăuntru și în afară o ordine a părților minuțios determinată, potrivită multelor sale operațiuni […], într-o astfel de măsură încât niciun artist, orcât de inteligent și de experimentat ar fi el, nu le-ar putea concepe prin inteligența sa. Cum ar putea proveni atunci această ordine dintr-o materie primordială, non-spirituală , când bulgării de pământ sau pietrele nu sunt în stare să-i dea naștere?"

Și în sfârșit, dovada cosmologică:

Šankara conclude că „lanțul generării [lucrurilor create] n-ar putea reurca înapoi către origine, la infinit [adică, spre un veșnic nimic], ci că el [lanțul lucrurilor create] ajunge la ceva prim, la un primordial care nu are nevoie să fi fost fundat și care susține tot lanțul derivării din el."

Creația ca *mayâ*

Pentru Šankara (ca de altfel pentru toți hindușii), lumea există doar ca *mayâ*, deci ca o „aparență", „iluzie", deși el recunoaște că ea (această *mayâ*) este produsul Ființei Supreme, fiind „plină de finalitate, ordine și înțelepciune".

Și noi creștinii vorbim despre Valea **Umbrelor** Morții, în sensul că Valea pe care o străbatem este în permanență umbrită de moarte, dar prea puțin ne gândim că ea este și o Vale a **Umbrelor,** a părelniciei. Suntem distrași de culorile și jocul realității materiale, căci „văzul este dușmanul nevăzutului" – cum spunea Tozer. Dar creștinului i se cere să-și țină ochii ațintiți spre cele de Dincolo: *Dacă deci aţi înviat împreună cu Hristos, să umblaţi după lucrurile de sus, unde Hristos şade la dreapta lui Dumnezeu. Gândiţi-vă la lucrurile de sus, nu la cele de pe pământ. Căci voi aţi murit, şi viaţa voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu* (Col. 3:1-3). Cei care au trecut prin experiența unor morți clinice sau a unor răpiri duhovnicești, spun că lumea de Dincolo este mai reală decât ceea ce noi credem a fi „realitate". Atunci când acei oameni revin în lumea noastră, prin resuscitare, sau readuși de Dumnezeu, spun că lumea noastră arată mai

[170] Cf. R. Otto, *Mistica Orientului și…op. cit.,* p. 128

[171] Cf. *Ibidem*, p. 112.

degrabă ca o pivniță ternă, în comparație cu lumea culorilor de o frumusețe de nedescris. Până și soarele nostru pare întunecat în comparație cu strălucirea luminii necreate. De aceea, teologii vorbesc despre „realitatea ultimă", cea de Dincolo, adică realitatea „reală", în comparație cu aparențele. În Valea Umbrelor, se vorbește și despre o permanentă schimbare, „curgere". *Panta rhei* – spunea Heraclit – totul curge, totul se schimbă, totul este doar o palidă aparență, într-o permanentă schimbare. Așa cum spune și o cântare creștină: „Trec regate și regi ca un vânt..."

Aici aș introduce un fragment din Eclesiastul care exprimă exact această permanentă „curgere"; o continuă „schimbare neschimbată", ceea ce ne duce cu gândul la *mayâ*:

> *Un neam trece, altul vine, şi pământul rămâne veşnic în picioare. Soarele răsare, apune şi aleargă spre locul de unde răsare din nou. Vântul suflă spre miazăzi şi se întoarce spre miazănoapte; apoi iarăşi se întoarce şi începe din nou aceleaşi rotiri. Toate râurile se varsă în mare, şi marea tot nu se umple: ele aleargă necurmat spre locul de unde pornesc, ca iarăşi să pornească de acolo. Toate lucrurile sunt într-o necurmată frământare, aşa cum nu se poate spune... Ce a fost va mai fi și ce s-a făcut se va mai face...* (Ecl. 1:4-9).

Tocmai de aceea, Šankara credea că lumea există doar ca *mayâ* – părelnicie, schimbare, curgere...

Mântuirea [172]

Īšvara mântuiește omul, prin har (*prasada*), nu printr-un efort personal sau prin rațiune. „În El se resoarbe credinciosul la moartea sa, pentru a obține acolo maiestatea divină pe care Īšvara o acordă aleșilor Săi, cu excepția cârmuirii lumii." Cu alte cuvinte, aleșii lui Īšvara vor fi împodobiți cu frumusețe divină, dar ocârmuirea lumii va rămâne în mâinile lui Īšvara.

Calea mântuirii se poate obține prin făptuire dezinteresată, care să nu aibă la bază scopuri și motivații egocentrice. Făptuitorul trebuie să fie detașat chiar și de roadele (rezultatele) acțiunilor, pentru ca să nu rămână oarecum legat, prin preocuprea excesivă de acele posibile consecințe. Faptele omului cucernic vor fi abandonate în Īšvara. Această cale spre mântuire se numește *karma-marga*. În *Gīta* este menționată *niskama-karma* în virtutea căreia, închinătorul trebuie să-și ofere jertfa de adorare, proslăvire și prosternare, Domnului, abandonându-se în El.

O altă cale spre mântuire, una mai înaltă, este iubirea – (*bhakti-marga*), care se manifestă în închinător ca o foame și o sete după Īšvara; iubire și încredințare în mâinile unui Domn personal eliberator, așa cum scrie în *Gīta* 18:54: „Printr-o *bhakti* neatintită spre nimic altceva, adică printr-o iubire religioasă ce nu năzuiește decât la Bhagavat însuși [Īšvara] și care nu se întoarce nicio clipă de la el [...] El poate fi cunoscut prin Scriptură și nu doar cunoscut din Scriptură, ci văzut, esențial și veritabil..."[173] Aici ar trebui să menționăm faptul că iubirea închinătorului față de Īšvara are mai multe trepte. Cea mai înaltă treaptă a iubirii este cea dintre o iubită și adoratul ei Iubit sau iubirea dintre mireasă și Mirele dorit.

O a treia cale spre mântuire este *jnana-marga* – calea unei cunoașteri mai înalte, înțelegere și pătrundere în tainele spiritualității –, cale disponibilă pentru elita intelectualității.

Mântuirea se obține **nu** prin mortificare ascetică, ci prin *svadharma* [datorie, împlinirea rolului specific care îi revine omului în societate], **nu** sfințenie autoimpusă (ca în budism), ci renunțarea lăuntrică la orice recompensă, la răsplata oricărei fapte. Este știut faptul că Šankara este un aprig oponent al budismului, despre care se va vorbi în capitolul următor.

Bhagavad Gītā

> Umple-ți gândurile cu Mine; fă-te iubitul și adoratul Meu, adu-mi jertfe, stai smerit în fața Mea, la Mine vei veni; aceasta-i încredințarea pe care ți-o dau și făgăduința pe care ți-o fac, căci îmi ești drag.

[172] Cf. *The World's Religions,* (Edited by Norman Anderson), Inter-Varsity Press, Leicester, England, 1975, p. 146-147.

[173] R. Otto, *Mistica Orientului și...,* p. 119.

Se crede că Īšvara, deși nenăscut, se poate totuși naște luând formă umană pentru a-i învăța din nou pe oameni adevărata religie pe care aceștia au pierdut-o, revelându-le în acest scop *Gīta*. *Bhagavad Gītā* (Cântarea Celui Divin) conține 700 de versuri și era cartea dragă a lui Šankara – cartea iubirii (*bhakti*). Ea este și a fost considerată de-a lungul veacurilor o carte sacră, constituind pentru hinduism ceea ce Noul Testament constituie pentru creștinism. „Ea este un monument de cucernicie *bhakti*, purtând o pecete caracteristic teistă" (R. Otto). „Cei mai mari înțelepți ai Indiei au cugetat la ea și au publicat comentarii. Printre cei dintâi îl menționăm pe Šankara. *Bhagavad-Gītā* a întreținut îndeosebi pietatea populară indiană de două mii de ani."[174] Ea exprimă o iubire profundă pentru o Divinitate personală, ceea ce constituie sensul și scopul întregii existențe.

O etică ireproșabilă

Rudolf Otto ne spune că Īšvara, și credința în el se însoțește în *Gītā* cu o etică de o frumusețe și o rigoare extraordinare, care, în ultimă instanță Îl definesc pe El (pe Īšvara). În *Gītā,* religia și moralitatea se întrepătrund în mod intim: omul este chemat să acționeze din datorie, cu totul dezinteresat, fiecare în condiția și locul specific în care se găsește. Aceasta este sarcina supremă a oricărui om. Datoria nu trebuie îndeplinită din atașament sau pentru rezultatul lucrării, pentru a nu fi legat de nimic:

> Cel care nu face decât pentru Mine tot ceea ce face, care Mă caută numai pe Mine și-mi este credincios numai Mie, fiind liber de ură și de pornire spre lume, acela vine la Mine și obține repausul (*santi*) [pacea?]. Cel care Mi se dăruiește Mie, acela face lucrarea Mea și ajunge la Mine ca la scopul său suprem. Cel care se agață de Mine cu tot sufletul și cu toată fervoarea sa, acela Mi se dăruiește Mie. Faptul că el vine la Mine înseamnă că Eu singur sunt scopul său cel mai înalt. Cel care M-a recunoscut pe Mine, ca pe cel ce primește toate sacrificiile și toate ofrandele, toate mortificările ascezei, acela obține repausul (*santi*). [175]

Gīta vibrează de *bhakti* – iubire, adorare. O iubire intensă față de Divinitate – „un Prieten și Iubit al sufletului nostru, un Spirit din lăuntrul vieții noastre, un Domn care sălășluiește în lăuntrul și în afara a totă ființa noastră și a toată firea noastră"[176]: „Fii mereu în inima și conștiința ta una cu Mine! (Sri Aurobindo)

Īšvara, Stăpânul suveran al întregii lumi este cel care face bine fiecărei ființe, fără a cere răsplată, cel care locuiește în inimi și ocârmuiește de acolo toate faptele, hotărând „fructele" lor. El este martorul tuturor gândurilor. Šankara vorbește în același fel și despre importanța de „a ne lăsa în voia Divinității, a ne părăsi pe noi înșine în Divinitate".

> A ne părăsi propriile fapte, dezinteresat în Īšvara, a le îndeplini ca și cum El ar făptui prin noi și El ar vrea să făptuim astfel; a face în serviciul Său tot ce facem [...] indiferenți față de întreg cursul lumii, în particular față de răul din ea, lăsând propria inimă să se repauzeze în pacea lui Dumnezeu. [...] Iar această totală părăsire de sine în Divinitate, care primește uneori numele de credință este idealul propriu și inspirația fundamentală, totodată și sursa profundă a acestui etos. Siguranța și forța sa, stăpânirea simțurilor, liniștea interioară și imobilitatea îi vin de acolo.[177]

Īšvara este și Judecătorul oamenilor care răsplătește fiecăruia după faptele și gândurile sale. El este și paznicul ordinii morale. Deci nu este vorba de o ordine oarbă, ci de o cârmuire divină – a Celui care vede totul și care este în control.

[174] Fernand Comte, *op. cit.*, p. 103.

[175] Cf. R. Otto, *Mistica Orientului…,* pp. 120-124.

[176] Citat de Sri Aurobindo – un comentator modern al cărții *Bhagavad Gītā,* în Fernand Comte, *op. cit.,* p. 103.

[177] R. Otto, *Mistica Orientului și …,* p. 127.

Mi se pare deosebit de frumoasă ideea de a atribui Domnului orice lucrare a noastră, ca și când El ar făptui prin noi, folosindu-ne ca pe o mănușă. El Își duce la îndeplinire lucrările Sale sfinte prin intermediul mădularelor Trupului, folosindu-l pe fiecare în parte, potrivit cu dotarea specifică și rolul unic arondat aceluia. Oare nu El ne dă talanții? Nu El ne dă și voința și înfăptuirea? O asemenea atitudine aduce după sine smerenie și dependență deplină de El, Atotputernicul, căci dependența în smerenie și curăția lăuntrică ne dă putința de a fi „instrumente iscusite" în mâinile Marelui Făptuitor.

Interesantă mi se pare și ideea de a face orice binefacere, orice lucrare, din toată inima, ca pentru Marele Stăpân, ceea ce creștinii citesc în Col. 3:23-24, sau în 1 Cor. 10:31, dar Šankara vorbește despre o absolută detașare de lucrarea respectivă, chiar și privitor la consecințe, pentru a nu rămâne legat (atașat) în vreun fel. Personal, cred că această abordare îndeamnă oarecum la o atitudine de robot. Chiar dacă fac o lucrare ca pentru Domnul, nu ca pentru oameni, cum să nu mă intereseze consecințele acelei lucrări? Nu pentru a-mi asuma rezultatele excepționale sau pentru a mă întrista peste măsură de vreun eventual eșec. Pe Hristosul nostru Îl vedem implicat. El Se bucură uneori în Duhul (Lc. 10:21); Se întristează și plânge pentru Ierusalimul insensibil (Mt. 23:37); Se mânie pe farisei (Marcu 10:14), Se retrage în singurătate, trist, când aude vestea morții lui Ioan Botezătorul, iar în grădina Ghețimane este copleșit de o „întristare ca de moarte" (Mt. 26:38). Pe Marele Apostol Pavel îl auzim zicând: *Şi, pe lângă lucrurile de afară* [pe lângă valurile și greutățile vieții cotidiene]*, în fiecare zi mă apasă grija pentru toate bisericile. ... Cine cade în păcat şi eu să nu ard* [să nu mă consum]? (2 Cor. 11:28-29) Este adevărat că Scriptura ne îndeamnă la mortificarea eului: „Am fost răstignit împreună cu Hristos și trăiesc, dar nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine" (Gal. 2:20), dar această răstignire se referă la pornirile și înghiontirile firii pământești și ale instinctelor omului vechi. Așadar, creștinului i se cere implicare activă, aici și acum, în Valea Umbrelor, spre binele semenilor și spre slava lui Dumnezeu. *Tot ce găseşte mâna ta să facă, fă cu toată puterea ta!* (Ecl. 9:10)

În *Gīta* se spune că „Acela care vine la Mine, obține repausul (*santi*)" și „devine etern", ceea ce m-a făcut să-mi amintesc de cuvintele lui Isus: *Veniți la Mine, toți cei trudiți și împovorați și Eu vă voi da odihnă* [pace lăuntrică, **repaus** pentru suflet] (Mt. 11:28), dar rămâneți activi în lucrare. Hristos de asemenea ne face „eterni", în sensul că ne înveșnicește, prin Jertfa Lui. *Cine crede în Mine, chiar dacă ar fi murit, va trăi* (In. 11:25).

Šankara este și va rămâne pe firmamentul întunecat al istoriei ca o pată de lumină – un adevărat *homo religiosus*. „Cazul celui mai mare mistic al Indiei dovedește că teismul nu este un accident al evoluției occidentale, ci că el ia naștere în mod necesar, într-un fel sau altul, din necesități profunde" (R. Otto).

NÂNAK (1469-1538)

Nânak Deva, este o apariție deosebită, fascinantă, având un rol extraordinar ca reformator și întemeietor al religiei sikh, fiind deci primul guru al acestei religii. Ca o coincidență ciudată trebuie să amintim și faptul că a fost contemporan cu marele reformator al religiei creștine, Luther, dar ei și-au desfășurat activitatea în două colțuri opuse ale Planetei, fără a avea nici cel mai vag habar unul de celălalt.

Nânak s-a născut în 1469, în nordul Indiei, în Punjab, (actualul Pakistan). Dotat cu o inteligență precoce, încă din copilărie se simțea atras spre spiritualitate și meditație. După o experiență religioasă foarte intensă, a început să propovăduiască cu multă hotărâre o învățătură care i s-a revelat – zice el –, și care mergea împotriva închinării la idoli, a magiei și a superstițiilor de tot felul, ce invadaseră India. S-a pronunțat împotriva organizării societății în caste, precum și împotriva oricărei forme de discriminare, afirmând că „Toți oamenii sunt egali în ochii lui Dumnezeu". Mare curaj!

El propovăduia generozitatea, mila, dărnicia și fraternitatea vizavi de toți oamenii. Nânak a compus *Cântecul etern* (*Jap Ji*), un rezumat al exeprienței sale pe care a descris-o ca fiind o „unire" cu Esența tuturor lucrurilor (o experiență mistică). Iată câteva idei extrase din acest *Cântec etern*:

> Nimeni nu-și poate spăla sufletul, spălându-și doar trupul. Sau, retrăgându-se în tăcere, nu poate găsi pacea, nu-și poate stâmpăra foamea doar mâncând. Pentru a fi purificat trebuie să rămâi în dragostea Divinității. Din porunca Lui avem parte de urcușuri [bucurii] și coborâșuri [suferințe]. El este plin de virtuți infinite, de aceea trebuie să-I cântăm Numele și să păstrăm în inimile noastre iubire, pentru El. Toate făpturile vii își au sursa în El, care este fără formă și inefabil. Amintirea permanentă a Numelui Lui ne eliberează. Adorați Numele Lui! Viața omului este ca un râu care nu cunoaște imensitatea oceanului spre care călătorește. Nimeni nu-L poate descrie pe El, într-un mod exhaustiv, chiar dacă ar folosi toate cuvintele din lume. El îi vede pe toți, dar nimeni nu-L poate vedea. El este Primul, Lumina curată, fără început și fără sfârșit, veșnic, nechimbat.[178]

Impresionant! Sincer, mi-aș dori să-L cunosc și să-L iubesc și eu pe Dumnezeu cu o asemenea intensitate, cu o asemenea ardoare, ca acest așa-zis „păgân". Mă gândesc la cât de păgânește trăim noi, cei din epoca postmodernă, împrăștiați în atâtea ocupații, telefoane, vizionări, agoniseli etc. Faraonul mersului lumii acesteia ne dă tot mai multe „cărămizi de făcut", ca nu cumva să mai avem timp pentru Cel Adevărat și Veșnic, pe Care acum Îl intuim doar „în parte". Câtă frumusețe și bogăție de negrăit se ascund în El! Din păcate, adesea ne despart de Acela mii de preocupări imediate (profane) și poate chiar meschine.

După părerea lui Nânak, toate formele exterioare se dovedesc a fi inutile, dacă inima închinătorului rămâne alipită de lumea materială. El a pus accentul pe *bhakti*, ceea ce înseamnă atașament, dragoste față de un Domn personal, reverență, închinare. Prin *bhakti*, orice om poate atinge eliberarea (*moksha*), abandonându-se Divinității. Nânak nu le cerea oamenilor să se retragă din lume, ci le cerea să-și câștige existența cu sudoarea frunții și apoi să dăruiască și altora din bunurile agonisite.

El îi îndemna pe oameni să ducă o viață integră, să renunțe la vicii, la egoism, la plăceri deșarte, și să repete fără încetare Numele lui Dumnezeu, pentru a se uni cu El. (Această repetare permanentă a Numelui sfânt mă duce cu gândul la rugăciunea inimii pe care călugării ortodocși o zic fără încetare, chiar și în timpul lucrurilor de rutină sau a lucrului de mână – *rucodelia*: „Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pre mine, păcătosul!" – rugăciune prin care unii călugări pot ajunge chiar și la experiențe religioase foarte înalte.)

Nânak zicea: „O, suflete al meu, tu ești o scânteie din Lumina Supremă, cunoaște-ți deci esența". Cu alte cuvinte, tu porți în tine ceva din Divinitate. „Numai Cântecul etern revelat prin Domnul poate să ne permită să aducem un omagiu real Divinității." „O, Doamne,

[178] https://en.wikipedia.org/wiki/Japji_Sahib

neștiutorul și mizerabilul de mine, care nu are nici castitate, nici adevăr, nici înțelepciune, cu smerenie caut refugiu acolo unde se adăpostesc cei care nu Te uită..."

DIVINITATEA ÎN CONCEPȚIA LUI NÂNAK

Nânak credea în suveranitatea unui Dumnezeu unic, Creator, pe care-L numea „Numele Adevărat", sau „Adevărul", fiind din veșnicie în veșnicie Unul, Cel fără formă, Domn Suveran, omnipotent, absolut, infinit, etern, Creatorul, transcendent creației Sale, dar în același timp și imanent în creația Sa. În El nu este dușmănie sau ură, situându-Se deasupra vieții și a morții. El este Lumina.

Deși Ființa supremă este dicolo de posibilitățile de descriere a oamenilor, El apare ca Unul plin de milă. Prin voința Lui și conform acestei voințe suverane se desfășoară toate evenimentele.

Versurile de mai jos, compuse de Nânak, oglindesc într-un mod fidel dragostea și devotamentul lui față de Ființa Supremă, care se află mai presus de posibilitatea de descriere a cuvintelor. Aceste versuri au fost incluse mai târziu și în Cartea sfântă a comunității sikh, numită *Adî Granth.*

Dacă aș trăi veacuri și veacuri,
Fără să mă hrănesc decât cu vânt,
În grota mea, fără să văd soarele, nici luna,
Și fără a avea răgaz pentru somn,
N-aș ști să-Ți exprim măreția,
Nici să-Ți glorific Numele îndeajuns.

Refren :
O Tu, Cel Adevărat, Cel fără formă,
Ale Cărui laude le aud cântându-se mereu;
Cu permisiunea Ta, Te doresc.

O, dacă aș citi toate cărțile,
Și dacă le-aș înțelege sensul,
Dacă niciodată n-aș duce lipsă de cerneală,
Și dac-aș scrie cu iuțela vântului
Nu aș putea exprima măreția Ta
Nici să-Ți glorific Numele îndeajuns.[179]

(*Adî Granth*, p. 14-15).

MÂNTUIREA [180]

Atunci când unui sikh i se descoperă Ființa divină, acesta începe să-și vadă viața într-o cu totul altă lumină. El devine conștient de faptul că a fost un egocentric, prins în ignoranță, arzând pentru plăcerile și bunurile materiale ale lumii. Cu alte cuvinte, înainte de a avea parte de cercetarea Divinității, oamenii sunt „orbi". Ei nu-și dau seama de sensul real al vieții, datorită acțiunii hipnotizante a părelniciei materiale. Din păcate –, zic credincioșii sikh –, chiar și printre membrii comunității lor există asemenea „orbi", deși cunosc crezul sikh și își îndeplinesc datoriile exterioare față de cerințele și formele religiei. (Așa este și în bisericile creștine, căci neghină este pretutindeni! Acesta este un trist adevăr axiomatic!)

Singura speranță pentru cel păcătos este mila lui Dumnezeu – „Adevăratul Guru" – Milostivnicul. El va îngădui ca cel care-L caută sincer să-I simtă prezența – prezență care-l va ridica din această lume a legăturilor (robiei), deschizându-i ochii. Repetând versuri sfinte și meditând la Numele „Marelui Guru", cu sinceritate și dragoste, Acesta îl va îmbrățișa, și-i va descoperi în străfundul sufletului său prezența Sa, precum și carcaterul naturii Sale. Limbajul

[179] http://supervielle.univers.free.fr/guru_nanak.htm
[180] Cf. *A Lion Handbook, The World's Religions…*, p. 202.

iubirii, în speță limbajul iubirii miresei pentru viitorul ei soț, este tipic pentru închinarea și spiritualitatea sikh.

Mântuirea constă într-o unire în iubire (*sahaj*) cu Cel fără formă, la care se ajunge printr-o relație devotată de închinare și adorare a credinciosului pentru Domnul său. După ce credinciosul a avut parte de această schimbare lăuntrică, el este gata să fie de folos altora, punând mâna să repare sau să facă curățenie în templu (*gurdwara*), să contribuie la pregătirea mâncării care se va servi acolo pentru vizitatori, fără plată etc.

Ca o paranteză, aș vrea să remarcăm natura acestei schimbări lăuntrice, care are loc prin atingerea Celui Divin, deci nu prin instruire, acumulare de cunoștințe sau pe alte căi naturale. Această trecere dramatică de la întuneric la lumină aduce foarte mult cu ceea ce creștinii numesc „naștere de Sus".

CARTEA SFÂNTĂ

Nânak spunea că formele exterioare ale religiei, cum ar fi: pelerinaje la locurile „sfinte" sau reverența manifestată față de anumiți oameni așa-ziși „sfinți", nu sunt de niciun folos, dacă inima nu este împăcată cu Dumnezeu, prin rugăciuni aduse cu iubire. Comunitatea nu avea nici icoane și nici statui. Dar oamenii simpli aveau nevoie de ceva vizibil („material didactic") pentru a fi ajutați în încercările lor de a se focaliza duhovnicește. Peste aproape două secole, în 1708, atunci când ultimul guru, Gobin Singh, a investit cartea *Adî Granth* cu autoritate, declarând-o Sursa adevărului divin, ea a devenit punctul focal al tuturor activităților comunității Sikh – „ceva vizibil".

Cartea sfântă este așezată în templu (*gurdwara*), într-un loc central și de mare cinste. Închinătorii se pleacă cu reverență în fața ei. Atunci când nou-născuții sunt aduși la templu, se citește (la întâmplare) un text din *Adî Granth*, pentru a-i alege micuțului un nume. În timpul cununiei, mireasa îl urmează pe mire, înconjurând Cartea de patru ori, în timp ce se intonează cântece despre datoria soților. La moartea cuiva se citește din Carte, timp de șapte zile, iar în timpul sărbătorilor se citesc anumite texte timp de două zile. Cu alte cuvinte, comunitatea Sikh își desfășoară toate activitățile în jurul Cărții sfinte.

Adî Granth este o compilație de 6000 de imnuri aparținând mai multor guru, inclusiv lui Nânak. Acolo nu vom găsi un sistem doctrinar teologic rigid, ci mai degrabă o încercare de a exprima căutări și experiențe ale omului, în umblarea lui cu Dumnezeu. Stilul și conținutul Cărții este deosebit de poetic și metaforic, aducând oarecum cu stilul Psalmilor din Biblia creștină. Iată și o mostră în acest sens :

> Omul care este pierdut în egoism se îneacă fără apă; mintea lui este asemenea unei broaște, iar viciul lui, asemenea noroiului. Totuși, Domnul este oceanul, iar ucenicul Lui, un mic peștișor; o dată ce omul devine conștient de acest lucru, contopirea [unirea] devine posibilă, asemenea metalului sudat cu un alt metal, sau asemenea apei care se amestecă cu o altă apă. Această unire ale loc prin cuvântul Adevăratului Guru [Ființa]. Inima omului este pătrunsă de cuvântul rostit de El, care este nepieritor, având puterea de a crea și a distruge. Când te atinge [cuvântul Lui] simți ca și când o floare de lotus ți-ar înflori în inimă. El [cuvântul] îți slujește de barcă cu ajutorul căreia poți traversa oceanul existenței plin de păcate. Cel care doarme, se va trezi, iar cel cuprins de flacăra febrei se va răcori. Cel care are parte de această experiență, nu va spune nicidecum că a fost prin meritele lui. Ucenicul nu poate avea, prin sine însuși, curăție lăuntrică [puritate, neprihănire] dar Domnul îl apucă de mână și-l spală. Atunci trupul aceluia încetează de a mai fi o marionetă în lumea părelniciei – *mayâ –,* și va fi liber pentru a-L sluji pe Adevăratul Guru [t.n.].[181]

Din textul de mai sus deducem că lumea fizică este ceea ce hindușii numesc *mayâ* – iluzie – în comparație cu realitatea ultimă. Lumea materială este asemenea unui zid sau a unui voal care-i împiedică pe oameni să-L vadă pe Cel nevăzut, pe Cel adevărat, care a creat materia. Numai conștiințele înduhovnicite, eliberate de dorințe, pot să-L pătrundă pe Acela. Adevăratul pelerinaj spiritual are loc în inimă și voință, nu călătorind la locuiri „sfinte", ci schimbându-ne perepctiva: de la egocentrism, la teocentrism (de la eul înclinat spre mândrie, la Dumnezeu).

[181] *A Lion Handbook, The World's Religions*..., p. 204.

Oamenii lumii acesteia sunt pradă înșelăciunii, la nivel de gânduri și înțelegere; ei se află sub puterea numită *haumain* – mândria egocentrică. Această putere (*haumain*) poate fi distrusă prin proslăvirea numelui Adevăratului Guru (Ființa Supremă) și astfel oamenii pot fi eliberați. Fără puterea Divinității această eliberare de egocentrism nu poate avea loc.

TEXTE DE NÂNAK [182] (fragmente)

De ce ar putea fi mândră ființa creată,
Când numai Creatorul are puterea de a[-i] da [daruri]
Dacă așa Îi este voia, atunci El dăruiește
Dacă nu, nimic nu poate fi obținut.[183]
Deci, ce ar putea să facă ființa creată, cu de la sine putere?[184]
Domnul este Singurul Veritabil, Unic și Adevăr. El este dragoste.
„Orbul" își urmează drumul rătăcirii în tenebrele vanității.

Noi suntem plantele presărate în grădina Sa [pământească]
Și fiecare pom se cunoaște după rodul pe care-l poartă.
Tot astfel, omul este precum propria sa gândire [inimă],
Și își adună rodul în coșul destinului său; ce seamănă omul, va recolta.
.....
Flăcările îndoielilor nu pot fi stinse pentru cel care-și urmează rătăcirea în lume
Nici impuritățile care-l murdăresc în interior nu se pot șterge;
O, rușinoasă este o asemenea viață și haina cu care ea se înveșmântează.
.....
Spală-te la fântâna Verbului Sfânt,
Și liniștește-ți lăuntrul, precum şi dorințele insațiabile.
Prețios este giuvaierul intelectului [al inimii]
Dar numai Verbul Divin are puterea de a-l revela [a-l trezi?] și de a-l pune în valoare.
Păstrând contactul cu adunarea sfinților,
Ni se oferă posibilitatea de a-L atinge pe Dumnezeu.
Astfel se subțiază și pe urmă se stinge puterea eului,
Și vârful „muntelui păcii" poate fi cucerit.

Prietene drag, ascultă cu luare aminte acest sfat:
Caută să te unești cu Domnul tău.
Acum, timpul este propice.
Zadarnică este o viață care se sfârșește,
Fără să fi câștigat vreun merit;
Pulberea se întoarce în pulbere.
O, inima mea, străduiește-te să aduni ceva câștig,
Înainte de a te întoarce în lăcașul cel veșnic.
Prin harul lui Dumnezeu, cântă laudele Verbului Său Sfânt,
Și stinge focul care te consumă.
....
Dacă nu guști din savoarea adunării sfinților,
Setea ta niciodată nu va fi potolită;
Dacă nu te acordezi cu melodiile Cântecului etern,
Durerile și suferințele tale te vor reduce la cenușă.
N-ai remarcat, o, neștiutorule, că atunci când Îl părăsești pe El,

[182] http://supervielle.univers.free.fr/guru_nanak.htm
[183] În cuvintele lui Ioan Botezătorul, această idee ar suna așa: „Omul nu poate primi decât ce-i este dat din Cer" (In. 3:27).
[184] Aici ne amintim de adevărul biblic conform căruia, mlădița despărțită de Vița sfântă nu poate aduce rod. „Căci despărțiți de Mine nu puteți face nimic" (In. 15:5).

Virtuțile tale se veștezesc?
O, suflete, meditează la Domnul ...
Cel pe Care-L căutam, cu atâta speranță, în imensitatea acestei lumi,
Mi-a dezvăluit, în sfârșit, prezența Sa.

„Cereți și vi se va da; căutați și veți găsi; bateți și vi se va deschide. Căci oricine cere, capătă; cine caută, găsește; și celui ce bate, i se deschide. (Mt. 7:7-8) Sincer cred că oricine Îl caută pe Dumnezeu cu o inimă curată, acela Îl va găsi, chiar dacă i se descoperă doar parțial, pentru că deplinătatea s-a arătat în Hristos – standardul explicit și modelat de Însuși Fiul lui Dumnezeu.

Curăția inimii este de asemenea foarte importantă: „Ferice de cei cu inima curată, căci ei vor vedea pe Dumnezeu" (Mt. 5:8), chiar dacă această arătare se face doar „în parte".

Foarte interesantă ni se pare menționarea Verbului Sfânt al Divinității... Nu știm ce înțelegea Nânak prin Verbul Sfânt, scris cu majuscule... Oare, în ce măsură i se va fi revelat semnificația acestei sintagme? Poate... o revelație parțială a Cuvântului Sfânt creator rostit de Divinitatea Însăși...? Noi creștinii înțelegem de îndată că este vorba de Logosul întrupat, Mesia.

EVOLUȚIA ULTERIOARĂ A COMUNITĂȚII SIKH

La sfârșitul secolului al XVII-lea, ultimul guru sikh – Gobind Singh – și-a transferat autoritatea de guru, comunității sikh, iar câțiva ani mai târziu a investit Cartea sfântă *Adi Granth*, cu aceeași autoritate. Așa se face că rolul de guru nu-i va mai reveni unei persone, ci întregii comunități *(Guru Panth* sau *Khalsa*) și Cărții sfinte (*Guru Granth*). De aceea, ei nu au preoți ordinați (guru), ci oricare membru poate conduce închinarea, de unde derivă aspectul puternic comunitar al acestei religii. Desigur, ei au și oameni instruiți care pot citi și explica texte din *Adî Granth*. Pe de altă parte, religia sikh este și intens personală, așa cum am văzut la subcapitolul MÂNTUIREA, sau în imnurile sfinte compuse în trecut de Nânak, dar și de alți guru.

Comunitatea sikh este puternică și devotată în a-și apăra credința, alcătuind un segment distinct al societății, caracterizat prin puternice relații comunitare și principii morale înalte, chiar și în străinătate unde au emigrat. Membrii comunității poartă nume deosebite: bărbatul este numit *Singh* (Leu), iar femeia *Kaur* (Prințesă). Femeilor li se acordă un statut aproape egal cu cel al bărbatului.

Când băieții și fetele ajung la vârsta adolescenței ei sunt inițiați în învățăturile și regulile morale ale comunității. Sunt învățați să evite fumatul, adulterul, precum şi carnea animalului tăiat după ritualul musulmanilor. După ce se cântă anumite imnuri, are loc stropirea candidaților cu o soluție de apă cu zahăr – un fel de botez, am zice noi.

CONCLUZIE

Citind despre Šankara și Nânak, niște adevărați *entheoi,* citind despre ațintirea stăruitoare a sufletelor lor către Unicul, Atoateștiutorul și Atotprezentul; mai mult, citind despre iubirea lor înflăcărată pentru o Divinitate personală, plină de milă și har, rămânem fascinați și poate chiar rușinați, căci oglindindu-ne în devotamentul lor focalizat în exclusivitate pe Ființa veșnică, ne descoperim inima împărțită, deși noi, spre deosebire de ei, avem Scriptura și Logosului întrupat – modelul desăvârșit de sfințenie.

Da, Dumnezeu a pus în inimile tuturor oamenilor, nu numai Legea morală naturală, ci și „gândul veșniciei". Iată ce spune Luther în acest sens*:* „Cunoașterea lui Dumnezeu a fost sădită de Dumnezeu în sufletul tuturor oamenilor. Toți oamenii știu, călăuziți de simpla lor natură [alcătuire], fără vreo cunoaștere a artelor sau a științelor, că Dumnezeu există. Iar o asemenea cunoaștere a fost sădită de Dumnezeu în sufletul tuturor oamenilor. Și nu a existat niciodată vreun popor atât de sălbatic sau primitiv, încât să nu fi crezut că există o Ființă

divină care a creat totul. De aceea, spune Apostolul Pavel că Dumnezeul invizibil este privit de la facerea lumii, puterea și divinitatea Sa eternă fiind întrezărite în Creație."[185]

Fiindcă ce se poate cunoaşte despre Dumnezeu le este descoperit în ei, căci ***le-a fost arătat de Dumnezeu****. În adevăr, însuşirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veşnică şi dumnezeirea Lui se văd lămurit, de la facerea lumii, când te uiţi cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Aşa că nu se pot dezvinovăţi* (Rom. 1:19-20). Cu alte cuvinte, există o cunoaștere *a priori* a divinului.

Mai mult, orice om poartă în sine o suflare de viață din Dumnezeu, de pe un Alt Tărâm de care sufletul rămâne oarecum legat... așa cum zicea și Nâanak: „O, suflete al meu, tu ești o scânteie din Lumina Supremă, cunoaște-ți deci esența" și originea… Omul își dă seama că are în vine sânge împărătesc… Iar Împăratul împăraților coboară și se face simțit în orice suflet care tânjește după El.

Apoi, cea mai mare nevoie a oricărei ființe umane, indifirent de vârstă, este iubirea, nevoia de un Tată atotputernic și iubitor, plin de milă, atunci când omul se simte străin și călător, uneori dezorientat, departe de Casă, iar pe o treaptă superioară de duhovnicie, este vorba de iubirea miresei după Mirele ei dorit. Acest tânjet după Ființa divină este asemenea unui strigăt care se înalță înspre Cel care a iubit El mai întâi lumea atât de mult, încât a dat ce a avut mai scump…, dar pentru că vestea despre Acel Fiu Sfânt încă nu ajunsese în toate colțurile lumii, Tatăl S-a pleacat plin de bucurie spre acele strigăte pline de dor, indiferent de unde s-ar fi înălțat ele.

[185] Citat aparținând lui Luther din *Cuvinte la masă*, găsit în R. Otto, *Sacrul*, Ed. Humanitas, București, 2005, p. 184.

CAPITOLUL 9

BUDISMUL sau SFINȚENIE FĂRĂ DUMNEZEU

Arătam mai sus că mai mulți cercetători au observat că în secolul VI î.Hr., au apărut, parcă simultan, mari fondatori sau reformatori de religii, în diferite colțuri ale lumii, „ca o coincidență stranie" – spun ei: Gautama (Buda), Lao-Tse, Confucius, Orfeu, Epimenide, Zarathustra, Mahavira, Zamolxex, Pitagora etc. –, reforme pe care Mircea Eliade le explica folosind termenul *Zeitgeist,* adică, „spiritul vremii" sau „trendul vremii", de parcă peste întreg rotocolul pământului ar fi trecut o adiere divină, care să trezească în inimi tânjetul după „Casă", după mântuire și eliberare de toate părelniciile materiei și de toate apăsările păcatelor. Am văzut mai sus și felul în care au răspuns acestui dor metafizic unii oameni deosebiți (*entheoi* sau *homo religiosus*), ațintindu-și ochii sufletului spre Sursa Ultimă a tuturor lucrurilor, dar și Sursa izbăvirii sufletului lor.

Spre deosebire de aceia, vom face cunoștință și cu doi mari reformatori: Gautama (Buda) și Mahavira, care, într-un mod ciudat, s-au bizuit pe forțele proprii, ignorându-L pe Creator.

SIDDHARTHA GAUTAMA (BUDA)

DESPRE VIAȚA LUI BUDA

Siddhartha Gautama, supranumit Buda, s-a născut în 563 î.Hr., la granița cu Nepalul. Așadar, Buda nu este un nume, ci un titlu, și se traduce cu „Cel iluminat" sau „Cel trezit". El a avut o descendență aristocratică, aparținând mândrului clan Sakya. De aceea, mai este numit și Sakyamuni, însemnând „Înțeleptul clanului Sakya", întemeietorul budismului – o reformă centrată pe „eu", o filosofie a auto-mântuirii, fără pocăință, fără lacrimi, fără iertare, fără dragoste și fără Dumnezeu. Ne întrebăm dacă nu cumva acesta este **un drum înfundat**...

Copilăria și tinerețea și-a petrecut-o într-un palat luxos, fără griji și departe de orice suferință. S-a căsătorit și a avut un copil. A avut și concubine și un harem de dansatoare. La 29 de ani face cunoștință cu partea întunecată a existenței umane: mizeria, boala, suferința și moartea concetățenilor săi. A fost atât de mișcat de realitățile dure ale condiției umane, încât a simțit în lăuntrul său un impuls imperativ de a o rupe cu huzurul și viața confortabilă a clanului său de elită, pentru a căuta răspunsuri la întrebările ce-l sfâșiau pe dinăuntru: De ce atâta suferință? Care este originea ei? Cum am putea face ca durerea să înceteze? De aceea, și-a abandonat familia, bogăția și planurile de viitor, dedicându-se unor căutări intense.

La început, s-a atașat de doi eremiți vestiți, dar învățăturile lor nu l-au satisfăcut. Apoi, împreună cu alți cinci bărbați s-a retras în junglă, pentru a duce o viață de asceză extremă, care i-au slăbit atât trupul cât și mintea. După o vreme, a realizat că mortificarea de sine exagerată era doar amăgire. A început apoi să ducă o viață simplă, cu o activitate intelectuală intensă. Așa s-a cristalizat învățătura ce poartă denumirea de Calea de Mijloc, care, pe de o parte, evită împlinirea oricăror pofte și dorințe senzuale trupești, iar pe de altă parte, evită și asceza foarte dură.

După vreo șase ani, ca un punct culminant al meditațiilor sale prelungite, pe când ședea sub „smochinul sfânt" – *Bo* – supranumit și „pomul înțelepciunii", a simțit „iluminarea" (*satori)* – experiența mult așteptată, care l-a dus la descoperirea celor „patru nobile adevăruri". Era răspunsul la căutările sale asidue. După „iluminare", Gautama a devenit un călugăr rătăcitor și, mergând din sat în sat, își împărtășea experiența și propovăduia cele „patru nobile adevăruri", până la vârsta de 80 de ani, când moare în drum spre Tibet. În acel

moment, avea deja mii de discipoli. El a fost supranumit și „Lumina Asiei", căci influența învățăturilor lui a durat secole, și continuă să dureze până în zilele noastre, sub diverse forme.

Frământările lui Gautama erau legate de problema suferinței. Întrebările lui erau: „Cum se face că viața omului este atât de plină de suferințe?" Pentru budiști, viața în sine este un blestem, o suferință, ea fiind întreținută cu dureri de toate genurile: suferință psihică, fizică (boală), moarte, dorințe neîmplinite, regrete etc... Durerea constă și în devenire și trecere (bucuriile și plăcerile trec iute și sunt părelnice). „Cum am putea face ca suferința să înceteze?" Observăm că el **nu**-și pune problema răului moral, a păcatului, care generează suferința. Nu se face nicio referire la faptul că omul ar fi o ființă căzută, înclinată spre rău. Budiștii nu cred nici în existența unui Dumnezeu personal, Creator, deoarece suferința nu are o logică, în sensul că ea este repartizată într-un mod inegal și are un caracter de neînțeles. Cum să crezi atunci într-un Dumnezeu personal și drept?

Orice om ajunge să treacă și prin momente de îndoieli, frământări și întrebări: „Cum se poate?" „Ore, de ce?" Chiar și marii oameni ai lui Dumnezeu au fost încercați de îndoieli, pentru că pământeanul nu are imaginea completă a realității. Nu înțelegem logica suferinței... Suntem închiși „sub soare", cum se spune în Eclesiastul, și încercăm să pricepem rațiunea după care se desfășoară lucrurile; suferim, ne frământăm: *Mi se amăra inima... mă simţeam străpuns în măruntaie...* (Ps. 73:21). *Strig ziua, Dumnezeule, şi nu-mi răspunzi: strig şi noaptea, şi tot n-am odihnă...* (Ps. 22:3)

Iată-l și pe cel mai mare om născut vreodată din femeie – Ioan Botezătorul – frământându-se, atunci când lucrurile au luat o altă întorsătură decât cea în care a crezut el. De aceea, a trimis o delegație la Hristos pentru a-L întreba: „Tu ești Acela care are să vină sau să așteptăm pe altul?" (Mt. 11:3). („Văd, Doamne, că nu Te implici în politică, dar eu eram sigur că Tu ești Acela care ne vei elibera de sub dominația romană!")

La fel, avem consemnată și tânguirea psalmistului cuprins de îndoieli, în fața suferinței și a nedreptăților care nu pot fi înțelese de logica umană: *Era să mi se îndoaie piciorul şi era să-mi alunece paşii! Căci mă uitam cu jind la cei nesocotiţi, când vedeam fericirea celor răi. N-au parte de suferinţele omeneşti şi nu sunt loviţi ca ceilalţi oameni. Au mai mult decât le-ar dori inima... Vorbesc de sus... Aşa sunt cei răi: totdeauna fericiţi, şi îşi măresc bogăţiile. Degeaba, dar, mi-am curăţat eu inima şi mi-am spălat mâinile în nevinovăţie: căci în fiecare zi sunt lovit... M-am gândit la aceste lucruri ca să le pricep* [să le găsesc logica]*, dar zadarnică mi-a fost truda, până ce am intrat în Sfântul Locaş al lui Dumnezeu şi am luat seama la soarta de la urmă a celor răi.*

Totul se luminează în prezența lui Dumnezeu, chiar dacă rămânem fără explicații temporare la tot ceea ce se întâmplă în jurul nostru. Psalmul 73 se încheie cu un imn al mângâierii, al biruinței și al bucuriei: *Însă eu sunt totdeauna cu Tine, Tu m-ai apucat de mâna dreaptă; mă vei călăuzi cu sfatul Tău, apoi mă vei primi în slavă. Cât pentru mine, fericirea mea este să mă apropii de Dumnezeu: pe Domnul Dumnezeu Îl fac locul meu de adăpost, ca să povestesc toate lucrările Tale* (Ps. 73). Deci fericirea mea nu este să cunosc toate răspunsurile încă de pe acum, ci să mă apropii de Dumnezeu și să-L fac Locul meu de adăpost.

„Mă-ncred în El, chiar şi când nu-nţeleg..." – spune o cântare creștină.

După părerea lui Gautama, suferința poate fi explicată numai din perspectiva *karmei* fiecărei persoane. *Karma* este un fel de „computer" impersonal –, am zice noi –, în care se înmagazinează toate faptele omului mânat de dorințe. Setea lui de viață, înregistrată în *karma* sa, va genera o altă viață, în care omul va culege ce a semănat în viața precedentă. *Karma* acționează într-un mod ineluctabil și inexorabil, dar într-un mod corect – după părerea lor –, pentru că omul care suferă, suferă pe drept, culegând rodul faptelor sale dintr-o viață anterioară. Nu poți negocia cu *karma,* așa cum nu poți negocia cu legea gravitației.

O PERSPECTIVĂ CREȘTINĂ ASUPRA SUFERINȚEI

Frumusețea credinței creștine constă în faptul că durerea, necazul, privite prin prismă biblică, pot constitui o scară către Cer și o apropiere de semeni. Pentru un creștin, suferința este, printre altele, o școală, o pregătire, o

cizelare a diamantului pentru a-l desprinde din roca de noroi – din gândirea firii pământești. *Căci cel ce a pătimit în trup a sfârşit-o cu păcatul* (1 Pe. 4:1).

Dureroasele încercări constituie și „trepte" spre creșterea celui care are privirea ațintită spre slava lui Hristos, căci acesta este ridicat din treaptă de slavă, în treaptă de slavă, după Chipul celui Sfânt. *Este adevărat că orice pedeapsă* [în lba greacă, „disciplinare"]*, deocamdată pare o pricină de întristare, şi nu de bucurie; dar mai pe urmă aduce celor ce au trecut prin* ***şcoala*** *ei, roada dătătoare de pace a neprihănirii* (Evr. 12:11). „Școala" presupune, repetare, fixare etc., până dobândim înțelepciunea trăirii în neprihănire.

Durerea sufletească sau trupească poate fi și o consecință inerentă a faptelor și alegerilor noastre păcătoase. Părinții Bisericii spuneau: „Dacă suntem păcătoși, să răbdăm necazurile, ca unii care suntem vrednici de ele." Sau: „Roagă-te să nu-ți vină încercare, iar când vine, primește-o ca pe a ta, nu ca pe una străină". Din acele lecții dureroase învățăm să evităm greșeala, păcatul, îndreptându-ne gândurile și faptele, după povața Scripturii, dar nu singuri, ci ajutați de Duhul Sfânt.

Durerea este și o „unealtă" a lui Dumnezeu – „toiagul și nuiaua Sa" –, prin care ne îndreaptă pașii pe calea cea dreaptă: *Întristarea voastră v-a adus la pocăinţă* (2 Cor. 7:9). *Prin întristarea feţei, inima se face mai bună* [se înțelepțește] (Ecl. 7:3). Sau, așa cum spun Părinții Bisericii: „Păvățuirea prin încercări este un toiag duhovnicesc".

Suferința este și un antidot pentru mândrie, mai ales pentru aceia pe care Dumnezeu îi ridică la mari înălțimi duhovnicești: *Ca să nu mă umflu de mândrie din pricina strălucirii acestor descoperiri, mi-a fost pus un ţepuş în carne* – spune Marele Apostol Pavel –*, un sol al Satanei, ca să mă pălmuiască şi să mă împiedice să mă îngâmf.* (2 Cor. 12:7). „Piedestalul" acestui Mare Apostol al lui Dumnezeu a fost modelat din nenumărate încercări, iar sfârșitul vieții lui a fost încununat cu o moarte de martir. Iată câteva din multele și dureroasele lui necazuri: osteneli, temniţe, de multe ori în primejdii de moarte; de cinci ori a căpătat patruzeci de lovituri fără una; o dată a fost împroşcat cu pietre; de trei ori s-a sfărâmat corabia cu el; o noapte şi o zi a fost în adâncul mării. În primejdii în călătorii, pe râuri, în primejdii din partea tâlharilor, din partea iudeilor și din partea păgânilor, în primejdii în cetăţi, în pustiu, în primejdii între fraţii mincinoşi; adesea în privegheri; adesea în foame şi sete, în posturi, în frig şi lipsă de îmbrăcăminte. Şi, pe lângă toate acestea, în fiecare zi purta pe suflet toate problemele bisericilor (cf. 2 Cor. 11:23-28).

Ar fi putut foarte bine să scape de toate aceste suferințe, retrăgându-se pe un vârf de munte sau într-o grotă, dar el ardea pentru mântuirea oamenilor și nu pentru a scăpa de suferințe aici și acum. Dar după ce a fost răpit până la al treilea cer și a văzut slava acelei Împărății învălută în lumina necreată, el spune: *Eu socotesc că suferinţele din vremea de acum nu sunt vrednice să fie puse alături cu slava viitoare* (Rom. 8:18). Așa cum spunea și un frate care în timpul unei morți clinice a văzut slava viitoare și a cărui mărturie am auzit-o chiar din gura lui: „Nu se poate compara! Nu se poate compara!"

Durerea este și un liant între oameni, datorită empatiei pe care o resimțim față de aproapele nostru suferind și-i întindem o mână a milei:

> Dacă în urma confruntării cu propria suferință sau cu suferința altuia ajungem în comuniune cu ceilalți, atunci apare lumina. De câte ori n-am trăit această experiență zguduitoare la căpătâiul unui bolnav incurabil, al unui om disperat. Simplul fapt de a fi în comuniune adevărată cu el, îi aduce o lumină care sublimează suferința. Suferința poate fi deci trăită ca o trambulină spre părtășie. Ea este întotdeauna un rău [asemenea unui medicament amar], și nu trebuie niciodată căutată sau glorificată [ca în *dolorism*]. Dar acest rău poate duce la culmi de omenie.
> Am aflat de curând – spune Abatele Pierre – că un psihiatru de renume, Boris Cyrulnik, arăta, legat de aceste lucruri, că anumite traumatisme profunde din copilărie ar permite o îmbogățire a ființei, putând fi deci considerate „o nenorocire fericită", potrivit titlului uneia din lucrările sale. Cred că este valabil pentru viață în general: orice suferință depășită înseamnă o îmbogățire a ființei..."[186]

Sau așa cum spunea Publilius Syrus (sec. I î.Hr.): „Nicio mare nenorocire nu vine fără un folos" – dar noi am mai adăuga și faptul că folosul îl culege numai împreună-lucrătorul cu Dumnezeu în „valea" suferinței, nu și cel care se revoltă, se autocompătimește sau se tot plânge.

Am urmărit un documentar întocmit de Dr. P.M.H. Atwater, care a avut ea însăși trei morți clinice și mai târziu a intervievat peste două sute de cazuri de copii care trecuseră prin morți clinice. Iată concluzia ei: cu cât vârsta copilului, care a trecut printr-o asemenea experiență, a fost mai fragedă, cu atât coeficientul de inteligență cu care se întoarce

[186] Abatele Pierre, *op. cit.,* p. 16.

este mai mare, cee ace am numi pe drept „o nenorocire fericită". Este vorba de un IQ nejustificabil din punct de vedere genetic (deci, în mod evident, nu moștenit de la părinți).

„Îmbogățirea" în urma suferinței poate avea loc **doar** atunci când trecem prin durere cu privirea ațintită spre Hristos, căci cel care se revoltă și se umple de amărăciune, ajunge în pustiul împietririi. Cu alte cuvinte, orice suferință se poate converti în câștig, dacă o străbatem adoptând o anumită atitudine. Hristos nu ne învață să ne ferim de suferință, ieșind din lume, abandonându-ne responsabilitățile familiale sau alte responsabilități, ci El ne învață că în Valea Plângerii, chiar dacă vărsăm lacrimi, trebuie să manifestăm bunătate, milă și dragoste față de aproapele, într-un mod activ, și astfel „valea" aceea se preschimbă într-un „loc plin de izvoare" și ploaia timpurie a harului și a părtășiei sfinte, frățești, o acoperă cu binecuvântări. Dumnezeu ne spune că nici în Valea Umbrei Morții nu intrăm singuri, ci El ne însoțește chiar și acolo ca să nu-l străbatem ca niște orfani: „Voi fi cu el în strâmtorare" (Ps. 91:15b). Ce mare diferență între cele două perspective, cea budistă și cea creștină!

Oare, cum ar fi arătat India, dacă Gautama, care avea posibilități materiale substanțiale, ar fi reacționat la suferință așa cum a făcut-o Maica Tereza – o călugăriță catolică de origine albaneză? Căci *După roadele lor îi veți cunoaște* (Mt. 7:20). Și ea a fost șocată de suferința atotprezentă din India, dar nu s-a retras în sine, focalizată pe sine, ci a început să înființeze spitale și orfelinate. Aduna muribunzii și copiii abandonați de pe străzile Calcuttei, asigurându-le condiții de viață decente și mai ales, o îngrijire plină de dragoste. În 1950, a fondat ordinul „Misionarele Carității", și timp de peste 45 de ani, a îngrijit săracii, bolnavii, orfanii și muribunzii, extinzând acțiunea Misionarelor carității, mai întâi în toată India, apoi și în alte țări.

Două perspective... două căi antitetice... Calea omului egocentric și calea dorită de inima lui Dumnezeu... El a folosit-o pe Maica Treza, ca să aline multe suferințe și să șteargă multe lacrimi... Toată viața s-a dăruit nu sieși, ci altora, după pilda lui Hristos.

BUDISMUL *THERAVADA*

Budismul *Theravada* sau „Învățătura bătrânilor", este cea mai veche formă a budismului, așa cum a instituit-o Gautama însuși (cel puțin așa se crede) și se caracterizează prin legalism, efort propriu și austeritate. Pentru oamenii de rând, prinși în responsabilitățile vieții, această cale este aproape inaccesibilă. Dar și laicii cu familii se pot retrage din când în când în mănăstiri, pentru anumite perioade de timp, mai lungi sau mai scurte, pentru a se încrie pe acest urcuș exigent al auto-iluminării. În viața de toate zilele, aceștia se străduiesc să ducă o viață morală, să facă fapte bune și milostenii, pentru a-și scurta ciclul de renașteri, ca să intre în *Nirvana* cât mai curând posibil.

Scriptura budismului Theravada se numește *Tripitaka* („Cele Trei Coșuri"), despre care se spune că ar conține cuvintele lui Gautama însuși, deși acestea au fost scrise doar la câteva secole după moartea lui (!). Această scriptură este de vreo zece ori mai mai voluminoasă decât Scriptura creștină. Pe lângă discursurile și predicile lui Gautama (cel puțin așa se pretinde), ea mai cuprinde și elaborări doctrinare mai târzii și sute de reguli pentru viața de mănăstire. De ce atâtea reguli? Trebuie să te opintești zdravăn, în timp ce tragi de propriile-ți șireturi, pentru a te scoate, din „noroi", ridicându-te deasupra „blestemului" vieții – cum o numesc ei –, întreținută cu mii de suferințe.

CELE PATRU NOBILE ADEVĂRURI

Ceea ce Gautama a perceput ca „iluminare" constă în înțelegerea spontană a drumului ce duce spre desăvârșire și care constă în împlinirea *Celor patru nobile adevăruri* ale Căii de Mijloc.

1. Primul „adevăr" se referă la omniprezența suferinței, sub toate aspectele ei, ca parte integrantă a condiției umane, dar și a tuturor creaturilor. Iată ce spunea chiar Gautama: „Nașterea este suferință, îmbătrânirea este suferință, boala este suferință, îngrijorările, mizeria, durerea, extenuarea și disperarea sunt suferințe; a nu obține ceea ce dorești este de asemenea suferință [t. n.]."[187]

[187] *A Lion Hanbook, The World's Religions…*, p. 232.

Cred că Gautama avea niște ochelari cu lentile foarte întunecate, deși era supranumit „Lumina Asiei". Propria noastră lumină, departe de Lumina Sfântă a lumii – Hristos – se dovedește a fi un întuneric beznă: *Dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare este întunericul acela!* (Mt. 6:23). Căci „Orbul față de Cel Unul e orb față de toate" – spun Părinții Bisericii.

Ce contrast între această perspectivă sumbră asupra vieții și izbucnirile psalmistului în cântări de laudă: *Tu mă înveselești cu lucrările Tale, Doamne, și eu cânt de veselie când văd lucrarea mâinilor Tale!* (Ps. 92:4). *Domnul este Păstorul meu: nu voi duce lipsă de nimic. El mă paşte în păşuni verzi şi mă duce la ape de odihnă; îmi înviorează sufletul şi mă povăţuieşte pe cărări drepte, din pricina Numelui Său. Chiar dacă ar fi să umblu prin valea umbrei morţii, nu mă tem de niciun rău, căci Tu eşti cu mine. Toiagul şi nuiaua Ta mă mângâie. Da, fericirea şi îndurarea mă vor însoţi în toate zilele vieţii mele...* (Ps. 23). Câtă bucurie! Cât optimism! Câtă siguranță în paza și în sfânta călăuzire divină!

2. Al doilea „adevăr" se referă la cauza suferinței, care după părerea lui Gautama ar fi dorința și ignoranța (**nu** păcatul**!**): **dorința** de a avea bunuri materiale, dorința egoistă de a te bucura de fiecare aspect al vieții, dorința de a trăi, dorința de existență individuală, separată, a unui „eu", care nu admite dispariția. (Aici trebuie să menționăm faptul că Gautama **nu** credea într-un suflet care va supraviețui trupului, așa cum se crede în hiduism. El nu credea nici într-un *eu* – sinele omului – care rămâne identic cu sine însuși pe tot parcursul uneia și a aceleiași vieți). În esență, suferința este cauzată de o sete adâncă, lăuntrică, care, în ultimă instanță, nu poate fi satisfăcută, pentru că este înrădăcinată în **ignoranță**, căci omul nu știe, nu-și dă seama, că nu există nimic real, constant. Totul este doar o iluzie, un joc al aparențelor.
3. În al treilea rând, se spune că suferința încetează în momentul în care dorința, setea egoistă, încetează. Se recomandă anihilarea oricărei dorințe, implicit a poftei de viață. „Calea spre desăvârșire implică o treptată lepădare a omului de plăcerile simțurilor, până la negarea lor totală" (Lucian Blaga). Accederea la o stare de pace deplină are loc doar în mometul în care pasiunile umane se sting cu totul, precum flacăra unei candele. Scopul cel mai de seamă al budismului este să-i ofere practicantului posibilitatea anihilării totale și eterne a suferinței.

(Noi am zice că este vorba de a muri încă de viu. Căci *Hoțul nu vine decât să fure să înjunghie și să prăpădească.* [Dar] *Eu – zice Hristos – am venit ca oile să aibă viață și s-o aibă din belșug* [o viață împlinită] – In. 10:10. *Și parahul meu este plin de dă peste el* – o viață plină de bucurie și mulțumire.)

4. Al patrulea „adevăr" arată calea ce trebuie urmată spre a ajunge la eliberarea de suferință. Este vorba de **o cale octuplă** sau calea celor opt trepte nobile, ce trebuie urcate, pentru a ajunge, în cele din urmă, la eliberarea de orice durere. Este vorba de o adevărată școală riguroasă a auto-îmbunătățirii, care-l călăuzește pe practicant spre perfecțiune morală și stingerea oricăror dorințe insațiabile. Gautama credea că printr-o desăvârșită detașare de sine și de tot pământescul din jur, gândurile, cuvintele și faptele nu mai au puterea de a-l înlănțui pe om de inexorabilul lanț al reîncarnărilor (*samsara*).

CALEA OCTUPLĂ

Calea celor opt trepte nobile este o combinație de moralitate, concentrare și înțelepciune. Scopul acestui urcuș anevoios este atingerea unei stări ideale de perfecțiune intelectuală și etică, detașare de tot ceea ce există, **prin mijloace pur umane**.

1. **Cunoștințe corecte** – este vorba de a cunoaște *Cele patru nobile adevăruri*.

2. **Atitudine și gândire dreaptă** – Se cere debarasarea de orice dorințe senzuale, răutate și ură.
3. **Vorbire dreaptă** – îndepărtare de vorbe fără rost, bârfe sau minciună. Vorbele arhatului trebuie să fie înțelepte; el trebuie să rostească adevărul și să caute pacea în relații.
4. **Faptă sau Acțiune dreaptă** – este vorba de un comportament de o înaltă moralitate. Sunt strict interzise adulterul, furtul și crima.
5. **Mijloc de trai drept** – Acest lucru presupune a-ți câștiga/ a-ți obține pâinea, fără a face vreun rău sau a păgubi pe cineva. (Cred că această recomnade se face mirenilor, pentru că arhații erau călugări cerșetori.)
6. **Străduanie dreaptă** –, ceea ce presupune a-ți învinge impulsurile instinctuale, care te-ar duce spre rău, pentru a ajunge să gândești, să vorbești și să făptuiești într-un mod nobil.
7. **Atenție dreaptă** – este vorba de a veghea asupra gândurilor, vorbelor și faptelor - *trezvie*.
8. **Concentrare dreaptă** – este vorba de meditație și concentrare intensă („opintire" – am zice noi), pentru a fi eliberat de toate obstacolele ce s-ar interpune în urcușul spre eliberare.

Spre deosebire de această complicată „cale octuplă", în creștinism, „Unul și Același este și Cale, și Ușă, și Cheie, și Împărăție".[188] Amin!

SPICUIRI DIN DOCTRINA BUDISTĂ *THERAVADA*

ELIBERARE FĂRĂ DUMNEZEU

După cum am văzut în *Cele patru nobile adevăruri,* **scopul suprem al budismului *Theravada* era eliberarea de suferință și de blestemul vieții, prin eforturi proprii,** deci fără vreun ajutor divin. Arhatul era chemat să-și spulbere orice încredere în eficiența ritualurilor și a ceremoniilor oricărei religii. Gautama respingea nu numai ritualurile, dar și imaginile, chiar și statuile, care au fost introduse în templele budiste mult mai târziu de budismul mai lax, numit *Mahayana.* După părerea budiștilor *Theravada,* nu are sens să te rogi nici măcar lui Buda, din moment ce el a întrat deja în *Nirvana*.

Budismul *Theravada* este cel mai radical sistem de **auto-eliberare** (*auto-soterism*) conceput vreodată pe această planetă. Este un sistem foarte complicat, riguros și intelectual.[189] Îmi place remarca lui Nicolae Steinhardt: „Budismul e ghețărie, algebră, sistem..." Deci el nu poate fi numit o religie, ci mai degrabă o filosofie eticistă, un sistem tehnicist.

(***Multe căi** pot părea bune omului, dar la urmă se văd că duc la moarte* – Prov. 14:12).

TRUPUL – UN RĂU NECESAR

Arhații din mănăstirile budiste trebuiau să mediteze la efemeritatea trupului și la aspectele lui dezgustătoare (!), ceea ce se bate cap în cap cu fascinantele descoperiri recente ale științei privitor la alcătuirea trupului uman, dar și cu exclamația admirativă a psalmistului: *Te laud că sunt o făptură aşa de minunată. Minunate sunt lucrările Tale, şi ce bine vede sufletul meu lucrul acesta!* (Ps. 139:14). „Omul însuși e mister pentru că îl locuiește Divinitatea" (N. Steinhardt). Trupul este un veșmânt de înaltă calitate primit în dar, pe care îl purtăm temporar, pentru a ne pregăti și a ne împodobi omul lăuntric, în vederea eternității.

Trupul este sălașul suflării de viață din Dumnezeu, ceea ce dă omului o valoare inestimabilă. Însuși Sfântul Fiul al lui Dumnezeu Și-a asumat un trup omenesc ca al nostru. Prin *chenoză*, S-a dezbrăcat de slavă, întrupându-Se, pentru a oferi mântuire micului boț de tină, purtător al unui suflet nemuritor, înrudit cu Dumnezeu Însuși. Suntem un amestec de

[188] *Viața în duh filocalic*…. p.
[189] Cf. *The World's Religions…*, p. 174.

cer și pământ, o plămadă de lut în care sălășluiește o suflare de viață din Dumnezeu... „Suntem din neamul Lui..." (Fapte 17:28). Trupul credinciosului născut din Dumnezeu devine un templu binecuvântat – sălaș al Duhului Sfânt.

Oricât ni s-ar părea de șocant, dar omul se află în centrul atenției Marelui Arhitect al tuturor lucrurilor: *Doamne, Tu mă cercetezi de aproape şi mă cunoşti, ştii când stau jos şi când mă scol, şi de departe îmi pătrunzi gândul. Ştii când umblu şi când mă culc, şi cunoşti toate căile mele. Căci nu-mi ajunge cuvântul pe limbă, şi Tu, Doamne, îl şi cunoşti în totul. Tu mă înconjori pe dinapoi şi pe dinainte şi-Ţi pui mâna peste mine. O ştiinţă atât de minunată este mai presus de puterile mele: este prea înaltă ca s-o pot prinde* (Ps. 139:1-6). Acestea sunt adevăruri sfinte mai presus de puterea de înțelegere a rațiunii și a logicii omenești!

NON-VALOAREA VIEȚII

După cum arătam mai sus, dorința supremă a unui budist este să scape de „blestemul vieții" înseși, care este întrețesută cu suferință într-un mod inextricabil și ineluctabil. Pentru el, existența în lumea simțurilor este o non-valoare: „Viața e o frunză moartă-n vânt"- spune un proverb budist, sau așa cum zicea Gautama însuși: „Viața este suferință, suferința este viață". De aceea, călugărul budist (*arhatul* – „cel vrednic", „cel sfânt") se concentrează pe anihilarea oricăror dorințe, căci el va fi ajuns la concluzia că tot ce se vede este doar o deșartă părelnicie (*mayâ*). Astfel, cel iluminat, eliberat de dorințe, va ajunge într-un loc numit *Nirvana*, unde nu mai este suferință, căci se va întrerupe „roata renașterilor" (*samsara*). Budistul merge împotriva vieții înseși, aducându-și la tăcere (omorându-și) toate simțurile și sentimentele, prin care este legat de lumea materială – „dezumanizare", am zice noi.

Klaus Kenneth care înainte de a se încreștina, a petrecut 12 ani într-o mănăstire budistă, spune că a vărsa lacrimi înr-o mănăstire budistă, ar fi fost o rușine, un semn exterior al eșecului în urcușul spre „desăvârșire"; acolo nu este permis să-ți arăți sentimentele. În cartea lui, *Zei, idoli, guru*, vorbește despre amărăciunea *lacrimilor uscate, „*care curgeau spre interior, după trăiri cu totul lipsite de dragoste în mănăstire".

Dar Dumnezeu nu ne-a creat roboți! A-ți folosi simțurile cu recunoștință și a-ți manifesta sentimentele cu înțelepciune, ține de însăși umanitatea noastră. Hristos – Modelul nostru Suprem – S-a bucurat în Duhul Sfânt, a plâns, S-a mâniat, S-a întristat etc.

Disprețul pentru viață, considerată a fi un blestem mi se pare a fi și o răzvrătire indirectă împotriva Celui care este Sursa vieții înseși: *Dumnezeu... i-a suflat în nări suflare de viaţă, şi omul s-a făcut astfel un suflet viu* (Gen. 2:7). Sau: **În El** (Hristos) **era viața** și viața era lumina oamenilor (In. 1:4). Așadar, viața este „lumina", comoara oamenilor –, tot ce au ei mai de preț. Mai mult, Hristos a venit ca oamenii să aibă viață și s-o aibă, dar nu oricum, ci **din belșug** (cf. In. 10:10). Desigur este vorba de omul nou, născut din Dumnezeu, de viața cea nouă, prin Duhul.

„Viața însăși este o minune care-ți poate tăia răsuflarea."[190] Ea ni s-a dat, **nu** ca s-o anihilăm, ci ca s-o folosim (s-o punem în negoț cu toată dotarea primită), spre slava Creatorului și spre binele celor din jurul nostru. Suntem o creație a Lui, iar prin credința în Hristos suntem ridicați la înaltul statut de copii ai lui Dumnezeu, părtași firii dumenzeiești, moștenitori dimpreună cu Hristos! În cuvintele lui Kotsonis, Dumnezeu „îl ridică pe om la înălțimea sa ființială, îi restaurează trupul și sufletul, care de-acum zugrăvesc [reflectă] frumusețea chipului dumnezeiesc".[191] În acest urcuș duhovnicesc nu ne aventurăm singuri, ci cu ajutor și însoțire divină. Ce perspectivă măreață și ce mare diferență!

Se pare că în mintea lui Gautama pământul acesta creat de Dumnezeu, ca lăcaș primitor și adăpost pentru coroana creațiunii atât de iubită de El, a fost doar un iad, iar viața doar o suferință fără de-nceput și fără de sfârșit... Ce perspectivă întunecată!

CREȘTINISMUL – O RELIGIE A BUCURIEI

[190] N. Steinhardt citează din *Catehismul episcopilor catolici olandezi*, în *Jurnalul fericirii*, p. 261

[191] Ioanikios Kotsonis, *op. cit.,* p. 16.

Creștinismul e bucurie și rețetă de fericire. E și asumare a durerii. Credința ne dă bucurie pentru că ne pune brusc de acord cu ceea ce este **real** (Steinhardt).

Experiențele marelui fizician Masaru Emoto, au arătat că moleculele de apă înghețate, dau cele mai frumoase cristale atunci când provin dintr-un mediu de recunoștință, dragoste și bucurie. Desigur, apa rămâne întotdeauna H_2O, dar felul în care sunt dispuse moleculele, diferă. Și oare trupul nostru nu este alcătuit din peste 70% apă? Ne face bine o gândire optimistă, plină de încredere, dragoste și bucurie! *În lume veți avea necazuri* – spune Hristos –, *dar îndrăzniți!* Căci *Eu am biruit lumea!* (In. 16:33). Vă iau sub aripa protectoare a biruinței Mele, că să puteți fi biruitori în orice circumstanțe! Amin! Și Amin!

Credința creștină este o religie a **bucuriei** – o valoare a Cerului, rodită de Duhul în templul inimii celui născut din Dumnezeu, ceea ce citim în nenumărate texte biblice: *Mă bucur de ajutorul Tău...!* (1 Sam. 2:1*) Mă bucur de mântuirea Ta...!* (Ps. 9:14). *Mă bucur de Domnul!* (Ps. 104:34*). Mă bucur de bucuria poporului Tău şi să mă laud cu moştenirea Ta!* (Ps. 106:5). *Când urmez învăţăturile Tale, mă bucur de parc-aş avea toate comorile! ... Mă bucur de Cuvântul Tău ca cel ce găseşte o mare pradă.* (Ps. 119:14, 162*).* Căci ***Bucuria Domnului va fi tăria voastră!*** (Neem. 8:10b)

Am putea continua cu zeci de asemenea versete, dar să descoperim, dimpreună cu Steinhardt, cum este posibil să te bucuri și să fii copleșit de fericire, chiar și în cele mai aspre contexte. Credința creștină este una a paradoxurilor, ca semn că puterea și lumina celeilalte dimensiuni pot irumpe în cele mai sumbre condiții. Este vorba de celula 34 a închisorii din Jilava, unde Stenhardt își executa detenția. Iată care erau condițiile: „Mâncarea e cu totul pe sponci [în cantitate foarte mică], apa continuă să fie viermănoasă, încăperea e apăsătoare ca într-un film de groază, bruftuielile curg gârlă, orice observație a caraliilor e însoțită de ghionți sub fălci și pumni în cap..." „Purtarea gardienilor la șerpărie e atât de rea, atmosfera atât de dramatică ... perspectivele de îndelungată suferință atât de limpezi ... „În locul acesta aproape ireal de sinistru aveam să cunosc cele mai fericite zile din toată viața mea! Cât de absolut de fericit am putut fi în celula 34!" „Nu-mi vine să cred că totul poate fi atât de complet, că am parte de atâta binecuvântat noroc!"

Cum se poate să te bucuri în asemena condiții...? Steinhardt, care era evreu, Îl primește pe Hristos, chiar în acea celulă, și este botezat la repezeală ca să nu prindă de veste gardienii: „Mă nasc din nou din apă viermănoasă și din Duh rapid". După botez, iată ce mărturisește el: „Fericirea aceasta care mă împresoară, mă cuprinde, mă îmbracă, mă învinge, n-ar putea fi atât de neînchipuit de minunată și deplină. Liniște. Și o absolută nepăsare față de toate. Și o dulceață. În gură, în vine, în mușchi. Totodată o resemnare, senzația că aș putea face orice, imboldul de a ierta pe oricine, un zâmbet îngăduitor care se împrăștie pretutindeni, nu localizat pe buze. Și un fel de strat de aer blând în jur, o atmosferă asemănătoare cu aceea din unele cărți ale copilăriei. Un simțământ de siguranță absolută [...] Sunt un om nou. De unde a tâta prospețime și înnoire? Se adeverește Apocalipsa 21:5: «Iată Eu fac toate lucrurile noi»".[192]

Marele Apostol al lui Dumnezeu, Pavel scrie: „Bucurați-vă! Zic iarăși, bucurați-vă!" De unde scrie el aceste cuvinte? Chiar din închisoare! Creștinismul e o religie a minunilor!

DOCTRINA NON-EULUI (*AN-ATMAN*)

În urcușul spre *Nirvana*, arhatul trebuia să anihileze treptat o serie de obstacole, printre care și credința înșelătoare în existența **sinelui** și a sufletului nemuritor. Nimic din lume nu are o realitate obiectivă. „Devenirea și trecerea sunt așa de radicale, încât nu se poate admite nicio substanță, nicio existență care să nu fie devenire și trecere."[193] Omul care înțelege acest „adevăr", nu se va mai alipi de ideea unui „eu" imaginar, sursa principală a suferinței. Este vorba de doctrina non-eului *(an-atman).*

Când omul moare, dorințele, în speță dorința de viață, înmagazinată în *karma* sa, dă naștere unei noi ființe. Dar noua ființă **nu** este identică cu cea veche, în sensul că ea nu găzduiește același suflet, pentru că budiștii nu cred în existența unui suflet, dar prin *karma* personală se păstrează totuși o anumită individualitate, în ciuda tuturor schimbărilor care au loc. Sinele nu există ca o entitate separată, nici chiar în timpul uneia și a aceleiași vieți; el

[192] N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*... pp. 33, 58, 30, și 83-84.
[193] Lucian Blaga, *op. cit.,* p. 38.

(*sinele, eul*) nu are o realitate obiectivă, ci este într-o permanentă schimbare. „Viața este, [după părerea lui Gautama], ca flacăra unei lumânări. Ea pare identică cu sine însăși, dar în fiecare moment, tot altă și altă substanță alimentează flacăra."[194]

„Hoțul" (Satana) îți fură, **nu** Cartea de Identitate, ci identitatea însăși, esența. Cum poți să ai pretenția că „tu", cel de ieri, ești identic cu „tu", ce de azi? Te înșeli! Tu nu ai un *sine* – susțin budiștii. În fiecare clipă ești un altcineva. Atunci, de ce să plătești pentru păcatele pe care, acum zece ani, le-a făcut trupul tău, căci atunci era locuit de altcineva? (!). Deci *karma* nu este corectă dacă înregistrează și pune claie grămadă toate păcatele săvârșite într-un anumit trup, de parcă le-ar fi săvârșit una și aceeași persoană!

PURIFICARE FĂRĂ POCĂINȚĂ

Prin meditație, călugărul budist (*arhatul*) trebuia să doboare orice obstacol mintal, orice distragere, ca să ajungă în transă unde chipurile era purificat de orice orice rău, și unde va resimți bucurie și chiar extaz, dar și indiferență, calm. Să remarcăm faptul că la „purificare" – curățire de orice întinăciune, se ajunge prin eforturi proprii, printr-o tehnică rece, fără pocăință, fără lacrimi, fără iertare cerută unei Instanțe Înalte, mai exact Acelei Persoane Dumnezeiești care S-a dat pe Sine Însuși, plătind pentru păcatele noastre.

FOCALIZAREA

Prin meditație, arhatul urmărea să ajungă la stăpânirea deplină a proceselor sale mintale, focalizându-se într-un singur punct, pe un singur obiect sau aspect al vieții, nu contează care. Klaus Kenneth, care a trăit mulți ani într-o mănăstire budistă din Tailanda, ne spune următoarele: „Orice poate deveni obiect al meditației: respirația, mersul, mâncarea, meditația în grup, somnul conștient, chakrele, mantrele, imaginile mandala"[195] etc. În cele din urmă, prin focalizare, arhatul va ajunge la transcenderea senzațiilor de plăcere sau durere, ba chiar și a propriei sale conștiințe, ajungând, în cele din urmă, la iluminarea desăvârșită, considerată de Gautama a fi cea mai înaltă stare de perfecțiune.

Și creștinilor li se recomandă focalizarea hotărâtă și neabătută, dar nu pe orice, ci pe o Persoană, pe Izvorul puterii și al oricărei mângâieri – mare deosebire! *Şi noi, dar […], să dăm la o parte orice piedică şi păcatul care ne înfăşoară aşa de lesne ... **Să ne uităm ţintă** la Căpetenia şi Desăvârşirea credinţei noastre, adică la Isus, care, pentru bucuria care-I era pusă înainte, a suferit crucea, a dispreţuit ruşinea, şi şade la dreapta scaunului de domnie al lui Dumnezeu* (Evr. 12:1-2), ceea ce sună pe lungimea de undă a inimii noastre, ca un ecou plin de căldură, îmbietor, pe când în budism, totul este rece și impersonal – o „religie" a orfanilor. Mai mult: *Noi toţi privim cu faţa descoperită, ca într-o oglindă, slava Domnului, şi suntem schimbaţi în acelaşi chip al Lui, din slavă în slavă, prin Duhul Domnului* (2 Cor. 3:18). Noi nu privim spre nicăieri, spre un gol nedefinit, sau spre „orice", nu contează (!), ci privim spre Modelul nostru desăvârșit, Hristos, fiind schimbați din treaptă de slavă, în treaptă de slavă, după dumnezeiescul Său chip.

REVOLTĂ ÎMPOTRIVA ROSTULUI LUCRURILOR

Dumnezeu a creat omul, interrelațiile comunitare și toate lucrurile, cu un anumit scop. Toate își au rostul și menirea lor. Dar budistul vine și desființează ordinea instituită de Creator, impunându-și legile lui, de parcă Dumnezeu ar fi avut nevoie de prețiosul *imput* al budiștilor. Arhaților din mănăstirile budiste li se cerea să-și părăsească rostul de oameni obișnuiți, să nu se căsătorească, căci femeia era considerată a fi un rău în sine (*mara*), deși apreciativul Marelui Arhitect privitor la Creație a fost unul la superlativ: *Dumnezeu S-a uitat la tot ce făcuse și iată că erau **foarte bune*** [inclusiv femeia] (Gen. 1:31). Să nu uităm că omul (atât bărbatul, cât și femeia), a fost coroana Creațiunii, încununarea ei.

Mulți arhați își părăseau familiile, așa cum a făcut și Gautama sau Mahavira. Familia trebuie abandonată, pentru că ea constituie o piedică în calea înaintării spre *Nirvana*. Unde

[194] Lucian Blaga, *op. cit.,* p. 38.
[195] Klaus Kenneth, *Zei, idoli, guru. Marile religii ale lumii, văzute prin ochii creștinismului*, Ed. Agnos, Sibiu, 2010, p. 101.

este mila și purtarea de grijă de cei care depind de tine? Îi părăsești din dragoste egoistă pentru propria ta „mântuire”? *Dacă nu poartă cineva grijă de ai lui, şi mai ales de cei din casa lui, s-a lepădat de credinţă şi este mai rău decât un necredincios* (1 Tim 5:8). Oare, nu este acesta un act de revoltă împotriva rostului lucrurilor așa cum a fost el pre-rânduit de Creator? Viața, așa cum a conceput-o Dumnezeul nostru, este un dar, o școală, o ocazie de a te înscrie pe CALEA care duce în sânul sfânt al Tatălui.

Budiștii „nu iau seama la lucrarea Domnului şi nu văd lucrul mâinilor Lui” (Is. 5:12b). Dar creștinii recunosc și cântă măreția și frumusețea creației, țesută pentru noi, din iubire, de mâna lui Dumnezeu, recunoscând înțelepciunea divină în rostul tuturor lucrurilor, așa cum a fost el instituit de Dumnezeu: *Minunate sunt lucrările Tale, şi ce bine vede sufletul meu lucrul acesta!* (Ps. 139:14). *Cât de multe sunt lucrările Tale, Doamne! Tu pe toate le-ai făcut cu înţelepciune, şi pământul este plin de făpturile Tale!* (Ps. 104:24). *Fiecare neam de om să laude lucrările Tale şi să vestească isprăvile Tale cele mari!* (Ps. 145:4). *Toate lucrările Tale Te vor lăuda, Doamne! Şi credincioşii Tăi Te vor binecuvânta* (Ps. 145:10).

KARMA

Ce este *Karma*? Noi am asemăna-o cu un fel de „computer” care înregistrează toate faptele omului – o forță oarbă și inumană, care acționează într-un mod inexorabil, asemenea legii gravitației. Așadar, este vorba de fatalitate, în adevăratul sens al cuvântului. În budism **nu există noțiunea de iertare**. Niciun om, niciun preot sau divinitate nu te poate scuti de consecințele faptelor tale. Steinhardt ne explică de ce: „La diavolul-contabil nu încape nici ștersătura cea mai mică. Hristos, dintr-odată, șterge un întreg registru de păcate. […] Hristos nu numai că iartă, dar și uită. Odată iertat, nu mai ești sluga păcatului și fiu de roabă; ești *liber* și *prieten* al Domnului” (N. Steinhardt). Mare deosebire!

„*Karma* este tată și mamă” – spun budiștii „Fiecare este moștenitorul propriilor sale acțiuni; fiecare este fructul născut din pântecele faptelor sale.”[196] Punct. Nu poți contrabalansa faptele rele cu fapte bune. *Karma* merge mână în mână cu reîncarnarea (*metempsihoza*). Când omul moare, dorința de viață, înmagazinată în *karma* sa, dă naștere unei noi ființe. Așadar, fiecare om renaște prin forța *karmei* sale, dar noua ființă **nu** este identică cu cea veche, așa cum arătam mai sus.

Oare cine a creat *karma*, care este originea ei? Cine a pus lucrurile în mișcare? Cine a creat oamenii, cu simțurile lor? Noi credem că tot ce există și toate legile care acționează în Univers sunt opera Creatorului și fiecare lucru are un sens și un scop. Noi nu trăim într-o lume impersonală în care acționează niște legi implacabile născute **de la sine**!

NIRVANA

> Hristos și Tatăl lucrează mereu (cf. In. 5:17) El nu e în Nirvana, la odihnă, la repaus, la deconectare. E pe *șantier* și *pune umărul* [s. a.] (Steinhardt).

Ce este *Nirvana*? Ea este o stare etică, în care nu mai există dorințe, dar nici suferințe; o condiție care te scapă din blestemul renașterilor (*samsara*), căci orice dorință a fost anihilată, prin străduințe proprii. „Picătura de rouă alunecă în marea strălucitoare [deci existența ei individuală încetează].”

Gautama refuza să dea un răspuns clar ucenicilor săi privitor la viața de după moarte. Iată ce le-a spus el: „Acolo este o stare în care nu există nici pământ, nici apă, nici aer, nici lumină, nici spațiu nelimitat, nici timp nelimitat, nici vreo vietate, nici gândire, nici lipsă de gândire, nici lumea aceasta, nici lumea aceea. Nu există nici ridicare, nici dispariție, nici moarte, nici cauză, nici efect, nici schimbare, nici rămânere în neschimbare [t. n.].”[197]

(Se spune că dacă ținteşti spre nicăieri, precis vei nimeri!)

---

[196] *The World’s Religions…*, p. 174.
[197] Citat din *Sacred Books of the Buddhists, Vol II, în The World’s Religions*, p. 177.

Iată ce ne spune Klaus Kenneth, care, înainte de a se încreștina, a căutat sensul adânc al vieții, urmând învățăturile budiste, într-o mănăstire din Tailanda:

> În cei 12 ani ai călugăriei mele, am avut adesea senzația de a fi dizolvat cu totul în lumea iluziilor. Sunt convins că am fost în *Nirvana* [...] În drumul meu spre *Nirvana* am văzut tot ce mă înconjoară ca pe un mozaic mișcat, ca miliarde de atomi, de punctulețe colorate, pe care le puteam dizolva și rearanja după pofta inimii. Eu însumi (dar oare, eu eram acela?) mă aflam dincolo de granițele spațio-temporale. O experiență masivă în care **părea să nu mai existe nimic, nici măcar eul meu**. Repet: lumea care se dizolva în vibrații, dispariția senzațiilor, părăsirea trupului meu, vederea aurei, faptul de a fi devenit invizibil, citirea gândurilor, călătoriile astrale, ba chiar materializări și, ca apogeu, vizitele demonilor reali care erau permanent în jurul meu – acestea și alte fenomene [...] îmi arată astăzi, creștin fiind, că ieșisem de mult din domeniul ocrotirii învățăturii creștine [...] Aceste experiențe au fost oare, închipuire sau nu? Reale au fost în orice caz. Pentru „prințul întunericului" e foarte ușor să prezinte sufletului omenesc, creierului, minții, creștinului, dovezi ale reîncarnării, experiențe *dejà-vu* și orice altceva, ca fiind dumnezeiești și pozitive... Fantezia și închipuirea ca primitori ai imaginilor și mesajelor ne pot cu ușurință păcăli. Și... ne lăsăm păcăliți de inducțiile Satanei, care astăzi, ca și atunci, lingușind mândria naturii noastre căzute, ne promite că prin astfel de recunoașteri [„revelații"] putem deveni ca Dumnezeu [s. n.].[198]

„«Nimicul», «neființa», «vidul absolut» devin supremul bine spre care putem aspira cu întreaga noastră ființă... Nirvana este experiența lăuntrică a golului metafizic: Marele Tot, evacuat de orice conținut" – spune Lucian Blaga[199] Ce trist! Noi am zice că nihilismul ridicat la puterea „n", este egal cu „Marele Nimic" – *NIRVANA.*

Iată ce spune Dostoievski: „Să fie sănătos [budistul] cu universul lui ciclic și cu *Nirvana* lui, eu rămân cu Hristos. Smerit, smerit, dar am și eu mândria mea; mă cred a fi o persoană, o făptură cu duh care poate intra în comunicare cu persoana lui Hristos."[200]

COMUNITATEA BUDISTĂ (*SANGHA*)

Gautama însuși a stabilit comunitatea budistă, numită *sangha*. În mănăstirile budiste nu oricine era acceptat. Nu erau acceptați soldații, oamenii cu datorii, sclavii, cei atinși de lepră sau epilepsie, minorii etc. Isus însă îi primește pe toți: *Veniți la Mine voi **toți** cei trudiți și împovorați* [voi toți vameșii și păcătoșii, datornicii, leproșii, tâlharii, toți prinșii de război ai diavolului] *și Eu vă voi da odihnă* (Mt. 11:28).

Arhații budiști erau tunși, îmbrăcați în robe lungi, galbene, mergeau din casă în casă, cerșindu-și pâinea și propovăduindu-și învățătura. Cum își ajutau semenii, dacă ei înșiși erau o povară pentru societate, căci nu munceau....? Să lucreze alții! Ei aveau ceva mult mai important de făcut: după-amiază, studiau și meditau. Făceau milostenie (așa era regula) dând o mică parte din ceea ce obțineau din cerșit.

Comunitatea budistă funcționa pe baza unui cod voluminos de reguli. Moralitatea era prescrisă de reguli precise și juca un rol foarte important în urcușul spre desăvârșirea „spirituală". Eșecul pe plan moral înseamna eșec total, pentru că numai dacă mintea este curată și inima compătimitoare, numai atunci va încolți și va crește sămânța înțelepciunii. Așadar, în budism, moralitatea și iluminarea intelectuală sunt strâns legate între ele: „În timp ce moralitatea este temelia unei vieți înalte, înțelepciunea este o încununare a acesteia [t. n.]".[201] Sună frumos, dar... moralitate fără Hristos și fără o mână întinsă celui suferind?

În *Tripitaka* („Cele trei coșuri"), în prima parte a „primului coș", privitor la călugări, sunt înșirate cele 227 de păcate osândite de Buda, precum şi pedepsele inerente acestora. Pentru desfrâu, omor, furt și pretenția la sfințenie, arhatul era îndepărtat pentru totdeauna din comunitate. Pentru fiecare din celelalte păcate, se enunță și pedeapsa corespunzătoare, în funcție de gravitatea păcatului.[202]

---

[198] K. Kenneth, *op. cit.,* pp. 103-105.
[199] Lucian Blaga, *op. cit.,* p. 39-40.
[200] Citat în Ioan Filaret, *Creștinism și yoga*, Ed. ? Craiova*,* p. 60.
[201] *The World's Religions…*, p. 173.
[202] Fernard Comte, *op. cit.,* p. 13.

Klaus Kenneth spune că mănăstirea budistă din Tailanda, în care a petrecut 12 ani, funcționa după 2200 de reguli și legi. Se vede că numărul normelor a crescut considerabil de-a lungul secolelor, ajungându-se în secolul 20 la cifra de 2200. Orice mișcare a arhatului trebuia să fie legalizată, dirijată din exterior, așa cum ai dirija manual, un robot. Da, căci arhatul se lupta să înainteze de unul singur, spre nicăieri, pe bâjbâite. Atunci când pornești la drum fără Dumnezeu, ai nevoie de foarte multe „garduri", de care să te proptești ca să poți merge, ca un orb, căci „Orbul față de Unul este orb față de toate" – spun Părinții Bisericii.

Călugărul budist trebuia să evite luxul; dansul, teatrul, consumul de alcool sau de narcotice, podoabele, aurul, argintul, mâncatul după ora prânzului etc. El trebuia să-și dea toate silințele pentru a spulbera orice îndoială, privitor la autenticitatea învățăturilor budiste. Regula mai spunea că arhatul trebuia să-și învingă mândria spirituală, îndreptățirea de sine și ignoranța (neștiința faptului că totul este doar iluzie – *mayâ*).

O altă regulă spunea să nu ucizi nicio vietate (Vai câtă „gingășie"! Ce moralitate înaltă!), pentru că s-ar prea putea – zicem noi – ca șobolanul care tocami te deranjează să fie reîncarnerea vreunei rude decedate... (!) (Ah, știu care rudă... Toată viața a fost un ticălos, deci *karma* a fost dreaptă să-i dea un trup de șobolan... Nici n-ar fi meritat altceva!)

ଔଔଔଔଔ

În Hristos, toate legile se reduc doar la două: *„Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, şi cu tot cugetul tău."; Aceasta este cea dintâi şi cea mai mare poruncă. Iar a doua, asemenea ei, este: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuţi." În aceste două porunci se cuprinde toată Legea şi Prorocii"* – spune Hristos Însuși (Mt. 22:37-40). Cum se poate ajunge la o asemenea simplitate? Cum? *Dragostea nu face rău aproapelui: dragostea deci este împlinirea Legii* (Rom. 13:10). Unde nu este dragoste, acolo trebuie legi și reguli pentru orice aspect al vieții. Pentru un manechin neînsuflețit (un om nenăscut din nou) trebuie sfori, cu care să-i dirijezi fiecare mișcare. Căci „Cel lipsit de dragoste se aseamănă cu lucrurile neînsuflețite și fără simțire" (Sf. Ioan Gură de Aur).

IUBIREA DE OAMENI – CA PARTE INTEGRANTĂ A REGULAMENTULUI

Budiștii mai vorbesc și despre iubirea de oameni, care constituie apogeul moralității. (Culmea !) Cum am putea vorbi de iubire de oameni, fără implicare, fără muncă, când toate eforturile se concentrează pe „șlefuirea" propriei tale persoane? Cum ar fi arătat India dacă arhații s-ar fi implicat activ în viața societății, punând ei înșiși osul, construind școli, orfelinate și spitale?

În creștinism – spune Steinhardt –, „Datoria noastră, când vedem o suferință, un om în pătimire, pe aproapele nostru pe o oarecare cruce, ori în preajma, în perspectiva unei cruci, datoria noastră **nu** este să ne refugiem în abstracțiuni și generalizări despre dragostea de omenire..., ci e să-l *ajutăm* și să-l *mângâiem* și, pe loc să-l *covârșim* cu bunătatea noastră pe omul *acela* și suferința *aceea* anume".[203]

Iubirea activă a aproapelui este parte integrantă din miezul, din esența Legii Împărătești, iar în Noul Legământ, iubirea de aproapele este ridicată de Hristos la un nivel dumnezeiesc: *Vă dau o poruncă nouă: să vă iubiţi unii pe alţii; **cum v-am iubit Eu**, aşa să vă iubiţi şi voi unii pe alţii. Prin aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii pentru alţii* (In. 13:34-35).

Izvorul acestei iubiri mai presus de logică își are obârșia în Dumnezeu, căci „Iubirea de aproapele e un mister de credință. Dragostea și iertarea nu sunt naturale. Natural e principiul al doilea al termodinamicii [!]."[204]

Dar să ne întoarcem la mănăstirea budistă. Iată ce spune Klaus Kenneth care a fost călugăr budist mulți ani de zile: „În ciuda dragostei și a milei, pe care călugărul este obligat să le simtă [așa spune regulamentul], lipsesc din păcate, adevărata și creștineasca dragoste a aproapelui, pentru că omul – sinele pasiv – se află în centru. Acesta este reversul medaliei.

[203] N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii...*, p. 309.
[204] *Ibidem,* p. 238.

Celălalt [aproapele] este doar parte a propriei iluzii [parte a iluziei călugărului, pentru că totul este doar părelnicie - *mayâ*] și trebuie [ca celălalt] să-și prelucreze singur *karma* [Treaba lui! Cine știe ce păcate oribile a comis într-o viață anterioartă! *Karma* nu greșește! Nu-l ajuta prea mult! Vrei să-l absolvi de ispășirea păcatelor sale?]. Astfel, termenul budist *metta* (dragoste) nu se mai preschimbă în ajutor activ, ci într-o rămânere pasivă."[205]

Așadar, regula spunea să faci milostenie (focalizat fiind pe tine), ca să-ți îmbunătățești *karma* – (o motivație „înaltă"!), dar atenție! nu te implica activ, așa cum a făcut-o Maica Tereza! Păstrează-ți calmul și indiferența lângă cel care suferă! Relaxează-te! Tu ai ceva mai important de făcut! Focalizează-te! Concentrează-te pe controlul propriilor tale gânduri! Oare, nu este aceasta o filosofie egocentrică extremă? „Budismul e un spiritism fără suflet, o virtute fără datorie [fără implicare activă], o morală fără Dumnezeu" (J. Barthélemy-Saint-Hilaire).[206]

FEMEIA ÎN CONCEPȚIA BUDISTĂ

Arhatul terbuia să evite senzualitatea sub toate formele ei. Nu avea voie nici măcar să se apropie de vreo femeie. Dacă avea de vorbit cu vreuna, trebuiau să fie de față cel puțin trei călugări. Dacă vreunul dintre arhați ducea o viață dublă, desfrânată, drept pedeapsă era condamnat ca în viața următoare să renască ca femeie, ceea ce ar fi fost nespus de umilitor! Femeia, nu numai că era considerată mult inferioară bărbatului, dar ea era și un *rău* în sine, un obstacol. „Erosul și femeia împiedică împlinirea spirituală și de aceea, corespund termenului *mara*, echivalentul diavolului din literatura creștină."[207] Ea era considerată a fi ceva scârbos: „o latrină ambulantă" (!).

Ce mare deosebire între această viziune și cea creștină! Strălucitul înger Gavril, care vine din prezența sfințeniei lui Dumnezeu, să-i vestească Mariei nașterea lui Isus, o salută cu respect: *„Plecăciune, ție, căreia ţi s-a făcut mare har; Domnul este cu tine, binecuvântată eşti tu între femei!"* (Lc. 1:28). În Hristos „nu mai este nici parte bărbătească, nici parte femeiască, fiindcă toţi sunteţi una în Hristos Isus" (Gal. 3:28), fiind cu toții ridicați, prin credință, la nobilul statut de copii ai lui Dumnezeu. Pentru toți s-a plătit același preț de răscumpărare. Femeia a primit și marele dar al maternității. Mama creștină este prima Biblie (Epistolă vie) pe care copilul o citește înainte de a ști citi. Împlinirea rolului ei de soție și mamă devine parte integrantă a preoției împărătești încredințată oricărui credincios adevărat.

MAREA DEOSEBIRE

În budism, orice simțire trebuia suprimată. (Într-un fel anume, trebuia să devii „nesimțit"!). Și călugării ortodocși vorbesc despre o „nesimțire sfântă", dar este vorba de cu totul altceva: creștinul matur ar trebui să devină „nesifonabil" – imun la vorbele de ocară sau laudă. Dacă am murit împreună cu Hristos, înseamnă că nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în Mine. Oricum, ocările celor ce mă ocărăsc pe mine au căzut peste El (cf. Rom. 15:3), deci nu ar fi cazul să le mai bag în seamă. Slavă Lui!

Moralitatea propovăduită de Gautama pare foarte creștinească, dar la o analiză mai atentă, observăm că ea este extrem de egocentrică – un antropocentrism feroce! „Virtuțile [moralitatea]– spune Steinhardt – nu devin eficace decât puse în slujba Binelui divin și practicate în numele lui Hristos. Altfel, vegetarienii, antialcoolicii, abstinenții, harnicii, insomniacii își pot pune meritele la dispoziția demonului. La extaz ajung și călugării [creștini], prin rugăciunea inimii, [și călugării budiști prin meditație și focalizare] și nărăvitul heroinei, [dar și practicanții «orgiilor sacre»]. Domnul ne-a pus în gardă, spunând că demonul poate lua chip de înger luminos." [208]

[205] K. Kenneth, *op. cit.,* p. 111.
[206] Citat în Ioan Filaret, *op. cit.,* p. 153.
[207] Klaus Kenneth, *op. cit.,* p. 97.
[208] N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, p. 229.

Există o mare deosebire între extaz și extaz. În cazul creștinilor îndrăgostiți de Mirele Ceresc, oameni dedicați rugăciunii intense în căutarea asiduă a părtășiei cu Hristos, vorbesc despre așa-zisa experiență a unirii cu El (*unio mystica*), când Divinitatea coboară în sufletul credinciosului, în măsura în care pământescul poate conține Cerescul, urmate de o bucurie și o lumină lăuntrică inefabile – o adevărată pregustare a raiului lui Dumnezeu. În cazul extazului la care ajungi prin alte metode și nu pe Calea care este Hristos, am putea vorbi de o frenezie sau o beție nebunească, în care, după spusele lui Klaus Kenneth, erau prezenți și demonii. Știm din istorie că orgiile așa-zis „sacre" erau urmate de „manducația scară", când participanții se repezeau în transă la animalul de jertfă, sfâșiindu-l de viu în bucăți și mâncând carena crudă, cu sânge cu tot.

Arhatul era focalizat pe sine însuși, pe gândurile sale și pe propria lui *karmă*. Faptele bune le făcea pentru a-și îmbunătăți *karma*, pe când creștinul născut din nou umblă în faptele bune pregătite mai dinainte de Domnul, nu pentru că așa spune regula, ci din iubire pentru Domnul său și pentru aproapele. El face totul cu o anumită atitudine: „ca pentru Domnul" (teocentrism), spre slava Lui, știind că orice slujire umilă, orice nedreptatea îndurată cu răbdare, se convertește într-o măreață doxologie, înălțată spre slava Aceluia care-l însoțește la fiecare pas și cu Care se va vedea la Marea Întâlnire Slăvită!

CAPITOLUL 10

BUDISMUL *MAHAYANA*

BUDISMUL INTRAT ÎNTR-UN „PROCES DE INFLAȚIE”

Budismul s-a răspândit pe o suprafață considerabilă, rearanjându-se treptat în multe variante, adesea contradictorii. Până în secolul al III-lea î.Hr., existau deja douăzeci de școli budiste, fiecare dintre ele cu sectele ei, având doctrine care adesea se băteau cap în cap.

Budismul conservator *Theravada,* a fost numit într-un mod peiorativ „Vehicolul mic”, pentru că era accesibil doar unui număr restrâns de „aleși”. Dar treptat, s-a născut budismul *Mahayana* („Vehicolul mare”), cu nenumăratele ei școli și secte, accesibil și oamenilor de rând.

Iată câteva exemple:

- *Școala eclectică*, al cărei scop este să armonizeze doctrinele și practicile budismului *Mahayana*, aducându-le pe toate într-un sistem, deși acestea sunt nespus de variate și nu de puține ori, chiar contradictorii.
- *Școala esoterică* sau *mistică*, care consideră că Universul în sine este trupul lui *Dainichi* – Buda cel Suprem. Cele „trei mistere” ale lui Buda cel Cosmic sunt trupul, gura, și mintea acestuia, care se manifestă în mișcările, sunetele și gândurile Universului și ale locuitorilor lui. Nu există particulă a minții sau a materiei în care Buda să nu fie prezent.
- *Școala profetică* sau *Școala Nichriană,* fondată de Nichrien, în Japonia. Spre deosebire de școlile incluzive ale celorlalte școli ale budismului *Mahayana*, școala Nichriană este excluzivă și intolerantă, susținând că singurul adevăr, în aceste vremuri ale sfârșitului este cel cuprins în *Lotus Sutra* (*Hokekeyo*). Singurul obiect al închinării este un sul *mandala* în centrul căruia este formula sacră, mântuitoare, scrisă cu litere chinezești. În jurul acesteia figurează numele divinităților indiene și japoneze, reprezentând toate clasele de existențe, în relație cu adevărul cosmic. Formula sacră (*daimoku*) constituie o invocare a Scripturii Lotus: „Plecăciune, Lotus Sutra!”, care este cântată și repetată cu entuziasm de închinători, pentru ca astfel, sufletul lor să ajungă în uniune cu Spiritul Etern al lui Buda.
- *Școala intuitivă* sau *Școala concentrării* – Budismul Zen. Această școală nu depinde de vreo scriptură sau alte scrieri, nici nu-l venerează pe Buda, ci susține că omul posedă în sine natura lui Buda și el poate ajunge la această intuiție vitală. Cu alte cuvinte, într-un anumit moment al pregătirii, el va ajunge la iluminare, adică, va realiza în mod spontan faptul că propriul lui sine este identic cu Absolutul. Practicantul Zen șade uneori ore întregi, urmând instrucțiunile unui maestru Zen, privitor la poziția corectă a membrelor trupului, a spatelui, ochilor etc., ajustându-și respirația, repetând în continuu o scurtă frază (*mantra*), ce nu are vreo logică. În acest timp, mintea se concentrează pe eliberarea de orice gând sau imagine, până ajunge la starea de „golire de sine însuși” – „vid interior”. (Un adevărat supliciu – am zice noi!)

Mare este grădina Domnului! Căci, după cum citim în Părinții Bisericii: „Satana se suie mereu călare pe minte”! Mare este întunericul în care bâjbâie oamenii ca să găsească adevărul „pe pipăite”, în cele mai ciudate forme! Lungă este așteptarea – o aștepatre de veacuri a Luminii... Unii dintre cei la care a juns deja, O consideră mult prea simplistă, pentru „înaltele” lor idealuri de perfecțiune.

ȘCOALA PĂMÂNTULUI PUR

Aș dori să mă opresc asupra „Școlii Paradisiace", numită și „Școala Pământului Pur" *(Pure Land School),* născută din nevoile emoționale specific umane ale închinătorilor, care nu puteau fi împlinite de budismul *Theravada* – o doctrină rece și impersonală, vrăjmașă a sentimentelor omenești.

„Școala Pământului Pur" ni s-a părut foarte interesantă datorită unor asemănări cu credința creștină, deși la baza ei (în miezul ei) se află tot filosofia budistă din India. Această școală s-a dovedit a fi cea mai populară în Japonia, dar este urmată și în China și Coreea.

Ea propovăduiește mântuirea prin credință și prin recitarea formulei sacre care exprimă credința în Buda Amida, un Buda celest, numit „Viața Infinită" și „Lumina Infinită", care a ajuns la iluminare ca om, în vremurile străbune, și poate într-o altă dimensiune (într-un alt sistem de lumi). Deși ajunsese la desăvârșire, el a jurat să nu intre în starea de Buda, decât cu condiția ca toți oamenii care se încred în el și în numele lui, să fie primiți în „Pământul Pur" – teritoriu celest creat prin înseși meritele lui (*buddhakșetra*) –, un loc plin de lumină și fericire. El făcuse 48 de juruințe din dragoste pentru omenire. (Aici se pune pe drept întrebarea: în fața cui a făcut Buda Amida aceste juruințe și cine i-a ascultat juruințele, dacă el este considerat a fi singura divinitate?)

În secta Pământului Pur, practicile ascetice, erudiția, riturile esoterice și lungile meditații nu mai sunt necesare. Toți oamenii, fără deosebire, pot fi siguri de fericirea veșnică pe baza credinței în Amida, dar se așteaptă ca siguranța mântuirii astfel obținută, să aibă ca rezultat în viața închinătorului: bucurie, mulțumire și fapte bune. Oamenii care aderă la această credință, au convingerea că vor intra în Paradis (Pământul Pur) unde sălășluiește Amida însuși. Cea mai mare sectă a acestei școli *Jodo Shin*, se închină numai lui Amida, pe care-l consideră a fi singura divinitate.

Iată cum sună rugăciunea unui închinător al acestei școli:

> Eu sunt slab și păcătos, fără nădejde în mine însumi; toată nădejdea mea este în Buda Amida. Eu cred că el este Ființa Supremă. Datorită răutății oamenilor și datorită suferințelor omenești, Buda Amida s-a întrupat și a coborât pe pământ ca să elibereze omul. Nădejdea mea și nădejdea lumii întregi este în dragostea lui îndurerată. El a intrat în rândul oamenilor ca să-i mântuiască. Și numai el singur poate mântui. El veghează mereu asupra celor care se încred în el, ca să-i ajute. Nu mă grăbesc să mor, dar sunt gata atunci când va veni timpul; și sunt încredințat că prin dragostea plină de har a lui Buda Amida voi intra în viața viitoare, despre care cred că va fi o stare de existență conștientă, unde voi fi eliberat de necazuri. Cred că el ascultă rugăciunea, căci el m-a călăuzit până în momentul de față, și nădejdea mea este numai în dragostea sa îndurerată [t. n.].[209]

În învățătura acestei școli budiste se întâlnesc mulți termeni care ne amintesc de cei din credința creștină, deși ei nu sunt identici, chiar dacă nevoile omului sunt aceleași. Nu sunt identici, pentru că au baze diferite. Astfel, se vorbește despre păcătoșenia omului și nevoia lui de mântuire, despre frumusețile raiului și grozăviile iadului, dar..., interesant..., se vorbește și despre întrupare și har... Mă gândesc la felul în care oamenii au perceput problemele și nevoile lor profunde, pe care prin eforturi proprii nu le puteau împlini, sub nicio formă. Ei au realizat că sunt păcătoși, că au nevoie de mântuire, dar și de har, căci nu aveau cu ce plăti. Simțeau de asemenea că au nevoie de un Dumnezeu bun, iertător, iubitor de oameni Care renunță la drepturile Lui din dragoste pentru omenirea neajutorată. Dorim să subliniem și termenul de „iubire îndurerată", care, pe noi creștinii, ne duce cu gândul la Jertfa din Golgota. Toate acestea ne fac să intuim așteptarea (poate neconștientizată), tânjirea sufletului omenesc – o tânjire parcă profetică – după un Mesia care să aibă toate aceste calități și Care S-a și arătat la sfârșitul vremurilor. Ce mare privilegiu pentru cei care au harul să-L cunoască și să beneficieze de mântuirea ce se dă prin har!

[209] Citat din A. K. Reischauer, *Studies in Japanese Buddhism,* în *The World's Religions…,* p. 186.

Ca o paranteză, care nu are nicio legătură cu budismul, aș dori să amintesc faptul că, între secolele VII și X, în sudul Indiei, a apărut o ramură a hinduismului, numită *Bhakti*, care s-ar putea traduce prin „atașament", „iubire pentru...", „pietate" etc., ca o reacție la rigoarea și exigențele budiștilor *Theravada* ce urmăreau anihilarea oricăror dorințe și sentimente, dar și ca o reacție la presiunile exercitate de islam. Cu timpul, *Bhakti* s-a răspândit pe tot cuprinsul Indiei, pentru că el împlinea nevoile emoționale ale oamenilor simpli. Dumnezeu a creat omul după chipul Său, iar Dumnezeu este dragoste. Așa se face că cea mai mare nevoie a omului, indiferent de vârstă, este dragostea. *Bhakti* propovăduia o relație profundă, personală, cu o Divinitate iubitoare. În scrierile unor autori *Bhakti*, sentimentele religioase sunt exprimate cu deosebită căldură și înflăcărare. Unul dintre aceștia definește această ramură a hiduismului (*bhakti*), în felul următor: „*Bhakti* este o emoție ce izbucnește spontan, gâtuindu-ți vorbirea, pornind izvorul lacrimilor, care încep să șiroiască, și făcându-te să te-nfiori de o exaltare plăcută. Deseori, te pomenești râzând isteric, iar râsul acesta alternează cu plânsul, uneori cu un leșin brusc și transe îndelungate, inconștiente." [210] …O mare asemănare cu mișcarea charismatică …?

După învățătura lor, omului îi revine responsabilitatea de a-și încredința viața Divinității iubitoare, dar în ultimă instanță, Divinitatea este aceea care-l va ajuta să atingă starea de eliberare (*moksha*). Cu alte cuvinte, mântuirea, nu se obține prin eforturi proprii.

În ultimele două capitole, ne-am ocupat, pe de o parte, de doctrina budistă *Theravada* –, o doctrină austeră, pornită împotriva vieții înseși, care este percepută a fi un blestem și o suferință –, iar pe de altă parte, am văzut și una din școlile din ramura budistă *Mahayana*, unde închinătorii simțeau nevoia de a se adresa unei Divinități personale, iubitoare, plină de har – , nevoie pe care am intuit-o ca fiind o tânjire profetică după Mesia, care S-a arătat la sfârșitul vremurilor, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.

[210] *A Lion Handbook, The World's Religions*...., p. 188.

CAPITOLUL 11

MAHAVIRA ȘI JAINISMUL

DESPRE VIAȚA LUI MAHAVIRA

Vardhamana, cunoscut de urmașii săi sub numele de Mahavira – „marele erou" – a fost contemporan cu Buda, și a trăit între anii 599-527 î.Hr. El s-a impus ca un mare reformator în cadrul jainismului, și este considerat de unii chiar fondatorul jainismului modern.

A aparținut tagmei războinicilor, primind o educație deosebit de aleasă. Ca și Gautama, a fost căsătorit și a avut un copil, dar la vârsta de 28 de ani, la moartea părinților săi, a renunțat la familie și la tot ce avea, devenind un ascet cerșetor, căutând cu asiduitate scăpare din blestemul renașterilor (*samsara*). S-a atașat de un grup de discipoli jainiști, urmași ai lui Parsva, practicând asceza alături de ei. Acest Parsva trăise cu aproximativ 250 de ani înainte de Mahavira și era considerat cel de al 23-lea „mare erou" sau „deschizător de drumuri" *(Tirhankara),* care, chipurile, îi conducea pe oameni peste râul transmigrărilor (a renașterilor). Mahavira urma să devină cel de al 24-lea asemenea mare lider – *Tirhankara*.

Timp de 12 ani, a peregrinat din loc în loc, în condiții de austeritate extremă, angajându-se în dispute pe tema adevărului. La început purta o haină foarte sumară, dar după o scurtă perioadă de timp a lăpădat-o chiar și pe aceea, și pentru tot restul vieții, s-a îmbrăcat doar „cu spațiu", asumându-și o aseceză deosebit de dură. Rătăcea despuiat prin natura sălbatică, în vreme rea sau bună, supunându-se celor mai aspre condiții. A rămas neclintit și detașat, chiar și în fața celor mai înfricoșătoare animale sau a celor mai aprigi dușmani.

După 13 ani de căutări asudue, pe când avea 40 de ani, la capătul unui post prelungit, a ajuns la o deplină iluminare. În limbajul urmașilor săi el a ajuns un cuceritor, un victorios – *jina* – având acces la o deplină cunoaștere și intuiție (*kevala*), câștigând astfel statutul de suflet desăvârșit (*kevalin*), ceea ce înseamnă eliberare de forța oarbă a *karmei* care-i ține pe oameni legați de roata renașterilor (*samsara*). Pentru tot restul vieții, deci timp de 30 de ani, Mahavira și-a propovăduit convingerile, organizând, în același timp, comunitatea urmașilor săi. A murit la 72 de ani, de inaniție asumată voluntar, la Pava, nu departe de satul său natal, intrând în mult dorita *Nirvana,* după cum susțin urmașii lui. Pava a devenit astfel un centru de pelerinaj jain, până în zilele noastre. Noi am zice că Mahavira s-a sinucis (!) prin inaiție benevolă. *Hoţul nu vine decât să fure, să înjunghie şi să prăpădească. Eu* – zice Hristos – *am venit ca oile să aibă viaţă, şi s-o aibă din belşug* (In. 10:10).

Marea majoritate a urmașilor lui Mahavira făceau parte din aristocrație. El i-a organizat într-o adevărată comunitate, atât călugări, cât și laici. Înainte de a intra într-o mănăstire jaina, trebuia să-ți abandonezi toate bunurile, inclusiv hainele, demonstrând astfel o absolută detașare de tot ce-i pământesc. Dar unii, deși au îmbrățișat învățăturile lui Mahavira, nu au renunțat la veșminte, și astfel, pe lângă grupul celor îmbrăcați cu spațiu – *Digambara* –, s-a născut cea de a doua sectă a jainismului: *Svetambara* – cei înveșmântați în alb.

Învățăturile lui Mahavira și ale înaintașilor săi (ale celorlalți *Tirhankara*) au fost transmise oral, din generație în generație. După trei secole, au fost reconstituite, pe cât posibil, și consemnate în scris, alcătuind astfel cartea lor sfântă, numită *Anga*.

CREZURI JAINA

Conform cosmologiei jainiste, lumea, este parte integrantă a unui Univers necreat, fără început și fără de sfârșit, care trece, printr-un număr infinit de cicluri cosmice, fiecare dintre acestea urmând cu rigiditate un traseu, asemenea respirației: creștere/ dezvoltare și respectiv declin. Societatea umană cunoaște într-un mod inexorabil aceleași mișcări, respectiv, înflorire și declin – mișcări de la care nu se poate sustrage, ceea ce am numi fatalism cosmic. Dar, în contextul acestui determinism absolut, omul este liber să-și „lucreze"

propria sa mântuire (*moksha*), care constă în eliberarea de *samsara* (roata renașterilor). Pentru a ajunge la acea stare dorită, omul trebuia să-și elibereze sufletul de materie și de orice atașament, pentru ca astfel ușurat, să poată pluti deasupra universului, într-o veșnică omniscienţă, învăluit în lumină. [211]

Sufletele eliberate din strânsoarea trupului, sunt singurele care cunosc adevărul absolut, după cum rezultă și din parabola celor șase orbi care se apropie de un elefant pentru a-l cerceta. La întrebarea „Ce este?" Unul spune: „Este un zid!", un altul: „Este o sfoară!", iar un altul zice: „E un șarpe!" etc. Numai sufletul care se află în *Nirvana* posedă cunoașterea autentică și exhaustivă a realității, privitor nu numai evenimentele din prezent, ci și la cele din trecut sau viitor. Dar atunci când sufletul este închis în trupul pământesc, cunoașterea este mult restrânsă, datorită „presiunii" materiei – zic ei.

Oare, în această tânjire după omniscienţă nu răzbate o veche ispită, de când lumea: „Veți fi ca Dumnezeu, cunoscând...!"?

DRUMUL SPRE MÂNTUIRE

Pentru a te înscrie pe drumul mântuirii, trebuia să-ți dai toate silințele ca să achiziționezi cele „trei mărgăritare de mare preț", după spusele credincioșilor jaina:

Cunoștințe corecte – să cunoști corect crezul jaina
Credință corectă, și **neclintită** în acel crez
Comportament corect – cuprins în așa numitele „legăminte" sau „juruințe" pe care călugării și mirenii trebuiau să le țină, cu ar fi: să respecți viața cu sfințenie, să nu minți, să nu furi, să nu curvești, să nu te legi de bunurile materiale, să te ferești de vorbe și de fapte fără rost, să practici iertarea, să-ți controlezi cele cinci simțuri, să nu te gândești la lucruri vinovate, să-ți restrângi regimul alimentar și plăcerile zilnice, să cazi în adorație la momente stabilite: dimineața la prânz și seara, să postești în anumite zile și să dai de pomană în fiecare zi.[212] Închinarea trebuia adusă unui înaintaș *kevalin,* „mare erou" - *Tirhankara*. Acei „mari eroi" au devenit „idolii" jainismului – am zice noi, obiecte ale prosternării și închinării practicanților jaina. După cum aminteam mai sus, acei *Tirhankara* erau considerați călăuze, care-i conduceau pe oameni peste râul transmigrărilor. Problema este că atunci *Când un orb călăuzește pe un alt orb, vor cădea amândoi în groapă* (Mt. 15:14).

Legămintele erau ținute cu strictețe de călugări, dar laicii aveau parte de multe „pogorăminte" (îngăduințe), ca unii care oricum urmau să se reîntoarcă pe pământ într-o altă și altă viață, până când își vor fi prelucrat *karma* într-un mod desăvârșit, pentru a se putea înălța în dorita *Nirvana*.

1. Laicii jaina

Chiar și mireanul jaina trebuia să petreacă 48 de minute în meditație, (*samayika*), timp în care să fie plin de pace, cu gândul ațintit la calitățile vreunui *Tirhankara* sau la înălțimile fericite pe care le poate atinge sufletul prin detașarea de părelnicie – *mayâ*. Chiar și templele lor sunt pline de imagini ale „marilor deschizători de drumuri" – *Tirhankara* –, pe chipul cărora se vede clar detașarea și indiferența. (Oare, ce poate fi atât de tractiv în acea indiferență „inumană" – am întreba noi?)

2. Laicii foarte devotați

Pentru mireanul foarte devotat, care dorea să ajungă în *Nirvana* (deci dorea să nu se mai reîncarneze) se recomanda să repete de trei ori pe zi acest exercițiu de meditație de 48 de minute, să trăiască în absolută castitate, chiar dacă este căsătorit. (Este sfătuit să nu se parfumeze (!), pentru a nu-și seduce nevasta!)[213] Să nu mănânce fructe sau legume negătite,

[211] *A Lion Handbook, The World's Religions…*, p. 212.
[212] Cf. Fernand Comte, *op. cit.,* p. 194.
[213] *A Lion Handbook, The World's Religions…*, p. 214.

pentru că și acelea suferă; să facă legământul bătrâneții, prin care se angajează, ca la o anumită vârstă, să-și asume moartea voluntară prin inaniție, cu o deplină seninătate. Pentru o femeie această penitență (moartea voluntară) nu era posibilă (nu era primită), decât atunci când într-o viață următoare ea ar fi renăscut ca bărbat (!).[214]

3. Călugării jaina

Călugărul jaina pe lângă faptul că se alinia la moralitatea impecabilă cerută de cartea sfântă, *Anga*, el se supunea și unor reguli care nouă ni se par ciudățenii: nu avea voie să aibă de a face cu zei, ființe umane sau animale de sex opus (probabil pentru a evita ispita carnală). Trebuia să renunțe la dușmănie, **dar și la dragoste,** față de orice persoană, orice lucru, inclusiv sunete, culori, mirosuri, mișcări etc. Să nu fie atașat de niciun loc, de nimic din realitatea cu care îl puneau în legătură simțurile. Ei nu știau că „Semnul credinței [religiei] adevărate este dragostea",[215] nici faptul că tocmai ea, „Dragostea este urcușul spre cele veșnice".[216]

Călugărul trebuia să adopte o postură indiferentă față de muzică, vorbe, frig, căldură, durere etc. El era indiferent chiar și față de lucrurile bune și utile pentru această viață, ce să mai vorbim de comori...! Iar Myrtle Langley, autorul capitolului despre Jainism din *The World's Religions,* spune că un călugăr jaina rămâne indiferent, chiar dacă-i spui că există posibilitatea de a-și aduna comori nepieritoare, în cer (!).[217]

Tot contemplând și adorând chipurile impasibile ale eroilor *Tirhankara,* călugării ajung indiferenți ca ei. Oare, s-ar putea ca „indiferența", „nepăsarea", să fie considerată o culme a sfințeniei? Călugărul privește fără să vadă, aude fără să acorde vreo atenție celor auzite – (un adevărat mort, încă de viu – am zice noi). Scriptura spune: *S-au pus în slujba idolului scârbos şi au ajuns urâcioşi ca şi acela pe care îl iubeau* [admirau și imitau].[218]

A renunța la dragoste înseamnă a renunța la esența umanității. Dumnezeu este dragoste. De aceea, copiii, oamenii, natura întreagă răspund la acest elixir dumnezeiesc. (A ne aminti și de experiențele lui Masaru Emoto, care spune că până și apa este sensibilă la dragoste, recunoștință, bucurie.) Dragostea și mila ne fac pe deplin umani. Dragostea ne aseamănă cu Dumnezeu. În centrul umanității noastre, alături de Legea morală naturală și conștiință, am putea aminti relațiile intrafamiliale și interumane, în general, părtășia frățească în care găsim dragoste și Îl găsim prezent pe Dumnezeu, sau așa cum spune Clement Alșexandrinul: „Dragostea frățească este, în realitate, o hrană duhovnicească". Cum aș putea să refuz, mai mult, să mă împotrivesc cu îndârjire frumuseților duhovnicești – adevărate nestemate – care ne transformă după sfântul chip și asemănare a Hristosului nostru: dragostea, bucuria, mila pentru cel suferind, întrajutorarea și altele asemenea acestora.

O indiferență crasă ar putea fi numită și „nesimțire" sau „dezumanizare", nicidecum o culme a desăvârșirii pe care un om a reușit, chipurile, să urce cu greu. El nu mai aude plânsul copilului, implorările soției, gemetele celor din jur etc. Oare, un asemenea specimen ar putea fi numit ființă *kevalină*, victorioasă, învingătoare – *jina*? Renunți la darul umanității tale pentru o stare în care nu mai există durere, ci chipurile lumină și cunoaștere desăvârșită...? Iată ce zic ei: „Ce-i vor folosi cele câteva picături de apă pământească celui care nu și-a stâmpărat setea cu oceanul de nectar divin?" [219] Din păcate... *Multe căi i se pot părea bune omului, dar la urmă se văd că duc la moarte* (Prov. 14:12).

KARMA

Spre deosebire de crezul hinduist care vede în *karma* o lege a naturii, crezul jaina susține că aceasta este alcătuită din niște particule foarte subtile care aderă la suflet precum un magnet. Prin efort și disciplină, omul își poate controla *karma*. În ce sens? Pe de o parte,

---

[214] *A Lion Handbook, The World's Religions…,* p. 213.
[215] Sf. Clement Alexandrinul, în *Viața în duh filocalic*..., p. 18.
[216] Sf. Ioan Scărarul, în *Ibidem,* p. 18.
[217] *A Lion Handbook, The World's Religions*, p. 215.
[218] Osea 9:10.
[219] Fernand Comte*, op. cit.,* p. 194.

faptele rele, egoiste, dușmănoase, contribuie la îngreunarea *karmei*, trăgând în jos sufletul acelui făptuitor. Pe de altă parte, faptele bune, postul, detașarea de cele materiale, penitențele și durerile răbdate fac ca sufletul să fie ușor, să se ridice în sus, iar suferința asumată benevol, chiar căutată și îndurată, fac ca particulele *karmei* să se disperseze, ușurând sufletul și eliberându-l din „ghiarele" *karmei*. Așa ne explicăm de ce unii practicanți jaina se supun unei morți benevole, prin inaiție.

(Se pare că acest crez, în care suferința este exaltată, seamănă puțin cu *dolorismul* – o doctrină creștină care atribuie o valoare morală și spirituală durerii în sine, prin care omul câștigă merite!).

Căutătorii jaina nu știu că este Unul care Și-a asumat deja moartea în locul lor, pentru a le împlini dorul sufletului: eliberare și mântuire. Sau așa cum spune Arsenie Papacioc: „Mai întâi de toate, nu trebuie să ne gândim la mântuire, ci la „cucerirea" lui Dumnezeu […], și atunci ești asigurat pentru mântuire".[220] Așadar, practicanții jaina inversează lucrurile, căutându-și singuri mântuirea, în loc să-L caute pe Cel care este Izvorul mântuirii și adevărata Cale într-acolo.

NON-VIOLENȚA

Cel mai important legământ jaina este cel al non-violenței. Dacă rănești, chiar și fără să vrei o mică creatură cum ar fi un vierme, o șopârlă, un țânțar sau o furnică, nemaivorbind de creaturile mai mari, îți îngreunezi cu mult *karma* personală. Dar dacă omori cu intenție vreo vietate, consecințele *karmice* sunt dintre cele mai grave. De aceea, nici laicii jaina nu puteau practica orice meserie. Cum să fii agricultor când trebuie să ari pământul – ceea ce înseamnă să strivești vreo vietate, nemaivorbind de supliciul la care supui pământul –, pentru că și el are suflet? Nu poți fi fierar sau tâmplar, pentru că provoci durere metalului sau lemnului pe care ar trebui să-l prelucrezi. De aceea, mirenilor li se recomandă să intre în afaceri, în comerț, să lucreze într-o bancă etc.

CIUDĂȚENII

Așa cum am văzut mai sus, unele învățături ale lui Mahavira, numite „legăminte", sună foarte frumos, de-a dreptul creștinește, am zice noi, pentru că acestea sunt în conformitate cu cerințele Legii, sădită în inima oricărui om, cum ar fi: să nu minți, să nu furi, să nu comiți adulter, să te ferești de vorbe și de fapte fără rost, să practici iertarea, să nu te gândești la lucruri vinovate etc.

Dar există și anumite practici, pe care noi, europenii, le-am numi mai degrabă „ciudățenii". Călugării *Digambara,* cei „îmbrăcați cu spațiu", umblă goi, 24 de ore din 24, purtând la gură un văl pentru a nu inhala cumva vreo vietate cât de mică. Pe atunci nu se știa de viruși, bacterii și microbi (!). Dar, este interesant faptul că până în zilele noastre, această practică continuă: există călugări „înveșmântați cu spațiu", cu gura acoperită, măturând cu grijă cărarea, pentru a nu strivi cumva vreo vietate cât de mică. Noaptea ei nu mănâncă și nici nu beau apă, ca nu cumva, în vasul respectiv, să fi căzut vreo insectă!

O altă ciudățenie este și „legământul" care spunea să mergi numai în anumite direcții și până la anumite depărtări, pentru a reduce suprafața pe care s-ar putea comite păcatul (!) sau pentru a evita atașarea de vreun loc, sau de vreo persoană. În cele patru luni ploioase, ei se retrag în orașe, dar după aceea, nu mai au voie să calce pe acolo cel puțin doi ani, pentru a nu se atașa de locul acela sau de oamenii care îi găzduiseră.

Apoi, ei credeau că tot ce există are suflet; nu numai oamenii, ci și animalele, plantele, ba chiar și pietrele și picăturile de apă.

REALIZĂRI PE PLAN CULTURAL

„Jainiștii au o tradiție străveche în ceea ce privește erudiția. Nu este surprinzător faptul că ei formează comunitatea religioasă cea mai învățată a Indiei și că bibliotecile acestora sunt cele mai vechi din acest subcontinent."[221] Ei au ridicat cele mai magnifice temple din întreaga

[220] Arsenie Papacioc, *Cuvânt despre bucuria duhovnicească*, Ed. Eikon, 2003, p. 190.
[221] https://ro.wikipedia.org/wiki/Jainism

lume. La o privire superficială, am zice că aveau timp de studiu, din moment ce nu se îngrijeau de garderoba personală, se hrăneau doar cu verdețuri, nu aveau familii etc., dar înclin să cred că cel care își asumă o asceză atât de severă trebuie să fie foarte devotat cauzei pentru care se autorăstignește.

CONCLUZII

Am văzut că atât Mahavira cât și Gautama (Buda) propovăduiau o morală impecabilă, în conformitate cu Legea morală naturală, dar treceau exagerat de mult peste cerințele acesteia. (Ore, cerințele **cui** le-au urmat ei, în afară de (peste) cerințele Legii?) Amândoi au ajuns la „înaltul" punct al iluminării, la culmea descoperirilor posibile, la o maximă lumină pe care ar putea să o acceseze muritorii, o deplină cunoaștere și intuiție – cel puțin așa susțin ei –, pentru că într-un anumit punct al căutării lor asidue, au primit această convingere lăuntrică, fermă.

Întrebările care se pun sunt următoarele: Care este sursa acelei iluminări? Dacă sursa este corectă, de ce n-au ajuns amândoi la aceeași concluzie? Din contră, Mahavira apare menționat în scripturile budiste sub numele de Nigantha Nataputta, ca fiind unul dintre oponenții de seamă ai lui Buda.[222]

În Scriptură citim despre „căpetenii", „domnii", și „stăpânitori ai întunericului acestui veac" (Ef. 6:12), care dețin o putere incontestabilă. Din Cartea lui Daniel am aflat că unul din aceștia l-au ținut pe loc pe mesagerul ceresc de lumină, timp de 21 de zile, ca să nu poată ajunge la Daniel. În cazul lui Gautama și al lui Mahavira, acești prinți ai întunericului s-au prezentat ca „îngeri de lumină", ca „adevăr" și „cale" spre mântuire. Nu era cazul să se prezinte și ca „viață", deoarece ei urau, negau viața, împotrivindu-se ei.

După cum am văzut mai sus, aceste forțe ale întunericului („hoțul"), nu vin „decât să fure, să înjunghie și să prăpădească": să-ți fure credința într-un Suprem Creator pe care, atât Buda, câct și Mahavira, L-au negat. În cazul budismului, viața și trupul (daruri și ocazii de înveșnicire de mare preț) sunt prezentate ca ceva scârbos, de care trebuie să scapi. În budism „hoțul" îți fură până și identitatea, esența, sufletul, și merge împotriva rostului natural al lucrurilor, al vieții, al familiei, disprețuind și înjosind femeia, punându-l în umbră pe aproapele, prin propovăduirea unei învățături egocentrice acerbe!

În cazul învățăturilor lui Mahavira, „hoțul" îi fură omului umanitatea, făcând din „indiferența" față de toți și de toate o culme a desăvârșirii personale. Pentru a-ți distrage atenția de la ceea ce ar trebui să fie important – Ființa Supremă și aproapele –, jainiștii îți focalizează grija și atenția pe insecte, și lighioane de toate categoriile, pentru că cel mai mare păcat este să vatămi o vietate, căci astfel îți îngreunezi considerabil *karma*, care te va trage în jos, spre o viitoare reîncarnare.

În cele din urmă, conform „legământului bătrâneții", „hoțul" vine să-ți fure însăși viața: La o anumită vârstă, trebuie să renunți la ea, de bună voie, acceptând moartea prin inaniție. Ce sfârșit „glorios"!

...el se hrăneşte cu cenuşă, inima lui amăgită îl duce în rătăcire, ca să nu-şi mântuiască sufletul şi să nu zică: „N-am oare o minciună în mână?" (Is. 44:20).

Cel mai trist lucru care merge împotriva esenței Dumnezeirii înseși este să te lepezi de dragoste. Să nu iubești pe nimeni și nimic. Să te izolezi în căutarea mântuirii proprii, să fii focalizat pe tine, deși omul a fost creat ca o ființă relațională, după chipul relațiilor intratreimice. Practicantul jaina trebuia să se închine și să-și prosterneze sufletul în fața unor imagini („icoane"), devenite „idoli"; este vorba de înaintașii *Tirhankara*, considerați „învingători", „mari eroi" (supraoameni), vrednici de cinste și slavă. Jainiștii trebuiau să mediteze cu admirație la atitudinea acelora de indiferență și nepăsate totală față de toți și de

[222] Cf. *A Lion Handbook, The World's Religions...*, p. 208.

toate, ajungând cu timpul să devină asemenea chipului și asemănării acestora, care *Au gură, şi nu vorbesc, au ochi, şi nu văd, au urechi, şi totuşi n-aud, da, n-au suflare în gură. Ca ei sunt […] toţi cei ce se încred în ei* (Ps. 135:16-18).

Vestea bună este că aceste forțe inteligente ale întunericului au fost biruite de Hristos la Cruce, (prin Jertfa supremă): El *A dezbrăcat domniile şi stăpânirile şi le-a făcut de ocară înaintea lumii, după ce a ieşit biruitor asupra lor prin Cruce* (Col. 2:15). Mai mult, Hristos a fost înălțat *mai presus de orice domnie, de orice stăpânire, de orice putere, de orice dregătorie şi de orice nume, care se poate numi, nu numai în veacul acesta, ci şi în cel viitor. El* [Dumnezeu] *I-a pus totul sub picioare* (Ef. 1:21-22). Slavă Lui!

În nimeni altul nu este mântuire: căci nu este sub cer ***niciun alt Nume*** *dat oamenilor în care trebuie să fim mântuiţi."* (Fapte 4:12). *Binecuvântat să fie în veci slăvitul Lui Nume! Tot pământul să se umple de slava Lui! Amin! Amin!* (Ps. 72:19)

Și totuși...

Dacă luăm aminte la puterea de abnegație a acestor căutători păgâni, ne întrebăm, în dreptul nostru: Oare, în ce măsură ne putem lăuda, noi, creștinii, cu o asemenea dedicare și răstignire de sine? Desigur, vorbim despre răstignirea pornirilor carnale ale firii pământești... Răstignirea vocilor care ne cheamă spre tot mai multe agoniseli și plăceri trecătoare, spre strălucirea „staniolului" părelniciilor acestui veac. În Ziua Judecății, Dumnezeu ni-i va arăta pe acei păgâni căutători, care s-au lepădat și s-au desprins de toate lucrurile ca să câștige eliberarea și mântuirea așa cum le înțelegeau ei!

Doamne, pune în noi, Te rugăm, focul Tău sfânt ca să putem căuta mai întâi Împărăția și neprihănirea acesteia și toate celelate să treacă pe un plan secundar!

LUMINA S-A ARĂTAT!

Lumina mult așteptată, de-a lungul secolelor, S-a arătat acum, „la sfârșitul vremurilor", iar oferta generoasă care ni se face prin jertfa Lui Hristos este uimitoare. Nu ni se cere retragere din lume, nici asceză sau dietă severă, ci ni se spune că Dumnezeu iubește oamenii lumii acesteia atât de mult, încât L-a trimis pe unicul Său Fiu – inima Lui –, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. (Totul se dă „pe tavă" și „la pachet".)

Hristos este Revelația întrupată. El a fost mai mult decât un reprezentant al Tatălui pe pământ, a fost manifestarea Lui, o Copie fidelă a Tatălui; arătarea Tatălui; forma supremă a Revelației lui Dumnezeu: „…oglindirea slavei Lui şi întipărirea Fiinţei Lui" (Evr. 1:3). „Cine M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl" (In. 14:9). Hristos a făcut lucrările Tatălui și a rostit cuvintele Lui: *Cât este ziuă, trebuie să lucrez lucrările Celui ce M-a trimis...* (In. 9:4).

„Adevărat, adevărat vă spun că Fiul nu poate face nimic de la Sine; El nu face decât ce vede pe Tatăl făcând; şi tot ce face Tatăl face şi Fiul întocmai Căci Tatăl iubeşte pe Fiul şi-I arată tot ce face; şi-I va arăta lucrări mai mari decât acestea, ca voi să vă minunaţi. În adevăr, după cum Tatăl învie morţii şi le dă viaţă, tot aşa şi Fiul dă viaţă cui vrea. Tatăl nici nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului, pentru ca toţi să cinstească pe Fiul cum cinstesc pe Tatăl. Căci, după cum Tatăl are viaţa în Sine, tot aşa a dat şi Fiului să aibă viaţa în Sine. Şi I-a dat putere să judece, întrucât este Fiu al omului (In. 5:19-23; 26-27).

Cuvântul a fost din veșnicii, cu Dumnezeu (cf. In. 1:1), ceea ne sugerează unitate într-o comuniune de iubire desăvârșită - *perihoreza*. De altfel, Hristos a și verbalizat acest adevăr: *Eu și Tatăl una suntem* (In. 10:30). El a venit să ne arate inima Tatălui.

Arătarea Luminii și propovăduirea mesajului explicit implică responsabilitate, căci noi, cei de la „sfârșitul vremurilor" suntem copiii „răsfățați", care Îl avem pe Hristos și oferta Lui – „fără bani și fără plată". Avem Sfânta Scriptură și cărți fără număr, avem biserici, pastori,

evanghelişti, radio şi posturi de televiziune creştină, dar *Cui i s-a dat mult, i se va cere mult* (Lc. 12:48).

Isus a mustrat cetăţile în care fuseseră făcute cele mai multe din minunile Lui, pentru că nu se pocăiseră. Aşteptările Lui erau pe măsură: *Vai de tine, Horazine!"; „Vai de tine, Betsaido! Căci, dacă ar fi fost făcute în Tir şi Sidon minunile care au fost făcute în voi, de mult s-ar fi pocăit cu sac şi cenuşă! De aceea, vă spun că, în ziua judecăţii, va fi mai uşor pentru Tir şi Sidon decât pentru voi* [inclusiv şi pentru noi] (Mt. 11:20-22). La fel, Isus spune că în ziua judecății va fi mai ușor pentru Sodoma cea ticăloasă decât pentru Capernaum, care L-a văzut pe El, I-a auzit mesajul și I-a văzut minunile.

Apoi vorbește despre oamenii din Ninive, care în secolul VIII î.Hr., au auzit mesajul unui evreu simplu, venit de la sute de kilometri –, Iona – și s-au pocăit în sac și cenușă. O mai amintește și pe împărăteasa din Seba care a venit tocmai din Etiopia, în secolul X î.Hr., ca să audă înțelepciunea lui Solomon și să vadă tot ce făcuse el, pe când noi, care Îl avem pe Cel care este mai mare decât Iona și mai mare decât Solomon, adică pe Hristos, stăm comozi, la căldură, sătui de predici și de mersul la biserică. Dar în ziua judecății va fi mai ușor pentru păgânii căutători „pe bâjbâite", care erau mânați de o râvnă ieșită din comun, decât pentru noi, care am avut belșugul duhovnicesc pus „pe tavă".

Doamne, ajută-ne să luăm aminte!

ANEXĂ

LEGEA MORALĂ OGLINDITĂ ÎN PROVERBELE POPOARELOR

Toate scrierile sapiențiale oglindesc eternul omenesc și arată cât de asemănători sunt oamenii, din orice epocă ar fi ei...

Constantin Daniel

ADEVĂRURI ETERNE ÎN PROVERBELE PĂGÂNILOR?

Cuvintele înţelepţilor – spune Eclesiastul – *sunt ca nişte bolduri; şi, strânse la un loc, sunt ca nişte cuie bătute, date de* ***un singur stăpân*** (Ecl. 12:11). Un singur stăpân? Cum adică? Da, căci Dumnezeu este **Stăpânul** care i-a înzestrat pe toți oamenii de pe toate continentele și din toate timpurile cu aceeași Lege morală naturală și același for lăuntric judecător – conștiința. Pitagora, care a trăit cu 600 de ani înainte de Hristos și care a străbătut mai toate țările din bazinul Mării Mediterane, spune că „Legile dreptății sunt aceleași peste tot, asemeni razelor soarelui."[223] Această afirmație, nouă, creștinilor, ne amintește de Soarele neprihănirii și al dreptății – Dumnezeu –, din Care emană tot binele, tot frumosul și toate valorile sfinte ale vieții, precum şi „Legea de aur" din inimile oamenilor. Tot Pitagora spune că „Tribunalul e chiar în sufletul celui vinovat" – el se referă la conștiința sădită în fiecare om, ca for lăuntric judecător. Așa se face că alcătuirea morală a ființei noastre ne face responsabili în faţa Creatorului.

Proverbele, aforismele, sentențele, fac parte din așa numita - scriere *sapiențială* sau *gnomică*. Ea cuprinde refelecții, îndemnuri și sfaturi morale, menite a fi o lumină pe cărarea celui neîncercat. Izvorul acestor pilde și maxime se află în îndemnurile din Legea morală naturală sădită în inimile oamenilor, îndemnuri care mai apoi au fost testate în experiența de toate zilele, decantându-se în expresii concentrate, ce conțin adevăruri eterne.

Iov, care nu era evreu, ci unul din fiii Răsăritului, exclamă: „O, cât de înduplecătoare sunt cuvintele adevărului!" (Iov 6:25) Da, pentru că adevărul este în conformitate cu Legea lăuntrică. Acest simț al dreptății, al milei și al bunătății ne face pe deplin umani. Dar, atenție! Bunul simț comun, umanitatea, judecata sănătoasă se pot întuneca sub influența mersului lumii acesteia, îndreptată înspre câștig, faimă, nelegiuire. Și dacă lumina conștiinței se întunecă din pricina păcatului, o, cât de mare trebuie să fie întunericul acela! (cf. Mt. 6:23) De aceea, Apostolul Petru spune: *Caut să vă trezesc mintea sănătoasă* (2 Pe 3:1). Același lucru îl fac și părinții credincioși cu copiii lor, sau învățații din toate timpurile, care caută să-și trezească concetățenii prin aforismele și maximele pe care le-au scris.

Din conținutul proverbelor, scrise pe cele mai diverse teme de neamurile care au trăit cu sute și mii de ani înainte de Hristos, reiese clar faptul că păgânii apreciază, recomandă, laudă și-și îndeamnă semenii să facă lucrurile Legii, măcar că n-au Legea. Astfel ei dovedesc că Legea a fost întipărită de Dumnezeu în inimile lor.

AFORISMELE EGIPTENE

Herodot, care a trăit în secolul al V-lea î.Hr., spune că „Egiptenii sunt cei mai învățați dintre toți oamenii pe care i-am cunoscut." La fel și un rege fenician de la sfârșitul mileniului al II-lea î.Hr. spune că „Din Egipt a ieșit înțelepciunea spre a ajunge în țara mea"[224] „Pe Valea

[223] Pitagora, *Legile morale și politice,* Ed. Antet, Oradea, 1996, p. 145 și p. 19.
[224] *Maxime, sentențe și aforisme din Egiptul Antic*, Ed Albatros, București, 1975, pp. XII și XIV.

Nilului au fost scrise cele mai vechi texte de înțelepciune, dar și de la sumerieni ne-au rămas colecții de maxime scrise probabil la sfârșitul mileniului al III-le î.e.n."[225]

În Egipt s-a constituit de foarte de timpuriu o literatura sapiențială, scrisă, fie de scribi sau de mari dregători, fie chiar de faraoni. Nu mă mir că Dumnezeu a îngăduit ca marele Său lider – Moise – să fie școlat în Egipt. Pe lângă învățăturile din propria sa familie, pe care le-a primit în copilăria timpurie, privitor la Yahweh, el s-a familiarizat mai târziu cu toată această literatură sapiențială, scrisă cu mult înainte de a se fi născut el – o adevărată școală a moralității naturale. Apoi, ca odraslă înfiată de fata lui faraon, Moise a fost instruit de cei mai buni dascăli, în toată știința cunoscută în acea vreme.

Egiptenii erau conștienți că trebuie să dea ascultare lui Maat, care reprezenta „adevărul și dreptatea". Aceste virtuți erau considerate de vechii egipteni ca **un fel de fluid al vieții ce pătrunde peste tot**. Maat era și principiul rațiunii și al justiției, dar și al ordinii și al organizării lumii.[226] Egiptenii credeau că după moarte, inima omului este cântărită într-o balanță, la un fel de judecată de apoi, și defunctul nu putea intra în împărăția celor drepți, dacă în talerul cântarului, inima nu atârna greu, deci dacă nu era plină de omenie și virtute. Dacă adevărul și dreptatea puteau asigura intrarea în viața de apoi, după cum credeau ei, atunci înțelegem de ce s-au răspândit și s-au perpetuat milenii de-a rândul, cărțile de înțelepciune.

INFORMAȚII PRIVITOR LA AUTORII AFORISMELOR

Având în vedere că aforismele și sentențele vor fi grupate pe teme, vom face o prezentare succintă a autorilor și a operelor acestora, din care vom cita maximele și proverbele respective. Majoritatea sunt egipteni, dar vom aminti și proverbe scrise în Asiria, de Ahiqar, dar și de înțeleptul Pitagora din Samos (Grecia) – un căutător asiduu al adevărului veșnic.

Învățăturile lui Ptahhotep, datează din timpul Imperiului Vechi (2563-2423 î.e.n), iar autorul lor este considerat primul moralist din istoria omenirii, ale cărui învățături s-au păstrat în scris. Ptahhotep a fost vizir (prim ministru), în timpul faraonului Djedkare Isesi, și administratorul unui oraș. Tratatul lui sapiențial conține norme de conduită etică în cele mai diverse contexte sociale și politice, și a fost scris pentru fiul său, ca un îndrumător spre o viață împlinită. Dacă stăm să ne gândim că el a trăit cu 1250 de ani înainte de Moise, deci în urmă cu 4500 de ani, observăm că legea morală naturală, care se oglindește cu claritate în toate proverbele lui, a fost aceeași de-a lungul vremurilor, pentru că Dumnezeu Însuși le sădise în fibra constitutivă a omului.

Învățăturile Faraonului Amenemhat I (1991-1962 î.Hr.) Autorul acestor învățături nu este faraonul, ci un scrib, care scrie în numele lui, după ce acesta fusese ucis de unii din subalternii săi, după cum reiese din cele scrise de el: *Păzește-te de slujbașii tăi... Nu te încrede în ei... Am dat de pomană celui sărac și am hrănit pe orfan: l-am făcut pe cel ce nu însemna nimic să atingă culmile, la fel ca și pe cel ce era un om însemnat. Omul care a mâncat hrană de la mine a ridicat mâna împotriva mea.*[227]

Această mărturie impresionantă ne aduce aminte de cuvintele Domnului nostru: *Cel ce mănâncă pâine cu Mine a ridicat călcâiul împotriva Mea* (In. 13:18). (Și… de câte ori nu se întâmplă ca tocmai noi să fim acei ucigași, înfigând adânc cuiele în Cel Sfânt, după ce Acesta ne-a hrănit și ne-a dat binecuvântări fără de număr. Cu cât afluența materială este mai înfloritoare, cu atât devenim mai „independenți", mai nesimțitori (și chiar nesimțiți), căci nu mai avem nevoie de nimeni, nici chiar de Dumnezeu. Doamne, iartă-ne!)

[225] *Maxime, sentențe și aforisme din Egiptul Antic ...,* p. XII.
[226] Cf. Ovidiu Drâmba, *op. cit.,* p. 191.
[227] *Gândirea egipteană antică în texte*, Ed. Științifică, București, 1974, p. 98.

Înțelepciunea lui Ani este un mic tratat sub forma unui dialog între Ani, care pare a fi un mic slujbaș în administrația statului egiptean și fiul său Kem-hotep. Ani încearcă să-i explice fiului său regulile de viață, care-l vor ajuta să trăiască, evitând conflictele. Aceste aforisme au fost scrise cu aproximativ 1500 de ani înainte de Hristos, deci în urmă cu 3500 de ani.

Povestea țăranului bun de gură este un text sapiențial care poate fi datat aproximativ între 2200-1730 î.Hr. „Țăranul bun de gură" este de fapt un om învățat, care a citit mare parte din textele sapiențiale pe care le citează deseori. El însuși vorbește în aforisme, maxime și precepte, condamnându-i pe dregătorii faraonului, care luau mită și săvârșeau tot felul de nedreptăți. (Nedreptatea este veche ca lumea...)

Învățătură pentru regele Merikare

Se presupune că acest text este scris de tatăl regelui Merikare, regele Achthoes al II-lea, care a domnit în jurul anilor 2100 î.Hr. Este un fel de „testament politic", lăsat viitorului domnitor.

Învățăturile lui Amenemope

Autorul acestui text sapiențial a fost un scrib, fiul lui Kanakht. El a trăit în Egipt, în timpul Regatului Nou, cu aproximativ 1100 de ani înainte de Hristos. Învățăturile lui sunt scrise pentru cel mai tânăr fiul al său și conțin sfaturi privitor la conținutul inimii. Citindu-le, observăm cât de clară era strălucirea Legii morale naturale, sădită în inima autorului. Voi prezenta separat o parte din aceste *Învățături*, deoerece au frumusețea unui guivaier de preț care ne amintește, prin stilul lor specific, de Proverbele lui Solomon. Iată câteva din aceste giuvaiere:

Fii atent să nu furi de la un sărac
Și să nu te mânii pe un olog.
Nu-ți întinde mâna ca să împingi un om în vârstă,
Nici nu-ți trage nasul când îți vorbește un bătrân.
Nu te lăsa tras într-o afacere frauduloasă
Și nu dori ca să te implici în ea.
.....
Nu te implica într-o ceartă cu un om arțăgos,
Nici nu-l incita cu cuvintele tale.
Poartă-te cu înțelepciune în fața oponentului tău.

Un om cu adevărat cumpătat stă de-o parte;
El este ca un pom sădit într-un câmp,
Dar el înflorește și își dublează rodul
Și stă drept în fața proprietarului.
Fructele lui sunt dulci, iar umbra lui este plăcută.

Nu fi lacom după un petec de pământ,
Nici nu muta hotarele văduvei.
Mai bună este cantitatea de rod pe care ți-o dă Dumnezeu,
Decât de cinici mii de ori pe atât, dar obținut prin înșelăciune.
Mai bună este deci sărăcia în mâna lui Dumnezeu,
Decât bogățiile din hambare.
Mai bine este să mănânci numai pâine,
Când mintea ți-este plină de pace,
Decât bogății cu anxietate.

Aceste rânduri din urmă ne amintesc de un proverb al lui Solomon: *Mai bine un prânz de verdeţuri şi dragoste, decât un bou îngrăşat şi ură* (Prov. 15:17).

Înțelepciunea lui Ahiqar (sec. VIII î.Hr.) Ahiqar a fost sfetnicul de taină al regelui Asiriei, Senaherib și Asarhaddon, și păstrătorul de încredere al peceților acestora. El n-a avut copii și l-a înfiat pe fiul sorei lui, Nadin. Îl pune să învețe și îl aduce înaintea regelui și îi cere să-l pună urmașul lui, ca sfetnic de taină. Ajuns la curte, el unelteşte împotriva unchiului său, care este osândit la moarte. Dregătorul care trebuia să-l execute pe Ahiqar, știind că acesta este nevinovat, ucide în locul lui un rob nelegiuit. Dar Nadin nu avea nici pe departe iscusința unchiului său, iar regele Asarhaddon regretă osândirea la moarte a lui Ahiqar. Dregătorul îi spune regelui că Ahiqar trăiește, iar Asarhaddon îl invită cu bucurie să-și reia slujba. Nadin este izgonit cu rușine. Întreaga povestire slujește pentru enunțarea unui număr considerabil de sfaturi, proverbe și maxime.[228]

Unul din autorii de maxime este și **Pitagora din Samos (**sec. VI. î.Hr), cu care ne-am întâlnit în subcapitolul dedicat acestuia. Așa cum arătam mai sus, el a fost matematician, filosof, și „om divin prin excelență" – după cum îl numeau contemporanii. Pasiunea lui de frunte era grija pentru suflet și pentru o înaltă moralitate.

TEMELE ABORDATE CEL MAI ADESEA DE ÎNȚELEPȚII DIN ANTICHITATE

Vom observa că subiectele abordate sunt de un interes general uman, valabile atunci, dar și acum. Vom încerca să le îmbogățim cu perspectiva biblică, pentru ca accentul să cadă pe ceea ce Dumnezeu consideră că este important.

Aparență și realitate

În urmă cu 4000 de ani, faraonul Amenemhat I, a spus așa: ***Inima ta să nu năzuiască la aparențe.***

Oamenii înțelepți din toate timpurile și-au dat seama că uneori poate exista o mare diferență între „a părea" și „a fi"; între aparență (fațadă) și realitatea nevăzută, care constituie esența omului. În Scriptură găsim strădania fariseilor de a se focaliza pe aparențe; ei căutau să facă o impresie bună. Ceea ce înseamnă a pune accentul pe ceea ce **pare** a fi real, pe ceea ce se vede din exterior. Unii din acei vânători de admirație sunau din trâmbiță atunci când făceau o milostenie pentru a-și atrage admiratorii. Făceau colecție de aprecieri. La ospețe sau evenimente se înghesuiau pe scaunele cele mai de vază, pentru a simți că fac parte din elita adulată. Dar Vestea Harului ne-a făcut să înțelegem că tot ce se vede (aparența) va trece, dar nevăzutul care se ascunde în dosul celor văzute, va rămâne în veac. *Pentru că noi nu ne uităm la lucrurile care se văd, ci la cele ce nu se văd; căci lucrurile care se văd sunt trecătoare, pe când cele ce nu se văd sunt veşnice* (2 Cor. 4:18). Atunci când cortina trupului va cădea, vom rămâne doar cu conținutul inimii.

Monseniorul Vladimir Ghika, un creștin care a suferit mult pentru credința lui, spune că „Cel mai lesne ne înșelăm pe noi înșine. Suntem, vai!, mereu preocupaţi să ne compunem personajul mai degrabă decât să ne realizăm personalitatea, așa cum ne îndeamnă Dumnezeu, spre desavârşirea noastră." Iar Ptathhotep, vizir în Egiptul antic, care a trăit în urmă cu 4500 de ani, spune următoarele: ***Împlinește-ți misiunea fără prefăcătorie!*** Cu alte cuvinte, nu pretinde că ești ceea ce, în inim ta, știi că de fapt nu ești. Nu te afli pe o scenă ca să joci teatru, pentru a fi admirat de cei ce te privesc. Ești chiar în fața Creatorului!

Hristos Însuși a zis: *Luaţi seama să nu vă îndepliniţi neprihănirea voastră înaintea oamenilor, ca să fiţi văzuţi de ei; altminteri, nu veţi avea răsplată de la Tatăl vostru care este în ceruri* (Mt. 6:1).

[228] Cf. Constantin Daniel, *Civilizația asiro-babiloniană*, Ed. Sport-turism, București, 1981, p. 367.

Conținutul inimii rămâne de-a pururi

Vom observa că „adevărul" și „dreptatea", aceste două virtuți îngemănate, sunt subliniate cu tărie de înțelepții din toate timpurile. Legile statelor din Antichitate (cum ar fi Codul lui Hammurabi 1750 î.Hr., sau Codul de Legi Hitit 1500 î.Hr.), dar și aforismele scrise în urmă cu mii de ani, sunt o dovadă clară a Ordinii morale înscrisă în inima a omului. Iată ce spune vizirul Ptahhotep:

Măreață e dreptatea, statornică e și minunată.

Dreptatea este nespus de strălucitoare. Perfecțiunea ei rămâne de-a pururea. (Noi știm că Sursa ei este chiar Dumnezeu.) ***Apără imparțialitatea dreptății! Când grăiești, nu lua partea nimănui! Ia seama la dreptate! Întărește adevărul și dreptatea în copiii tă! Respectă adevărul și nu trece peste el! Când sfârșitul omului sosește, doar dreptatea lui rămâne de-a pururi.*** Cu alte cuvinte, faptele (conținutul inimii) vor merge mai departe decât trupul.

Aceeași idee o găsim și în *Povestea țăranului bun de gură*: ***Dreptatea este pentru întreaga veșnicie. Ea coboară în cetatea morților dimpreună cu acela care o împlinește. Ia seama la apropierea veșniciei!*** Sau, așa cum ziceau romanii (păgâni și ei): *Memento mori!* (Adă-ți aminte că vei muri!)

Același adevăr îl găsim și în *Învățătură pentru faraonul Merikare* scrisă în urmă cu aproximativ 4000 de ani: ***Omul rămâne după moartea sa singur și faptele sale vor fi așezate grămadă lângă el. Este un om nebun, fără de minte cel ce nu ia în seamă veșnicia...*** Din păcate, cine mai are timp să se gândească la veșnicie într-o lume atât de grăbită? Oare nu am putea vorbi de o inversare a valorilor? Nu ne dăm seama că suntem prinși în ghiarele momentului, ale aparențelor trecătoare, care ni se înfățișează într-un mod viclean a fi „realitate", și nu privim spre destinul nostru veșnic – ultima și adevărata realitate.

Iată și o inscripție de pe o stelă din mileniul III î.Hr.: ***Trainic monument peste mormântul omului sunt doar faptele lui bune.*** Nu te-ai fi gândit că în urmă cu 5000 de ani, s-a săpat în piatră un asemenea adevăr înalt: tot ce va rămâne măreț dintr-o viață sunt faptele bune – acestea vor constitui adevăratul „monument". Cu alte cuvinte, podoaba mormântului nu este o sculptură sau o piramidă impunătoare, ci conținutul unei inimi generoase și drepte. Este vorba de caracterul frumos cu care se va fi îmbogățit și împodobit adevărata persoană care a locuit temporar într-un trup de lut.

Rânduiește-ți viața cu înțelepciune – spune Pitagora din Samos (sec. VI. î.Hr.) –***, așa încât să nu schimbi nimic, dacă după moarte, te vei fi întors din mormânt iarăși în leagăn.*** Cu alte cuvinte, să nu ai regrete prea târzii!

Despre mulțumire

Știm că mulțumirea este o mare comoară pentru cel ce o are. Ea aduce pace sufletului și sănătate trupului. *Cel cu inima mulțumită are un ospăț necurmat* – spune Înțeleptul Solomon (Prov. 15:15). Dar să vedem ce spun păgânii despre atitudinea de mulțumire?

Iată ce spune vizirul Ptahhotep (mileniul III î.Hr.): ***Nu întotdeauna se realizează râvnirile oamenilor. De aceea caută să viețuiești mulțumindu-te cu ce ai. Nu pofti cu aviditate la nimic din cele ce nu-ți aparțin.*** Această afirmație din urmă mă duce cu gândul la spusele lui Ioan Botezătorul: *Omul nu poate primi decât ce-i este dat din cer* (In. 3:27). Așadar, nu da din coate ca să obții ce nu-ți este pre-rânduit! Sau, am putea spune că este un nonsens să te uiți în curtea vecinului și să poftești ce are el, după cum ne învață și porunca împărătească din Tablele Legii.

Pitagora, din Samos spune următoarele: ***Nu urma pilda omizii: nu primi să te târăşti la picioarele prinţului sau în faţa poporului pentru ca într-o zi să porţi aripi***. Cu alte cuvinte, dacă nu ți s-au dat „aripi" (faimă, înălțare, bogăție, admirație, apreciere etc.), mulțumește-te să trăiești fără acestea.

Iar Ahiquar, asirianul, care era în slujba regelui Sanherib, spune: ***Nu te plânge de ceea ce aparține ursitei tale și nu tânji după un huzur ce nu ți-a fost hărăzit***. Dar Pitagora se situează la un nivel mai înalt de înțelegere, căci el subliniază acțiunea benefică a suferinței și a frustrărilor, care înțelepțesc: ***Tinere fără noroc, nu te plânge! Vitregiile sorții ajută necoapta tinerețe să ajungă înțeleaptă.*** Cu alte cuvinte, fii curajos, mergi înainte pentru că „vitregiile sorții" îți vor face bine. Dar creștinul care-L are pe Tatăl ceresc, prezent și aproape, poate străbate chiar și porțiunile întunecate ale vieții („Valea Plângerii"), mână în mână cu Tatăl…, Ce mult face să știi că nu ești singur atunci când „ești străpuns în măruntaie", căci ești învăluit în mantia dragostei și a purtării de grijă a Tatălui… *Chiar dacă ar fi să umblu în Valea Umbrei Morții nu mă tem, căci Tu ești cu mine…*

În vremea de har în care trăim, Scriptura ridică ștacheta la un nivel mult mai înalt și mai pretențios. Ni se poruncește, nu numai să nu ne plângem, ci să fim mulțumitori pentru toate lucrurile; pentru toate situațiile fericite și mai puțin fericite, cuprinzând chiar și încercările pe care Dumnezeu le îngăduie peste credincios. *Mulțumiți* ***totdeauna*** *lui Dumnezeu Tatăl,* ***pentru toate lucrurile****, în Numele Domnului nostru Isus Hristos* (Ef. 5:20), *căci aceasta este voia lui Dumnezeu, în Hristos Isus, cu privire la voi* (1 Tes. 5:18b).

Atunci când creștinul mulțumește Domnului printre lacrimi, deși durerea este mare, aceasta i se va considera o „jertfă de mulțumire", ce se va înălța din potirul de aur, ce se află în fața tronului lui Dumnezeu, ca o jertfă de bun miros.

Dacă nu poți mulțumi, cel puțin preschimbă-ți tânguirea în rugăciune, așa cum ne îndeamnă Monseniorul Vladimir Ghika: „Vai ţie, tânguire, care nu vrei să te transformi în rugăciune!" Tânguirea are în sine și o notă de autocompătimire pentru ceea ce mi se întâmplă în viață, dar rugăciunea binecuvântată îmi limpezește ochii ca să văd lucrurile din perspectiva Cerului.

Despre bogăție

Din *Învățăturile Faraonului Amenemhat I*, vom aminti câteva aforisme care exprimă adevăruri eterne, privitor la bogăție: ***Nu te trudi din greu pentru avuții, ca să cauți prisosul, atunci când nevoile tale sunt împlinite.*** Lumea se conduce după dictonul modern: *Never enough!* (Niciodată nu este destul!) Uităm că trupul ne este dat doar ca o haină temporară de înaltă calitate, dar adevărata persoană este ascunsă în el. Să ne focalizăm deci pe ceea ce poartă în sine valențe eterne, ca să le putem lua cu noi, Dincolo.

Autorul acestor învățături (Amenemhat I) își dă seama că iubirea de semeni este mai de preț decât bogăția: ***Mai bune sunt laudele aduse unui om ce iubește pe semenii săi decât bogăție în hambare.*** Cu alte cuvinte, „Un nume bun este mai de dorit decât o bogăție mare" (Prov. 22:1). De aceea, spune același autor: ***Nu îndrepta dorințele inimii tale spre bogăție. Nu pierde ziua întreagă cu munca și nu lucra mai mult decât se cuvine pentru gospodăria ta.*** Cu alte cuvinte, nu fi *workaholic* și nu fi lacom să aduni tot mai mult! ***Ia seama, nimeni nu-și poate lua avuția cu el!*** – ni se spune în *Cântecul harpistului.*

Scriptura ne învață exact la fel: *Nu te chinui ca să te îmbogăţeşti, nu-ţi pune priceperea în aceasta* (Prov. 23:4). Să nu uităm că Autorul Suprem al acestor adevăruri este Dumnezeu Însuși, care le sădise în inimile tuturor oamenilor după cum arătam mai sus: *Cuvintele înţelepţilor sunt ca nişte bolduri; şi, strânse la un loc, sunt ca nişte cuie bătute, date de* ***un singur Stăpân*** [adică, Dumnezeu] (Ecl. 12:11).

Pacea sufletului face mai mult decât bogăția: ***Mai bună este pâinea mâncată cu inima fericită decât avuție cu mâhnire. Mai bună este pâinea goală, dacă inima îți este fericită, decât bogăția cu necazuri*** (Amenemhat I). În Cuvântul Sfânt citim așa: *Mai bine un prânz de verdeţuri şi dragoste, decât un bou îngrăşat şi ură* (Prov. 15:17). De ce? Căci comoara lăuntrică a păcii face mai mult decât confortul și îndestularea trupului.

În *Povestea țăranului bun de gură* din literatura Egiptului antic ni se spune că: ***Se poate cădea rău și adânc din pricina lăcomiei de averi. Lăcomia ta de averi te va păgubi. Omul nesățios***

adesea nu-și nimerește ținta și singurul scop pe care îl ajunge este nereușita. Cu alte cuvinte, nesătulul nu se satură. Ceea crezi că te va împlini, te va nenoroci. Vizirul Ptahhotep spune contemporanilor lui, dar și nouă, după aproape cinci milenii: ***Nu fi lacom de avuție la împărțeala averii unei rude moarte. Nu pofti cu aviditate la nimic din cele ce nu-ți aparțin.***

Scriptura arată clar că cel care râvnește după bogății nedrepte este un nebun, pentru că există legi înscrise în însăși fibra Universului, care acționează într-un mod implacabil: *Ca o potârniche care clocește niște ouă pe care nu le-a ouat ea, așa este cel ce agonisește bogății pe nedrept; trebuie să le părăsească în mijlocul zilelor sale, și la urmă nu este decât un nebun* (Ier. 17:11). De aceea, ***Avutul să-ți fie pe măsura nevoilor!*** – spune Pitagora (sec. VI î.Hr.) Tot el mai zice: ***Rămâi sărman, dacă pentru a fi bogat trebuie să te înjosești și să-ți murdărești mâinile cu tină!*** Vai mie, dacă ținta vieții mele este în primul rând avuția și nu virtutea inimii. Deci caută și ***Fii bogat pe dinăuntru!*** (Pitagora)

Ahiquar, mare dregător pe vremea regelui Sanherib, spune și el: ***Nu te bucura de bogăție și nu-ți lăsa inima să rătăcească după ea***. Orice om se bucură când nu duce lipsă de cele necesare traiului, dar când bucuria mea depinde de ceea ce posed, înseamnă că îmi zidesc casa vieții pe nisip. Când vor lovi valurile încercărilor și avuțiile se vor spulbera ca și când niciodată n-ar fi existat, prăbușirea casei va fi mare și tragică. Să nu uităm că bucuria Domnului este singura trainică, pentru că temelia ei este Stânca veacurilor. *Bucuria Domnului va fi* [deci] *tăria voastră!* (Neem. 8:10b)

Hristos Însuși ne spune că *Viața cuiva nu stă în belșugul avuției lui* (Lc. 12:15). Cu alte cuvinte, calitatea vieții cuiva nu stă în posesiile aceluia.

Despre generozitate

Iubirea aproapelui este foarte importantă pentru inima lui Dumnezeu. În cea dintâi și cea mai mare poruncă împărătească din Tablele Legii, ea este pusă chiar alături de iubirea de Dumnezeu. Constantin Daniel, care a studiat și a scris multe cărți despre istoria și literatura Antichității, spune: „Ceea ce frapează mult în unele maxime este omenia și calda solidaritate umană ce se reflectă în chip uimitor în ele.”[229]

Vizirul Ptahhotep, din Egiptul antic, spune fiului său: ***Fii darnic atâta vreme cât trăiești! Tot ce ai scos din hambare nu băga iarăși înapoi. Bunurile unui om trebuie să aparțină și altuia când este în nevoie.*** Sau: ***Tu să nu ceri cele datorate ție de la un om*** [sărac] ***fără de copii*** [de două ori sărac, căci nu are nici forță de muncă]. ***Și nu îți bate joc de el, lăudându-te cu feciorii tăi!***

Înțelepciunea lui Ani cuprinde sfaturi de viață scrise pentru fiul său, acum 3500 de ani. Printre altele, Ani îi spune: ***Nu mânca pâine când aproapele suferă de foame și dacă nu-i întinzi mâna să-i dai pâine.*** Sau, în *Povestea Țăranului bun de gură,* autorul zice: ***Dacă aduci ceva de mâncare cu tine, dă-i și aproapelui tău.***

Într-un mod paradoxal, cel ce dă, primește, căci Dumnezeu îl binecuvântează pe dătătorul milostivnic. Așa citim și în *Papirusul Insinger* (sec. II d.Hr.): ***Avuția se adună la cel ce împarte hrană celor sărmani.*** Cum adică? Explicația acestui paradox o găsim în Scriptură: ...*căci pe cine dă cu bucurie îl iubeşte Dumnezeu* (2 Cor. 9:7).

Iată ce spune Pitagora despre facerea de bine: ***Nu aștepta nepăsător în pragul casei prilejul să faci binele; caută să îi ieși în cale.*** Dar, atenție! ***Când faci un bine, fii aidoma rădăcinilor copacului. Acestea se ascund cu modestie sub pământ, lăsând să le fie bănuită existența doar prin seva binefăcătoare pe care o trimit în toată tulpina și în ramuri. Frunzele strălucind de verdeață s-ar usca repede fără ajutorul rădăcinilor hrănitoare care nu se văd.*** Cu alte cuvinte, binefăcătorul trebuie să rămână „invizibil”. Să nu știe deci stânga ta ce face dreapta.

[229] *Maxime, sentențe și aforisme din Egiptul Antic…*, 1975, p. XXII.

Una din poruncile de frunte ale Scripturii ne învață să ne iubim aproapele ca pe noi înșine, iar din pilda samariteanului milostiv spusă de Hristos Însuși, reiese că a-l ajuta pe cel nenorocit este mai de preț înaintea lui Dumnezeu, decât preoția fără fapte. Căci levitul și preotul au trecut pe lângă bietul om însângerat și tâlhărit, mergând mai departe, ca „să nu se spurce", căci cel căzut era, în ochii lor, doar... un biet samaritean disprețuit...

În ziua cea mare a Judecății de Apoi, *Împăratul va zice celor de la dreapta Lui: „Veniţi binecuvântaţii Tatălui Meu de moşteniţi Împărăţia care v-a fost pregătită de la întemeierea lumii. Căci am fost flămând, şi Mi-aţi dat de mâncat; Mi-a fost sete, şi Mi-aţi dat de băut; am fost străin, şi M-aţi primit; am fost gol, şi M-aţi îmbrăcat; am fost bolnav, şi aţi venit să Mă vedeţi; am fost în temniţă, şi aţi venit pe la Mine." Atunci cei neprihăniţi Îi vor răspunde: „Doamne, când Te-am văzut noi flămând şi Ţi-am dat să mănânci? Sau fiindu-Ţi sete şi Ţi-am dat de ai băut? Când Te-am văzut noi străin şi Te-am primit? Sau gol şi Te-am îmbrăcat? Când Te-am văzut noi bolnav sau în temniţă şi am venit pe la Tine?" Drept răspuns, Împăratul le va zice: „Adevărat vă spun că, ori de câte ori aţi făcut aceste lucruri unuia din aceşti foarte neînsemnaţi fraţi ai Mei, Mie Mi le-aţi făcut"* (Mt. 25:34-40).

Ajutorarea celor dezavantajați

Există multă suferință în jurul nostru și Dumnezeu ne cere empatie, milă, împreună-simțire cu cei îndureraţi din jur. De aceea, ***Cât de mare ți-ar fi necazul, păstrează o lacrimă și pentru necazul altuia*** (Pitagora). În *Povestea țăranului bun de gură* ni se spune: ***Mila a trecut pe lângă tine, cât este de plâns omul sărman care e nimicit de tine! Nu lipsi pe un om sărac de avutul său*** [căci avutul său] ***este viața lui***. Mila, nu inteligența, te face pe deplin uman. În *Învățături pentru regele Merikare* acesta este sfătuit de tatăl său să aibă o inimă plină de îndurare și bunătate: ***Consolează pe cel ce plânge, nu chinui nicio văduvă, nu îndepărta pe niciun om de la averea tatălui său.***

În Vechiul Testament, văduvele, orfanii și străinii alcătuiau un segment privilegiat și Dumnezeu Însuși se numește pe Sine Apărător al acestora: *Nu muta hotarul văduvei şi nu intra în ogorul orfanilor, căci răzbunătorul lor este puternic: El le va apăra pricina împotriva ta* (Prov. 23:10-11). Dumnezeu amintește în repetate rânduri poporului Său să nu-i uite și să nu-i nedreptățească pe cei apăsați de soartă.

Pitagora, care a trăit cu aproape 600 de ani înainte de Hristos, spune: ***Hotarele unui câmp să-ți fie la fel de sacre ca niște altare!***

În *Învățăturile Faraonului Amenemhat*, citim următoarele: ***Ia seama ca nu cumva să nedreptățești pe omul slab. Nu băga în seamă doar pe acela care este înveșmântat în alb*** [adică pe cel bogat], ***și nu-ți întoarce fața de la acela ce este jerpelit și zdrențăros.*** Cel „zdrențăros" poartă în sine un suflet nemuritor, de aceeași valoare ca al celorlalți.

Aceeași idee străbate tot ce a rămas în scris, nu numai la egipteni, ci și în celelalte culturi antice. În contextul Antichității, ideea monarhiei de drept divin nu este nouă. „Nu e nouă nici ideea că îndatorirea regelui este să iubească adevărul și dreptatea, să vegheze asupra aplicării legilor și să-l protejeze pe cel slab și asuprit. Aceste prescripții, asupra cărora Codul lui Hammurabi (1750 î.Hr.) insista în mod deosebit, se găsesc formulate și în doctrina regalității Egiptului antic. Dar nicăieri acestea nu sunt exprimate cu atâta claritate și într-un mod atât de stăruitor ca în declarațiile regilor persani." Împăratul Persiei, Darius I (sec. VI î.Hr.), spune următoarele: „Eu am iubit dreptatea și am urât minciuna; am vrut să nu se facă nicio nedreptate văduvei și orfanului; l-am pedepsit cu asprime pe cel mincinos, dar pe cel care a muncit cinstit l-am răsplătit."[230] Mai mult ca sigur că Darius I era mazdeean, adept al „Bunei religii" instituită de Zarathustra, căci tatăl său, Histaspes (Vișstaspa), a fost primul convertit la această religie. „Persanii – spune Ovidiu Drâmba – erau cunoscuți ca oameni blajini, generoși, ospitalieri, politicoși, chiar ceremonioși. ... Dacă tatăl murea, dar încă avea

[230] Ovidiu Drâmba, *op. cit.,* p. 290-291.

copii mici, copiii erau plasați sub tutela văduvei. Dacă defunctul nu a lăsat nicio avere, preoții [păgâni] se îngrijeau de funeralii și de soarta orfanilor."[231]

În *Papirusul Insinger* citim că ***Acela care aruncă pe un om slab în sărăcie va fi învinuit.*** Și, atenție! Nu mări durerea celui dezavantajat! ***Nu ademeni câinele celui orb*** – spune Pitagora. Orbul are nevoie de o călăuză în lipsa luminii ochilor. Trebuie să fim atenți la nevoile și suferințele celor din jur, simțind împreună cu ei. ***Nu râde de un orb, nu vătăma pe un șchiop...*** (Amenemope).

Vai de cel care înșală pe un om mai slab la minte, folosindu-se de lipsa lui de prevedere sau lipsa lui de apărare! Într-un sat din Ardeal, un om a prins o fată handicapată și a legat-o cu un picior de șură, apoi, a necinstit-o. Peste ani de zile, omul a fost internat în spital și i s-a tăiat un picior. Oamenii din sat au remarcat faptul că acelui om i s-a tăiat exact același picior (nu mai reținexact – stângul sau dreptul) de care el o legase pe fata aceea de șură!" Românii au o vorbă: „Dumnezeu nu rămâne dator nimănui!"

Despre cinste

În *Povestea țăranului bun de gură* se povestește cum un țăran a fost jefuit de către un înalt demnitar egiptean. Autorul vorbește deschis despre dregătorii faraonului pe care-i numește „tâlhari, hoți, furi". Este vorba de „cel ce se îmbogățește prin minciună", izgonind dreptatea din locul ei. Parcă ne sună cunoscut...

> „Nu e oare un lucru rău o cumpănă care se apleacă, un fir cu plumb care se abate, un om drept și cinstit care s-a făcut tâlhar? Iată dreptatea, izgonită din locul ei, se târăște sub tine. Marii dregători săvârșesc răul; dreptatea se apleacă într-o parte; judecătorii fură. Cel ce trebuie să ne facă să răsuflăm ne face să gâfâim. Cel ce trebuie să facă împărțire dreaptă este un hoț. Cel ce ar trebui să izgonească nevoia e același care poruncește să fie zămislite nevoi, până într-atât încât cetatea este cufundată în nevoi. Cel ce trebuie să osândească răul săvârșește el însuși nedreptăți."
>
> „Nu spune minciuni, căci ești un om de seamă. Nu fi ușuratic, căci ești un om cu greutate. Nu spune minciuni, căci tu ești cântarul. Nu lua mită când lucrezi împotriva celui ce ia mită. Limba ta este acul cântarului, inima ta este greutatea, cele două buze ale tale sunt brațele lui. Dacă tu îți acoperi fața înaintea celui obraznic, cine se va împotrivi oare, mârșăviei sale?"
>
> „Nu fi tiranic atunci când ești puternic, astfel ca într-o zi nenorocirea să nu te atingă și pe tine."[232]

Anumite fragmente din citatele de mai sus, parcă s-ar potrivi și în ziarele noastre de azi... Da, căci ***„Necinstea celor puțini, nenorocirea celor mulți"*** (Publilius Syrus, sec. I î.Hr.)

Corupția este veche ca omenirea, după cum spune și Scriptura: *Cârmuitorul cere daruri, judecătorul cere plată, cel mare îşi arată pe faţă ce doreşte cu lăcomie, şi astfel merg mână-n mână* (Mica 7:3).

În Vechiul Testament Dumnezeu poruncește poporului Său să nu aibă două feluri de greutăți: *Să n-ai în casă două feluri de efe, una mare şi alta mică* (Deut. 25:14). *Două feluri de greutăţi şi două feluri de măsuri sunt o scârbă înaintea Domnului* (Prov. 20:10). *Pot socoti Eu curat pe cel ce are o cumpănă nedreaptă şi greutăţi strâmbe în sac? Mai sunt în casa celui rău comori nelegiuite şi blestemata efă mică?* (Mica 6:10-11)

*Efraim este un negustor care are în mână o cumpănă mincinoasă. Îi place să înşele. Şi Efraim zice: „Cu adevărat, m-am îmbogăţit, am făcut avere; şi în toată munca mea nu mi s-ar putea găsi nicio nelegiuire care să fie un păcat" (*Os. 12:7-8). Nelegiuitul se autofelicită pentru „istețimea" lui diabolică.

Oamenii din cele mai vechi timpuri au avut aceleași ispite, dorințe, patimi și păcate: să înșele, să modifice greutățile cântarului pentru a câștiga, căci „momentul" a fost mai

[231] *Ibidem*, p. 298-299.
[232] *Gândirea egipteană antică în texte...*, pp. 121-126.

important pentru cei răi decât eternitatea; cele văzute au fost mai importante decât nevăzutul. Cum să dai pasărea din mână pe cea de pe gard? Au existat însă și înțelepți care au ascultat de îndemnurile conștiinței și de *Legea de aur* așezată în inimile lor, iar proverbele acestora erau ca niște trâmbițe care voiau să-i întoarcă pe oameni pe calea cea dreaptă a corectitudinii.

Despre vorbire

Este interesant faptul că sfatul de a ne controla vorbirea, revine într-un mod insistent în aforismele din toate timpurile. Să nu ne destăinuim gândurile în fața oricui, care poate nu le înțelege sau le răstălmăcește. ***Nu-ți goli starea sufletului tău dinaintea oricui. Și prin aceasta nu-ți pricinui o pagubă ție însuți*** (Amenemhat). Sau, în *Înțelepciunea lui Ani,* scrisă fiului său Kemhotep, citim așa: ***Dacă vorbești, nu slobozi un cuvânt nelalocul lui din gura ta. Nu grăi cele ce ai în inimă oricui. Omul cade și piere din pricina limbii sale.***

Vizirul Ptahhotep spune că ***Este de mare cinste omul care știe să tacă. Păzește-te să nu desfaci un nod*** (care închide cele din tine).

În *Cuvântările lui Ahiqar,* citim așa: ***Vasul întreg ascunde un cuvânt la sânul lui, dar vasul spart îl lasă să iasă afară. Stăpânește-ți gura, păzește-ți vorbirea, căci vorba ta e ca o pasăre; cine-i dă drumul n-o mai prinde. Ascunde tainele inimii tale; apoi rostește cuvântul potrivit; un om iscusit la vorbă e mai puternic decât unul iscusit în război.***

Desigur, a fi „iscusit la vorbă" îl vom înțelege în sensul chibzuinței și al înțelepciunii de a-ți alege bine cuvintele și nu în sensul înțeles de sofiștii greci care credeau că folosind cuvinte iscusite (elocvența, oratoria) pot dovedi ori ce vor, chiar și ceea ce nu este adevărat.

Nu te însoți cu omul ce trăncănește. (Amenemhat) Cu alte cuvinte, nu te însoți cu cel care nu este stăpân pe propria sa gură. Tot ce-i vei spune va auzi tot cartierul.

Românii au o vorbă: „Tăcerea e de aur" sau: „Dacă tăceai filosof rămâneai". Această idee o găsim și în maximele scrise acum câteva milenii: ***Nu vorbi mult, Nu fi un om flecar*** (*Înțelepciunea lui Ani*)***. Nu-ți deschide gura, păzește-ți buzele*** (Ahiqar).

Nu deschide gura dacă nu ai de spus ceva desăvârșit sau folositor (Pitagora)**.** Românii spun: „Vorba multă, sărăcia [intelectuală a] omului." Anticii spuneau același lucru: ***Cine rostește multe vorbe nu are prea multe de spus*** (Pitagora).

Scriptura ne mai învață și că în vorba multă se strecoară, *volens, nolens* păcatul: „Cine vorbeşte mult nu se poate să nu păcătuiască, dar cel ce-şi ţine buzele este un om chibzuit" (Prov. 10:19).

Cuvintele – oglinda sufletului

În *Povestea țăranului bun de gură,* citim că ***Limba oamenilor este cumpăna de cântărire a lor, căci cântarul descoperă lipsurile,*** în sensul că omul, calitatea acestuia, se cunoaște după vorbă, căci, *Din prisosul inimii vorbește gura. Omul bun scoate lucruri bune din visteria bună a inimii lui, iar omul rău scoate lucruri rele din visteria rea a inimii lui* Mt. 12:34-35). Sau: *Cum aţi putea voi să spuneţi lucruri bune, când voi sunteţi răi?* (Mt. 12:34) *Gura celor răi spune răutăţi* (Prov. 10: 32b). Cu alte cuvinte, conținutul inimii se reflectă mai devreme sau mai târziu, în vorbire.

Înțelepții din Antichitate puneau mare accent pe calitatea cuvintelor rostite: ***Ferește-ți limba de cuvinte de ocară și vei fi îndrăgit de toți*** - spune faraonul Amenemhat. ***Nu vorbi nimic josnic, ci numai de bine*** (Ahiqar). *Buzele celui neprihănit ştiu să vorbească lucruri plăcute* (Prov. 10: 32a). ***Dacă vorbești, nu slobozi un cuvânt nelalocul lui din gura ta. Când cuvintele tale sunt aducătoare de liniște pentru inimă, atunci inima intelocutorului tinde să le primească*** (*Înțelepciunea lui Ani*). ***Nu adu mărturie cu cuvinte mincinoase*** (Amenemhat). Domnul urăște „martorul mincinos care spune minciuni şi cel ce stârneşte certuri între fraţi." (Prov. 6:19). De altfel, în *Povestea țăranului bun de gură* ni se spune că minciuna nu se orientează bine: ***Dacă***

minciuna pornește la drum, se rătăcește. Românii spun că „Minciuna are picioare scurte.” Sau, Sofocle zice: ***Nicio minciună nu ajunge să îmbătrânească***, căci i se „retează capul” atunci când este dată de gol. Deci, atenție pentru amatorii de minciuni!

Scriptura subliniază faptul că rodul buzelor celui neprihănit este viață, înțelepciune, lumină. Neprihănirea este o lumină care luminează mintea înţelepţind-o, și astfel ea vede lucrurile drept și deci, vorbeşte drept. ***Dacă cugetul este fără de păcat, luarea-aminte se adaugă lui*** (*Papirusul Insinger*)**.** Pentru că acea lumină lăuntrică (Mt. 6:23) nu a fost umbrită de ceața păcatului.

Vizirul Ptahhotep ne spune că vorbele înțelepte nu constituie un atu al celor bogați sau sus-puși; ele pot fi găsite și în cele mai modeste colibe, pentru că înțelepciunea își are izvorul în inimă, nu în studiile cuiva și nici măcar în inteligența aceluia. (Înțelepciunea este cu totul altceva decât inteligența.) ***O vorbă înțeleaptă este mai ascunsă decât piatra verde de smarald, dar o poți afla și la sclava care macină învârtind piatra de moară.***

Oamenii înțelepți știau, simțeau, intuiau că felul în care gândește cineva este foarte important. Sfințenia gândului, precede sfințenia vorbei și a faptei, căci totul purcede din lumea gândurilor care își are izvorul în forul lăuntric al omului: inima. ***Să socotești cuvântul lucrul cel mai sacru după gândire*** (Pitagora).

Tot Pitagora, care a fost numit de contemporanii și urmașii lui „om divin” – *homo religiosus* – spune să nu răspândim Răul. ***Nu răspândiți vestea unei fapte rele! Faceți în așa fel încât să-i dispară cât mai curând și cele mai mici urme! Lăsați răul să moară!*** „Cine răspândeşte bârfelile este un nebun” (Prov. 10: 18b). Există oameni care își găsesc plăcerea în a răspândi ocara despre anumiți oameni, pe toate meridianele. Oare, nu devin aceia „predicatori” ai Celui Rău, împrăștiindu-i marfa? Oare, n-ar trebui să fim noi propovăduitorii minunilor lui Dumnezeu? Împăratul David spune: „Vestesc adevărul Tău şi mântuirea Ta, şi nu ascund bunătatea şi credincioşia Ta în adunarea cea mare” (Ps. 40:10). Cu alte cuvinte, trebuie să trâmbițăm veștile care zidesc, care ridică, aduc viață și mângâiere pentru cei aflați în durere, păcat și necaz.

Suntem de-a dreptul impresionați de puterea ce sălășluiește în cuvintele rostite, fie pentru ridicare, îmbărbătare, încurajare, fie pentru moarte:

- „Moartea și viața sunt în puterea limbii” (Prov. 18:21).
- „Limba dulce este un pom de viaţă, dar limba stricată zdrobeşte sufletul” (Prov, 15:4).
- **„**Un cuvânt spus la vremea potrivită este ca nişte mere de aur într-un coşuleţ de argint” (Prov. 25:11).

Despre iertare

Iertarea nu „scuză”, ci suspendă greșeala (C. S. Lewis).

Pentru noi, creștinii, iertarea aproapelui este esențială. Dacă nu-l iert pe cel de lângă mine, nici mie nu mi se vor ierta păcatele. Și cine ar putea spune că este desăvârșit? „Căci toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu” (Rom. 3:23). Avem nevoie de iertarea lui Dumnezeu ca de oxigen, pentru că toți suntem greșelnici.

Errare humanum est (a greși este omenește), spunea Seneca, dar, am adăuga noi: a ierta este dumnezeiește. Oamenii din toate timpurile au practicat iertarea. În *Povestea țăranului bun de gură* ni se spune că ***Iertarea sporește prietenia***. Sau, Pitagora zice: ***Scrie greșelile prietenului tău pe nisip***. Desigur, atunci când este vorba de prieteni, înțelegem că iertarea este soluția ideală, pentru ca prietenia să continue. Toți avem minusurile noastre, deci vom trece cu vederea „paiul” din ochiul prietenului, mai ales dacă suntem conștienți de „bârna” din ochiul nostru, știută numai de noi. Părinții trebuie să-și ierte copiii. Soții, rudele prietenii trebuie să se ierte între ei. Cel iertat învață să ierte și să se ierte. Dar când este vorba de cel care ne-a făcut rău într-un mod intenționat, premeditat...?

Păgânii călăuziți de Legea morală naturală din sufletul lor, dar și de experiența acumulată, și-au dat seama că a ierta constituie un privilegiu pentru iertător, căci acesta se eliberează de resentimentele și amărăciunile care i-ar măcina sănătatea. Deci iertarea este o eliberare, o vindecare lăuntrică. Apoi, oamenii și-au dat seama că a-l ierta pe aproapele înseamnă a te ridica la nivelul, la care răul pricinuit de el nu te mai atinge. Doi copii care se ceartă cer insistent pedepsirea celuilalt. Adultul, care se situează la un nivel mai înalt de înțelegere, constituie factorul împăciuitor și-i ajută să se ierte unul pe altul.

Pitagora spune așa: ***Ia mâinile celui ce te-a lovit, strânge-le cu blândețe într-ale tale și spune-i: Frate al meu, te deplâng, căci toată mintea îți este în brațe!*** Sună frumos, dar ultima remarcă are o conotație peiorativă, menită să-l umilească, pe făptuitor, pe când autorul *Papirusului Insinger*, care datează din secolul II d.Hr., spune așa: ***E mai bine să binecuvântezi decât să faci vreun rău celui ce te-a necinstit cu ocări. Omul înțelept pe care oamenii îl dezbracă de veșminte, se îmbracă din nou, binecuvântând.***

Ce gândire înaltă! Este adevărat că în al doilea secol după Hristos, creștinismul deja pătrunsese puternic în Egipt. Lumina lumii – Hristos – schimba gândirea oamenilor, înnobilând-o, ridicând-o deasupra Legii talionului: „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte".

Tot autorul *Papirusului Insinger* a observat că există o categorie de oameni care nu pot ierta: ***Omul nelegiuit nu dorește să ierte pe cel care a păcătuit împotriva vreunui bun al său și ochiul său nu se satură de sânge într-o călcare a legii.*** Cred că în ultima afirmație, este vorba de cazul unui psihotic, care „stă rău cu mila". Tot așa spune și o maximă a lui Publilius Syrus (sec. I î.Hr.): ***Omul crud nu se frânge, ci se hrănește cu lacrimi.***

„Iertarea adevărată este producătoare de «înviere». E o specie a *amnistiei*: păcatul e anulat, totul poate fi luat de la început, nimic din tușa sumbră a devierii nu rămâne necurățat. Iertarea așază lumea și omul în starea lor originară. Iertarea, ca risipă a iubirii, rectifică efectele oricărei risipiri malefice. Cu risipa pe risipă călcând."[233] Ce frumos! De-a dreptul divin!

Hristos S-a arătat ca să ne învețe iertarea dumnezeiască, deorece, „printr-o singură hotărâre de iertare a venit pentru toţi oamenii o hotărâre de neprihănire care dă viaţa" (Rom. 5:18). Este vorba de „Darul fără plată al lui Dumnezeu", care s-a concretizat într-o „hotărâre de iertare" (cf. Rom. 5:16). Și nouă ni se cere să iertăm „din toată inima" pe fratele nostru (cf. Mt. 18:35), dacă vrem să avem parte de iertare.

Scriptura ridică iertarea și iubirea aproapelui la un nivel dumnezeiesc, căci iubirea se extinde de acum și asupra vrăjmașului (a omului rău). Cu alte cuvinte, ni se cere nu numai să-i iertăm pe cei ce ne fac rău, chiar într-un mod intenționat, ci să-i iubim și să răsplătim răul cu bine (cf. Mt. 5:39-47). Ce atitudine nobilă, dumnezeiască chiar, căci ea merge împotriva logicii, dar ne face asemănători Domnului nostru.

Voi fiţi, dar, desăvârşiţi, după cum şi Tatăl vostru cel ceresc este desăvârşit! (Mt. 5:48)

Despre focalizare

Oamenii înțelepți din toate timpurile și-au dat seama de importanța focalizării pe ceea ce este important. Împrăștierea într-o mulțime de activități este echivalentă cu superficialitatea, pe când focalizarea aduce după sine profunzime, înțelepciune, eficiență. Nici o apă curgătoare nu ar putea să fie transformată în lumină dacă nu ar fi restrânsă, canalizată obligată să treacă prin anumite conducte sau pe un anumit făgaș. Astfel Pitagora, filosof, matematician și un căutător pasionat de înțelepciune și integritate morală, spune următoarele: ***Alege-ți ca țintă desăvârșirea, fără să te măgulești cu gândul că ai atins-o. Nu-ți lăsa închipuirea să hoinărească printre lucruri mărunte și fără valoare. Nu te plăsmui după***

[233] A. Pleșu, *op. cit.,* p. 270.

chipul muștii, care atinge totul. Câte puțin din tot este principiul omului vulgar, care nu va ajunge niciodată nimic. Scriptura spune: „Au mers după nimicuri, şi au ajuns ei înşişi de nimic" (Ier. 2:5), ușurei, ca pleava pe care o spulberă vântul. ***Să ai puține interese; omul nu s-a născut ca să aibă multe, iar înțeleptul nu are decât unul.*** Aici, Pitagora se referă la grija pentru suflet. ***Fii cumpătat! Nu face din trup mormântul sufletului!***

Scriptura ne învață să fim focalizați, ceea ce nu este ușor în zilele noastre, când există sute de voci care ne cheamă: emisiuni, programe, călătorii, *job*-uri în străinătate, târguri cu expoziții, *mall*-uri unde ni se oferă activități și mese gustoase, la un preț rezonabil etc.

Pe de altă parte, fărădelegea se înmulțește, se diversifică, intră în legalitate, valorile morale se relativizează, reperele absolute dispar, iar în acest „haos" moral omul este debusolat: „Oare, ce să mai cred?" Scriptura spune că în contextul în care „mersul lumii acesteia" năvălește peste noi ca un fluviu turbat, „dragostea celor mai mulți se va răci. Dar cine va răbda până la sfârșit, va fi mântuit" (Mt. 24:12-13).

De aceea, ***Să ne uităm ţintă*** *la Căpetenia şi Desăvârşirea credinţei noastre, adică la Isus, care, pentru bucuria care-I era pusă înainte, a suferit crucea, a dispreţuit ruşinea, şi şade la dreapta scaunului de domnie al lui Dumnezeu* (Evr. 12:2).

Trebuie să ne restrângem activitățile și să rămânem focalizați, ca să nu ne ducă curentul veacului acestuia spre „nicăieri". *Toţi cei ce se luptă la jocurile de obşte se supun la tot felul de înfrânări. Şi ei fac lucrul acesta ca să capete o cunună care se poate veşteji: noi să facem lucrul acesta pentru o cunună care nu se poate veşteji* (1 Cor 9:25). Doamne, ajută-ne!

Despre caracter

Din cele mai vechi timpuri, oamenii și-au dat seama că adevărata comoară a omului este carcaterul – conținutul inimii –, care se reflectă în atitudinile, vorbirea și în felul în care cineva relaționează cu cei din jur.

Vizirul Ptahhotep spunea că ***Firea blândă și bună a unui om ales îi este de mare folos. O fire blândă va lăsa o amintire fericită în lume.*** Cel blând se retrage din competiția afirmării de sine; nu ține neapărat să-și demonstreze dreptatea și găsește „odihnă", adică pace și liniște lăuntrică – comori ce nu pot fi cumpărate cu bani. Aceste adevăruri ne amintesc de cuvintele Domnului Isus: *Învăţaţi de la Mine, căci Eu sunt blând şi smerit cu inima; şi veţi găsi odihnă* [pace lăuntrică] *pentru sufletele voastre* (Mt. 11:29). Sau: *Cine dintre voi este înţelept şi priceput? Să-şi arate, prin purtarea lui bună, faptele făcute cu blândeţea înţelepciunii!* (Iacov 3:13)

„Ceea ce face farmecul unui om este bunătatea Lui" (Prov. 19:22). Interesant! Farmecul, frumusețea adevărată a unui om constă în bunătate, nu în inteligență, înfățișare, studii, realizări sau posesiuni materiale. Te simți foarte confortabil în compania unui om bun, deorece bunătatea adăpostește, ocrotește, înțelege, acceptă și iartă.

Inima este centrul de comandă al ființei umane, unde se află lumina discernământului, sentimentele, dorințele, pasiunile pentru Bine sau pentru Rău și țelurile îndrăgite care ne mână într-o anumită direcție. În ultimă instanță, conținutul adunat în inimă se cristalizează în ceea ce noi numim caracter. Cei din vechime știau prea bine acest lucru.

Cel ce știe să-și stăpânească inima, posedă o împlinire a tuturor învățăturilor *(Papirusul Insinger)*. ***Inima unui om este viața sa, prosperitatea și sănătatea sa*** (Ptahhotep). O inimă bună este sănătate pentru trup și relații, iar în ultimă instanță, o viață împlinită.

Un om de omenie și cu inimă bună e ca o cetate tare în mijlocul căreia se află (Ahiqar). Bunătatea este ca o temelie tare, o garanție, prin faptul că ea este urmată într-un mod axiomatic de anumite consecințe benefice, pentru trup și pentru suflet.

Conținutul inimii se revarsă în afară. Poți cunoaște oamenii după roadele lor, pentru că acestea își au izvorul în inimă. De aceea, *Păzeşte-ţi inima mai mult decât orice, căci din ea*

ies izvoarele vieţii (Prov. 4:23). Dumnezeu Însuși ne cere inima – esența ființei noastre: „Fiule, dă-mi inima ta și să găsească plăcere ochii tăi în căile Mele!" (Prov. 23:26).

Pitagora își îndemna ucenicii, dar și concetățenii la o viață cu sens, împodobită cu pietrele prețioase ale unui caracter frumos: ***Fii bogat pe dinăuntru! Viața să-ți fie asemenea unui poem epic, construit cu înțelepciune și scris în cuvinte neprihănite. Fii cumpătat și neprihănit ca un atlet, iar ceea ce faci să fie prețuit și răsplătit, nu în arena olimpică, ci pe arena vieții.*** Aici, creștinii ar adăuga faptul că există și oameni, care nu vor avea parte de o răsplată acum, pe „arena vieții", în iureșul deșertăciunilor trecătoare. Au existat oameni „de care lumea nu era vrednică", și care, „măcar că au fost lăudaţi pentru credinţa lor, totuşi n-au primit ce le fusese făgăduit" (Evr. 11:39). Dar Dincolo, la Dumnezeu, „vor străluci ca stelele în veac şi în veci de veci" (Daniel 12:3).

Să-ți placă mai mult o drahmă de bun-simț, decât un talant [234] ***de știință desăvârșită*** (Pitagora)**.** Bunul simț ține de umanitate, pe când știința este rece și obiectivă. „Cunoștința îngâmfă, dar dragostea zidește!" – spune Scriptura. Bunul simț presupune că voi ține cont de semenii mei, de nevoile lor; voi căuta să fiu decent, să nu-i poticnesc etc. Bunul simț știe ce este rușinea de oameni și frica de Dumnezeu, de aceea, ea constituie podoaba relațiilor interumane.

Mai bine să fii coada leului decât capul vulpii. Mai bine un om mai neînsemnat, dar de partea Binelui, decât capul răutăților, a vicleșugurilor – unul care este „specialist" în a-și înșela semenii.

Tot Pitagora ne mai spune: ***Nu te sprijini pe trestia vieții!*** Nu te încrede în numărul anilor, în tăria, sănătatea, bogăția sau poziția înaltă pe care le deții chiar acum. Se spune că „Pragul este cel mai înalt munte". Nu se știe dacă-ți va mai fi dat să-l treci la întoarcere.

Să îți placă mai mult cărările strâmte decât drumurile mari! Aici Pitagora vrea să spună că nu trebuie să ne lăsăm antrenați de părerea mulțimii, chiar dacă constituim o minoritate mai „ciudată". De altfel, Scriptura ne spune că *Largă este poarta, lată este calea care duce la pierzare, şi mulţi sunt cei ce intră pe ea* (Mt. 7:13). Adevărul nu stă în număr; (în numărul de oameni care l-ar susține).

Următorul aforism al lui Pitagora este de o deosebită gingășie. El îi aduna adeseori pe oameni în faptul serii și-i învăța arta relaționării în dragoste și bună înțelegere. Iată ce-i învăța el: ***Ia în gură petale de trandafiri atunci când ai de gând să-ți certi nevasta, copiii sau prietenul!*** Cu alte cuvinte, fii blând și nu te lăsa cuprins de o mânie arzândă ce poate face răni adânci, afectând relația într-un mod ireversibil.

Singurul lucru pe care-l vom lua cu noi este caracterul – conținutul inimii. Un om care a trăit frumos se apropie de sfârșitul vieții fără mustrări de conștiință. ***Omul bun, săvârșind binele în zilele vieții sale, cugetă fără teamă la moarte*** *(Papirusul Insinger).*

ଔଔଔ

O cunoștință apropiată mi-a povestit că își ajuta un vecin de-al ei, foarte bătrân, fost profesor universitar, care se apropia vizibil de plecarea fără de întoarcere. Odată, omul acesta i-a mărturisit că se teme de momentul plecării, deoarece, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, pe când era un adolescent necopt, a depus o mărturie mincinoasă împotriva unui om, care, din această cauză a fost executat. Mare este „focul" conștiinței vinovate!

ଔଔଔ

În ziua când vom trece Dincolo, totul va fi gol și descoperit. Unii se vor umple de teamă și rușine căutând să se ascundă chiar și de propriii lor ochi, văzând că vasul inimii lor conține prea puține lucruri de valoare, pierdute într-un ocean de nimicuri și de păcate nerezolvate. „Ferice de cel cu fărădelegea iertată și de cel cu păcatul acoperit!" (Ps. 32:1).

După arătarea lui Hristos, care ne-a adus Lumina, vorbim nu numai despre o trăire în conformitate cu Legea morală naturală sădită în noi, ci și despre „nașterea de Sus" și despre roada Duhului Sfânt, ce aparține unei dimensiuni superioare. Această roadă este adusă de

[234] Un talant cântărea aproximativ 35 de kilograme.

Duhul dintr-o altă Împărăție și rodită în templul inimii omului înduhovnicit prin Jertfa lui Hristos.

Ce seamănă omul aceea va și secera

Anticii erau foarte conștienți de responsabilitatea morală pe care o au vizavi de faptele lor. Faptele bune aduc bucurie, împlinire, binecuvântare, iar faptele rele aduc pedeapsă. ***Dreapata judecată primește răsplătire. Niciodată răutatea nu ajunge la bun liman. Dacă întâlnești un om iubitor de gâlceavă, nu te mânia pe el când spune prostii, nu te ocupa de el, căci pedeapsa și-o va lua de la sine*** (Ptahhotep).

Un mod necinstit de purtare nu poate să ajungă la liman, în vreme ce un om cinstit va acosta la țărm *(Povestea țăranului bun de gură).* ***Tu trebuie să iei seama la inima ta, săvârșrște fapte bune și tot răul va fi departe de tine*** *(Înțelepciunea lui Ani).*

Da, *Voi face ca purtarea ta să cadă asupra capului tău, zice Domnul, Dumnezeu* (Eze. 16:43b).

Aceeași frumusețe a Legii morale naturale o întrevedem și în imnul de mai jos, din *Gândirea asiro-babiloniană în texte*, înălțat unei divinități considerată a fi universală. El oglindește adevărul axiomatic țesut în însăși fibra Universului: „Ce seamănă omul aceea va și secera!"

Cel ce urzește viclenia, își va pierde temelia.
Pe judecătorul necinstit tu-l vei face să vadă închisoarea.
Pe primitorul de mită ce înșală justiția, tu-l vei face să sufere pedeapsa.
Cel care nu primește mita, dar intervine pentru cel slab
Este plăcut Divinității și va trăi mult.
...
Cel care dă bani cu dobândă mare, ce va folosi?
El se va dovedi un mincinos[235] pentru câștigul lui,
Și atunci va pierde banii.
Cel care mânuiește fals cântarul
Cel care intenționat schimbă greutățile din piatră (și) micșorează [greutatea lor]
Acela se va dovedi un înșelător.
Cei care fac răul, sămânța lor nu va dura.

Rugăciune făcând parte din imnul de mai sus:
… Tu refaci dreptul celui ce a fost nedreptățit
…Tu asculți, rugăciunea, implorarea și adorarea
Umilința, îngenuncherea, recitarea rugilor și pocăința
…Amărâtul, slabul, apăsatul, săracul
Cu evlavie vin înaintea ta. [236]

Dumnezeu l-a hăruit pe fiecare muritor cu o lumină lăuntrică: „Legea de aur" și conștiința din sufletul aceluia. Scriptura spune: „Nu vă înșelați; Dumnezeu nu Se lasă să fie batjocorit. Ce seamănă omul aceea va și secera" (Gal. 6:7). „Nu vă înșelați", înseamnă: „nu vă amăgiți pe voi înșivă", căci legea consecințelor acționează fără greș. Pe Dumnezeu nu-L poți înșela, chiar dacă, temporar, te înșeli pe tine însuți. Consecințele sunt legate de faptele omului, pe care le urmează într-un mod axiomatic (Cele două fețe ale unei monede fac parte integrantă din ea,

[235] În Codul lui Hammurabi, articolele 66-100 arată cum erau pedepsiți cei care pretindeau dobândă mare pentru ceea ce împrumutau celor mai săraci.
[236] *Gândirea asiro-babiloniană în texte,* Ed. Științifică, București, 1975, p. 205.

deci sunt de nedespărțit. Tot așa este și cu fapta și răsplata.) Căci *Neprihănirea celui neprihănit va fi peste el, şi răutatea celui rău va fi peste el* (Eze. 18:20b).

BIBLIOGRAFIE

-------- Biblia, traducerea Cornilescu.
-------- Biblia, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureșri, 1991.
A Lion Hanbook, The World's Religions, Lion Publishing plc., Malaysia, 1988.
Abatele Pierre, *Doamne, De ce?* Ed. Humanitas, București, 2006.
Anderson, Neil, *Temeiul tuturor lucrurilor*, Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2004.
Belu, Dimitrie I., *În legătură cu valorile morale*, Caransebeş, 1942.
Berchem, Alice, Van, *Un martor al lui Hristos*, *Sadu Sundar Singh*, Ed. Stephanus, 2002.
Blaga, Lucian, *Curs de filosofia religiei*, Ed. Fronde, Alba Iulia – Paris, 1994.
Bogdan, Emilia, Bogdan, Alexandru, *Etica*, Ed. Adevărul, Bucureşti, 1935.
Codoban, Aurel, *Sacru şi ontofanie*, Polirom, Iaşi, 1998.
Comte, Fernand, *Cărțile sfinte*, Ed. Enciclopedică, București, 1994.
Cugetări grecești, Ed. Albatros, București, 1981.
Daniel, Constantin, *Civilizația asiro-babiloniană*, Ed. Sport-turism, București, 1981.
Daniel, Constantin, *Cultura spirituală a Egiptului antic*, Ed. Cartea Românească, București, 1985.
Daniel, Constantin, *Civilizația sumeriană*, Ed. Sport-Turism, București, 1983.
Descartes, René, *Pasiunile sufletului*, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984.
Drâmba, Ovidiu, *Istoria culturii și civilizației,* Ed. Vestala, București, 2003.
D'Souza, Dinesh, *Măreția creștinismului,* Ed. Imago Dei, Oradea, 2011.
Eliade, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Vol I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
Eliade, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Vol II, Ed Universitas, Chișinău, 1992.
Evdokimov, Paul, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Bucureşti, Ed. Anastasia, [199?].
Filaret, Ioan, *Creștinism și yoga?*, Ed. ? Craiova.
Filosofia greacă până la Platon, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984.
Galeriu, Constantin, *Jertfă şi răscumpărare*, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991.
Gândirea asiro-babiloniană în texte, Ed. Științifică, București, 1975.
Gândirea egipteană antică în texte, Ed. Științifică, București, 1974.
Gândirea feniciană în texte, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1979.
Gottlieb, Anthony, *Socrate*, Ed. Științifică, București, 2000.
Henry, Carl. F., *Etica creștină personală*, Ed, Cartea Creștină, Oradea, 2004,
Ionescu, Nae, *Roza vânturilor*, Ed. Hyperion, Chișinău, 1993.
Istoria filososfiei, *Gândirile fondatoare*, Coordonată de Jacqueline Russ, Ed. Univers enciclopedic, București, 2000.
Kant, Immanuel, *Întemeierea metafizicii moravurilor. Critica raţiunii practice*, Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
Kotsonis, Ioanikios, *Pagini filocalice 4-5*, Ed. Bunavestire, 2003.
Kenneth, Klaus, *Zei, idoli, guru. Marile religii ale lumii, văzute prin ochii creștinismului*, Ed. Agnos, Sibiu, 2010.
Laertios, Diogenes, *Despre viețile și doctrinele filosofilor,* Ed. Polirom, Iași, 1997.
Lossky, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Ed. Anastasia, București, 1990?
Lupo, Pietro, *Dieu dans la tradition malgache*, Ed. Ambozontany et Karthala, Fianarantsoa et Paris, 2006.
Mallinger, Jean, *Pitagora și misterele antichității*, Ed. Herald, București, 2013.
Maxime, sentențe și aforisme din Egiptul Antic, Ed Albatros, București, 1975.

Meunier, Mario, *Apollonios din Tyana,* Ed. Herald, Bucuresti, 2001.
Muscă, Vasile, *Introducere în filosofia lui Platon*, Ed. Polirom, 2002.
Nietzsche, Friedrich, *Despre genealogia moralei*, Ed. Echinox, Cluj-Napoca, 1993.
Ortberg, John, *Viaţa pe care ţi-ai dorit-o dintotdeauna*, Majesty Press, Arad, România, 2007.
Otto, Rudolf, *Mistica Orientului și mistica Occidentului,* Ed. Septentrion, Iași, 1993.
Otto, Rudolf, *Sacrul*, Ed. Humanitas, București, 2005.
Papacioc, Arsenie, *Cuvânt despre bucuria duhovnicească*, Ed. Eikon, 2003.
Pascal, Blaise, *Cugetări*, Ed. Aion, Oradea, 2000.
Paul, Ioan, al II-lea, *Să trecem pragul speranței*, Ed. Humanitas, București, 1995.
Părintele Juvenalie, *Experiența rugăciunii lui Iisus, în spiritualitatea românească*, Ed. Anastasia, București, 2001.
Pitagora, *Legile morale și politice,* Ed. Antet, Oradea, 1996.
Platon, *Banchetul sau Despre frumos*, Ed. Humanitas, București, 1995.
Platon, *Gorgias sau despre retorică*, Ed. Vestala, București, 2000.
Platon: *Phaidros sau Despre frumos*, Ed. Humanitas, București, 1993.
Platon, *Republica Vol I*, Ed. Universitas, București, 1998.
Platon, *Republica, Vol II,* Ed. Universitas, București, 1998.
Pleșu, Andrei, *Parabolele lui Iisus, Adevărul ca poveste,* Ed. Humanitas, București, 2012.
Porphyrios, *Viața lui Pitagora. Viața lui Plotin*, Ed. Polirom, Iași, 1998.
Richardson, Don, *Veșnicia din inimile lor, Dovezi uluitoare ale credinței într-Unul Dumnezeu Adevărat, în sute de culturi ale lumii*, Ed. OM, 1996, Oradea?
Rousseau, Jean-Jacques, *Confesiuni*, Ed. pentru literatură, Bucureşti, 1969.
Rousseau, Jean-Jacques, *Emile sau despre educaţie*, Ed. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1973.
Sanders, John; Fackre, Gabriel și Nash, Ronald H., *Ce se întâmplă cu cei care nu au auzit?,* Ed. Logos, 2014.
Schaeffer, Francis, *Dieu ni silencieux, ni lointain*, Ed. Trobisch, Frankfurt, 1979.
Schmemann, Alexandre, *Euharistia - taina Împărăţiei*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1984.
Schuré, Edouard, *Marii inițiați*, Ed. Lotus, București, 1998.
Steinhardt, Nicolae, *Dăruind vei dobândi*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997.
Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992.
Steinhardt, Nicolae, *Monologul polifonic*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1991.
Stăniloae, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987.
Syrus, Publilius, *Sententiae / Maxime, Ediție bilingvă integrală*, Ed. Seculum I.O., București, 2003.
Tăbliţele de argilă. Scrieri din Orientul Antic, Ed Minerva, București, 1981.
The World's Religions, (Edited by Norman Anderson), Inter-Varsity Press, Leicester, England, 1975.
Tozer, A. W., *Urmărirea lui Dumnezeu*, Ed. Perla Suferinței, Suceava, 2009.
Velimirovici, Nicolae, *Învăţături despre bine şi rău,* Ed. Sofia, Bucureşti, 1999.
Viața în duh filocalic, Ed. Curtea Veche, București, 2002.
Woodrow, Ralph Edward, *Religia tainică a Babilonului, antică și modernă,* Ed. Agape, Făgăraș, 1996.
http://acum.tv/articol/3960/
http://acin1602.blogspot.ro/2011/07/turnurile-tacerii.html
https://ro.wikipedia.org/wiki/Socrate
http://www.crestinortodox.ro/religie-filosofie/perioada-sistematica/viata-platon-71761.html
http://www.loribalogh.ro/2014/05/de-ce-a-numit-o-iisus-catel-pe-femeia-siro-feniciana/
http://dictionarbiblic.blogspot.ro/
https://en.wikipedia.org/wiki/Adi_Shankara
https://en.wikipedia.org/wiki/Japji_Sahib
http://supervielle.univers.free.fr/guru_nanak.htm